

รายงานการวิจัย

กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

สมศรี แก้วกิตติ และคณะ

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยญาณสังวร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2557

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
EDUCATIONAL MANAGEMENT STRATEGIES OF THE MAHAMAKUT BUDDHIST
UNIVERSITY FOR ADMISSION TO THE ASEAN COMMUNITY

สมศรี แก้วกิตติ
พระไกรล้ง ปณฺญาวชิโร, ดร.
พระมหาประภาส ปรีชาโน, ดร.
จური สายจันเจียม

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยญาณสังวร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2557

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2) เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน วิทยาเขตล้านนา วิทยาเขตศรีธรรมมาโคตรราช วิทยาเขตร้อยเอ็ด วิทยาเขตศรีล้านช้าง วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ และวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร จำนวน 400 รูป/คนซึ่งผลจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 118 คน ตามวิทยาเขต/วิทยาลัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหาร คณาจารย์เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีเพศ อายุ สถานภาพ และวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ไม่แตกต่างกันนั่นคือเพศ อายุ สถานภาพ และวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัดไม่มีผลต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนด

- คำสำคัญ :**
1. กลยุทธ์การบริหารจัดการ
 2. ประชาคมอาเซียน
 3. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ABSTRACT

The purpose of this research is to study the educational management strategies of the Mahamakut Buddhist University for admission to the ASEAN Community. The sample consisted of administrators, faculty, staff and students of the central Mahamakut Buddhist University. Mahamakut Buddhist University of Sirindhorn campus, Lanna campus Srithammarasri campus, Roi-Et campus Srinakharinthon, Kalasin and Yasothonamount 400 persons. The samples were obtained by systematic sampling from the roster, based on the size of the sample of R.V. Krejcie D.W.Morgan, the results of the random sampling of 118 students on campus/college. The research was divided into 2 steps: 1) quantitative data Using the questionnaire The questionnaire was divided into six areas, namely, the educational management strategy of Mahamakut Buddhist University to support the entry into the ASEAN Community in 2015. 2) Qualitative information of the results showed that the administrators, teachers and students of Mahamakut Buddhist University Recommendations on the educational management approach to support the entry into the ASEAN Community of Mahamakut Buddhist University to support the entry into the ASEAN Community. For developing foreign language proficiency in the ASEAN region for students to create opportunities to access foreign language knowledge. Both inside and outside the classroom or create a job opportunity. Secondly, it should be added to the practice training to instill in the ideology of love, cherish of Buddhism. Devoted to protect Buddhism by peaceful means and least is to provide the physical services appropriate to the teaching and development of students, at least in the classroom, laboratory educational equipment and internet access points should be sufficient.

Keywords :

1. Strategic Management Education
2. Mahamakut Buddhist University
3. Asean Economic Community

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษา และคณะกรรมการพิจารณาการวิจัยทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งทำให้งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ให้โอกาสและสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิจัยครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน และให้กำลังใจมาโดยตลอด

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่บุคลากรทางการศึกษาและผู้สนใจทั่วไป ตลอดจนจะเป็นประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ต่อไป

สมศรี แก้วกิตติ
หัวหน้าโครงการวิจัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	จ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย.....	1
1.2 โจทย์การวิจัย.....	2
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.4 สมมติฐานในการวิจัย.....	3
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
1.8 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์.....	6
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย.....	7
2.3 ประชาคมอาเซียน.....	40
2.4 พื้นที่ที่วิจัย.....	67
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	75
2.6 สรุปกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	88
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	89
3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	89
3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง	89
3.3 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย.....	90
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	90
3.5 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....	91

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่	
3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	92
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	92
3.8 สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	93
4 ผลการวิจัย.....	94
ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	94
ตอนที่ 2 กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อ รองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน.....	96
ตอนที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน.....	107
ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน.....	112
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	120
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	120
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	122
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	126
บรรณานุกรม.....	128
ภาคผนวก.....	130
ประวัติผู้วิจัย.....	129

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย.....	89
4.1	จำนวนและร้อยละ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ.....	94
4.2	จำนวนและร้อยละ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตำแหน่งอายุ.....	95
4.3	จำนวนและร้อยละ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามคณะ.....	95
4.4	จำนวนและร้อยละ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามวิทยาเขตวิทยาลัยที่สังกัด.....	96
4.5	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน.....	97
4.6	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารหลักสูตร.....	98
4.7	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแพร่พุทธศาสนา.....	99
4.8	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านโครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคลองค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม.....	101
4.9	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านกระบวนการส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของคณาจารย์.....	102
4.10	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านห้องสมุดอุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้.....	104
4.11	ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา.....	106

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.12 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการค่า ศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามเพศ.....	107
4.13 การเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนก ตามเพศ	108
4.14 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการค่า ศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามอายุ.....	108
4.15 การเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนก ตามอายุ	109
4.16 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการค่า ศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามสถานภาพ.....	109
4.17 การเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนก ตามสถานภาพ	110
4.18 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการค่า ศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด.....	111
4.19 การเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตาม วิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด.....	112
4.20 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านระบบและกลไก การพัฒนาและการบริหารหลักสูตร.....	113

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.21	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านกระบวนการ เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแพร่พุทธศาสนา.....	114
4.22	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านโครงการหรือ กิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคลองค์กรและ ชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม.....	115
4.23	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านกระบวนการ ส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของคณาจารย์.....	116
4.24	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านห้องสมุด อุปกรณ์ การศึกษาและสภาพแวดล้อมการเรียนรู้.....	117
4.25	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านระดับความสำเร็จ ของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา.....	118

สารบัญภาพ

ภาพประกอบที่	หน้า
2.1	กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย 88

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

นับตั้งแต่ประเทศในกลุ่มอาเซียนมีการรวมตัวกัน ภายหลังจากการประกาศปฏิญญากรุงเทพ (Bangkok Declaration) และการก่อตั้งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น สมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of Southeast Asian Nations) : ASEAN ประเทศสมาชิกต่างได้รับประโยชน์จากความร่วมมือที่ให้ผ่านพันวิฤตต่างๆ และสามารถเพิ่มอำนาจต่อรองกับประชาคมอื่นๆในโลกมากขึ้น แม้เป็นเพียงการรวมตัวกันของชาติต่างๆอย่างหลวมๆ ก็ตาม ภายหลังจากรับรองเอกสาร “วิสัยทัศน์อาเซียน 2020” (ASEAN Vision 2020) ในปี พ.ศ. 2540 (ค.ศ.1997) เพื่อพัฒนาอาเซียนไปสู่ “ประชาคมอาเซียน” (ASEAN Community) ให้เป็นผลสำเร็จภายในปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) และเห็นชอบให้มีการร่าง “กฎบัตรอาเซียน” เพื่อให้เป็น “ธรรมนูญ” การบริหารประเทศอาเซียน ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ตลอดจนการประชุมสุดยอดอาเซียนในปี พ.ศ.2550 (ค.ศ.2007) ที่มีความตกลงให้เร่งรัดการจัดตั้งประชาคมอาเซียนให้แล้วเสร็จเร็วขึ้นอีกภายใน 5 ปี คือ ภายในปีพ.ศ.2558 (ค.ศ.2015) โดยมีการลงนามรับรอง “ร่างกฎบัตรอาเซียน” (ASEAN Charter)

จากข้อตกลงตามกฎบัตรอาเซียน ส่งผลให้เกิดความพยายามในการขับเคลื่อน และความเตรียมพร้อมเพื่อก้าวสู่ การเป็นประชาคมอาเซียน ให้ทันตามกำหนดเวลาดังกล่าวในทุกมิติอย่างเป็นรูปธรรมและจริงจังมากขึ้น สำหรับการศึกษาค้นคว้าความรู้ที่เกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ที่จำเป็นในการขับเคลื่อนและเตรียมการเพื่อก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนให้ทันตามกำหนดในกรอบความร่วมมือของประชาคมอาเซียนทั้ง 3 เสาหลัก (Three Pillars of ASEAN Community) ซึ่งประกอบด้วยประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political and Security Community - APSC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) และประชาสังคมและวัฒนธรรม (ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาในฐานะหน่วยวิจัยและพัฒนานโยบายและแผนการศึกษาของชาติ ได้การกำหนดนโยบายเพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยให้ก้าวสู่ ประชาคมอาเซียน¹มหาวิทยาลัย เป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นสถานศึกษาและวิจัย มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน ทำการวิจัย ให้บริการวิชาการแก่สังคมและทะนุบำรุง

¹วิทวัส ศรีวิหค และพินิติ รตะนานุกูล. 2555. เพื่อสร้างความตระหนักการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. การบรรยายทางวิชาการ : 1 มีนาคม.

ศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งความรู้ชั้นสูงหรือแหล่งวิชาการชั้นสูง เพื่อการเรียนรู้และความเจริญงอกงามทางวิชาการ และเป็นแหล่งผลิตกำลังคนที่มีความรู้ความสามารถ มหาวิทยาลัยจึงเป็นมันสมองของชาติ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่ความเป็นเลิศทางวิชาการ แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมากและรวดเร็วในยุคสังคมเทคโนโลยีข่าวสาร มหาวิทยาลัยโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการไม่อาจปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมหาวิทยาลัยต้องปฏิบัติตามระเบียบของราชการ ทั้งที่ลักษณะงานของมหาวิทยาลัยไม่เหมือนงานราชการทั่ว ๆ ไป มหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการ จึงได้พยายามพัฒนาระบบบริหารมหาวิทยาลัยให้เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ และเป็นอิสระจากกรอบแนวคิดระบบราชการ เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีพลวัตรและความคล่องตัวในการปรับตัวให้สามารถรองรับสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเพื่อให้เกิดความพร้อมในการแข่งขันได้ในเวทีโลก ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ตลอดจนความต้องการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประเด็นสำคัญที่จะต้องนำมาพิจารณาประเด็นหนึ่งคือ การพิจารณาว่าแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีหลักการ แนวคิดและองค์ประกอบของการบริหารจัดการการศึกษาที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ สอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของบุคลากรทุกฝ่ายของมหาวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อการรองรับการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อสามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 โจทย์การวิจัย

ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีความคิดเห็นต่อกกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มากน้อยเพียงใด

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

1.3.2 เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

1.4 สมมติฐานในการวิจัย

1.4.1 ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่มีเพศ อายุ สถานภาพ และวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัดมีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการ การศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แตกต่างกัน

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ และวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด

ตัวแปรตาม ได้แก่ กลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย

- 1) ระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารหลักสูตร
- 2) กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแพร่พุทธศาสนา
- 3) โครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคล องค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม

4) กระบวนการส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของคณาจารย์

5) ห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

6) ระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา

1.5.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน วิทยาเขตล้านนา วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช วิทยาเขตร้อยเอ็ด วิทยาเขตศรีล้านช้าง วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ และวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร จำนวน 400 รูป/คน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน วิทยาเขตล้านนา วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช วิทยาเขตร้อยเอ็ด วิทยาเขตศรีล้านช้าง วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ และวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ผู้วิจัยได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ(Systematic Sampling) จากบัญชีรายชื่อโดยยึดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ

R.V. Krejcie และ D.W.Morgan² ซึ่งผลจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 118 คน ตามวิทยาเขต/วิทยาลัย

1.5.3 ขอบเขตด้านสถานที่

ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1.5.4 ขอบเขตด้านเวลา

- 1) การดำเนินการวิจัย ในปีงบประมาณ 2557
- 2) การวิจัยดำเนินการตามแนวคิดในการเริ่มต้นตามข้อตกลงปฏิญญาของการ ASEAN Community ที่สมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2558

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.6.2 ทำให้มหาวิทยาลัยได้เตรียมการพัฒนาการบริหารกิจการของมหาวิทยาลัย ได้รวดเร็วขึ้น

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. กลยุทธ์ หมายถึง แนวทางในการดำเนินงานที่ทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย
2. การบริหารจัดการการศึกษา หมายถึง การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาและการสร้างความเข้มแข็งของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. ประชาคมอาเซียน หมายถึง อาเซียนหรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อตั้งขึ้นในโดยปฏิญญากรุงเทพ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 โดยมีสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ บรูไนดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สหภาพพม่า สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม
4. กลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หมายถึง การดำเนินงาน การทำกิจกรรมการปฏิบัติงานตามหน้าที่หรือแผนงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมาย (Targets) การบริหารจัดการศึกษาของ

²บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2543), หน้า 43.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ด้านการผลิตบัณฑิต ตามกรอบภารกิจของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย

- 2.1 ระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารหลักสูตร
- 2.2 กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแพร่พุทธศาสนา
- 2.3 โครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคล องค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม
- 2.4 กระบวนการส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของคณาจารย์
- 2.5 ห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้
- 2.6 ระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา

5. **มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย** หมายถึง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยซึ่งมี ฐานะเป็นนิติบุคคลอยู่ในการกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมีวิทยาเขต ทั้งสิ้น 7 แห่ง รวมกับ มหาวิทยาลัยมหามกุฏ ราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) อีก 1 แห่ง และ 2 วิทยาลัย รวมเป็น 10 แห่ง ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน วิทยาเขตล้านนา วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช วิทยาเขตร้อยเอ็ด วิทยาเขตศรีล้านช้าง วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ และวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

6. **ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา** หมายถึง บุคลากรของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 118 รูป/คน

1.8 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้

- 1.8.1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และวิทยาเขตต่าง ๆ
- 1.8.2 มหาวิทยาลัยทางรัฐและเอกชน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ครั้งนี้ได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังนี้

- 2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย
 - 2.2.1 การบริหารจัดการศึกษา
 - 2.2.2 หลักการบริหารจัดการศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐ
 - 2.2.3 แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559)
- 2.3 ประชาคมอาเซียน
- 2.4 พื้นที่ที่วิจัย
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์

เรวัตร์ ชาตรี วิศิษฐ์ และคณะ (2553) ได้นำเสนอว่าการคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) เป็นความสามารถในการหาวิธีการที่ดีที่สุดภายใต้สภาวะต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เป็นกระบวนการคิดเมื่อมีเป้าหมายที่ต้องการทำให้สำเร็จโดยมีลำดับขั้นของการคิดเชิงกลยุทธ์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดเป้าหมายที่ต้องการจะไปถึง

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์และประเมินสถานะ ได้แก่ (1) การประเมินความสามารถของตนเอง (รู้จักจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง) (2) ประเมินสภาพแวดล้อม (รู้จักจุดแข็งและจุดอ่อนของคู่แข่ง การรู้จักโอกาสและอุปสรรค) (3) การคาดการณ์อนาคตที่อาจเกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การหาทางเลือกกลยุทธ์ ต้องเป็นการเลือกหนทางที่ คิดว่ามี โอกาสประสบความสำเร็จมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 การวางแผนปฏิบัติการเป็นการกำหนดวิธีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ โดยมุ่งการปิดช่องว่างระหว่างสถานะปัจจุบัน กับสถานะเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 5 การวางแผนคู่ขนาน ได้แก่ การกำหนดแผนที่หลากหลายเพื่อเตรียมพร้อมหากอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่แน่นอน จะต้องอยู่ภายในเป้าหมายที่กำหนดเสมอ

ขั้นตอนที่ 6 การทดสอบในสถานการณ์จำลอง เป็นการทดสอบแผนที่กำหนดในสถานการณ์จำลอง เพื่อความสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์อย่างไร

ขั้นตอนที่ 7 การลงมือปฏิบัติการ การลงมือปฏิบัติการอาจไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดก็ได้ ทั้งเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงต้องปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์เสมอ

ขั้นตอนที่ 8 การประเมินผล เป็นการประเมินว่ากลยุทธ์ที่กำหนดบรรลุเป้าหมายเพียงใด เพื่อตรวจสอบความผิดพลาดหรือล้มเหลว เพื่อปรับแผนกลยุทธ์ต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยอิสระ หมายถึง ความเป็นอิสระทางวิชาการเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการซึ่งอิสระทางวิชาการ หมายถึง การศึกษา การวิจัย การให้และแสวงหาข่าวสารข้อมูลที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น จะต้องมีความสอดคล้องกับหลักความจริงที่ว่า การบริหารการดำเนินการใดๆ ก็ตามเพื่อความ เป็นสถาบันที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการต้องคำนึงเสมอว่า รายได้รายจ่ายทุกบาททุกสตางค์ที่จะรับ และจ่ายออกไปนั้นเป็นเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชนที่คอยรับบริการ (ปฐมพงศ์ นฤพตพิพงศ์, 2543)

มหาวิทยาลัยเอกชน หมายถึง สถาบันอิสระทางการบริหารและทางวิชาการมากกว่าสถาบันของรัฐ มีแนวคิดแบบธุรกิจการศึกษามากกว่าความมุ่งหวังความเป็นเลิศทางวิชาการ ผู้นำสถาบัน มักจะเป็นบุคคลในตระกูลผู้ก่อตั้งมากกว่าที่จะเลือกสรรนักวิชาการโดยอาชีพหรือนักบริหารวิชาการ (ปฐมพงศ์ นฤพตพิพงศ์, 2543) เมื่อทำความเข้าใจความหมายของมหาวิทยาลัยอิสระและมหาวิทยาลัยเอกชนแล้วต่อจากนี้เราก็มาทำความเข้าใจกับมหาวิทยาลัยนอกระบบให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อที่จะได้ตระหนักถึงความสำคัญของมหาวิทยาลัยนอกระบบ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐหมายถึง การที่มหาวิทยาลัยของรัฐจะต้องเปลี่ยนระบบการบริหารและจัดการภายในมหาวิทยาลัยจากเดิมที่เป็นไปตามระเบียบราชการที่รัฐบังคับใช้กับทุกหน่วยราชการไป เป็นการบริหารจัดการตนเองโดยอยู่ในกำกับของรัฐซึ่งมหาวิทยาลัยจะมีอิสระมากขึ้นทั้งในด้านการบริหารบุคคลและระเบียบการเบิกจ่ายเงินในระบบราชการเดิม โดยทบวงมหาวิทยาลัยมีหน้าที่เพียงกำกับดูแลเฉพาะในส่วนของนโยบายและแผนงานหลัก และมีสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้ตรวจสอบบัญชีงบประมาณ นอกจากนี้มหาวิทยาลัยนอกระบบยังเป็นสถาบันที่เปลี่ยนแปลงปรับปรุงระบบบริหารวิชาการให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐที่ให้ความเป็นอิสระเสรีภาพในการแสวงหาความเป็นเลิศทางวิชาการอย่างเอกเทศอีกด้วย

มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีความหมายและการดำเนินการที่แตกต่างออกไปจากมหาวิทยาลัยในระบบราชการ ซึ่งแนวความคิดเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ แนวความคิดที่จะนามมหาวิทยาลัย ออกนอกระบบนั้น มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2507 ซึ่งผู้บริหารและคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยได้ยื่นหลักการต่อ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ซึ่งไม่ได้รับการเห็นชอบ

เพียงแต่มีการจัดตั้ง “ทบวงมหาวิทยาลัย” ขึ้น เพื่อดูแลมหาวิทยาลัยต่างๆ แทน “สำนักนายกรัฐมนตรี” ดังนั้นในยุคนี้ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จึงได้ ย้ายไปสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยจากเดิมที่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยก็ยังคง อยู่ภายใต้กฎหมายระเบียบของระบบราชการเช่นเดิม ซึ่งทำให้ขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน จึงได้มี ความพยายามที่จะนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการเรื่อยมาจนถึงรัฐบาล นายชวน หลีกภัย ได้ตอบสนองกระแสของการออกนอกระบบของมหาวิทยาลัย โดยมีเหตุผลเพื่อเป็นการลดงบประมาณของรัฐบาล แต่ก็ทำให้เกิดข้อวิจารณ์เกิดขึ้นว่าจะทำให้ประชาชนได้รับผลเสียโดยเฉพาะคนจน ในเรื่องของ ค่าใช้จ่ายในการศึกษาที่เพิ่มภาระให้กับประชาชน และการที่กล่าวว่า ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารมหาวิทยาลัยนั้นก็ไม่มีรายละเอียดที่กระจ่างแจ้งชัดเจนออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม เมื่อถึงรัฐบาล พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร จะมองการนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการ เป็นการนำกลไกการตลาดเข้ามา ใช้กับระบบการศึกษาแนวคิดดังกล่าวจะถูกวิจารณ์ว่า จะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี กล่าวคือ การออกนอก ระบบของมหาวิทยาลัยจะทำให้นักศึกษาคนจนเสียเปรียบ และทำให้คุณภาพการศึกษาตกต่ำลง ความ หลากหลายของการศึกษาเสื่อมลง ท่ามกลางความไม่แน่นอนทางการเมือง

ภายหลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 งานเร่งด่วนของรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ คือการผลักดันมหาวิทยาลัยของรัฐออก นอกระบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายซึ่งแตกต่างกัน ดังนี้ (จิระพร พรหมโลก, 2545) ได้ให้ความหมายว่า มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นนิติบุคคลภายใต้การกำกับดูแลของ รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย มีการตัดสินใจสิ้นสุดที่ระดับ สภามหาวิทยาลัยมากที่สุด แยกการ ตัดสินใจและวินิจัยด้านการบริหารและวิชาการระดับสูงออกจากกัน เน้นการบริหารในรูปคณะบุคคลใน แต่ละระดับ ใช้ระบบรวมบริการแต่แยกภารกิจ มีระบบการเงินคล่องตัว ตรวจสอบได้ภายหลัง จากการเงิน ให้เป็นรูปเงินก้อน (Block grant) และมีอำนาจปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้จัดหาประโยชน์จากทรัพย์สิน ของมหาวิทยาลัยได้รายได้ของมหาวิทยาลัยไม่ต้องนาส่งกระทรวงการคลังและรัฐพึงจัดสรรงบประมาณให้ เท่าที่จำเป็น (สุเจน กรรพฤทธิ์, 2550) กล่าวว่า มหาวิทยาลัยออกนอกระบบ คือ การที่มหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่งต้องปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการภายใน จากเดิมที่เป็นไปตามระเบียบราชการเช่นเดียวกับหน่วยราชการ อื่น มาเป็นการบริหารจัดการตนเองโดยที่รัฐบาลถอยไปเป็นเพียงผู้กำกับดูแลเท่านั้น ซึ่งนั่นหมายถึง มหาวิทยาลัยจะมีอิสระด้านการบริหารงานบุคคลและการเงินของตนเองอย่างเต็มที่ โดยมีพระราชบัญญัติ ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเป็นการเฉพาะ

(สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2541) ได้ให้ความหมาย ว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มี ความเป็นอิสระในการบริหารมากขึ้นการควบคุมและการกำกับของรัฐบาลลดลงหรือมีน้อยที่สุด รัฐบาลจะ กำกับเพียงด้านนโยบาย การจัดสรรงบประมาณและคุณภาพเป็นหลัก แต่จะเน้นการติดตามและ ประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงาน

2.2.1 การบริหารและการบริหารจัดการ

ความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ

ในการศึกษาความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการควรทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเป็นเบื้องต้นก่อนกล่าวคือ สืบเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ซึ่งหมายถึง มนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่อาจมีข้อยกเว้นน้อยมากที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษี การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เป็นต้นว่า ครอบครัว (family) เผ่าพันธุ์ (tribe) ชุมชน (community) สังคม (society) และประเทศ (country) เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” รวมทั้งมี “แนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม” เพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย สภาพเช่นนี้ได้มีวิวัฒนาการตลอดมา โดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศของภาครัฐ ในปัจจุบันอาจเรียกว่า “ผู้บริหาร” ขณะที่การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มนั้น เรียกว่า การบริหาร (administration) หรือการบริหารราชการ (public administration) ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการบริหารหรือการบริหารราชการได้ง่าย และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า “ที่ใดมีประเทศ ที่นั่นย่อมมีการบริหาร” คำว่า การบริหาร (administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “administratae” หมายถึง ช่วยเหลือ (assist) หรืออำนวยความสะดวก (direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ

ส่วนคำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (profits) หรือกำไรสูงสุด (maximum profits) สำหรับผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณะถือเป็นวัตถุประสงค์รองหรือเป็นผลพลอยได้ (by product) เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงแตกต่างจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการสาธารณะทั้งหลาย (public services) แก่ประชาชน การบริหารภาครัฐทุกวันนี้หรืออาจเรียกว่า การบริหารจัดการ (management administration) เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจมากขึ้น เช่น การนำแนวคิดผู้บริหารสูงสุด (Chief Executive Officer) หรือ ซีอีโอ (CEO) มาปรับใช้ในวงราชการ การบริหารราชการด้วยความรวดเร็ว การลดพิธีการที่ไม่จำเป็น การลดขั้นตอนการปฏิบัติราชการ และการจูงใจด้วยการให้รางวัลตอบแทน เป็นต้น นอกเหนือจากการที่ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจเข้ามารับสัมปทานจากภาครัฐ เช่น ให้สัมปทานโทรศัพท์มือถือ การขนส่ง เหล้า บุหรี่ อยากรู้จักดี ภาคธุรกิจก็ได้ทำประโยชน์ให้แก่สาธารณะหรือประชาชนได้เช่นกัน เช่น จัดโครงการคืนกำไรให้สังคมด้วยการลดราคาสินค้า ขายสินค้าราคาถูก หรือการบริจาคเงินช่วยเหลือสังคม เป็นต้น

การบริหาร บางครั้งเรียกว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชน หมายถึงของหน่วยงาน และ/หรือ บุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงานโดยครอบคลุมเรื่อง ต่าง ๆ เช่น (1) การบริหารนโยบาย (Policy) (2) การบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority) (3) การบริหารคุณธรรม (Morality) (4) การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Society) (5) การวางแผน (Planning) (6) การจัดองค์กร (Organizing) (7) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) (8) การอำนวยการ (Directing) (9) การประสานงาน (Coordinating) (10) การรายงาน (Reporting) และ (11) การงบประมาณ (Budgeting) เช่นนี้ เป็นการนำ “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า แพมส์-โพสคอร์บ (PAMS-POSDCORB) แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย

พร้อมกันนี้ อาจให้ความหมายได้อีกว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับ คน สิ่งของ และหน่วยงานโดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น (1) การบริหารคน (Man) (2) การบริหารเงิน (Money) (3) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) (4) การบริหารงานทั่วไป (Management) (5) การบริหารการให้บริการประชาชน (Market) (6) การบริหารคุณธรรม (Morality) (7) การบริหารข้อมูลข่าวสาร (Message) (8) การบริหารเวลา (Minute) และ (9) และการบริหารการวัดผล (Measurement) เช่นนี้ เป็นการนำ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า 9M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย

การให้ความหมายทั้ง 2 ตัวอย่างที่ผ่านมานี้ เป็นการนำหลักวิชาการด้านการบริหาร คือ “กระบวนการบริหาร” และ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” มาใช้เป็นแนวทางหรือกรอบแนวคิดในการให้ความหมายซึ่งน่าจะมีส่วนทำให้การให้ความหมายคำว่า การบริหารเช่นนี้ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหาร ชัดเจน เข้าใจได้ง่าย เป็นวิชาการ และมีกรอบแนวคิดด้วย นอกจาก 2 ตัวอย่างนี้แล้ว ยังอาจนำปัจจัยอื่นมาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมายได้อีก เป็นต้นว่า 3M ซึ่งประกอบด้วย การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) และการบริหารงานทั่วไป (Management) และ 5 ปี ซึ่งประกอบด้วย ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ประสานงาน และ ประชาสัมพันธ์ เพื่อช่วยเพิ่มความเข้าใจการบริหารมากขึ้น จึงขอให้ความหมายคำว่า การบริหาร การจัดการและการบริหารจัดการ มาแสดงไว้ด้วย เช่น

สมพงศ์ เกษมสิน (2523) กล่าวไว้ว่า คำว่า การบริหารนิยมใช้กับการบริหารราชการ หรือการจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งมีศัพท์บัญญัติว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (public administration) และ คำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน หรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ สมพงศ์ เกษมสิน ยังให้ความหมายการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ ดังนี้

- 1) การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
- 2) การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบ
- 3) การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
- 4) การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ
- 5) การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล
- 6) การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคล กล่าวคือ ความร่วมมือ (collective mind) จะก่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (group cooperation) อันจะนำไปสู่พลังของกลุ่ม (group effort) ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์
- 7) การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล
- 8) การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์
- 9) การบริหารไม่มีตัวตน (intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ (สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร

อนันต์ เกตุวงศ์ (2523) ให้ความหมายการบริหารว่า เป็นการประสานความพยายามของมนุษย์ (อย่างน้อย 2 คน) และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดผลตามต้องการ

ไพบุลย์ ช่างเรียน (2532) ให้ความหมายการบริหารว่า หมายถึง ระบบที่ประกอบไปด้วยกระบวนการในการนำทรัพยากรทางการบริหารทั้งทางวัตถุและคนมาดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ติน ปรัชญพฤทธิ์ (2535) มองการบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการโดยหมายถึงกระบวนการนำเอาการตัดสินใจ และนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึงเกี่ยวข้องกับ การนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

บุญทัน ดอกไธสง (2537) ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กร หรือประเทศ หรือการจัดการเพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์กร

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2545) แบ่งการบริหาร ตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งหน่วยงานไว้ 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเรียกว่า การบริหารรัฐกิจ (public administration) หรือการบริหารภาครัฐ มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือ การให้บริการสาธารณะ (public services) ซึ่งครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวก การรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจนการพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เป็นต้น การบริหารส่วนนี้เป็นการบริหารของหน่วยงานของภาครัฐ (public or governmental organization) ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง กรม

หรือเทียบเท่า การบริหารงานของจังหวัดและอำเภอ การบริหารงานของหน่วยการบริหารท้องถิ่น หน่วยงานบริหารเมืองหลวง รวมตลอดทั้งการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

ส่วนที่สอง การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐกิจ ซึ่งเรียกว่า การบริหาร ธุรกิจ (business administration) หรือการบริหารภาคเอกชนหรือการบริหารของหน่วยงานของเอกชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งเพื่อการแสวงหากำไร หรือการแสวงหากำไรสูงสุด (maximum profits) ในการทำธุรกิจ การค้าขาย การผลิตอุตสาหกรรม หรือให้บริการ เห็นตัวอย่างได้อย่างชัดเจนจากการบริหารงานของ บริษัท ห้างร้าน และห้างหุ้นส่วนทั้งหลาย

ส่วนที่สาม การบริหารของหน่วยงานที่ไม่สังกัดภาครัฐ (non-governmental organization) ซึ่งเรียกย่อว่า หน่วยงาน เอ็นจีโอ (NGO.) เป็นการบริหารงานของหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไร (non-profit administration) มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือการไม่แสวงหากำไร (non-profit) เช่น การบริหารของมูลนิธิ และสมาคม

ส่วนที่สี่ การบริหารงานของหน่วยงานระหว่างประเทศ (international organization) มีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้ง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การบริหารงานของสหประชาชาติ (United Nations Organization) องค์การการค้าระหว่างประเทศ (World Trade Organization) และกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN)

ส่วนที่ห้า การบริหารงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ การบริหารงานขององค์กรส่วนนี้เกิดขึ้นหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้น เช่น การบริหารงานของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นต้น องค์กรดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐเช่นกัน แต่มีลักษณะพิเศษ เช่น เกิดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว และมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องคุ้มครองและรักษาสีทิวทัศน์เสรีภาพของประชาชน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ส่วนที่หก การบริหารงานของหน่วยงานภาคประชาชน มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน และกลุ่มผู้ให้บริการ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2545) มีความเห็นว่า การบริหารในฐานะที่เป็นกระบวนการ หรือ กระบวนการบริหาร เกิดได้จากหลายแนวคิด เช่น โปสคอร์บ (POSDCORB) เกิดจากแนวคิดของ ลู

เทอร์ กุลิก (Luther Gulick) และ ลินดอล เออร์วิค (Lyndall Urwick) ประกอบด้วยขั้นตอนการบริหาร 7 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) ขณะที่กระบวนการบริหารตามแนวคิดของ เฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) หรือรวมเรียกว่า พอคค์ (POCCC)

ธงชัย สันติวงษ์ (2543) กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ 3 ด้าน คือ

- 1) ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์การ
- 2) ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ งานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
- 3) ในด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2548) กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการ (management administration) การบริหารการพัฒนา (development administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (service administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย 3 ส่วน คือ 1) ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ 2) มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิด (thinking) หรือการวางแผน (planning) การดำเนินงาน (acting) และการประเมินผล (evaluating) และ 3) มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย แผน แผนงาน โครงการ (policy, plan, program, project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการบริหารอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน

โดยสรุป การบริหารและการบริหารจัดการ มีแนวคิดมาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมซึ่งจะต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม โดยจะต้องมีผู้นำกลุ่มและมีแนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกัน

ภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย ซึ่งอาจเรียกว่าผู้บริหารและการบริหารตามลำดับ ดังนั้น ที่ได้มีกลุ่มที่น้อยย่อมมีการบริหาร

ดังนั้น คำว่า การบริหารและการบริหารจัดการ รวมทั้งคำอื่น ๆ อีก เป็นต้นว่า การปกครอง (government) การบริหารการพัฒนา การจัดการ และการพัฒนา (development) หรือแม้กระทั่งคำว่า การบริหารการบริการ (service administration) การบริหารจิตสำนึกหรือการบริหารความรู้ฝังตัว (consciousness administration) การบริหารคุณธรรม (morality administration) และการบริหารการเมือง (politics administration) ที่เป็นคำในอนาคตที่อาจถูกนำมาใช้ได้ คำเหล่านี้ล้วนมีความหมายใกล้เคียงกัน ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจในแต่ละยุคสมัยจะนำคำใดมาใช้โดยอาจมีจุดเน้นแตกต่างกันไปบ้าง อย่างไรก็ตาม ทุกคำที่กล่าวมานี้เฉพาะในภาครัฐ ล้วนหมายถึง (1) การดำเนินงาน การปฏิบัติงาน แนวทาง (guideline) วิธีการ (method) หรือมรรควิธี (means) ใด ๆ (2) ที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐนำมาใช้ในการบริหารราชการหรือปฏิบัติงาน (3) ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (4) เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทาง (end หรือ goal) หรือการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม เช่น มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางเบื้องต้น (primary goal) คือ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ หรือช่วยเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติราชการให้เป็นไปในทิศทางที่ดีกว่าเดิม หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด (ultimate goal) คือ การพัฒนาประเทศที่ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน เป็นต้น และทุกคำดังกล่าวนี้ อาจมองในลักษณะที่เป็นกระบวนการ (process) ที่มีระบบและมีหลายขั้นตอนในการดำเนินงานก็ได้

2.2.2 หลักการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยของรัฐ

1) แนวคิดการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

เมื่อเริ่มก่อตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในประเทศไทยเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2459 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีแนวคิดในการก่อตั้งแยกออกเป็น 2 แนว คือ

1). แนวความคิดที่ต้องการให้เป็นมหาวิทยาลัยอิสระ ที่มีกฎบัตร (Charter) คู่ปกครองแบบอังกฤษ และต้องเป็นมหาวิทยาลัยที่ไม่มีฐานะเป็นส่วนราชการ ซึ่งเป็นพื้นฐานของแนวความคิดเดียวกันกับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ผู้นำแนวความคิดนี้ คือ สมเด็จพระราชาธิบดี (กรมหลวงสงขลานครินทร์) ขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย

2). แนวความคิดที่ให้มหาวิทยาลัยค่อย ๆ พัฒนาไป โดยเริ่มจากการเป็นส่วนราชการระดับกรม

คณะผู้ก่อตั้งได้เลือกแนวความคิดที่ 2 มาเป็นหลักในการบริหารงานมหาวิทยาลัย ในขณะนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่เลือกอยู่ในระบบราชการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปยังภูมิภาค เช่น การก่อตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นต้น ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 1 (พ.ศ. 2505-2509) ได้มีการจัดตั้งสภาการศึกษาขึ้น เพื่อกำกับดูแลมหาวิทยาลัยทั้งหลาย และได้ออกพระราชบัญญัติให้มหาวิทยาลัยทั้ง 3 แห่ง ในส่วนภูมิภาคดังกล่าว มีฐานะเป็นส่วนราชการระดับกรม ด้วยเช่นเดียวกัน

ปี พ.ศ. 2507 มหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครที่ตั้งมาก่อน ได้มีการเคลื่อนไหวจัดสัมมนาโดยการสนับสนุนของพลเอกเนตร ชะมะโยธิน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ดร.กำแหง พลาญกูร เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และผู้นำมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในหัวข้อเรื่อง “การหารูปแบบและวิธีการบริหารมหาวิทยาลัยรูปแบบใหม่” โดยมีข้อสมมติฐานว่า “ถ้ามหาวิทยาลัยยังอยู่ในระบบราชการ จะพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศไม่ได้” ได้มีการศึกษารูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยของประเทศต่าง ๆ ในที่สุดก็เลือกใช้ระบบของสหรัฐอเมริกาผสมกับระบบของอังกฤษ ส่วนที่เป็นของอังกฤษคือ การเสนอให้มีคณะกรรมการเงินทุนมหาวิทยาลัย (University Grant Committee หรือ UGC) เป็นหน่วยงานกลางในการจัดสรรเงิน และให้มหาวิทยาลัยมีระบบการจัดสรรเงินที่แยกออกมาจากระบบปกติ ซึ่งได้ทำต่อเนื่องมาเป็นเวลา 6 ปี (พ.ศ. 2507-2513) โดยบุคลากรในมหาวิทยาลัย ได้ช่วยกันพัฒนาจนได้รูปแบบที่เหมาะสมกับประเทศไทยเรียกว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยมีประเด็นสำคัญที่จะต้องปฏิรูประบบการบริหารงาน และการดำเนินการของมหาวิทยาลัย 4 เรื่อง คือ

1. ความสัมพันธ์กับภายนอก คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับรัฐบาล ต้องกำหนดอย่างชัดเจน โดยให้มหาวิทยาลัยมีอิสระ มีเสรีภาพทางวิชาการ และให้การบริหารงานสิ้นสุดที่ระดับมหาวิทยาลัยให้มากที่สุด รัฐบาลจะกำกับและสนับสนุนในเชิงนโยบายและงบประมาณเท่านั้น
2. การปรับโครงสร้างองค์การบริหารงานภายใน คือ การจัดการหน่วยงานภายในใหม่ ได้แก่ องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัย สภาคณาจารย์ และสภาข้าราชการ
3. การพัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย คือ ต้องมีการจัดระบบให้แข่งขันกับภาคเอกชนได้ มีระบบการดึงดูดและรักษาคนดี คนเก่งไว้ได้
4. การปฏิรูประบบงบประมาณ คือ ใช้ระบบการจัดสรรเงินแบบเงินอุดหนุนทั่วไป (Block Grant) และมีหน่วยตรวจสอบภายใน (Post-audit) (วิจิตร ศรีสะอาด, 2541)

ในขณะนั้น มหาวิทยาลัยได้เสนอของบประมาณจากรัฐบาลเป็นกองทุนเฉพาะ คือ กองทุนคงยอดเงินต้น (Endowment Fund) ซึ่งเป็นกองทุนใหญ่ เพื่อนำมาเป็นหลักประกันความมั่นคงของมหาวิทยาลัยที่จะใช้เงินกองทุนมาสนับสนุนการดำเนินงาน ซึ่งในปัจจุบันเองทำให้ข้อเสนอในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐต้องยกเลิกไปเนื่องจากรัฐบาลไม่

พร้อมจะดำเนินการตามข้อเสนอ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ไม่พร้อมเรื่องจึงยุติ

ปี พ.ศ. 2515 ได้มีการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนา มหาวิทยาลัยให้ออกไปสู่ระบบอิสระ แต่ก็ยังไม่สามารถทำได้สำเร็จ

ปี พ.ศ. 2527 ทบวงมหาวิทยาลัยได้ศึกษาการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาคในรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ซึ่งขณะนั้นเศรษฐกิจยังไม่ดีจึงต้องเลิกล้มความคิดจนกระทั่งมาถึงรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พ.ศ. 2534 เป็นยุคที่เศรษฐกิจของไทยเฟื่องฟูหรือที่เรียกว่า เศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงได้มีการนำเรื่องการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาค ขึ้นมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่งเนื่องจาก มหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคที่มีอยู่นั้นไม่เพียงพอ และได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาคขึ้นอีก 5 แห่ง ได้แก่ ภาคเหนือ 1 แห่ง ภาคใต้ 1 แห่ง ภาคตะวันออก 1 แห่ง และภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ 2 แห่ง ในที่สุดมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ก็ ได้รับความเห็นชอบให้จัดตั้งในรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในปี พ.ศ. 2533 และ 2534 ตามลำดับ

ในยุคคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) พ.ศ. 2535 ซึ่งขณะนั้น นาย อานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ผลักดันแนวคิดเรื่องมหาวิทยาลัยอิสระโดยมีมหาวิทยาลัย ทั้งหมด 16 แห่ง ต้องการจะออกนอกระบบ และได้มีการนำเข้าที่ประชุมสมานิติบัญญัติ วาระที่ 1 รับ หลักการ เมื่อถึงวาระที่ 2 เกิดการประท้วงจากบุคลากร ในมหาวิทยาลัยบางส่วนที่ไม่เข้าใจและไม่ พร้อมที่จะออกนอกระบบทำให้เรื่องดังกล่าวต้องเลื่อนไป เมื่อสมานิติบัญญัติยุบในปี พ.ศ. 2535 เรื่อง นี้จึงยกเลิก (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2537)

หลังจากยุคของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) รัฐบาลทุกสมัยได้ให้ การสนับสนุนในเรื่องการออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยมาโดยตลอด แต่ปัญหาอยู่ที่การไม่ยอมรับ และความไม่พร้อมของบุคลากรในมหาวิทยาลัย และเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2540 จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยได้นำเรื่องดังกล่าวขึ้นมาดำเนินการในรูปแบบของการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย ของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการเพื่อใช้เป็นกฎหมายกลางสำหรับทุกมหาวิทยาลัย/สถาบันนำไปปรับให้ เหมาะสมกับธรรมชาติของตนเองได้ง่าย แต่ไม่ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้ขอกู้เงินเพื่อใช้ในการพัฒนาสังคมและการศึกษาจากธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) ภายใต้เงื่อนไขการให้กู้ยืมว่า “มหาวิทยาลัยของรัฐที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยต้องออกนอกระบบ ภายในปี พ.ศ. 2545 ในปี พ.ศ. 2541 มหาวิทยาลัยหนึ่งแห่งต้องออกนอกระบบ” และสถาบัน เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีก็ได้ออกนอกระบบ และเปลี่ยนชื่อเป็น “มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระ จอมเกล้าธนบุรี” ดังนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายที่ชัดเจนเรื่องการสนับสนุนมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ

หรือมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในรูปแบบขององค์กรมหาชนอิสระ (ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ, 2543)

บัญชา สมบูรณ์สุข (2541) ได้ให้แนวคิดหลักของการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีอยู่ 3 ประการ คือ

1. มหาวิทยาลัยจะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่ใช่เป็นส่วนราชการ คือ ไม่ใช่กฎระเบียบของทางราชการ การบริหารจัดการจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภามหาวิทยาลัย
2. รัฐพึงจัดสรรงบประมาณให้มหาวิทยาลัย เพื่อดำเนินภารกิจได้ตามความจำเป็น
3. มหาวิทยาลัยจะต้องดำเนินภารกิจให้เป็นไปตามนโยบาย และเป้าหมายที่รัฐบาล กำหนด มหาวิทยาลัยจะต้องบริหารจัดการด้วยความโปร่งใส และพร้อมที่จะรองรับการตรวจสอบจากภายนอกได้ ในฐานะที่เป็นองค์กรที่ใช้งบประมาณแผ่นดิน และรับผิดชอบต่อสังคม การบริหารและการจัดการต่าง ๆ เช่น งบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารวิชาการ เป็นต้น จะสิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัยเป็นส่วนใหญ่

ในอนาคตมหาวิทยาลัยต้องมีความโปร่งใส และความพร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบจากภายนอกทุกระดับ ซึ่งความโปร่งใสเรื่องการบริหารจะทำให้เกิดความมั่นใจในเรื่องความยุติธรรม และความพร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบจะทำให้เกิดความมั่นใจในเรื่องคุณภาพ และจะทำให้งานด้วยความระมัดระวังยิ่งขึ้น

วิจิตร ศรีสอาน (2540) ได้กล่าวถึงแนวปฏิบัติในการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมี 2 กรณี คือ

1. กรณีตั้งใหม่ หรือการปฏิรังสรรค์ (Re – inventing) เป็นการสร้างระบบใหม่สามารถสร้างรูปแบบ กำหนดกระบวนการและวิธีการใหม่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีกับมหาวิทยาลัยลัยลักษณ์
2. กรณีปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยเก่า หรือการรื้อระบบใหม่ (Re – Engineering) เป็นการปรับรื้อระบบเดิมทั้งหมด เปลี่ยนโครงสร้าง เปลี่ยนระบบ เปลี่ยนวิธีการ รวมทั้งเปลี่ยนสถานภาพ เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ซึ่งกรณีนี้ทำได้ยาก หากมองในภาพรวม

การศึกษาของชาติควรจะมีองค์กรเพียงองค์กรเดียวที่รับผิดชอบในด้านนโยบายการวางแผน และการจัดสรรงบประมาณ และปล่อยให้สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเป็นอิสระและคล่องตัวในด้านการบริหาร รัฐเพียงแต่วางนโยบายการศึกษาติดตามประเมินผล ชี้แนวทาง และจัดสรรงบประมาณไปในทิศทางที่รัฐต้องการส่งเสริม ซึ่งก็เป็นภารกิจที่มากมายและต้องการคนที่มีความรู้ความสามารถเข้าไปทำหน้าที่รับผิดชอบต่อการศึกษาของประเทศทุกระดับ มิใช่ปล่อยให้มีความหลายองค์การบริหารการอุดมศึกษาในลักษณะที่แตกต่างกันเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ (สุชาติ ประสิทธิรัฐสินธุ์, 2541)

มีงานวิจัยที่ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรในการนำสถาบันอุดมศึกษาออกนอกระบบราชการได้ศึกษาวิจัย ความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกนอกระบบราชการของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับการบริหารงานของสถาบัน 3 ด้าน คือ ด้านการเงิน ด้านวิชาการ และด้านบุคลากร สาระที่มีผู้เห็นด้วยเกิดกว่าร้อยละ 50 มี ดังนี้ 1) ด้านการเงิน ได้แก่ ควรเพิ่มเงินประจำตำแหน่งอื่น เช่น ตำแหน่งอาจารย์สาขาวิชาที่ขาดแคลน เป็นต้น นอกเหนือจากเงินประจำตำแหน่งบริหาร และตำแหน่งทางวิชาการ สถาบัน ควรหารายได้จากการบริการทางวิชาการ รัฐควรให้กองทุน เพื่อสถาบันจะได้ใช้ในการบริหารสถาบัน โดยมีคณะกรรมการตรวจสอบการบริหารกองทุนของรัฐ สถาบันควรจัดเก็บทรัพย์สินโดยความเห็นชอบของสถาบัน และรัฐควรให้ค่าตอบแทนเป็นเงินบำเหน็จแก่ผู้เกษียณอายุ เพื่อไม่เป็นภาระทางการเงินระยะยาว 2) ด้านการบริหารบุคคล พบว่าตำแหน่งผู้บริหารควรมาจากการสรรหาและบุคคลภายนอกสามารถเป็นผู้บริหารได้ถ้าได้รับการสรรหา ในการจ้างพนักงานมหาวิทยาลัย ตำแหน่งอาจารย์ของสถาบัน สามารถกำหนดเงินเดือนตามความสามารถและประสบการณ์ ควรประเมินผลงานโดยระบบสัญญาแทนการทดลองงาน ควรยกเลิกการพิจารณาความดีความชอบโดยการให้เพิ่มเงินเดือนเกินกว่าหนึ่งขั้น และสถาบันสามารถกำหนดระเบียบในการบริหารบุคคลของตนเองได้ 3) ด้านการบริหารวิชาการ พบว่าควรมีสภาวิชาการในการกำหนดหลักการและมาตรฐานการจัดการเรียนการสอน ตำแหน่งศาสตราจารย์ควรอยู่ในการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาผลงานวิชาการของสถาบัน ควรมีการแลกเปลี่ยนอาจารย์ระหว่างมหาวิทยาลัยตามความจำเป็น ควรมีความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ และสถาบันควรมุ่งการผลิตบัณฑิตในระดับสูงกว่าปริญญาตรี

2) หลักการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

นับแต่การตั้งทบวงมหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา การบริหารงานมหาวิทยาลัยของรัฐมีทบวงมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานกลางในการกำกับดูแลเกี่ยวกับนโยบายและแผนการศึกษา การงบประมาณ การจัดการศึกษาและการรักษามาตรฐานทางการศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจในการบังคับบัญชามหาวิทยาลัย บทบาทของการอุดมศึกษาที่ผ่านมาได้พัฒนาการมามาก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศโดยเฉพาะช่วงที่ประเทศเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมใหม่ การจัดการศึกษา และการบริหารสถาบันเป็นการนำระบบเศรษฐศาสตร์มาใช้รวมทั้งเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีการถ่ายเทบุคลากร จากมหาวิทยาลัยของรัฐไปยังมหาวิทยาลัยเอกชนที่เน้นการผลิตบัณฑิตที่สามารถเป็นผู้ประกอบการเองได้ นอกจากนี้ยังปรับเปลี่ยนทิศทางการจัดการเรียนการสอนในสาขาที่มีความต้องการกำลังคนสูง (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2530) อาจกล่าวได้ว่าการบริหารมหาวิทยาลัยของรัฐจำเป็นต้องมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อระบบการบริหาร 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายนอกมหาวิทยาลัย ได้แก่ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

และการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสาร การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เรียกว่า วิฤตการณ์ทางสังคม ซึ่งทำให้เกิดช่องว่างของรายได้ ความยากจน การไม่มีงานทำ ความรุนแรงและอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ สภาพการเปลี่ยนแปลง ความต้องการทางการศึกษาของสังคม และจากการทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี 2) ปัจจัยภายในที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยที่มีปัญหา เช่น การบริหารจัดการที่เป็นไปตามกรอบของระบบราชการ ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ และการบริหารการเงินและทรัพย์สินขาดประสิทธิภาพ จากเอกภาพเชิงนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ตลอดจนขาดการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ดังนั้น จึงต้องเร่งแก้ไขในส่วนที่เกี่ยวข้องการบริหารและการจัดการทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาใหม่ให้มีอิสระทางวิชาการ มีความคล่องตัวเพื่อสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ (เรืองจิตร กลั่นทพบุระ, 2540) การปรับบทบาทภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยการปฏิรูปโครงสร้างระบบบริหารและการจัดสรรระดมทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ได้แก่ โครงสร้างและระบบบริหารบุคลากร งบประมาณและเงินทุน เครือข่ายความร่วมมือ และแนวทางว่าด้วยบทบาท ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และภาคเอกชน ทบวงมหาวิทยาลัยได้ให้แนวทางสำคัญไว้ ดังนี้

1. ระบบการบริหารระดับสถาบัน ควรกำหนดนโยบายการกระจายอำนาจให้สถาบันการศึกษา โดยจัดงบประมาณระบบที่รัฐจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนทั่วไป (Block Grant) เงินที่ให้กับงานหรือโครงการหนึ่ง (Matching Fund) และกองทุนคงยอดเงินต้นที่ให้ในรูปแบบเงินก้อนเพื่อนำเฉพาะดอกเบี้ยเท่านั้น (Endowment Fund) มาใช้ในการบริหาร ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้ผู้นำของสถาบันการศึกษาได้ขวนขวายหารายได้จากภายนอก และหาทางเชื่อมโยงการผลิตบัณฑิตกับตลาดความต้องการของภาวะเศรษฐกิจ นอกจากมาตรการทางการเงินแล้ว ควรยกเลิกกฎ ระเบียบการบริหารบุคคลที่สกัดกั้นการนำแนวทางใหม่ ๆ มาใช้ในระบบการจ้างงาน เช่น ระบบทำสัญญาระยะสั้นกับอาจารย์บางสาขา ลดการควบคุมอายุการเกษียณราชการ การโยกย้าย สับเปลี่ยนอัตรากำลังระหว่างคณะและภาควิชา เกณฑ์การกำหนดระดับตำแหน่งควรยึดถือปริมาณนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา เกณฑ์การสรรหาอธิการบดี ควรยึดถือปริมาณนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา เกณฑ์การสรรหาอธิการบดี ควรยึดความสามารถในการบริหารจัดการมากกว่าคะแนนนิยม เป็นต้น

2. ระบบการบริหารระดับประเทศ ควรเป็นดังนี้

2.1 ให้มีหน่วยงานระดับกระทรวงเพียงหน่วยเดียวในการรับผิดชอบต่อการอุดมศึกษาของประเทศ

2.2 การจัดหน่วยงานในลักษณะของสำนักงานคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่วางแผน กำหนดนโยบาย กำหนดวงเงินสนับสนุนอุดมศึกษา ตลอดจนกำหนดความสำคัญของโครงการต่าง ๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานภายในของมหาวิทยาลัย

2.3 สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งต้องมีพระราชบัญญัติเป็นของตนเองเพื่อปกครองตนเอง การอนุญาต อนุมัติให้จัดตั้ง เป็นภาระรับผิดชอบของหน่วยงานในข้อ 2.1 กับ 2.2 และความเห็นชอบของรัฐสภา

2.4 ระบบประกันคุณภาพและมาตรฐาน เป็นระบบที่มีองค์กรอิสระเกิดจากการรวมตัวของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ จัดตั้งขึ้นเพื่อตรวจสอบมาตรฐานการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ในประเทศแคนาดา องค์กรที่เรียกว่า Arms – Length Organization ซึ่งเป็นองค์กรอิสระจากการควบคุมของรัฐบาลแต่รัฐบาลมีตัวแทนอยู่ในองค์กรนั้นด้วย เป็นต้น (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2537)

มหาวิทยาลัย มีบทบาทและหน้าที่ 4 ประการหลัก คือ 1) ผลิตบัณฑิต 2) วิจัย 3) บริการวิชาการ และ 4) ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ด้วยเหตุที่มหาวิทยาลัยเป็นองค์กรของสังคม เป็นแหล่งสร้างวิชาการและสร้างปัญหาอันเป็นที่คาดหวังจากสังคม และมหาวิทยาลัย มีลักษณะที่สังคมยอมรับความหลากหลายของความคิดโดยอาศัยข้อเท็จจริง ข้อมูลกับการให้เหตุผลก็คือ ปัญญาอันเป็นที่มาจากการมีเสรีภาพและความเป็นอิสระทางความคิด (จรัส สุวรรณเวลา และคณะ, 2540) ดังนั้นบทบาทของมหาวิทยาลัยจึงขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์ในขณะนั้นด้วยว่า เป็นสภาวะปกติหรือสภาวะวิกฤตที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันเหตุการณ์ที่มหาวิทยาลัยจะสามารถดำเนินภารกิจให้บรรลุความมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยของรัฐเป็นองค์กรขนาดใหญ่ จัดอยู่ในประเภทที่มีความมุ่งหมายพื้นฐานของการจัดตั้งมากกว่าหนึ่งอย่าง ซึ่งเมื่อเริ่มก่อตั้งกำหนดความมุ่งหมายหลักไว้อย่างเดียวคือการผลิตคนออกไปรับราชการ เมื่อดำเนินงานไประยะหนึ่งจึงเพิ่มความมุ่งหมายหลักใหม่ ๆ ให้กับหน่วยงานที่แยกออกไป เน้นการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคน (Manpower) จึงจัดอยู่ในประเภท “องค์การอเนกประสงค์” มีระบบการบริหารองค์การยุ่งยากซับซ้อน มีปัญหาการบริหารหลายด้าน เช่น การบริหารงบประมาณ การบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารกิจการนิสิต เป็นต้น การที่ผู้บริหารระดับสูง (Top Executive) มีภาระหน้าที่ซึ่งต้องตัดสินใจในการวินิจฉัยสั่งการ และควบคุมดูแลปริมาณงานเป็นอันมาก จึงจำเป็นต้องแต่งตั้งผู้ช่วยเหลือแบ่งเบาภาระ เรียกว่า รองหรือผู้ช่วย ในบางกรณีอาจจำเป็นต้องมีการแต่งตั้งที่ปรึกษา (Consultants) เพื่อมอบหน้าที่การให้คำแนะนำปรึกษาในกิจการบริหารแก่ผู้บริหารระดับสูง และช่วยแก้ปัญหาขัดข้องต่าง ๆ ในการบริหาร (จำนง บุญชู, 2531) มหาวิทยาลัยของรัฐแต่ละแห่งจะมีโครงสร้างในการบริหารงาน โดยมีพระราชบัญญัติของตนเองและมอบอำนาจให้แก่สภามหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหาร อธิการบดีจะอยู่ภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยซึ่งเป็นองค์กรที่ปรึกษาในเรื่องการบริหาร การดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาตามหลักการสำคัญของอุดมศึกษาจำเป็นต้องยึดมั่นในหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ความเป็นอิสระในการดำเนินการกิจ (Autonomy) มหาวิทยาลัยจะต้องมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจการภายในเป้ฯเอกเทศ โดยมีการแทรกแซง และควบคุมจากหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด มหาวิทยาลัยจะต้องอยู่ในระบบปกครองตนเอง (Self – Government) แต่เป็นการเพิ่มภาระความรับผิดชอบ เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการกิจได้เต็มที่ และสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างดีมีประสิทธิภาพ ความจำเป็นที่รัฐจะต้องควบคุมเพื่อให้มหาวิทยาลัยสนองตอบต่อความต้องการของประเทศ จึงต้องมีอยู่ แต่ควรเป็นไปในรูปการจัดสรรทรัพยากร สนับสนุนและการกำหนดให้มาตรฐานร่วมบางอย่างเท่าที่จำเป็น เช่น มาตรฐานหลักสูตรทุกระดับ การศึกษา เป็นต้น

2. เสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) หมายถึง เสรีภาพของสมาชิกของมหาวิทยาลัย ได้แก่ เสรีภาพในการสอน เสรีภาพในการเรียน และเสรีภาพในการวิจัย เผยแพร่ผลงาน ความรู้ที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม

เรื่องของเสรีภาพทางวิชาการจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ อย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงเกี่ยวกับเสรีภาพทางวิชาการ คือ ไม่ว่าเสรีภาพทางวิชาการมีขอบเขตกว้างเพียงใด ผู้ใช้เสรีภาพทางวิชาการก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพนั้น ๆ และปฏิบัติอยู่ในกรอบของกฎหมาย เมื่อเสรีภาพทางวิชาการเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับความก้าวหน้าทางวิชาการ เสรีภาพหลัก จึงควรอยู่ที่การสอนและการวิจัยค้นคว้าเป็นประการสำคัญ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้บรรลุความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการตามแนวมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจึงจำเป็นต้องแสวงหารูปแบบใหม่ ของระบบบริหารมหาวิทยาลัยเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบและโครงสร้างของระบบบริหารมหาวิทยาลัยไทยที่เหมาะสมสำหรับปัจจุบันและอนาคต (วิจิตร ศรีสอาน, 2530)

มหาวิทยาลัยไทยได้มีพัฒนาการและเติบโตมาเป็นระยะเวลา 86 ปี (พ.ศ. 2459-2545) ได้สะสมลักษณะและองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น เทคนิคการสอนใหม่ ๆ การเปิดหลักสูตรสาขาวิชาใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เป็นต้น และพัฒนาจนกลายเป็นธรรมชาติของมหาวิทยาลัยที่จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านการบริหาร จำเป็นที่จะต้องดำเนินไปเพื่อให้รับกับธรรมชาติของมหาวิทยาลัย ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2532) ให้ความเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติที่จะมีผลต่อการปฏิรูปการบริหารมหาวิทยาลัยว่ามี 3 ประเภท คือ

1. ประชาคมมหาวิทยาลัยที่มีพื้นฐานความคิดของอาจารย์มหาวิทยาลัยที่หลากหลายมี 5 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มทักษะแบบข้าราชการ 2) กลุ่มทักษะแบบนักวิชาชีพ 3) กลุ่มทักษะแบบนักพัฒนา 4) กลุ่มทักษะแบบนักวิจัย 5) กลุ่มทักษะแบบนักธุรกิจ ซึ่งบุคคลทั้ง 5 กลุ่มนี้ จะเป็นตัวกำหนดบทบาทของมหาวิทยาลัย

2. มหาวิทยาลัยสนองความต้องการของคนหลายกลุ่ม ในระยะเริ่มแรกสนองความต้องการของกลุ่มข้าราชการเท่านั้น ต่อมาการศึกษาที่มีการขยายตัวให้ความต้องการการศึกษาระดับสูงขึ้นด้วย

จึงมีมหาวิทยาลัยปิดและมหาวิทยาลัยเปิดเกิดขึ้นมากมายสุดท้ายจึงมีมหาวิทยาลัยเอกชนเกิดขึ้น เจตนาของกลุ่มที่ต้องการให้มหาวิทยาลัยจัดการศึกษาระดับสูงตอบสนองความต้องการมี 5 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มรัฐบาล-นักการเมือง 2) กลุ่มนักธุรกิจอุตสาหกรรม 3) กลุ่มข้าราชการ-นักวิชาชีพ 4) กลุ่มนักคิด-นักธุรกิจ 5) กลุ่มประชาชน ชาวนา ชาวไร่

3. บทบาทและหน้าที่ของมหาวิทยาลัย มี 6 ข้อ คือ 1) ให้การศึกษอบรมกุลบุตร กุลธิดา ของประเทศชาติ 2) การพัฒนาวิชาชีพ 3) การพัฒนาจิตใจและความต้องการของสังคม 4) การให้บริการ 5) การวิจัย และ 6) การให้ปัญญาแก่สังคม

นอกจากธรรมชาติหลักอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการกำหนดแนวทางการพัฒนา มหาวิทยาลัยทั้ง 3 ประการ โดยเฉพาะการพัฒนาในเรื่องการบริหารแล้ว ประสบการณ์ของการ พัฒนาการบริหารที่ผ่านมา กลุ่มคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยและกลุ่มคนภายนอกมีความสำคัญที่จะทำ ให้การเปลี่ยนแปลงมีความชอบธรรมมากที่สุด โดยเหตุนี้ความหลากหลายต่าง ๆ ของสถาบัน เช่น การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย การเป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทาง เป็นต้น จะทำให้รูปแบบบริหาร หลากหลายเป็นหลายทางเลือกด้วย

จากการประชุมของคณะอนุกรรมการพิจารณาแนวทางการพัฒนาระบบบริหาร สถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีใช้ส่วนราชการได้มีการศึกษาตกลงในหลักการไว้ดังนี้

1. ฐานะของมหาวิทยาลัย เป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นราชการ มีฐานะเป็นองค์กรนิติ บุคคลภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย

2. ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย มีการดำเนินการทุกอย่างสิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัย เว้น แต่เรื่องที่จะเสนอคณะรัฐมนตรีให้รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้เสนอ เช่น การเสนอเพื่อ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย เป็นต้น

3. อำนาจหน้าที่และองค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัย คือ กำหนดนโยบายและวางแผน ให้มหาวิทยาลัย วางระเบียบ ออกประกาศ ข้อกำหนด ข้อบังคับเกี่ยวกับการเงินทรัพย์สิน และการ บริหารงานบุคคลและอื่น ๆ ติดตามประเมินผลและตรวจสอบ แสวงหาแหล่งสนับสนุนจากสังคม อีกทั้งให้มีลักษณะเป็นสภามหาวิทยาลัยที่มีกรรมการมาจากคนภายนอกทั่วไปมากขึ้นที่เรียกว่า เลย์ บอร์ด (Lay Board)

4. การเงินและทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย รัฐบาลจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปให้แก่ มหาวิทยาลัยให้เพียงพอต่อการดำเนินการและการพัฒนามหาวิทยาลัย เงินอุดหนุนดังกล่าว ให้ถือเป็นเงิน รายได้ของมหาวิทยาลัย รวมทั้งมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและทรัพย์สินได้ มหาวิทยาลัยมีอำนาจดูแล รักษา ใช้และจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินได้ รายได้จากการดำเนินการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยไม่ต้องส่งคืน กระทรวงการคลังตามกฎหมายว่าด้วยการเงินคงคลังและกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ ให้ มหาวิทยาลัยมีระบบการเงินระบบบัญชีของตนเอง โดยสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้สอบบัญชีของ

มหาวิทยาลัย ในลักษณะตรวจสอบภายหลังอย่างไรก็ตามในกรณีรายได้ของมหาวิทยาลัยไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและมหาวิทยาลัยไม่สามารถหาเงินจากแหล่งอื่นได้ รัฐต้องจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่มหาวิทยาลัย

5. การบริหารงานบุคคล บุคลากรมหาวิทยาลัยไม่ใช่ข้าราชการ แต่เป็นพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ภายใต้กฎหมายของมหาวิทยาลัย โดยไม่อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์หรือกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม ส่วนระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยนั้น มหาวิทยาลัยสามารถระบุให้บุคลากรใช้ตำแหน่งทางวิชาการเป็นค่านำหน้านามได้ รวมทั้งมีสิทธิได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามตำแหน่งได้

6. การบริหารงานวิชาการและการจัดส่วนงาน สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจอนุมัติการจัดตั้งยุบเลิกหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย การเปิดสอนและอนุมัติหลักสูตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด

7. บทเฉพาะกาล บรรดาอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งมหาวิทยาลัยได้มาโดยมีผู้ยกให้หรือได้มาโดยการซื้อขาย แลกเปลี่ยน ด้วยเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย ซึ่งกรรมสิทธิ์เป็นของกระทรวงการคลัง ตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุ ให้เป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัย และในส่วนของราชพัสดุซึ่งมหาวิทยาลัยปกครองดูแล ใช้หรือจัดหาประโยชน์อยู่คงเป็นราชพัสดุต่อไป (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2536)

สำหรับการคงสภาพข้าราชการและลูกจ้างนั้น ให้คงอยู่ต่อไปตามระบบข้าราชการเมื่อตำแหน่งว่างให้ยุบเลิก แต่หากข้าราชการและลูกจ้างผู้ใดประสงค์จะเปลี่ยนสถานภาพเป็นพนักงานหรือเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยระบบใหม่ ต้องผ่านการคัดเลือก หรือการประเมินตามเกณฑ์และวิธีการที่สภามหาวิทยาลัยกำหนด

ผลการวิจัยของอุมพร จันทสร (2539) เรื่องความคิดเห็นของคณาจารย์เกี่ยวกับการนำสถาบันอุดมศึกษาของรัฐออกนอกระบบราชการสรุปได้ว่า คณาจารย์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการบริหารงานของมหาวิทยาลัยนอกระบบราชการทั้งในหลักการ สาระสำคัญ การบริหารงานบุคคล การบริหารวิชาการ การเงินและทรัพย์สิน แต่ยังมีข้อวิตกกังวลในเรื่องการประเมินผล ความมั่นคงในอนาคตและฐานะของพนักงานมหาวิทยาลัยนอกระบบราชการ

นอกจากนี้ ทบวงมหาวิทยาลัยได้เน้นมาตรการและหลักการสำคัญในการปรับเปลี่ยนระบบมหาวิทยาลัยแบบเดิมไปสู่ระบบใหม่ ในส่วนที่จะทำให้การบริหารงานบุคคลเป็นระบบที่สามารถดึงดูดคนที่มีความรู้ความสามารถเข้าสู่ระบบ จูงใจให้ทำงานเต็มความสามารถและสามารถรักษาคนดีไว้ได้ ดังนี้

1. การกำหนดอัตราเงินเดือน ให้สูงกว่าเดิมและไม่ควรต่ำกว่ารัฐวิสาหกิจ สามารถแข่งขันได้ในตลาดแรงงาน โดยคำนึงถึงสภาพการเงินของรัฐบาล

2. ระบบบัญชีเงินเดือนควรแยกระหว่างบุคลากรสายปฏิบัติและวิชาชีพ และบุคลากรสายวิชาการ เงินเดือนผู้บริหารวิชาการจะมีลักษณะเป็นค่าตอบแทนเฉพาะตำแหน่ง โดยผู้บริหารที่เป็นบุคคลภายนอกจะได้รับเงินเพิ่มประจำตำแหน่งเป็น 2 เท่าของผู้บริหารที่เป็นบุคคลภายใน ทั้งนี้ทุกมหาวิทยาลัยจะใช้บัญชีเงินเดือนเดียวกันในระยะ 3 ปีแรกของการเปลี่ยนระบบ

3. การกำหนดผลประโยชน์แก่บุคลากรจะต้องไม่ต่ำกว่าที่ควรได้รับ งบประมาณของมหาวิทยาลัยในแต่ละปี ควรจัดสรรงบประมาณร้อยละ 25 ของค่าใช้จ่ายหมวดเงินเดือน (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2536 : 20-21)

วิจิตร ศรีสะอ้าน (2541) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐไว้อย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้

1. การประสานงานภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัยนั้น จะมีคณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัยเป็นสื่อกลางมีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน และมีหน้าที่หลัก คือ ประมวลความต้องการทางการเงินของมหาวิทยาลัยเสนอต่อรัฐบาล และนำเอานโยบายของรัฐบาลมาถ่ายทอดสู่มหาวิทยาลัย รวมทั้งติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาการอุดมศึกษาต่าง ๆ ด้วย

2. องค์กรและการบริหารงานภายในมหาวิทยาลัย จัดเป็นระบบอิสระ มีการปกครองตนเอง มีเสรีภาพทางวิชาการ และส่งเสริมให้คณาจารย์มีส่วนร่วมในการบริหารมหาวิทยาลัยยิ่งขึ้น ยึดหลักการบริหารโดยคณะบุคคลในรูปกรรมการ เช่น สภามหาวิทยาลัย สภาวิชาการสภาคณาจารย์ และกรรมการประจำหน่วยงานภายในระดับต่าง ๆ ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งบริหารระดับหัวหน้าหน่วยงาน เช่น อธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ศูนย์ หรือสำนัก และหัวหน้าภาควิชา ให้มีวาระการดำรงตำแหน่ง เพื่อเปิดโอกาสให้คณาจารย์ได้หมุนเวียนกันทำหน้าที่บริหาร

บัณฑิต คงอินทร์ (2537) ได้วิจัยเรื่องความเป็นไปได้ของตัวแบบโครงสร้าง องค์กรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่รองรับแนวความคิดมหาวิทยาลัยอิสระ โดยแบ่งการวิจัยเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัญหาทางโครงสร้างองค์กรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัญหามหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการและการบูรณาการทฤษฎีองค์กร ผลงานวิจัย พบว่าตัวแบบโครงสร้างมหาวิทยาลัยอิสระ เพื่อใช้เป็นตัวแบบโครงสร้างการบริหารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่รองรับแนวความคิดมหาวิทยาลัยอิสระ 3 เรื่อง คือ โครงสร้างสภามหาวิทยาลัย โครงสร้างสภาวิชาการและโครงสร้างองค์กรบริหาร ส่วนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยการสำรวจความเห็นของหัวหน้าภาควิชาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ทั้งสองวิทยาเขตต่อตัวแบบโครงสร้างองค์กรในส่วนที่ 1 โดยมีสมมติฐานว่าหัวหน้าภาควิชาวิทยาเขตขนาดใหญ่เห็นด้วยกับตัวแบบโครงสร้างองค์กรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์น้อยกว่าหัวหน้าภาควิชาวิทยาเขตปัตตานี ผลการวิจัยในส่วนที่ 1 พบว่าปัญหาหลักในการบริหารงานมหาวิทยาลัยไทย คือ ปัญหาสถานภาพของมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วน

ราชการขัดต่อหลักการสำคัญสองประการ คือ ความเป็นอิสระในการดำเนินงาน (Autonomy) และ เสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) สำหรับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัญหาหลักของ มหาวิทยาลัย คือ ปัญหาการบริหารงานมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต ภาพรวมในแง่การจัดองค์การ พบว่ามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จัดโครงสร้างองค์การโดยอาศัยทฤษฎีองค์การระบบปิดเป็นพื้นฐาน เนื่องจากอยู่ในระบบบริหารราชการแผ่นดิน และจากการศึกษาร่างพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ไม่เป็นส่วนราชการพบว่ามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เปลี่ยนแปลง โครงสร้างเฉพาะโครงสร้าง องค์ประกอบสภามหาวิทยาลัยให้มีลักษณะเปิดมากขึ้นเท่านั้น และให้มี สภาวิชาการ แต่ไม่ได้กำหนดโครงสร้าง ส่วนโครงสร้างองค์การบริหารยังคงเดิม จากประเด็นดังกล่าว บัณฑิต คงอินทร์ (2537) จึงต้องขอสมมติฐานเบื้องต้นว่า ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลการอยู่รอดและ การเจริญเติบโตของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในรูปแบบมหาวิทยาลัยอิสระ ซึ่งเป็นระบบปกครอง ตนเองนั้น การจัดโครงสร้างองค์การควรนำแนวคิดทฤษฎีองค์การระบบเปิดและทฤษฎีองค์การตาม สถานการณ์มาเป็นพื้นฐานในการจัดองค์การ โดยการบูรณาการทฤษฎีองค์การอื่น ๆ ผลงานวิจัยและ ตัวแบบโครงสร้างมหาวิทยาลัยอิสระของต่างประเทศและของไทยมาทำการสังเคราะห์เพื่อสร้างตัว แบบโครงสร้างองค์การมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่รองรับแนวคิดมหาวิทยาลัยอิสระ 3 เรื่อง คือ ตัวแบบโครงสร้างสภามหาวิทยาลัยของตัวแบบคือการบริหารระบบเปิด การกระจายอำนาจ และการ แบ่งงานกันตามความชำนาญเฉพาะอย่างผลการวิจัยส่วนที่ 2 การสำรวจความเห็นของหัวหน้า ภาควิชาวิทยาเขตขนาดใหญ่ และหัวหน้าภาควิชาวิทยาเขตปัตตานีต่อตัวแบบโครงสร้างดังกล่าว พบว่า หัวหน้าภาควิชาวิทยาเขตขนาดใหญ่เห็นด้วยกับตัวแบบโครงสร้างองค์การมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่รองรับแนวคิดมหาวิทยาลัยอิสระน้อยกว่าหัวหน้าภาควิชาวิทยาเขตปัตตานี

3. การบริหารงานบุคคล เน้นหลักเข้ายากออกง่าย จัดในรูปแบบราชการเน้น การบริหารงานบุคคลที่จะสามารถดึงดูดให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความ ตั้งใจจริง บุคลิกภาพ ความประพฤติ ตลอดจนศรัทธาที่จะทำงานด้านวิชาการเข้ามาทำงานใน มหาวิทยาลัยโดยมุ่งส่งเสริมให้บุคลากรได้ใช้ความรู้ความสามารถปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ให้ได้เงินเดือน และผลประโยชน์สูงพอ ในขณะที่เดียวกันต้องมีนโยบายที่จะขจัดผู้ที่ไม่เหมาะสมทั้งในตำแหน่งวิชาการ และธุรการออกจากมหาวิทยาลัย

4. การบริหารการเงิน มีหลักการที่จะกำหนดนโยบาย ระบบ ระเบียบ และข้อบังคับ ทางการเงินให้มีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเสนอการจัดสรรเงินอุดหนุน มหาวิทยาลัยในรูปแบบเงินอุดหนุนทั่วไป (Block Grant) อาศัยวิธีการจัดทำงานประมาณในรูปแบบแสดง แผนงาน (Program Budgeting) และมีระบบการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินที่รัดกุมเพื่อให้การใ้ ใช้จ่ายเงินเกิดประโยชน์สูงสุด

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยตัวอย่างของ “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” ที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2533 โดยการจัดโครงสร้างและระบบบริหารรูปแบบของมหาวิทยาลัยใหม่ ดังนี้

1. การดำเนินการ มหาวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการเอง ยกเว้นการตั้งอธิการบดีและศาสตราจารย์ที่ต้องมีการโปรดเกล้าฯ ให้เสนอผ่านทบวงมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยต้องพัฒนาระบบบริหารงานที่เป็นของตนเองทั้งในด้านการบริหารวิชาการ การบริหารการเงิน และการบริหารงานบุคคลตามความเหมาะสมกับลักษณะและภารกิจของมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ

2. สำนักงบประมาณ จัดสรรเงินงบประมาณให้เป็นลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไป (Block Grant) ระยะ 1 ปี ซึ่งถือเป็นรายได้ของมหาวิทยาลัย

3. สำนักตรวจเงินแผ่นดิน จะตรวจสอบรายงานการเงินที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีจัดส่งและรับรองภายใน 3 เดือน นับตั้งแต่สิ้นปีงบประมาณเป็นการตรวจสอบในลักษณะภายหลัง (Post – audit)

4. การจัดองค์กรและการบริหารภายใน ใช้หลักการกระจายอำนาจที่มีลักษณะการปกครองตนเอง โดยให้มีการตัดสินใจ วินิจฉัย สั่งการ สิ้นสุดในระดับสภามหาวิทยาลัยให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการดำเนินการสูง โครงสร้างการจัดองค์กรบริหารภายในจึงจำเป็นต้องมีขนาดกะทัดรัด แต่มีประสิทธิภาพสูงและประหยัด (สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยบูรพา, 2541)

ประเทืองทิพย์ ไกรวิวัฒน์ (2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพการทำงาน และความพึงพอใจในการทำงานของบุคคลในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี โดยศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์และใช้แบบสอบถามบุคลากรสายวิชาการ และสายปฏิบัติการวิชาชีพและบริหารทั่วไป ผลการวิจัยพบว่าการจัดโครงสร้างและระบบบริหารยึดหลักการกระจายอำนาจที่มีลักษณะปกครองตนเอง การตัดสินใจในส่วนใหญ่สิ้นสุดภายในมหาวิทยาลัย มีสภาพมหาวิทยาลัย และสภาวิชาการเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุด การจัดส่วนงานจัดตามลักษณะของงาน ได้แก่ สำนักงานอธิการบดี สถาบันแบะศูนย์สำหรับการจัดระบบบริหารภายในมหาวิทยาลัย จัดแบ่งออกเป็น 4 ระบบ คือ ระบบการเงินและทรัพย์สิน ระบบการบริหารบุคคล ระบบบริหารวิชาการและระบบการจัดการทั่วไป ในส่วนความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร พบว่า ในภาพรวมบุคลากรสายวิชาการมีความพึงพอใจในระดับมาก ซึ่งสามารถนำมาจัดลำดับความพึงพอใจแต่ละด้าน ได้ดังนี้ 1) ลักษณะงานที่ทำ 2) สภาพแวดล้อมในการทำงาน 3) การบริหารงานของผู้บังคับบัญชาชั้นต้น 4) ค่าจ้างและสวัสดิการ 5) ความมั่นคงและก้าวหน้าในการทำงานนอกจากนี้ยังพบว่าในเรื่องของระบบงานไม่มีปัญหา แต่ปัญหาเกิดจากบุคลากรยังไม่เข้าใจในระบบ และบางหน่วยงานยังขาดการกำหนดขอบเขตงานและคู่มือการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

โดยสรุป การบริหารงานมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่สำคัญ มี 3 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารงานบุคคล มหาวิทยาลัยเป็นองค์กรขนาดใหญ่ซับซ้อน มีบุคลากรหลายระดับ การจัดการบุคคลจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง มีระบบและกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ อันได้แก่ การดำเนินการจัดโครงสร้าง การกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่และพนักงาน การเข้าสู่ตำแหน่ง การผูกพันกับตำแหน่ง ตลอดจนออกจากรายงานตำแหน่ง (นิวัฒน์ วชิรวิภากร, 2538) นอกจากนี้การบริหารงานบุคคลยังได้นำความรู้ทางด้านจิตวิทยามาใช้อย่างกว้างขวาง เช่น ทฤษฎีการจูงใจของเฮอริเบอร์ก (Herzberg and others, 1958) ที่เน้นปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน ในอนาคตบุคลากรของมหาวิทยาลัยจะมี 2 สาย คือ สายวิชาการและสายบริหารธุรกิจ บุคลากรทุกคนมีฐานะเป็นพนักงานของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นระบบที่ยอมรับความแตกต่างของบุคคล ความเท่าเทียมกันของความเป็นมนุษย์และในเชิงความสามารถ (วันชัย ศิริชนะ, 2541)

2. การบริหารวิชาการ ทบวงมหาวิทยาลัยได้วางมาตรฐานการศึกษาเรื่อง การพัฒนา รูปแบบบริหารมหาวิทยาลัย ซึ่งได้แยกความรับผิดชอบด้านบริหารและด้านวิชาการ โดยมีเกณฑ์มาตรฐานทางด้านวิชาการในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ การกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพบัณฑิตเป็น (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2537) นอกจากนี้แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2533-2547) ของทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดว่ารัฐพึงให้การสนับสนุนการสร้างเอกภาพด้านนโยบายและมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษา(ทบวงมหาวิทยาลัย, 2533)

3. การบริหารการเงินและทรัพย์สิน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยให้เกิดปัจจัยการบริการอื่น ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงต้องมีกระบวนการบริหารการเงินและทรัพย์สินไว้อย่างเหมาะสม (ประเทือง ประवालพิทย, 2537) มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจะมีพระราชบัญญัติที่ระบุที่มีของการเงินและทรัพย์สินไว้ 2 แห่งคือ เงินงบประมาณแผ่นดิน และเงินนอกงบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยของรัฐได้รับงบประมาณแผ่นดินใน 2 ลักษณะ คือ

3.1 มหาวิทยาลัยสังกัดรัฐบาล ได้รับเงินงบประมาณแผ่นดินเป็นหมวดรายจ่าย และรายการ มีระเบียบขั้นตอนเบิกจ่ายเงินใช้เวลามาก ไม่อิสระ

3.2 มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในปี พ.ศ. 2544 จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ได้รับบออดหนุนทั่วไปเป็นรายไป ทำให้เกิดสภาพคล่องตัวในการปฏิบัติ

2.2.3) แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559)

แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) เป็นอีกแหล่งข้อมูลหนึ่งที่จะมีอิทธิพลต่อการวิจัยเกี่ยวกับทิศทางของของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งสำนักงานรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ(2553) กล่าวว่า คณะรัฐมนตรีเห็นชอบแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง

(พ.ศ. 2552-2559) ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาในช่วงระยะเวลาดังกล่าวต่อไป ซึ่งสาระสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) มีดังนี้

ปรัชญาหลักและกรอบแนวคิด ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยึดทางสายกลางอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักพอประมาณ อย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีคุณภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เป็นแผนบูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และกีฬาการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งเชื่อมโยงการพัฒนาการศึกษากับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น โดยคำนึงถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

เจตนารมณ์ของแผน เพื่อมุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมसानนันธ์และเอื้ออาทรต่อกัน

วัตถุประสงค์ของแผน เพื่อให้บรรลุตามปรัชญาหลักและเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุงฯ จึงกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา 2) เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ 3) เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

แนวนโยบาย เป้าหมาย และกรอบการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสามประการดังกล่าว ประกอบกับการคำนึงถึงทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคตที่เน้นการใช้ความรู้เป็นฐานของการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประชากร สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี จึงได้กำหนดแนวนโยบายในแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ 1 พัฒนาคนอย่างรอบด้าน และสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา

แนวนโยบาย

- พัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ในทุกระดับและประเภทการศึกษา

- ปลุกฝังและเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึกและมีความภูมิใจในความเป็นไทย มีระเบียบวินัย มีจิตสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และรังเกียจการทุจริตต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง

- เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิตได้มีโอกาสเข้าถึงบริการการศึกษาและการเรียนรู้โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ยากจน อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล ทุรกันดาร

- ผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ และเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขัน และร่วมมือกับนานาชาติ

- พัฒนามาตรฐานและระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งระบบประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก

- ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน มีคุณธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

วัตถุประสงค์ 2 สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ แนวนโยบาย

- ส่งเสริมการจัดการศึกษา อบรม และเรียนรู้ของสถาบันศาสนา และสถาบันทางสังคม ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

- ส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายภูมิปัญญา และการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม พลศึกษา กีฬาเป็นวิถีชีวิตอย่างมีคุณภาพและตลอดชีวิต

- ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม และทรัพย์สินทางปัญญา พัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้และสร้างกลไกการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

วัตถุประสงค์ 3 พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และ สร้างสังคมคุณธรรมภูมิปัญญาและการเรียนรู้

แนวนโยบาย

- พัฒนาและนาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพ เพิ่มโอกาสทางการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยเร่งรัดกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาไปสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน ประชาสังคม และทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษา และสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา

- ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ และการลงทุนเพื่อการศึกษา ตลอดจนบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

- ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษา พัฒนาความเป็นสากลของการศึกษา เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน และเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ขณะเดียวกันสามารถอยู่ร่วมกันกับพลโลกอย่างสันติสุข มีการพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกัน

การบริหารแผนสู่การปฏิบัติ

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ให้ความสำคัญกับการนำแผนสู่การปฏิบัติ เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนข้อเสนอปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ที่เน้นเป้าหมาย 3 ด้าน คือ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การขยายโอกาสทางการศึกษา และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริการและจัดการศึกษา ตลอดจนคำนึงถึงความสอดคล้องกับระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงเห็นควรกำหนดระยะเวลาดำเนินงานบริหารแผนสู่การปฏิบัติเป็น 2 ระยะ ดังนี้

- ระยะที่ 1 แผนงานรีบด่วน ระหว่างปี 2552-2554 ให้เร่งดำเนินการตามข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง โดยให้มีการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาการศึกษาตามประเด็นเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนขยายโอกาสทางการศึกษา และแผนส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริการและจัดการศึกษา รวมทั้งควรมีการสร้างกลไกเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ

- ระยะที่ 2 ระหว่างปี 2552-2559 ให้เร่งดำเนินการตามนโยบายทั้ง 14 ด้านให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนฯ เมื่อสิ้นสุดระยะที่ 1 และระยะที่ 2 รวมทั้งการเตรียมการร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ต่อไป

นอกจากนี้ ให้มีการจัดทำกรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงระยะเวลา 5 ปี เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาในภาพรวม และแผนพัฒนาการศึกษาแต่ละระดับ/ประเภทการศึกษา ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้แก่ แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพัฒนา การอาชีวศึกษา แผนพัฒนาการอุดมศึกษา เป็นต้น ส่วนในระดับจังหวัด/กลุ่มจังหวัด ให้มีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด และในระดับเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสถานศึกษา ให้มีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551 – 2565

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551 – 2565 เป็นอีกแหล่งข้อมูลหนึ่งที่จะมีอิทธิพลต่อการวิจัยเกี่ยวกับทิศทางของของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งงานยุทธศาสตร์และติดตามผล กองแผนงาน สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) (2554) กล่าวถึงกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551 – 2565) นี้ว่า ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิด “การศึกษาเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาประเทศ” และมุ่งเน้นให้เกิด “เอกภาพด้านนโยบาย แต่หลากหลายในการปฏิบัติ” มีการทำงานในเชิงรุกไปข้างหน้าภายใต้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและความต้องการใหม่เพื่อให้อุดมศึกษาเอื้อต่อการพัฒนาทั้งปวง รวมทั้งเน้นความต่อเนื่องจากแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2533 – 2547) ซึ่งได้แก่

1) การสร้างความเข้มแข็งให้แก่มหาวิทยาลัยของรัฐหรือการเป็นมหาวิทยาลัยอิสระ/ในกำกับของรัฐ (Public Autonomous University)

2) ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของมหาวิทยาลัยของรัฐโดยการขยายสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของสังคม และยกระดับ/พัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษา การวิจัยและการให้บริการทางวิชาการ

3) สนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาาระบบอุดมศึกษาด้วย และลดความซ้ำซ้อนในการผลิตบัณฑิตเพื่อมิให้เกิดความจำเป็นหรือเกินความต้องการของสังคม ยกเว้นสาขาวิชาที่ขาดแคลน

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551 – 2565) นี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสถาบันคลังสมองของชาติ ได้ออกแบบโดยคำนึงถึงมิติบูรณาการและองค์รวมของการพัฒนาอุดมศึกษาเพื่อกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ (Strategic direction) โดยมีสาระสำคัญ 2 ส่วน คือ

ส่วนแรก เป็นการวิเคราะห์ภาพฉายและนัยยะสำคัญที่เป็นปัจจัยแวดล้อมรุมเร้า ส่งผลกระทบต่อมนุษย์และโลก ประเทศไทย จนถึงอุดมศึกษา ประกอบด้วย 7 เรื่อง ดังนี้

1) **ความเปลี่ยนแปลงด้านประชากร** จำนวนเด็กและเยาวชนลดลง อัตราการปันผลประชากรที่จะหมดไปและผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น อุดมศึกษาต้องลดขยายตัวอย่างไม่มีจุดสิ้นสุด โดยเน้นคุณภาพ เพิ่มบทบาทด้านการเพิ่มผลิตภาพเศรษฐกิจวัยทำงาน เน้นการศึกษาต่อเนื่องเพื่อรองรับการเปลี่ยนงานและอาชีพการเกิดอาชีพใหม่ และต้องส่งเสริมผู้สูงอายุให้ยังมีผลิตภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

2) **พลังงานและสิ่งแวดล้อม** การพึ่งพิงการนำเข้าพลังงานที่สูง ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การใช้พลังงานจากฟอสซิลสร้างปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อุดมศึกษาต้องสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์พลังงาน สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในการศึกษาทุกระดับ และในหมู่ประชาชน ผลิตบัณฑิตและความรู้ด้านการอนุรักษ์และการจัดการพลังงาน พลังงานหมุนเวียน ทำงานร่วมกับภาคการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานจนถึงการสร้างคนและองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ และระบบนิเวศ

3) **การมีงานทำและตลาดแรงงานในอนาคต** ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงานได้แก่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ โลกาภิวัตน์ ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและโลกสารสนเทศ อุดมศึกษาต้องทำงานกับภาคผลิตจริง ทั้งอุตสาหกรรมรายสาขาและกลุ่มอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ที่ต้องช่วยเตรียมความรู้และสร้างทักษะให้แก่แรงงานเพื่อเข้าสู่ภาคการผลิต ต้องเตรียมความพร้อมด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้เกิดมาตรฐานการศึกษา และ “ศตวรรษแห่งเอเชีย” ที่จีนและอินเดีย

เป็นผู้เล่นที่สำคัญ และต้องตระหนักว่าความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีนำมาซึ่ง “ผลิตภาพ” และ “นวัตกรรม” รวมถึงโลกยุคสารสนเทศที่การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้กระทำได้ง่าย

4) การกระจายอำนาจการปกครอง พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยมีแนวทางการกระจายอำนาจ ประกอบด้วย การถ่ายโอนภารกิจการกระจายอำนาจการเงิน การถ่ายโอนบุคลากร ฯลฯ อุดมศึกษาควรทำงานร่วมกับท้องถิ่น เพื่อเสริมภารกิจหลักด้านการบริการสังคมให้โดดเด่น และควรรวมตัวทำงานเป็นเครือข่ายพื้นที่ และเครือข่ายเชิงประเด็น เพราะโจทย์ท้องถิ่นเป็นโจทย์บูรณาการ ต้องการความรู้หลายระดับและหลากหลายสาขา

5) การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรง ความรุนแรงในสามจังหวัดภาคใต้ อุดมศึกษาต้องเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและอาชีพในปัจจุบัน ควบคู่กับการสร้างความเข้าใจและโอกาสด้านการศึกษาอย่างถาวรต่อไปในอนาคตด้วย เยาวชนไทย

6) นักศึกษาไทยและบัณฑิตในอนาคต มีการเปลี่ยนแปลงในมิติการใช้ชีวิต การเรียนรู้ ครอบครัวตลอดจนภาวะเสี่ยงต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงแนวโน้มของสังคมหลังยุคอุตสาหกรรมและความทันสมัย อุดมศึกษาพึงจัดให้มีการศึกษาในระบบ “ศิลปศาสตร์” (Liberal Arts Education) ในยุค post modern – post industrialization ทั้งนี้หมายรวมทั้งสาระแห่งศาสตร์และกระบวนการแห่งศาสตร์ เรียนรู้บนฐานการทำงานในภาคการผลิตและภาคสังคม (work – based/community – based education) และ

7) เศรษฐกิจพอเพียง อุดมศึกษาเป็นผู้นำให้วิเคราะห์ได้และปฏิบัติได้ บนฐานทรัพยากรภูมิสังคมสร้างความรู้ใหม่ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมทั้งระดับโลก ครอบครัวชุมชน พื้นที่ องค์กร และภาคการผลิต

ส่วนที่สองเป็นปัจจัยภายในระบบอุดมศึกษา ประกอบด้วย 9 เรื่อง คือ

1) รอยต่อกับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอาชีวศึกษา นักเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นตัวป้อนอุดมศึกษามีคุณภาพโดยรวมต่ำลง ค่านิยมในเรื่องปริญญาทำให้ผู้เรียนอาชีวศึกษาน้อยลงเป็นลำดับ ทำให้ขาดแรงงานระดับกลางในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ อุดมศึกษาต้องให้เวลากับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอาชีวศึกษาในเรื่อง 1) การพัฒนาและสร้างครุคุณภาพสูงซึ่งเป็นตัวคูณ (multiplier) 2) การพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ และ 3) เปิดโอกาสให้ผู้จบอาชีวศึกษาและกำลังทำงานสามารถเข้าศึกษาต่อในอุดมศึกษาได้ด้วยความยืดหยุ่น

2) การแก้ปัญหาอุดมศึกษาในปัจจุบัน ใช้กลไกมาตรฐานและการจัดสรรทรัพยากร เพื่อให้เกิดอุดมศึกษาที่แบ่งงานกันทำ (division of labor) วางตำแหน่งของแต่ละสถาบันให้เหมาะสม (positioning) และแบ่งอุดมศึกษาเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มวิทยาลัยชุมชน 2) กลุ่มมหาวิทยาลัยสี่ปี

และมหาวิทยาลัยศิลปศาสตร์ 3) กลุ่มมหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเฉพาะทาง มหาวิทยาลัย comprehensive และ 4) กลุ่มมหาวิทยาลัยวิจัย มหาวิทยาลัยบัณฑิตศึกษา

3) ธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการ อุดมศึกษาไทยต้องปรับปรุงเรื่องนี้ตั้งแต่ระดับสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารทุกระดับโดยสร้างกลไกพัฒนาผู้ดำรงตำแหน่งสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารระดับต่าง ๆ รวมถึงการปรับโครงสร้างสภามหาวิทยาลัย และการมีสำนักงานเลขาธิการสภามหาวิทยาลัยทำงานเต็มเวลา

4) การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ด้วยความจำกัดของทรัพยากรและนักวิจัยคุณภาพสูง อุดมศึกษาต้องโฟกัสโจทย์วิจัยและสร้างกลไกความเป็นเลิศ ควรนำระบบ Research Assessment Exercise (RAE) มาประยุกต์และปรับใช้เพื่อการประเมินความสามารถการวิจัยและจัดสรรทรัพยากรเพื่อการวิจัยควรผลักดันให้เกิด “ระบบวิจัยแห่งชาติ” สร้าง “ระบบความเชื่อมโยงระหว่างอุดมศึกษาและภาคการผลิต” และมี “กลไกการทำงานร่วมในลักษณะพหุภาคี”

5) การเงินอุดมศึกษา การลงทุนผ่านระบบงบประมาณยังไม่สะท้อนคุณภาพการศึกษาและยังมีได้ใช้เป็นกลไกกับเงินนโยบายอย่างเต็มที่ ดังนั้น การจัดสรรงบประมาณประจำปีให้แก่มหาวิทยาลัยของรัฐควรปรับจาก supply – side financing ให้เป็นตาม Performance – based ให้มากขึ้น จัดรูปแบบใหม่ของกองทุนประเภท contribution scheme ตั้งกองทุนพัฒนาอุดมศึกษา กำกับคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาด้วยองค์กรกันชน (buffer organization) ใช้หลักการ financial autonomy ในการบริหารการเงินอุดมศึกษาบนฐานการแบ่งกลุ่มมหาวิทยาลัย

6) การพัฒนาบุคลากรในอุดมศึกษา การพัฒนาอาจารย์ต้องคำนึงถึงการพัฒนาหลายมิติ เช่น ด้านวิชาการ ความเป็นครู ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ความสามารถด้านการวิจัย สมรรถนะทางวิชาชีพการบริหารจัดการ การขัดเกลาทางสังคม คำนึงถึงช่วงวัยต่าง ๆ ของการทำงาน และการศึกษา (life cycle development) และจัดให้มีกระบวนการ mentoring โดยผู้มีความรู้และประสบการณ์บนฐานของการพัฒนาจากการทำงานจริง

7) เครือข่ายอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมีความแตกต่างสูงและมีช่องว่างของระดับการพัฒนาหลากหลายมิติ รัฐควรสนับสนุนและผลักดันให้เกิดเครือข่ายด้วยนโยบายและกลไกงบประมาณ อุดมศึกษาควรควมรวมการเรียนการสอน การทำงาน และการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานร่วมกันจนนำไปสู่การควมรวมสถาบันเมื่อมีความพร้อม

8) การพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย การพัฒนาเด็ก เยาวชน และนักศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรในพื้นที่ การสร้างความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษา และการพัฒนาอุดมศึกษาสู่อาเซียนและประชาคมโลกมุสลิม และ

9) โครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ของอุดมศึกษา อุดมศึกษาต้องตระหนักว่าการอุดมศึกษาอนาคตเป็นทั้ง “การเตรียมคนเข้าสู่ชีวิตและการปรับแต่งคนเข้าสู่งาน” รัฐพึงสนับสนุนการศึกษา

“ศิลปศาสตร์” (liberal arts education) ในฐานะโครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ ส่งเสริมให้อุดมศึกษาพัฒนาและใช้ศักยภาพทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อรองรับนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ e – Society, e – Industry, e – Commerce, e – Education และ e – Government ผ่านนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ (Government Procurement) อุดมศึกษาต้องจัดเก็บ “ข้อมูล” ของตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอเพื่อให้บริการข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้เรียนและผู้ปกครองในฐานะผู้บริโภค และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเข้าถึง (access) และการลดช่องว่างดิจิทัล (digital divide) เพื่อการเรียนรู้จัดทำสื่อการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยออกสู่สาธารณะ (open courseware) จัดระบบเครือข่ายห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ รวมถึงการจัดตั้งกองทุนพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพของสถาบันอุดมศึกษาและจัดทำกรอบนโยบายการพัฒนาระบบ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต”

สำหรับบทบาทของเครือข่ายอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนากรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2552 – 2565) นั้น เครือข่ายอุดมศึกษาต้องสนับสนุนการทำงานที่ใช้องค์ความรู้และทรัพยากรร่วมกันเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางวิชาการและผลผลิตที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน และประเด็นที่เครือข่ายเสนอให้ สกอ. ดำเนินการในลักษณะเครือข่าย

- 1) การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้วยการเชื่อมโยงอุดมศึกษากับภาคการผลิต
- 2) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระบบอุดมศึกษา
- 3) การปรับโครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ด้านการสอน การวิจัย และบริการวิชาการ รวมถึงการเชื่อมโยงกับภาคการผลิต การสร้างฐานความรู้ในมหาวิทยาลัยและชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

- 4) การจำแนกประเภทสถาบันอุดมศึกษา
- 5) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ
- 6) การพัฒนาระบบข้อมูลอุดมศึกษา และ
- 7) การพัฒนามหาวิทยาลัยในเขตพัฒนาพิเศษ

นอกจากนี้การขับเคลื่อนแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 ไปสู่การปฏิบัตินั้น มีปัจจัยที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง คือ

- 1) ความชัดเจนของแผนปฏิบัติในแต่ละช่วงเวลา
- 2) การสนับสนุนจากรัฐบาล/หน่วยงานของรัฐ
- 3) การมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา และ
- 4) ความพร้อมของระบบบริหารจัดการ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการขับเคลื่อนแผนฯ ไปสู่การปฏิบัติทั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและ

สำนักงานประมาณต่างก็เห็นด้วยกับกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาวฯ เนื่องจากสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งสู่ “สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน” และ “สังคมฐานความรู้เพื่อวางรากฐานการพัฒนา” โดยมีเป้าหมายรวมคือ “สังคมแห่งการเรียนรู้” โดยมีข้อเสนอแนะว่า อุดมศึกษาจะต้องผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของภาคการผลิต/การบริการ (การเจริญเติบโตแต่ละภาคการผลิต) และภาคสังคม (ตามความจำเป็นและโครงสร้างประชากร)

มาตรฐานการอุดมศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2549) อ้างถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 34 กำหนดให้คณะกรรมการการอุดมศึกษาจัดทำมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติโดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงได้ดำเนินการจัดทำมาตรฐานการอุดมศึกษาเพื่อใช้เป็นกลไกระดับกระทรวง ระดับคณะกรรมการการอุดมศึกษา และระดับหน่วยงานเพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาการอุดมศึกษาต่อไปอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการโดยคำแนะนำของคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในคราวประชุมครั้งที่ 7/2549 เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2549 จึงประกาศมาตรฐานการอุดมศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

มาตรฐานการอุดมศึกษา ประกอบด้วย มาตรฐาน 3 ด้าน 12 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. มาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต บัณฑิตระดับอุดมศึกษาเป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความสำนึกและความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองและพลโลก

ตัวบ่งชี้

1.1 บัณฑิตมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตน สามารถเรียนรู้ สร้างและประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง สามารถปฏิบัติงานและสร้างงานเพื่อพัฒนาสังคมให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล

1.2 บัณฑิตมีจิตสำนึก ดำรงชีวิต และปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบ โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม

1.3 บัณฑิตมีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีการดูแล เอาใจใส่ รักษาสุขภาพของตนเองอย่างถูกต้อง เหมาะสม

มาตรฐานด้านการบริหารจัดการการอุดมศึกษา มีการบริหารจัดการการอุดมศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล และพันธกิจของการอุดมศึกษาอย่างมีดุลยภาพ

ก. มาตรฐานด้านธรรมาภิบาลของการบริหารการอุดมศึกษามีการบริหารจัดการการอุดมศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล โดยคำนึงถึงความหลากหลายและความเป็นอิสระทางวิชาการ

ตัวบ่งชี้

1) มีการบริหารจัดการบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายของประเภทสถาบันและสังคมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างมีอิสระทางวิชาการ

2) มีการบริหารจัดการทรัพยากรและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คล่องตัว โปร่งใสและตรวจสอบได้ มีการจัดการศึกษาผ่านระบบและวิธีการต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและคุ้มค่าคุ้มทุน

3) มีระบบการประกันคุณภาพเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ข. มาตรฐานด้านพันธกิจของการบริหารการอุดมศึกษา การดำเนินงานตามพันธกิจของการอุดมศึกษาทั้ง 4 ด้าน อย่างมีดุลยภาพ โดยมีการประสานความร่วมมือรวมพลังจากทุกภาคส่วนของชุมชน และสังคมในการจัดการความรู้

ตัวบ่งชี้

1) มีหลักสูตรและการเรียน การสอนที่ทันสมัย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายของประเภทสถาบันและสังคม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนแบบผู้เรียนเป็นสำคัญเน้นการเรียนรู้และการสร้างงานด้วยตนเองตามสภาพจริง ใช้การวิจัยเป็นฐาน มีการประเมินและใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการหลักสูตร ตลอดจนมีการบริหารกิจการนิสิตนักศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรและการเรียน การสอน

2) มีการวิจัยเพื่อสร้างและประยุกต์ใช้องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อยุทธศาสตร์ความรู้และทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมตามศักยภาพของประเภทสถาบัน มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศเพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันได้ในระดับนานาชาติของสังคมและประเทศชาติ

3) มีการให้บริการวิชาการที่ทันสมัย เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของสังคมตามระดับความเชี่ยวชาญของประเภทสถาบัน มีการประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับภาครัฐธุรกิจอุตสาหกรรมทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของสังคมและประเทศชาติ

4) มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีการปรับใช้ศิลปะ วัฒนธรรมต่างประเทศอย่างเหมาะสม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

มาตรฐานด้านการสร้างและพัฒนาสังคมฐานความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ การแสวงหาการสร้างและการจัดการความรู้ตามแนวทาง/หลักการอันนำไปสู่สังคมฐานความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้

1) มีการแสวงหา การสร้าง และการใช้ประโยชน์ความรู้ ทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทศเพื่อเสริมสร้างสังคมฐานความรู้

2) มีการบริหารจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ โดยใช้หลักการวิจัยแบบบูรณาการ หลักการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หลักการสร้างเครือข่าย และหลักการประสานความร่วมมือรวมพลังอันนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2554) อ้างถึง มาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้คณะกรรมการการอุดมศึกษาเสนอมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญา ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่งและกฎหมายที่เกี่ยวข้องของคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้ดำเนินการจัดทำมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาตามกลุ่มสถาบันที่มีปรัชญา วัตถุประสงค์ และพันธกิจในการจัดตั้งที่แตกต่างกัน เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8 และมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการโดยคำแนะนำของคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงประกาศมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้

1. มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาประกอบด้วยมาตรฐาน 2 ด้าน ดังนี้

1.1 มาตรฐานด้านศักยภาพและความพร้อมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยมาตรฐานย่อยด้านต่าง ๆ 4 ด้าน

(1) ด้านกายภาพ สถาบันอุดมศึกษามีอาคารที่ประกอบด้วยลักษณะสำคัญของอาคารเรียนที่มีห้องครบทุกประเภท พื้นที่ใช้สอยที่ใช้ในการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมทุก

ประเภทมีจำนวนเพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนอาจารย์ประจำ จำนวนนักศึกษาในแต่ละหลักสูตร และจำนวนนักศึกษาตามแผนการรับนักศึกษา ตามเกณฑ์พื้นที่ใช้สอยอาคารโดยประมาณ รวมทั้งต้องจัดให้มีห้องสมุดตามเกณฑ์มาตรฐาน มีครุภัณฑ์ประจำอาคาร ครุภัณฑ์การศึกษา และคอมพิวเตอร์ จำนวนเพียงพอต่อการจัดการศึกษา ทั้งนี้ อาคารและบริเวณอาคารจะต้องมีความมั่นคง ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะหรือความจำเป็นอย่างอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

(2) ด้านวิชาการ สถาบันอุดมศึกษามีศักยภาพและความพร้อมในการปฏิบัติการกิจ ด้านวิชาการสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ของสถาบันอุดมศึกษาและแผนการผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองความต้องการของประเทศและผู้ใช้บัณฑิตโดยรวม มีหลักประกันว่าผู้เรียนจะได้รับการบริการการศึกษาที่ดีสามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างมีคุณภาพ สถาบันต้องมีการบริหารวิชาการที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพประสิทธิผลทั้งในด้านการวางแผนรับนักศึกษาและการผลิตบัณฑิต การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนการประเมินผล การเรียนรู้ การประกันคุณภาพการเรียนการสอน และการพัฒนาปรับปรุงการบริหารวิชาการ

(3) ด้านการเงิน สถาบันอุดมศึกษามีความพร้อมด้านการเงินทั้งงบการเงินรวมและงบที่จำแนกตามกองทุน มีแผนการเงินที่มั่นคง เป็นหลักประกันได้ว่าสถาบันจะสามารถจัดการศึกษาได้ตามพันธกิจและเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งสอดคล้องกับแผนการพัฒนาในอนาคต เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนและผู้ให้บริการอุดมศึกษา สถาบันมีการจัดทายางานการเงินที่แสดงถึงการได้มาของรายได้รายรับ การจัดสรรค่าใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพ และทั่วถึงเป็นธรรมอย่างชัดเจน รวมทั้งการนารายได้ไปลงทุนภายใต้การประเมินและวิเคราะห์ความเสี่ยง มีระบบการติดตามตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานควบคู่ไปกับการใช้เงินทุกประเภท และมีระบบการติดตามตรวจสอบผลประโยชน์ทับซ้อนของบุคลากรทุกระดับ

(4) ด้านการบริหารจัดการ สถาบันอุดมศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ ค่านิยม ไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และพันธกิจที่กำหนดไว้ โดยมีสภาสถาบันทำหน้าที่กำกับ นโยบาย การดำเนินงานตามแผน การบริหารบุคคลการบริหารงบประมาณและทรัพย์สิน การบริหารสวัสดิการที่จัดให้กับนักศึกษาและบุคลากรทุกระดับรวมทั้งกำกับติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและกฎหมายที่กำหนดไว้ มีการเผยแพร่ผลการกำกับ การดำเนินงานของสภาสถาบันและการบริหารจัดการของผู้บริหารทุกระดับสู่ประชาคมภายในสถาบันและภายนอกสถาบัน ภายใต้หลักธรรมาภิบาลที่ประกอบด้วย หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการตรวจสอบได้ หลักการมีส่วนร่วมและหลักความคุ้มค่า

1.2 มาตรฐานด้านการดาเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย มาตรฐานย่อยด้านต่าง ๆ 4 ด้าน

(1) ด้านการผลิตบัณฑิต สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการรับนักศึกษาเข้าเรียนที่มีคุณสมบัติและจำนวนตรงตามแผนการรับนักศึกษาและสอดคล้องกับเป้าหมายการผลิตบัณฑิตอย่างมีคุณภาพ สถาบันผลิตบัณฑิตได้ตามคุณลักษณะ จุดเน้นของสถาบัน ตรงตามเป้าหมายที่กำหนด และจัดให้มีข้อเสนอแนะที่ชัดเจนเผยแพร่ต่อสาธารณะในเรื่องหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน คณาจารย์ที่ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในและนอกหลักสูตร และตอบสนองความต้องการของนักศึกษา

(2) ด้านการวิจัย สถาบันอุดมศึกษามีการดำเนินงานพันธกิจด้านการวิจัยอย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และภายใต้จุดเน้นเฉพาะ โดยมีการดำเนินการตามนโยบาย แผน งบประมาณ มีการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ นักวิจัย บุคลากรให้มีสมรรถนะในการทาวิจัย ส่งเสริมและสร้างเครือข่ายการทำงานวิจัยกับหน่วยงานภายนอกสถาบันเพื่อให้ได้ผลงานวิจัย ผลงานประดิษฐ์และงานริเริ่มสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ มีประโยชน์ สนองยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ในวงกว้างและก่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณชน

(3) ด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม สถาบันอุดมศึกษามีการให้บริการทางวิชาการที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งในวงกว้างและกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งอาจให้บริการโดยการใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งในระดับสถาบันและระดับบุคคลได้ในหลายลักษณะ อาทิ การให้คำปรึกษา การศึกษาวิจัยการค้นคว้าเพื่อแสวงหาคำตอบให้กับสังคม การให้บริการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นต่าง ๆ การจัดให้มีการศึกษาต่อเนื่องบริการแก่ประชาชนทั่วไป การให้บริการทางวิชาการนี้ สามารถจัดในรูปแบบของการให้บริการแบบให้เปล่าหรือเป็นการให้บริการเชิงพาณิชย์ที่ให้ผลตอบแทนเป็นรายได้หรือเป็นข้อมูลย้อนกลับมาพัฒนาและปรับปรุงเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

(4) ด้านการทานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันอุดมศึกษามีการดำเนินการทานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของชาติทั้งในระดับหน่วยงานและระดับสถาบัน มีระบบและกลไกในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนโดยตรงหรือโดยอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนและบุคลากรของสถาบันได้รับการปลูกฝังให้มีความรู้ ตระหนักถึงคุณค่า เกิดความซาบซึ้งและมีสุนทรียะต่อศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องจรรโลงความดีงามในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพวิถีชีวิตที่ปรารถนาและเรียนรู้วิธีการจัดการวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ไม่พึงปรารถนาได้ สถาบันมีการควบคุมการดำเนินงานด้านนี้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพตามเป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านการทานุบำรุง ศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบัน

2.3 ประชาคมอาเซียน

2.3.1 กำเนิดอาเซียน

การก่อตั้งประชาคมอาเซียนมีจุดเริ่มต้นอันยาวนาน โดยมีปฐมเหตุเกิดจากปัญหาความวุ่นวายภายหลังปี พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945) หลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการแบ่งขั้วอุดมการณ์ทางความคิดเป็นสองฝ่ายระหว่างฝ่ายเสรีนิยม กับฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ นำไปสู่ความไม่ไว้วางใจระหว่างกันจนเกิดเป็นสงครามเย็น (Cold War) ระหว่างประเทศมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต ขณะนั้นประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้รับความสนใจจากมหาอำนาจทั้งสองฝ่ายในการขยายฐานอุดมการณ์และการแบ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติด้านต่างๆ ตลอดจนการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และภาวะแวดล้อม ทำให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต้องร่วมมือกันผนึกกำลังและสร้างความกลมเกลียวกันมากขึ้น เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองและป้องกันการรุกรานจากการครอบงำของมหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยตรง¹ และยังมีความขัดแย้งในภูมิภาคด้านดินแดนระหว่างประเทศในภูมิภาค เช่น ความขัดแย้งระหว่างมลายู และฟิลิปปินส์ ในการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนซาบาห์ และซาราวัก รวมทั้งการที่สิงคโปร์แยกตัวออกจากมลายา ทำให้หลายประเทศเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นในการร่วมมือกันระหว่างประเทศในภูมิภาค

“ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในขณะนั้น ได้มีบทบาทสำคัญในการเดินทางไปเจรจาไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ และได้เชิญให้รัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีก 4 ประเทศ คือ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ มาหารือร่วมกันที่แหลมแท่น จ.ชลบุรี อันนำมาสู่การลงนามในปฏิญญากรุงเทพ เพื่อก่อตั้งอาเซียน ที่วังสราญรมย์ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ไทยจึงถือเป็นทั้งประเทศผู้ร่วมก่อตั้งและเป็น “บ้านเกิด” ของอาเซียน² สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน (Association of South East Asian Nations : ASEAN) ก่อตั้งขึ้นจากปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) โดยมี ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในขณะนั้น ได้เชิญรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียง

¹ ภูณ ใจสมัคร. การเตรียมความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://region4.prd.go.th/download/article/article_20120315145249.pdf [15 พฤศจิกายน 2555].

² กรมอาเซียน. ประเทศไทยกับอาเซียน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.mfa.go.th/asean/th/customize/15616-ประเทศไทยกับอาเซียน.html#top> [15 พฤศจิกายน 2555].

เฉียงได้มาหารือร่วมกันที่แหลมแท่น จ.ชลบุรี ซึ่งนำมาสู่การลงนามในปฏิญญากรุงเทพ เพื่อก่อตั้งอาเซียนที่วังสราญรมย์ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ซึ่งลงนามโดยรัฐมนตรีสมาชิกผู้ก่อตั้งรวม 5 ประเทศ ได้แก่

1. นายอาดัม มาลิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย
 2. ตุน อับดุล ราซิก บิน ฮุสเซน รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ประเทศมาเลเซีย
 3. นายนาซิโซ รามอส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์
 4. นายเอส ราชารัตนัม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สาธารณรัฐสิงคโปร์
 5. พันเอก(พิเศษ) ดร. ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
- ราชอาณาจักรไทย ต่อมาได้มีประเทศอื่นๆเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนในปีต่อๆมา ดังนี้
6. บรูไนดารุสซาลาม เป็นสมาชิกเมื่อ 8 มกราคม 2527
 7. สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นสมาชิกเมื่อ 28 กรกฎาคม 2539
 8. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นสมาชิกเมื่อ 23 กรกฎาคม 2540
 9. สหภาพพม่า เป็นสมาชิกเมื่อ 23 กรกฎาคม 2540
 10. ราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นสมาชิกเมื่อ 30 เมษายน 2542

ปัจจุบันสมาชิกอาเซียนมีทั้งหมด 10 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ บรูไนดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สหภาพพม่า สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม³

อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและเป็นตัวอย่างของการรวมตัวของกลุ่มประเทศที่มีพลังต่อรองในเวทีการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความก้าวหน้าของอาเซียน มีปัจจัยจากความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างรัฐสมาชิก อันจะก่อให้เกิดบรรยากาศที่สร้างสรรค์และเอื้อต่อความร่วมมือระหว่างกัน ทำให้สถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เปลี่ยนผ่านจากสภาวะแห่งความ ตึงเครียดและการเผชิญหน้าในยุคสงครามเย็นมาสู่ความมีเสถียรภาพ ความมั่นคงและความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในปัจจุบัน⁴

³ สำนักงาน ก.พ., ก้าวสู่ประชาคม ASEAN 2015, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน ก.พ., 2555), หน้า 9.

⁴ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดการเรียนรู้ สู่ประชาคมอาเซียน, ระดับประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2554), หน้า 1.

2.3.2 ปฏิญญากรุงเทพฯ

ปฏิญญากรุงเทพฯ ที่ก่อตั้งอาเซียน เมื่อปี 2510 ได้ระบุวิสัยทัศน์และวางรากฐานสำหรับการรวมตัวเป็นประชาคมของอาเซียน แต่สถานการณ์ทางการเมืองในภูมิภาคในขณะนั้นอยู่ในยุคของสงครามเย็น ความคิดที่จะร่วมมือกันจึงไม่ดำเนินการอย่างจริงจัง แต่ต่อมาเมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง ประเทศในภูมิภาคจึงสามารถหันหน้าเข้าหากันและร่วมมือกันมากขึ้น ส่งผลให้แนวคิดที่จะมีการรวมตัวการอย่างเหนียวแน่นได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ปฏิญญากรุงเทพฯ ได้ระบุวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 7 ประการของการจัดตั้งอาเซียน ได้แก่

1. ส่งเสริมความร่วมมือและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์และการบริหาร
2. ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงส่วนภูมิภาค
3. เสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ พัฒนาการทางวัฒนธรรมในภูมิภาค
4. ส่งเสริมให้ประชาชนในอาเซียนมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดี
5. ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปของการฝึกอบรมและการวิจัยและส่งเสริมการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
6. เพิ่มประสิทธิภาพของการเกษตรและอุตสาหกรรม การขยายการค้า ตลอดจนการปรับปรุงการขนส่งและการคมนาคม
7. เสริมสร้างความร่วมมืออาเซียนกับประเทศภายนอก องค์การความร่วมมือแห่งภูมิภาคอื่นๆ และองค์การระหว่างประเทศ

2.2.3 นโยบายการดำเนินงานของอาเซียน

นโยบายการดำเนินงานของอาเซียนจะเป็นผลจากการประชุมหารือในระดับหัวหน้ารัฐบาล ระดับรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน ทั้งนี้ การประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) หรือการประชุมของผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นการประชุมระดับสูงสุดจะกำหนดแนวนโยบายในภาพรวมและเป็นโอกาสที่ประเทศสมาชิกจะร่วมกันประกาศเป้าหมายและแผนงานของอาเซียนในระยะยาว ซึ่งจะปรากฏเป็นเอกสารในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ - แถลงการณ์ร่วม (Joint Declaration) - ปฏิญญา (Declaration) - แผนปฏิบัติการ (Action Plan) - อนุสัญญา (Convention) หรือ - ความตกลง (Agreement) เช่น Hanoi Declaration, Hanoi Plan of Action และ ASEAN Convention on Counter Terrorism เป็นต้น การประชุมสุดยอดอาเซียนมีกำหนดการประชุม 2 ครั้งต่อปี มีกำหนด การครั้งละ 3 วัน โดยมีการประชุมย่อย ดังนี้

- 1) หัวหน้ารัฐบาลของรัฐสมาชิกจัดการประชุมภายใน

2) หัวหน้ารัฐบาลของรัฐสมาชิกหารือร่วมกันกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในที่ประชุมกลุ่มอาเซียน

3) การประชุมที่เรียกว่า "อาเซียนบวกสาม" ประมุขของรัฐสมาชิกประชุมร่วมกับประมุขของสาธารณรัฐประชาชนจีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ โดยจัดขึ้นพร้อมกับการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน

4) การประชุม "อาเซียน-เซอร์" ประมุขของรัฐสมาชิกประชุมร่วมกับประมุขของออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ส่วนการประชุมในระดับรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนจะเป็นการประชุมเพื่อพิจารณาทั้งนโยบายการดำเนินงานในภาพรวมและเฉพาะด้าน

2.2.4 การก่อตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community)

“คำว่า “ประชาคม” ถูกใช้เรียกกระบวนการสร้างสัมพันธ์ในอาเซียนมาแต่แรกเริ่ม เมื่อมาถึงวันนี้อาเซียนปรับแนวทางมามุ่งสร้างทั้งรัฐและประชาชนพลเมืองของทั้ง 10 ประเทศ ให้หลอมความคิดร่วมกัน ใช้ชีวิตอยู่ร่วมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกันดูว่าจะรวมทั้ง 10 ประเทศให้เป็นเกือบเหมือนประเทศเดียวกัน” เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค ความร่วมมือและความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับต่างประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า จากที่ประชุมสุดยอดอาเซียนที่บาหลี เมื่อเดือนตุลาคม ปี 2546 ผู้นำอาเซียนได้ร่วมลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนที่เรียกว่า ข้อตกลงบาหลี 2 (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เพื่อสนับสนุนให้อาเซียนรวมตัวเป็นชุมชนหรือประชาคมเดียวกันและร่วมมืออย่างรอบด้านให้สำเร็จภายในปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020)

1) แต่ต่อมาได้ตกลงที่จะร่นระยะเวลาจัดตั้งเป็นปี 2558 โดยมีกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เป็นพื้นฐานทางกฎหมายร่วมกันที่จะต้องปฏิบัติตาม (Legal Binding) อันเป็นกรอบกระบวนการปฏิรูปอาเซียนเพื่อปรับสภาพนิติบุคคลและจัดโครงสร้างองค์กรใหม่เพื่อการเป็นประชาคมอาเซียน โดยมุ่งเน้นการสร้างนิติฐานะ (Legal Status) ทางกฎหมายและมีพันธะสัญญาต่อกันในเวทีระหว่างประเทศของอาเซียนกฎบัตรอาเซียนจะเกี่ยวข้องกับโครงสร้างองค์กร สถานะทางกฎหมาย กระบวนการตัดสินใจ และกลไกการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิก รวมทั้งเรื่องกองทุนและงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของอาเซียน อันประกอบด้วย 3 ประชาคมย่อย ซึ่งเปรียบเสมือน 3 เสาหลัก (Pillars)

2.2.5 อัตลักษณ์และสัญลักษณ์ของอาเซียน (Identity and Symbols)

ตามกฎบัตรอาเซียน (หมวด 11 ข้อ 35-40) กำหนดให้อาเซียน มีหน้าที่ในการส่งเสริม 1) อัตลักษณ์ ซึ่งหมายถึงการสร้างความรู้สึกในการเป็นเจ้าของอาเซียนในหมู่ประชาชน 2) สัญลักษณ์ ได้แก่

คำขวัญของอาเซียน ได้แก่

“หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ หนึ่งประชาคม”

“One Vision, One Identity, One Community”

ธงประจำอาเซียน

ธงคือสิ่งที่แสดงถึงความมั่นคง สันติภาพ ความเป็นเอกภาพและพลวัติของอาเซียน อันเป็นที่มาของ สี 4 สีที่ปรากฏอยู่บนธง

ดวงตราอาเซียน

สัญลักษณ์ของอาเซียนเป็นรวงข้าวสีเหลือง 10 มัด หมายถึงตัวแทนของประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง 10 ประเทศที่ร่วมก่อตั้งอาเซียน อยู่ในพื้นที่วงกลมสีแดง สีขาว และน้ำเงิน ซึ่งแสดงถึงความเป็นเอกภาพ มีตัวอักษรคำว่า “asean” สีน้ำเงิน อยู่ใต้ภาพ รวงข้าวอันแสดงถึงความมุ่งมั่นที่จะทำงานร่วมกันเพื่อความมั่นคง สันติภาพ เอกภาพ ความเป็นหนึ่งเดียว ความสามัคคีและความก้าวหน้าของประเทศสมาชิกอาเซียน สีที่ปรากฏในสัญลักษณ์ของอาเซียน เป็นสีสำคัญที่ปรากฏในธงชาติของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน “1.สีแดง หมายถึง ความกล้าหาญและการก้าวหน้า 2.สีขาว หมายถึง ความบริสุทธิ์ 3.สีน้ำเงิน หมายถึง สันติภาพและความมั่นคง 4.สีเหลือง หมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง”

วันอาเซียน กำหนดให้วันที่ 8 สิงหาคม ของทุกปีเป็นวันอาเซียน เนื่องจากเป็นวันลงนามปฏิญญากรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ.2510 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของอาเซียนนั่นเอง

เพลงประจำอาเซียน (ASEAN Anthem)

อาเซียนมีเพลงประจำอาเซียนที่บ่งบอกถึงความเป็นอาเซียน ชื่อว่าเพลง The ASEAN Way เป็นเพลงที่แต่งโดยคนไทยได้แก่ นายกิตติคุณ สุดประเสริฐ (ทำนองและเรียบเรียง) นายสำเภา ไตรอุดม (ทำนอง) และนางพยอม วลัยพัชรา (เนื้อร้อง) เนื้อเพลง ASEAN Way Raise our flag high, sky high Embrace the pride in our heart ASEAN we are bonded as one Look'in out to the world. For peace, our goal from the very start And prosperity to last. We dare to

dream we care to share. Together for ASEAN we dare to dream we care to share for it's the way of ASEAN พลีวลูกลม โบกสะบัด ได้หม้อรงปลิวไสว สัญญาแห่งสัญญาทางใจ วันที่เรามาพบกับอาเซียนเป็นหนึ่งดังที่ใจเราปรารถนา เราพร้อมเดินทางไ้ทางนั้น หล่อหลอมจิตใจ ให้เป็นหนึ่งเดียว อาเซียนยึดเหนี่ยวสัมพันธ์ ให้สังคมนี้มีแต่แบ่งปัน เศรษฐกิจสังคมก้าวไกล

ภาษาทำงานของอาเซียน

ภาษาอังกฤษคือภาษาทำงานของอาเซียน เป็นภาษาที่ใช้ในระหว่างการประชุม การโต้ตอบจดหมาย การจัดทำรายงานการประชุม ผลการพิจารณาและมติที่ประชุม ตลอดจนการจัดทำคำแถลงการณ์ และการปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ของอาเซียน ทั้งนี้ในฐานะเป็นสมาคมอาเซียนไม่ได้ให้บริการด้านการแปลหรือตีความ

ประชากรอาเซียน

ประชากรอาเซียนมีจำนวนทั้งหมด ประมาณ 607 ล้านคน

พับรูไนดารุสซาลาม	ประชากร 414,000 คน	พื้นที่ 5,765 ต.ร.กม.
ราชอาณาจักรกัมพูชา	ประชากร 14.8 ล้านคน	พื้นที่ 181,035 ต.ร.กม.
สาธารณรัฐอินโดนีเซีย	ประชากร 243 ล้านคน	พื้นที่ 1,904,443 ต.ร.กม.
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	ประชากร 6.4 ล้านคน	พื้นที่ 236,800 ต.ร.กม.
มาเลเซีย	ประชากร 28.7 ล้านคน	พื้นที่ 329,758 ต.ร.กม.
สหภาพพม่า	ประชากร 53 ล้านคน	พื้นที่ 678,034 ต.ร.กม.
สาธารณรัฐฟิลิปปินส์	ประชากร 98 ล้านคน	พื้นที่ 298,170 ต.ร.กม.
ราชอาณาจักรไทย	ประชากร 67.6 ล้านคน	พื้นที่ 513,115 ต.ร.กม.
สาธารณรัฐสิงคโปร์	ประชากร 5.18 ล้านคน	พื้นที่ 712.4 ต.ร.กม.
สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	ประชากร 90 ล้านคน	พื้นที่ 337,912 ต.ร.กม.

กฎบัตรอาเซียน

กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) หรือกฎบัตรสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ประเทศสมาชิกร่วมกันกำหนดขึ้นและลงนามประกาศสัตยาบันร่วมกัน เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 2008 และมีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ 15 ธันวาคมในปีเดียวกันนั้นเอง กฎบัตรเสมือนเป็นกฎหมายข้อตกลงร่วมกัน จึงมีการเขียนอย่างละเอียดครอบคลุม นับตั้งแต่การเริ่มต้นบรรยายถึงพันธกิจที่มีร่วมกันแล้วแบ่งเป็นหมวด เช่น วัตถุประสงค์ของอาเซียนก่อเกิดขึ้นมาเพื่ออุดมการณ์อย่างไรใด หมวดการรับสมาชิกหรือแม้กระทั่งการจัดการประชุมในภาวะฉุกเฉินที่มีผลกระทบกับอาเซียน

หรือการระงับกรณีพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศก็มีกำหนดไว้ในกฎบัตรอย่างเป็นทางการเป็นขั้นเป็นตอน ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อปี 2550 ที่ประเทศสิงคโปร์ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในกฎบัตรอาเซียน ซึ่งเปรียบเสมือนธรรมนูญของอาเซียนที่จะวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของอาเซียนในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขับเคลื่อนการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี 2558 ตามที่ผู้นำอาเซียนได้ตกลงกันไว้

โดยวัตถุประสงค์ของกฎบัตรคือทำให้อาเซียนเป็นองค์การที่มีประสิทธิภาพ มีประชาชนเป็นศูนย์กลางและเคารพกฎกติกาในการทำงานมากขึ้น นอกจากนี้กฎบัตรอาเซียนจะเป็นสถานะนิติบุคคล แก่อาเซียนในฐานะที่เป็นองค์กรระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental Organization) กฎบัตรอาเซียนกำหนดให้อาเซียนและประเทศสมาชิกปฏิบัติตามหลักการดังต่อไปนี้

1. เคารพเอกราช อธิปไตย ความเสมอภาค บูรณภาพแห่งดินแดนและอัตลักษณ์แห่งชาติของรัฐสมาชิกอาเซียนทั้งปวง
2. ผูกพันและรับผิดชอบร่วมกันในการเพิ่มพูนสันติภาพ ความมั่นคง และความมั่นคงของภูมิภาค
3. ไม่รุกรานหรือข่มขู่ว่าจะใช้กำลังหรือการกระทำอื่นใดในลักษณะที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ
4. ระงับข้อพิพาทโดยสันติ
5. ไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิกอาเซียน
6. เคารพสิทธิของรัฐสมาชิกทุกรัฐในการดำรงประชาชาติของตนโดยปราศจากการแทรกแซง การบ่อนทำลาย และการบังคับจากภายนอก
7. ปรีกษาหารือที่เพิ่มพูนขึ้นในเรื่องที่มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ร่วมกันของอาเซียน
8. ยึดมั่นต่อหลักนิติธรรม ธรรมาภิบาล หลักประชาธิปไตยและรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญ
9. เคารพเสรีภาพพื้นฐาน การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม
10. ยึดถือกฎบัตรสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึงกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่รัฐสมาชิกอาเซียนยอมรับ
11. ละเว้นจากการมีส่วนร่วมในการคุกคามอธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดนหรือเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจของรัฐสมาชิกอาเซียน
12. เคารพในวัฒนธรรม ภาษา และศาสนาที่แตกต่างของประชาชนอาเซียน
13. มีส่วนร่วมกับอาเซียนในการสร้างความสัมพันธ์กับภายนอกทั้งในด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และสังคม โดยไม่ปิดกั้นและไม่เลือกปฏิบัติ

14. ยึดมั่นในกฎการค้าพหุภาคีและระบอบของอาเซียน จุดเด่นประการหนึ่งของกฎบัตรอาเซียนคือการที่ข้อบทต่างๆ ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้อาเซียนเป็นองค์กรที่ประชาชนเข้าถึงและเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนในประเทศสมาชิกมากยิ่งขึ้นกฎบัตรอาเซียน

กลไกการบริหารของอาเซียน (Organs)

1. ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) เป็นองค์กรสูงสุดในการกำหนดนโยบายและมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง มีหน้าที่ดังนี้ 1) ให้แนวนโยบายและตัดสินใจเรื่องสำคัญๆ 2) สั่งการให้มีการประชุมระดับรัฐมนตรีเป็นการเฉพาะกิจเพื่อพิจารณาเรื่องที่ เกี่ยวข้องกับเสาหลักต่างๆ มากกว่า 1 เสา 3) ดำเนินการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่กระทบต่ออาเซียน 4) ตัดสินข้อพิพาทระหว่างรัฐสมาชิกกรณีที่ไม่อาจหาข้อยุติในข้อขัดแย้งได้ หรือ มีการไม่ปฏิบัติตามคำตัดสินของกลไกระงับข้อพิพาท 5) ตั้งหรือยุบองค์กรอาเซียน 6) แต่งตั้งเลขาธิการอาเซียน

2. คณะมนตรีประสานงานอาเซียน (ASEAN Coordinating Council) ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน ทำหน้าที่เตรียมการประชุมสุดยอดอาเซียนประสานงานระหว่าง 3 เสาหลัก เพื่อความเป็นบูรณาการในการดำเนินงานของอาเซียน และแต่งตั้งรองเลขาธิการอาเซียน

3. คณะมนตรีประชาคมอาเซียน (ASEAN Community Council) สำหรับ 3 เสาหลักของประชาคมอาเซียน ประกอบด้วยผู้แทนที่แต่ละประเทศสมาชิกแต่งตั้งเพื่อทำหน้าที่ประสานงานและติดตามการดำเนินงานตามแนวนโยบายของผู้นำทั้งในเรื่องที่อยู่ภายใต้เสาหลักของตน และเรื่องที่เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลายเสาหลักเสนอรายงานและข้อเสนอแนะในเรื่องที่อยู่ภายใต้การดูแลของตนต่อผู้นำ

4. องค์กรระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา (ASEAN Sectoral Ministerial Bodies) จัดตั้งโดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน มีหน้าที่หลัก คือ 1) ดำเนินการตามอาณัติที่มีอยู่แล้ว 2) นำความตกลงและมติของผู้นำไปปฏิบัติ 3) เสริมสร้างความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการสร้างประชาคมอาเซียน 4) เสนอรายงานและข้อเสนอแนะต่อคณะมนตรีประชาคมอาเซียนที่เหมาะสม 5) สามารถมีเจ้าหน้าที่อาวุโสหรือองค์กรย่อยเพื่อสนับสนุนการทำงานได้

5. สำนักเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretariat) อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของเลขาธิการอาเซียน (Secretary General of ASEAN) ซึ่งมีบทบาทมากขึ้นโดยนอกจากจะเป็นหัวหน้าเจ้า หน้าที่ฝ่ายบริหารของอาเซียนแล้ว เลขาธิการอาเซียนจะมีบทบาทในการติดตามการปฏิบัติตามคำตัดสินของกลไกระงับข้อพิพาทและรายงานตรงต่อผู้นำและสนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของอาเซียนกับภาคประชาสังคม ทั้งนี้ให้มีรองเลขาธิการอาเซียน (Deputy Secretary General) 4 คน โดย 2 คนจะมาจากการหมุนเวียนตามลำดับตัวอักษรประเทศ มีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี และอีก

2 คนมาจากการคัดเลือกตามความสามารถ มีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี และอาจได้รับการต่ออายุได้อีก 1 วาระ

6. คณะผู้แทนถาวรประจำอาเซียน (Committee of Permanent Representatives (CPR) to ASEAN) ที่กรุงจาการ์ตา โดยประเทศสมาชิกจะแต่งตั้งผู้แทนระดับเอกอัครราชทูตเพื่อทำหน้าที่เป็นคณะผู้แทนถาวรประจำอาเซียนที่กรุงจาการ์ตา ซึ่งเป็นคนละคนกับเอกอัครราชทูตประจำกรุงจาการ์ตา ทำหน้าที่แทนคณะกรรมการอาเซียน โดยคณะผู้แทนถาวรประจำอาเซียนจะมีบทบาทสำคัญสองด้าน ได้แก่ การเป็นผู้แทนของประเทศสมาชิกและการเป็นผู้แทนของอาเซียน ซึ่งจะเป็นเรื่องการสนับสนุนคณะมนตรีประชาคมอาเซียนและองค์การความร่วมมือเฉพาะด้านต่างๆ การประสานงานกับสำนักเลขาธิการอาเซียน เลขาธิการอาเซียน และสำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติของแต่ละประเทศสมาชิกและการส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศคู่เจรจา

7. สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ (ASEAN National Secretariat) จัดตั้งโดยประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ เพื่อเป็นจุดประสานงานในการประสานงานและสนับสนุนภารกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนภายในประเทศ รวมทั้งการเตรียมการประชุมต่างๆ ของอาเซียนตลอดจนเป็นศูนย์กลางเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียนด้วย

8. องค์การสิทธิมนุษยชนของอาเซียน (ASEAN Human Rights Body- AHRB) มีหน้าที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคโดยจะมีการตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญขึ้นมายกร่างเอกสารกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ (Term Reference) ขององค์การดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศได้ให้แนวทางว่าอำนาจหน้าที่ขององค์การสิทธิมนุษยชนอาเซียนไม่ควรจำกัดแค่การให้คำปรึกษา แต่ควรรวมถึงการติดตามและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในภูมิภาค การส่งเสริมการศึกษาและการตื่นตัวของหน่วยงานภาครัฐและประชาชนด้วย

9. มูลนิธิอาเซียน (ASEAN Foundation) มีหน้าที่สนับสนุนเลขาธิการอาเซียนและประสานงานกับองค์กรอื่นๆ ของอาเซียนในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ ของอาเซียน ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ที่ชะอำ หัวหิน เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2552 ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามรับรองปฏิญญาชะอำหัวหิน ว่าด้วยแผนงานจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ค.ศ. 2009-2015) เพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายในการจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี 2558 ใน 3 เสาหลัก (pillars) คือ 1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community - ASC) 2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) 3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC) เมื่อมีการรวมตัวเช่นนี้ ประเทศไทยจะได้ประโยชน์ไม่น้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความพร้อมของภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐถือเป็นกลไกขับเคลื่อนประเทศที่จะต้องเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่เพื่อรองรับ

การจัดตั้งประชาคมอาเซียน การแข่งขันทางเศรษฐกิจและการเคลื่อนย้ายแรงงานที่จะขยายตัวในอนาคต ต่อมาในระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 20 พ.ย. 2550 ผู้นำอาเซียนได้ลงนามกฎบัตรอาเซียนซึ่งเป็นเสมือนธรรมนูญของอาเซียนที่จะวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กร โดยมีเป้าหมาย 3 ประการ คือ 1. มีกฎกติกาในการทำงาน(Rules-based) 2. มีประสิทธิภาพ 3. มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง “กฎบัตรอาเซียนมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 ธ.ค. 2551 กล่าวคือ หลังจากที่ประเทศสมาชิกครบทั้ง 10 ประเทศ ได้ให้สัตยาบันกฎบัตร และการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ระหว่างวันที่ 28 กุมภาพันธ์ – 1 มีนาคม 2552 ที่จังหวัดเพชรบุรี เป็นการประชุมระดับผู้นำอาเซียนครั้งแรกหลังจากกฎบัตรมีผลบังคับใช้” ทำให้อาเซียนมีสถานะองค์กรระหว่างประเทศที่ผูกพันประเทศสมาชิกมากขึ้นและเป็นการวางรากฐานสำหรับการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี 2558

เสาหลักประชาคมอาเซียน (pillars)

ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community - ASC) ความร่วมมือในการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนนั้น มีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้ประเทศในภูมิภาคอยู่อย่างสันติสุข แก้ไขปัญหาภายในภูมิภาคโดยสันติวิธีและยึดมั่นในหลักความมั่นคงรอบด้าน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ประชาคมความมั่นคงอาเซียนจะ (1) ใช้เอกสารทางการเมืองและกลไกของอาเซียนที่มีอยู่แล้วในการเพิ่มศักยภาพในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทภายในภูมิภาค รวมทั้งการต่อต้านการก่อการร้าย การลักลอบ ค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์อาชญากรรมข้ามชาติอื่นๆ และการขจัดอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง (2) ริเริ่มกลไกใหม่ๆ ในการเสริมสร้างความมั่นคง และกำหนดรูปแบบใหม่สำหรับความร่วมมือในด้านนี้ ซึ่งรวมไปถึงการกำหนดมาตรฐานการป้องกัน การเกิดข้อพิพาท การแก้ไขข้อพิพาท และการส่งเสริมสันติภาพภายหลังการเกิดข้อพิพาท (3) ส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเล ซึ่งอาเซียนยังไม่มีความร่วมมือด้านนี้ ทั้งนี้ ความร่วมมือข้างต้นจะไม่กระทบต่อนโยบายต่างประเทศ และความร่วมมือทางทหารของประเทศสมาชิกกับประเทศนอกภูมิภาค ปัจจุบันอาเซียนได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community Blueprint) โดยมีเป้าหมายเพื่อ ก) สร้างประชาคมอาเซียนให้มีค่านิยมร่วมกัน การมีกฎเกณฑ์และค่านิยมร่วมกัน ครอบคลุมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จะร่วมกันทำเพื่อสร้างความเข้าใจในระบบสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่แตกต่างของประเทศสมาชิก ส่งเสริมพัฒนาการทางการเมืองไปในทิศทางเดียวกัน เช่น หลักการประชาธิปไตย การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม การต่อต้านการทุจริต การส่งเสริมหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล เป็นต้น ข) ทำให้อาเซียนสามารถเผชิญกับภัยคุกคามด้านความมั่นคงในรูปแบบใหม่ ส่งเสริมความสงบสุขและรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาความมั่นคงสำหรับประชาชนที่ครอบคลุมในทุกด้าน ครอบคลุมความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในรูปแบบ

แบบเดิม มาตราการสร้างควมไว้วางใจและการระงับข้อพิพาทโดยสันติเพื่อป้องกันสงครามและให้ประเทศสมาชิกอาเซียนอยู่ด้วยกันโดยสงบสุขและไม่มีควมหวาดระแวง ขยายความร่วมมือเพื่อต่อต้านภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น การต่อต้านการก่อการร้ายอาชญากรรมข้ามชาติต่างๆ เช่น ยาเสพติด การค้ำมนุษย์ ตลอดจนเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันและจัดการภัยพิบัติและภัยธรรมชาติ ค) เสริมสร้างให้อาเซียนมีปฏิสัมพันธ์ที่หนักแน่นและสร้างสรรค์กับประชาคมโลกโดยมีอาเซียน เป็นผู้นำในภูมิภาค การมีพลวัตและปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก เพื่อเสริมสร้างบทบาทของอาเซียนในความร่วมมือระดับภูมิภาคเช่น กรอบอาเซียนบวกสาม กับจีน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) และการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก ตลอดจนความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับมิตรประเทศและองค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ เป้าหมายในประชาคมการเมืองและความมั่นคง สรุปลงได้ดังนี้

- ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง
- อยู่ร่วมกันโดยสันติ
- แก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี
- สร้างกฎเกณฑ์และค่านิยมร่วมกัน
- ด้านประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน
- ความรับผิดชอบร่วมกันในการสร้าง ความมั่นคงที่ครอบคลุมรอบด้าน เช่น โรคระบาด
- ภัยพิบัติธรรมชาติ
- มีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก ผลกระทบจากการรวมตัวเป็นประชาคมการเมืองและ

ความมั่นคง

- การควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐที่เข้มข้นยิ่งขึ้น
- การส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน
- การส่งเสริมสันติภาพและความปรองดองบนพื้นฐานของสันติวิธี
- ช่องว่างในการพัฒนาอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งทางสังคม
- ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การลักลอบค้ำมนุษย์ การค้าอาวุธยาเสพติดและสารตั้ง

ต้น การลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย การก่อการร้าย นอกจากนี้ อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ กลไกการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งของประชาคมอาเซียน มีลักษณะมุ่งเน้นแก้ไขความขัดแย้งระหว่างรัฐ แต่โลกในปัจจุบัน ความขัดแย้งส่วนใหญ่เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในรัฐ แต่มีลักษณะข้ามชาติ ดังนั้น กลไกอาเซียนจึงอาจจะมีประสิทธิภาพรองรับกับความขัดแย้งในรูปแบบใหม่

1. การพัฒนาทางการเมือง ประเด็นที่ Blueprint ให้ความสำคัญคือ เรื่องการส่งเสริมประชาธิปไตยสิทธิมนุษยชน และการติดต่อในระดับประชาชนต่อประชาชน อย่างไรก็ตามในโลกแห่งความเป็นจริง อาเซียนยังมีปัญหามากเกี่ยวกับพัฒนาการประชาธิปไตย หลายประเทศสมาชิกยังเป็นเผด็จการ ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยเต็มใบก็มีเพียงไม่กี่ประเทศ นอกจากนี้ถึงแม้ในกฎบัตร

อาเซียนจะระบุว่าจะมีการจัดตั้งกลไกด้านสิทธิมนุษยชนขึ้นมา แต่ในที่สุดอำนาจหน้าที่ของกลไกนี้จะถูกตัดทอดลงจนกลายเป็นแค่เสือกระดาษ

2. การพัฒนาบรรทัดฐาน อีกเรื่องหนึ่งที่ Blueprint ให้ความสำคัญคือ การพัฒนาบรรทัดฐาน คือกฎเกณฑ์ข้อตกลงต่างๆของอาเซียน ขณะนี้ข้อตกลงหลักๆของอาเซียนมีสนธิสัญญาสมานฉันท์และความร่วมมือ (Treaty of Amity and Cooperation) กฎบัตรอาเซียนสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และความตกลงการต่อต้านการก่อการร้ายของอาเซียน ในอนาคตอาเซียนคงจะต้องพัฒนาขยายการทำสนธิสัญญาและข้อตกลงให้ครอบคลุมในด้านต่างๆต่อไป โดยอยากจะให้มองสหภาพยุโรปวิวัฒนาการของสหภาพยุโรปที่เป็นมาโดยตลอด ตั้งแต่การจัดตั้งประชาคมยุโรป มีสนธิสัญญารองรับต่อมาการจัดตั้งสหภาพยุโรปก็มีสนธิสัญญา Maastricht อาเซียนควรจะดูตัวอย่างจากยุโรป และควรพัฒนาความร่วมมือในอนาคต โดยมีสนธิสัญญารองรับ

3. การป้องกันความขัดแย้ง ประชาคมความมั่นคงอาเซียน จะเน้นในการสร้างกลไกป้องกันความขัดแย้ง ซึ่งกลไกที่สำคัญคือ ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า CBM (Confidence Building Measures) หรือมาตรการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน การจัดประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน การจดทะเบียนการซื้อขายอาวุธในอาเซียน (ASEAN arm register) และการพัฒนาระบบเตือนภัยล่วงหน้า อย่างไรก็ตาม การพัฒนามาตรการเหล่านี้ ไม่ใช่เรื่องง่าย และไม่แน่ใจว่าจะทันในปี 2015 หรือไม่ การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนนั้น ยังมีความร่วมมือที่เบาบางมาก และเรื่องนี้เป็นเรื่องที่แปลกแต่จริงที่อาเซียนก่อตั้งมา 40 กว่าปีแล้ว แต่ไม่มีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนเลย เพิ่งจะมีประชุมครั้งแรกเมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง ดังนั้น หากอาเซียนยังไม่มีความร่วมมือทางทหารอย่างจริงจัง การพัฒนาไปสู่การเป็นประชาคมความมั่นคงอาเซียนอย่างแท้จริงคงจะไม่เกิดขึ้น

4. การแก้ไขความขัดแย้ง อีกเรื่องหนึ่งที่ Blueprint กล่าวถึงคือ การพัฒนากลไกแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งมีการระบุถึงกลไกต่างๆที่จะเป็นการแก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติวิธี อย่างไรก็ตามมีกลไกหนึ่งที่สหประชาชาติใช้อย่างได้ผลคือ กองกำลังรักษาสันติภาพ (peace keeping force) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ได้มีการถกเถียงกันในประเด็นที่ว่า อาเซียนควรมีการจัดตั้งกองกำลังรักษาสันติภาพของอาเซียนหรือไม่ อินโดนีเซียดูจะผลักดันเรื่องนี้เป็นพิเศษ แต่มีหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศที่ยังมีระบอบเผด็จการในอาเซียน ยังคงหวาดระแวงว่า กองกำลังรักษาสันติภาพอาเซียนอาจเป็นกลไกที่จะเข้ามาแทรกแซงกิจการภายใน โดยเฉพาะการเข้ามาทำให้ระบอบเผด็จการของตนสั่นคลอนลง ดังนั้น ขณะนี้อาเซียนจึงไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องนี้ ผู้เขียนมองว่า ควรผลักดันการจัดตั้งกองกำลังรักษาสันติภาพของอาเซียนให้เกิดขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นกลไกในการรักษาสันติภาพในอาเซียนแล้ว ยังจะทำให้อาเซียนมีความเป็นเอกภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในกรอบของการส่งกองกำลังอาเซียนเข้าร่วมกับกองกำลังรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ

5. อุปสรรค การจัดตั้งประชาคมความมั่นคงอาเซียนนั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย ทั้งนี้เพราะยังมีอุปสรรคหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง กรณีพิพาทเรื่องพรมแดนระหว่างประเทศสมาชิก ประเทศสมาชิกยังมีความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และยังคงกำหนดยุทธศาสตร์ทางทหาร โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานว่า ประเทศเพื่อนบ้านอาจจะเป็นศัตรู หากอาเซียนแก้ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้ การจัดตั้งประชาคมความมั่นคงอาเซียนอย่างแท้จริงก็คงจะเกิดขึ้นไม่ได้

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆ ได้ โดย (1) มุ่งให้เกิดการไหลเวียนอย่างเสรีของสินค้า บริการ การลงทุน เงิน ทุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมภายในปี 2558 (2) ทำให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (single market and production base) โดยจะริเริ่มกลไกและมาตรการใหม่ๆ ในการปฏิบัติตามข้อริเริ่มทางเศรษฐกิจที่มีอยู่แล้ว (3) ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียนเพื่อลดช่องว่างการพัฒนาและช่วยให้ประเทศเหล่านี้เข้าร่วมกระบวนการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียน (4) ส่งเสริมความร่วมมือในนโยบายการเงินและเศรษฐกิจมหภาค ตลาดการเงินและตลาดทุน การประกันภัยและภาษีอากร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม พัฒนาความร่วมมือด้านกฎหมาย การเกษตร พลังงาน การท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการยกระดับการศึกษาและการพัฒนาฝีมือแรงงาน ในการที่จะรวมตัวเป็น “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ภายในปี 2558 นั้น กลุ่มประเทศอาเซียนได้จัดทำแผนงานในเชิงบูรณาการในด้านเศรษฐกิจต่างๆ หรือพิมพ์เขียวเพื่อจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 เรื่อง ดังนี้ (1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว จะนำไปสู่การใช้กฎระเบียบการค้าในประเทศสมาชิกทั้งหมดเป็นอย่างเดียวกัน (Harmonization of Rules and Regulations) ทั้งในด้านมาตรฐาน คุณภาพ ราคา อัตราภาษี รวมถึงกฎระเบียบในการซื้อขาย การจัดมาตรการและข้อกีดกันต่างๆ รวมถึงการมีมาตรการอำนวยความสะดวกทางการค้า เงื่อนไขการเคลื่อนย้ายบุคคลสัญชาติอาเซียน และประเภทบริการและการลงทุนที่เสรีมากขึ้น (2) การสร้างอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง ในเวทีการค้าโลก ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โทรคมนาคม การเงินการธนาคาร การจัดระบบการค้าให้มีการแข่งขันที่เป็นธรรม และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น (3) การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกอาเซียน โดยพัฒนา SMEs และเสริมสร้างขีดความสามารถผ่านโครงการความร่วมมือต่างๆ เช่น โครงการริเริ่มเพื่อการรวมกลุ่มของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration: IAI) ในการลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละประเทศสมาชิก (4) การเชื่อมโยงของอาเซียนเข้ากับเศรษฐกิจโลก ด้วยการเน้นและปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจอาเซียนกับประเทศนอกภูมิภาคให้มีทำที่ร่วมกัน โดยการจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาต่างๆ เพื่อให้เครือข่ายการผลิต/จำหน่าย

ภายในอาเซียนเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจส่วนอื่นของโลก อย่างไรก็ตาม วิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 ทำให้ประเทศไทยหันมาดำเนินนโยบายการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมให้มีผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น โดยหันมาให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจในประเทศ บนพื้นฐานความได้เปรียบของประเทศ มีการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในปัจจุบันจากภาวะความผันผวนของกระแสเศรษฐกิจโลก ส่งผลอย่างมากต่อการแข่งขันด้านราคาที่ทำให้ความรุนแรงมากขึ้น ทำให้ภาคอุตสาหกรรมไทยต้องปรับตัวอีกครั้ง เพื่อหนีจากการแข่งขันด้านราคา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศจีนและเวียดนาม โดยหันไปเน้นการผลิตบนพื้นฐานองค์ความรู้ (Knowledge-based) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) รวมไปถึงการสร้างคุณค่า (Value Creation) ให้กับสินค้าและบริการ

ผลผูกพันของ AEC Blueprint ต่อประเทศไทย

AEC Blueprint ได้กำหนดพันธกรณีที่สำคัญต่างๆ ดังนี้ 1. การเปิดเสรีการค้าสินค้า ภายใต้ความตกลงการค้าสินค้าอาเซียน (ASEAN Trade in Goods Agreement : ATIGA) มาตรการด้านภาษี อาเซียนมีเป้าหมายที่จะต้องดำเนินการยกเลิกภาษีสินค้าสำหรับกลุ่มอาเซียน 6 ภายในปี 2553 (ค.ศ. 2010) และสมาชิกใหม่ 4 ประเทศภายในปี 2558 (ค.ศ. 2015) ซึ่งไทยได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว ตั้งแต่ปี 2553 ดังนั้นสามารถกล่าวได้การรวมตัวกันเป็น AEC จึงไม่ทำให้ไทยต้องลดภาษีสินค้าใดๆ เพิ่มเติมอีกโดยเฉพาะในกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมในปี 2558 มาตรการกีดกันทางการค้าที่มิใช่ภาษี (NTBs) อาเซียนได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกมีการลดมาตรการ NTMs โดยได้ไทยได้ผูกพันการยกเลิกมาตรการ NTMs ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมาตรการโควตาภาษีของสินค้าเกษตร 3 ชุด โดยต้องยกเลิกมาตรการโควตาในปี 2551 2552 และ 2553 ในขณะที่ประเทศไทยได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว เกือบทั้งหมด ยังขาดเพียงแต่ข้าวที่กำลังอยู่ระหว่างการหารือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาแนวทางและมาตรการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อมีการยกเลิกมาตรการดังกล่าว 2. การเปิดเสรีการค้าบริการ โดยเพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นของนักลงทุนอาเซียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ภายในปี 2553 ในสาขาบริการสำคัญ (Priority Integration Sector) ได้แก่ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขาสุขภาพ และสาขาการท่องเที่ยว ภายในปี 2556 ในสาขาโลจิสติกส์ และภายในปี 2558 ในสาขาบริการอื่นๆ ทุกสาขา ทั้งนี้ สามารถยกเว้นสาขาที่อ่อนไหวได้ 3. การเปิดเสรีการลงทุน ในสาขาอุตสาหกรรมที่ตกลงกันและการให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ 4. การเปิดเสรีด้านเงินทุนเคลื่อนย้าย จะเปิดเสรียิ่งขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยให้สมาชิกมีมาตรการปกป้องที่เพียงพอเพื่อรองรับผลกระทบ 5. การเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมืออย่างเสรีโดยให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของแต่ละประเทศ 6. การดำเนินการตามความร่วมมือรายสาขาอื่นๆ เช่น ความร่วมมือด้านเหมืองแร่ ความร่วมมือด้าน SMEs การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (คมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศ พลังงาน) เป็นต้น

การเคลื่อนย้ายแรงงานได้อย่างเสรีใน 8 สาขาวิชาชีพ

จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2546 ที่บาหลี อินโดนีเซีย สมาชิกอาเซียนได้จัดทำข้อตกลงร่วมกัน (Mutual Recognition Arrangements : MRAs) เกี่ยวกับคุณสมบัติของวิชาชีพหลัก แรงงานเชี่ยวชาญ หรือผู้มีความสามารถพิเศษ เพื่อการเคลื่อนย้ายแรงงานได้อย่างเสรี ซึ่งขณะนี้ได้ทำข้อตกลงร่วมกันแล้ว 7 สาขาวิชาชีพ ได้แก่ 1. วิศวกรรม (Engineering Services) 2. พยาบาล (Nursing Services) 3. สถาปัตยกรรม (Architectural Services) 4. การสำรวจ (Surveying Qualifications) 5. แพทย์ (Medical Practitioners) 6. ทันตแพทย์ (Dental Practitioners) 7. บัญชี (Accountancy Services) ต่อมาเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2554 ณ หอประชุมกองทัพเรือ ได้มีการบรรยายเรื่อง “ทิศทางการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” โดย นายสุนทร ชัยยินติภูมิ รองอธิบดีกรมอาเซียนได้กล่าวว่า “แรงงานมีฝีมือเพิ่มเป็น 8 สาขาแล้ว โดยเพิ่มการท่องเที่ยว เป็นสาขาที่ 8 ขณะนี้ประเทศสมาชิก 9 ประเทศได้ลงนามไป

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community – ASCC)อาเซียนมุ่งหวังประโยชน์จากการรวมตัวกัน เพื่อให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเน้นการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจระหว่างประเทศสมาชิกในด้านความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ระดับภูมิภาคร่วมกัน ทั้งนี้ การเสริมสร้างรากฐานและความเชื่อมโยงระหว่างกันที่แข็งแกร่งขึ้นนำไปสู่ความเข้าใจของการเป็นเพื่อนบ้านที่ดี การรู้เขารู้เรา และมีความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกภายใต้สังคมที่เอื้ออาทร

แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio - Cultural Community Blueprint)

อาเซียนได้ตั้งเป้าการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรม อาเซียนในปี 2558 โดยมุ่งหวังในการเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรอาเซียน มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนรวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน (ASEAN Identity) เพื่อรองรับการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอาเซียนได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือใน 6 ด้าน ได้แก่

1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Development) “ASCC ให้ความสำคัญ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเน้นการศึกษาให้เป็นวาระของอาเซียน การสร้างสังคมความรู้ โดยส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง ส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม ส่งเสริมเทคโนโลยี

สารสนเทศ อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเสริมสร้างทักษะในการประกอบกร สำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ”

2) การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection)

3) สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights)

4) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

5) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building an ASEAN Identity)

6) การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the Development Gap) โดยมีกลไกการดำเนินงาน ได้แก่ การประชุมรายสาขา (Secular) ระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส (Senior Officials Meeting) และระดับรัฐมนตรี (Ministerial Meeting) คณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Council) รวมทั้งการประชุมคณะ กรรมการด้านสังคมและวัฒนธรรม (Senior officials Committee for ASEAN Socio-Cultural Community)

อาเซียนและความสัมพันธ์ต่างประเทศ

อาเซียนบวกสาม

กรอบความร่วมมืออาเซียนบวกสาม (ASEAN+3) เป็นกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนกับประเทศนอกกลุ่ม 3 ประเทศ คือ จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออก และเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งชุมชนเอเชียตะวันออก (East Asian Community) โดยให้อาเซียนและกระบวนการต่างๆ ภายใต้กรอบความร่วมมืออาเซียนบวกสามเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้บรรลุเป้าหมาย การรวมกลุ่มอาเซียนบวกสาม เป็นความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับชาติเอเชียตะวันออก ได้แก่ อาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ด้วยเหตุนี้ อาเซียนบวกสามจึงประกอบด้วยสมาชิก 13 ชาติ คือ 10 ชาติสมาชิกอาเซียน รวมกับจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ซึ่งมีประชากรรวมทั้งสิ้นกว่า 2,000 ล้านคน หรือหนึ่งในสามของประชากรโลก เมื่อรวมผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) เข้าด้วยกัน จะทำให้มีมูลค่าถึง 9 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ หรือประมาณร้อยละ 16 ของจีดีพีโลก ขณะที่ยอดเงินสำรองต่างประเทศรวมกันจะสูงถึง 3.6 ล้านล้านเหรียญสหรัฐซึ่งมากกว่ากึ่งหนึ่งของเงินสำรองต่างประเทศของโลกอาเซียนบวกสาม จึงเป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ได้รับการจับตาอย่างใกล้ชิดในฐานะที่จะมีบทบาทเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่จะพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความก้าวหน้าต่อไปในอนาคตทั้งต่อประเทศสมาชิกอาเซียนเอง และต่อเศรษฐกิจโลกโดยรวม

1. ประเทศญี่ปุ่น ญี่ปุ่นเริ่มความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการกับอาเซียนในปี 2516 และพัฒนาความสัมพันธ์เป็นประเทศคู่เจรจาของอาเซียนในปี 2520 และในปี 2546 มีการประชุมสุดยอดอาเซียน - ญี่ปุ่น สมัยพิเศษ (ASEAN-Japan Commemorative Summit) ที่กรุงโตเกียวในโอกาสครบรอบ 30 ปีความสัมพันธ์อาเซียน - ญี่ปุ่น โดยได้มีการลงนามปฏิญญาโตเกียวว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนอาเซียน-ญี่ปุ่น (Tokyo Declaration for the Dynamic and Enduring ASEAN - Japan

Partnership) เพื่อกำหนดทิศทางความร่วมมือระหว่างสองฝ่าย ญี่ปุ่นให้การสนับสนุนการรวมตัวของอาเซียนโดยจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุน การรวมตัวกันของอาเซียน (Japan-ASEAN Integration Fund JAIF) และยังเป็นผู้สนับสนุนรายใหญ่ที่สุดของกรอบข้อริเริ่มเพื่อการรวมตัว ของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration IAI) อีกด้วย

2. ประเทศจีน ความสัมพันธ์อาเซียน-จีนเริ่มขึ้นเมื่อปี 2534 และในปี 2539 ได้ยกสถานะเป็น full dialogue partner ในปี 2549 ได้มีการประชุมสุดยอดอาเซียน-จีนสมัยพิเศษ ที่นครหนานหนิง เพื่อฉลองครบรอบ 15 ปีความสัมพันธ์อาเซียน-จีน และในปี 2554 จีนและอาเซียนจะจัดกิจกรรมเพื่อเฉลิมฉลองครบรอบ 20 ปีของความสัมพันธ์ อาเซียนและจีนได้กำหนดให้มีความร่วมมือใน 11 สาขาหลักได้แก่ เกษตร เทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การลงทุน การพัฒนาลุ่มน้ำโขง การคมนาคมขนส่ง พลังงาน วัฒนธรรม สาธารณสุข การท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อม อาเซียนและจีนกำลังจัดทำ Plan of Action to Implement the Joint Declaration on ASEAN-China Strategic Partnership for Peace and Prosperity (2554-2558) เนื่องจาก ฉบับเก่าหมดอายุลงในสิ้นปี 2553 โดยไทยได้มีข้อเสนอแนะในเรื่องที่สำคัญ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่ง และการปฏิบัติการทางการแพทย์ฉุกเฉินในเหตุการณ์ ภัยพิบัติ เป็นต้น นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามความตกลงด้านการขนส่งทางอากาศระหว่าง อาเซียน-จีนเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2553

3. ประเทศเกาหลี สาธารณรัฐเกาหลีเริ่มมีความสัมพันธ์กับอาเซียนในปี 2532 ในฐานะคู่เจรจา เฉพาะด้านและได้รับสถานะเป็นคู่เจรจาเต็มตัวของอาเซียนในปี 2534 ได้ภาคยานุวัติสนธิสัญญา มิตรและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation) และลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2547 เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือที่รอบด้าน ในปี 2548 อาเซียนและสาธารณรัฐเกาหลีได้ลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ซึ่งกำหนดให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างกัน นอกจากนี้ อาเซียนและสาธารณรัฐเกาหลีได้ร่วมจัดตั้งศูนย์อาเซียน-เกาหลี เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2550 ที่กรุงโซล เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกัน และได้มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2552

อาเซียนบวกหก

ระหว่างการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน – ญี่ปุ่น และอาเซียนบวกสาม ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2549 ญี่ปุ่นเสนอให้จัดทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระหว่างอาเซียน 6 ประเทศ (Comprehensive Economic Partnership in East Asia :

CEPEA) ซึ่งเป็นเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศอาเซียนกับ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ออสเตรเลียอินเดีย และ นิวซีแลนด์

1. ประเทศออสเตรเลีย ออสเตรเลียเป็นประเทศแรกที่ได้สถาปนาความสัมพันธ์ประเทศคู่เจรจา กับอาเซียนในปี 2517 และดำเนินความสัมพันธ์กันอย่างราบรื่นมีการปรับเปลี่ยนลำดับความสำคัญของความร่วมมือในสาขาต่างๆไปตามพัฒนาการทางเศรษฐกิจและความจำเป็นอื่นๆ ที่ตอบสนองต่อวิสัยทัศน์อาเซียน โดยเฉพาะการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 อาเซียนและออสเตรเลียได้ร่วมลงนาม ASEAN-Australia Joint Declaration for Cooperation to Combat International Terrorism เมื่อปี 2547 และได้ภาคยานุวัติสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation: TAC) เมื่อเดือนธันวาคม 2548 นอกจากนี้ออสเตรเลียมีบทบาทในกรอบ ASEAN Regional Forum (ARF) อย่างแข็งขันและให้ความสำคัญกับสถานการณ์ทางการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอันดับต้นๆ โดยเฉพาะเรื่องการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ และการค้ามนุษย์ อาเซียน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ได้ร่วมลงนามความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ (ASEAN Australia-New Zealand Free Trade Agreement: AANZFTA) เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2552 ในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ณ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ความตกลง AANZFTA มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2553 สำหรับประเทศออสเตรเลีย มาเลเซีย สหภาพพม่า ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยประเทศไทยได้แจ้งถึงความพร้อมในการบังคับใช้ความตกลงต่อประเทศภาคี ซึ่งทำให้ความตกลง AANZFTA มีผลบังคับใช้สำหรับประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 12 มีนาคม 2553 เป็นต้นไป

2. ประเทศนิวซีแลนด์ ความสัมพันธ์อาเซียน-นิวซีแลนด์ เริ่มตั้งแต่ปี 2518 โดยนิวซีแลนด์เป็นประเทศคู่เจรจา ลำดับที่ 2 ของอาเซียนหลังจากออสเตรเลีย เดิมความสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะประเทศผู้รับกับประเทศผู้ให้โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือความร่วมมือเพื่อการพัฒนาซึ่งในปัจจุบันความสัมพันธ์อาเซียนนิวซีแลนด์ได้พัฒนาเป็นความสัมพันธ์อย่างรอบด้าน นิวซีแลนด์ได้ภาคยานุวัติสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation : TAC) และได้ลงนามในปฏิญญาร่วมว่าด้วยความร่วมมือเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายสากลกับอาเซียน (ASEAN-New Zealand Joint Declaration for Cooperation to Combat International Terrorism) เมื่อปี 2548 นอกจากนี้ประเทศสมาชิกอาเซียนยังได้รับประโยชน์จากบทบาทอันแข็งขันของนิวซีแลนด์ในด้านการต่อต้านการก่อการร้าย โดยเฉพาะในกรอบ Interfaith Dialogue และ Alliance of Civilization ด้วย

3. ประเทศอินเดีย อาเซียนกับอินเดียเริ่มต้นความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการในปี 2535 ในลักษณะคู่เจรจาเฉพาะด้านและยกระดับขึ้นเป็นคู่เจรจาอย่างสมบูรณ์ เมื่อปี 2538 ต่อมาได้พัฒนา

ความสัมพันธ์สู่ระดับการประชุมสุดยอดครั้งแรก เมื่อ 5 พฤศจิกายน 2545 ที่กรุงเทพมหานคร ประเทศกัมพูชาความสัมพันธ์อาเซียน-อินเดีย เป็นความสัมพันธ์อย่างรอบด้านในฐานะหุ้นส่วน โดยมีเอกสารความเป็นหุ้นส่วนระหว่างอาเซียน-อินเดียเพื่อสันติภาพ ความก้าวหน้าและความเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน (ASEAN India Partnership for Peace, Progress and Shared Prosperity) กำหนดแนวทางในการดำเนินความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างกันในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยมีแผนปฏิบัติการรองรับ ปัจจุบันอยู่ภายใต้แผนปฏิบัติการ ปี 2553 - 2558 ทั้งสองฝ่ายได้จัดตั้งกองทุนอาเซียน-อินเดีย (ASEAN India Fund) เพื่อสนับสนุนการดำเนินความร่วมมือดังกล่าว

อินเดียได้เข้าร่วมการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ตั้งแต่ปี 2539 โดยมีบทบาทในเรื่องความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเล และได้ภาคยานุวัติสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อปี 2546 อีกทั้งได้รับรองแถลงการณ์ร่วมกับอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายในปีเดียวกัน นอกจากนี้ อินเดียยังได้เข้าเป็นสมาชิกของการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออกในปี 2548

การรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ภายใต้การก่อตั้งนี้จะต้องยึดหลักสำคัญ คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียน การศึกษานั้น จัดอยู่ในประชาคมสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญที่จะส่งเสริมให้ประชาคมด้านอื่นๆ มีความเข้มแข็ง เนื่องจากการศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาในทุกๆ ด้าน สำหรับการเตรียมความพร้อมของการศึกษาไทยนั้น ศธ.มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้ (ชินวรณ์ บุญยเกียรติ 2553)

การสร้างประชาคมอาเซียนด้วยการศึกษา ให้ประเทศไทยเป็น Education Hub มีการเตรียมความพร้อมในด้านกรอบความคิด คือ แผนการศึกษาแห่งชาติ ที่จะมุ่งสร้างความตระหนักรู้ของคนไทยในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนของประชาคมอาเซียน พัฒนาสมรรถนะให้พร้อมจะอยู่ร่วมกันและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษา โดยให้มีการร่วมมือกัน 3 ด้านคือ

1. ด้านพัฒนาคุณภาพการศึกษา การขยายโอกาสทางการศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริการและจัดการศึกษา (ชินวรณ์ บุญยเกียรติ, 2553)
2. ขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนด้วยการศึกษา ด้วยการสร้างความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับเพื่อนบ้านในกลุ่มประเทศอาเซียน ความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ หลักสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาต่าง
3. ประเทศเพื่อพัฒนาการติดต่อสื่อสารระหว่างกันประชาคมอาเซียน มีการเพิ่มครูที่จบการศึกษาด้านภาษาอังกฤษเข้าไปในทุกๆระดับชั้นการศึกษา เพื่อให้ นักเรียนไทยสามารถสื่อสาร

ภาษาอังกฤษได้อย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมีการร่วมมือกับภาคเอกชนในการรับอาสาสมัครเข้ามาสอนภาษาต่างประเทศ รวมถึงวัฒนธรรมของประเทศต่างๆเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจกันของประเทศในประชาคมส่วนด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา นั้น จะพัฒนาตามหลัก 3N ได้แก่ Ned Net โครงข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ NEIS ศูนย์กลางรวบรวม จัดเก็บ และเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษา NLC ศูนย์เรียนรู้แห่งชาติ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา มีการพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นพลเมืองอาเซียน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ความเอื้ออาทร โดยใช้การศึกษาเป็นกลไกในการสร้างวัฒนธรรมใหม่ นักศึกษาที่จบจากอาชีวศึกษาจะต้องเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ มีทักษะการทำงานร่วมกันในประชาคมอาเซียนนอกจากนี้ ยังต้องส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านอาเซียนศึกษา เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งทั้งหมดนี้จะดำเนินงานภายใต้นโยบายเชิงยุทธศาสตร์ 6 เดือน 6 คุณภาพของ ศธ. เพื่อพัฒนาไปสู่ประชาคมอาเซียนและสากลต่อไป (ชินวรรณ บุญเกียรติ, 2553)

ผลการประเมินศักยภาพอุดมศึกษาไทยในมิติที่ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกอาเซียน

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553) ได้ประเมินศักยภาพอุดมศึกษาไทยในมิติที่ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกอาเซียน ในผลการวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ด้วยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) โดยดูจากจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และภัยคุกคาม/อุปสรรค (Threats) พบว่า อุดมศึกษาไทยมีจุดแข็งทั้งในด้านมาตรฐานและความเข้มแข็งทางวิชาการที่เป็นที่ยอมรับในต่างประเทศ รวมถึงโอกาสในการเป็นที่ตั้งของหน่วยงานระหว่างประเทศด้านการศึกษาในระดับภูมิภาคและการได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างประเทศสมาชิกและประเทศนอกกลุ่มอาเซียน สำหรับจุดอ่อนของอุดมศึกษาไทยเป็นประเด็นที่ทุกภาคส่วนของระบบการศึกษาต้องสร้างความเชื่อมโยงถึงกันตั้งแต่การศึกษาระดับพื้นฐานการอาชีวศึกษาไปจนถึงการอุดมศึกษาเพื่อให้ได้บุคลากรที่มีคุณภาพสามารถดำรงอยู่ในโลกที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและแข่งขันได้ในระดับสากล ในขณะที่ภัยคุกคามหรืออุปสรรคมาจากการขาดการบูรณาการร่วมของการอุดมศึกษาเช่น ระบบการถ่ายโอนหน่วยกิตและการรับรองคุณวุฒิระหว่างกัน เป็นต้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่จะทำให้การจัดการศึกษาเกิดการแข่งขันเพิ่มขึ้นดังรายละเอียดการวิเคราะห์ SWOT ดังต่อไปนี้

จุดแข็ง (Strengths)

- สถาบันอุดมศึกษาไทยเป็นสมาชิกเครือข่ายความร่วมมือ/สมาคม รวมถึงเครือข่ายสารสนเทศในระดับนานาชาติหลายแห่ง เช่น AUN, ASAIHL, ASEA-UNINET, AUAP, UMAP, Internet II เป็นต้น

- สถาบันอุดมศึกษาไทยมีหลักสูตรนานาชาติจำนวน 844 หลักสูตรที่พร้อมรองรับนักศึกษาต่างชาติและความร่วมมือทางวิชาการกับต่างประเทศทั้งกับประเทศในอาเซียนและประเทศคู่เจรจา
- สถาบันอุดมศึกษาไทยมีหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ
- สถาบันอุดมศึกษาไทยหลายแห่งเป็นที่ยอมรับในต่างประเทศด้านการเรียนการสอนและการแข่งขันในระดับนานาชาติ
- สถาบันอุดมศึกษาที่มีความเข้มแข็งทางวิชาการในสาขาที่เป็น niche ของประเทศ ได้แก่ วิทยาศาสตร์สุขภาพ เวชศาสตร์เขตร้อน เกษตรเขตร้อน การท่องเที่ยวอุตสาหกรรมเกษตร เป็นต้น
- สถาบันอุดมศึกษามีศูนย์ความเป็นเลิศทางวิชาการ/ศูนย์วิจัยต่างๆ ที่มีศักยภาพในการสร้างความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัยกับต่างประเทศ ซึ่งช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีเกณฑ์มาตรฐานการอุดมศึกษาเพื่อกำกับ ดูแลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาให้มีคุณภาพ
- สถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในแนวพื้นที่เศรษฐกิจมีศักยภาพทางวิชาการพร้อมที่จะให้บริการการศึกษาแก่ประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจ

จุดอ่อน (Weaknesses)

- การเรียนการสอนภาษาอังกฤษของไทยตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่สามารถพัฒนาให้นักเรียนให้มีพื้นฐานความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาได้ในระดับสากลและระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาที่มีระดับความเข้มข้นของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษน้อยเกินไป
- สถาบันอุดมศึกษา บุคลากร และนักศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียนและการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน นอกจากนี้การเรียนการสอนด้านอาเซียนศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยยังมีอยู่ในวงจำกัด
- สถาบันอุดมศึกษาไทยไม่สามารถผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองความต้องการของภาคการผลิตและบริการ
- สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ขาดความรู้ความสนใจในเรื่องการเปิดเสรีการค้าบริการ ทำให้ขาดการเตรียมความพร้อมในการรองรับการเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษา
- สถาบันอุดมศึกษายังใช้ประโยชน์น้อยจากหน่วยงานระหว่างประเทศ
- ด้านการศึกษาในระดับภูมิภาคที่มีที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย และขาดความสนใจที่จะเคลื่อนย้ายภายในอาเซียน - สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังเน้นการเรียนการสอนมากกว่าการวิจัยและพัฒนา

- สัดส่วนของอาจารย์ที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอกต่ำกว่าแผนที่กำหนดไว้และสัดส่วนตำแหน่งทางวิชาการต่ำ
- สถาบันอุดมศึกษาไทยขาดการทำงานร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันภายในประเทศเนื่องจากขาดเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน
- การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษามีคุณภาพไม่เท่าเทียมกัน
- ความสามารถในการแข่งขันด้านการศึกษาของประเทศไทยเป็นรองสิงคโปร์ และมาเลเซีย
- ประเทศไทยขาดความรู้ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับระบบการศึกษา และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการการศึกษาของประเทศสมาชิกอาเซียน
- สถาบันอุดมศึกษาขาดการผนึกกำลังร่วมกับหน่วยงานที่ให้ทุนการศึกษาแก่ต่างประเทศ ทำให้ขาดพลังร่วมและความสอดคล้องในการดำเนินการ

โอกาส (Opportunities)

- ประเทศไทยเป็นที่ตั้งของหน่วยงานระหว่างประเทศด้านการศึกษาในระดับภูมิภาคหลายองค์การ เช่น SEAMES, SEAMEO RIHED, SEAMEO TROPMED, UMAP IS, UNESCO และ AUNS
- ประเทศไทยมีความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ โดยเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและประเทศนอกกลุ่มอาเซียน และอยู่ในแนวพื้นที่เชื่อมต่อทางเศรษฐกิจ (Economic Corridor) และเส้นทางเศรษฐกิจที่สำคัญในอาเซียน เช่น GMS และ IMT-GT เป็นต้น
- ประเทศไทยมีนโยบายที่ชัดเจนในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน
- การเปิดเสรีการค้าบริการและการลงทุนจะทำให้มีการเคลื่อนย้ายทุนและกำลังคนที่มีความสามารถทางวิชาชีพและด้านภาษาเพิ่มขึ้น
- อาเซียนมีกฎบัตรและวิสัยทัศน์ 2020 เป็นกรอบในการดำเนินงานร่วมกันของประเทศสมาชิกอาเซียน
- การศึกษามีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่าง 3 เสาหลักของประชาคมอาเซียน ซึ่งจะสามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการสร้างประชาคมสังคมตามเป้าหมายในปี พ.ศ. 2558

ภัยคุกคาม/อุปสรรค (Threats)

- ปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยต่างชาติมาตั้งวิทยาเขตในประเทศสมาชิกอาเซียนเช่น สิงคโปร์ มาเลเซียและเวียดนาม เป็นต้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษาไทยเสียเปรียบในเชิงแข่งขัน
- การเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาทำให้มีการแข่งขันในการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น
- ประเทศสมาชิกอาเซียนยังไม่มีระบบการถ่ายโอนหน่วยกิต และการรับรองคุณวุฒิระหว่างกัน
- ประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศมีมาตรการจูงใจให้ผู้มีความสามารถโดดเด่นไปศึกษาและทำงานในประเทศได้ เช่น สิงคโปร์

- การเคลื่อนย้ายคนโดยเสรีอาจทำให้เกิดการแพร่กระจายของเชื้อโรคการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายยาเสพติดและอาชญากรข้ามชาติเข้าสู่ประเทศไทย

- ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการเตรียมการเพื่อรองรับปัญหาจากการเคลื่อนย้ายคนตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจที่ดีพอ

ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553) ได้ประเมินศักยภาพอุดมศึกษาไทยในมิติที่ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกอาเซียน ในผลการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ด้วยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) โดยดูจากจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และภัยคุกคาม/อุปสรรค (Threats) แล้วนำเสนอผลการวิจัย เป็นยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ดังนี้

วิสัยทัศน์

บัณฑิตไทยมีความสามารถในระดับสากล และมีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

พันธกิจ

1. อุดมศึกษาไทยผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพระดับสากลและมีความตระหนักในการเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน
2. อุดมศึกษาไทยพัฒนาศักยภาพในการจัดการการอุดมศึกษาให้มีคุณภาพร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียน

เป้าหมาย

1. ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของบัณฑิตไทยอยู่ในระดับที่ทัดเทียมกับบัณฑิตในประเทศสมาชิกอาเซียน
2. สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเป็นประชาคมอาเซียน ภายในปี พ.ศ. 2558
3. สถาบันอุดมศึกษาไทยมีจำนวนกิจกรรมทางวิชาการที่ทาร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี
4. จำนวนบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาไทยสามารถทำงานทั้งในหน่วยงานระหว่างประเทศ บริษัทข้ามชาติในประเทศ และ/หรือประกอบการในกลุ่มประเทศอาเซียนเพิ่มขึ้นในแต่ละปี
5. จำนวนนักศึกษาอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษาไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 25 ต่อปี

ตัวชี้วัด

1. คะแนนการทดสอบภาษาอังกฤษตามเกณฑ์มาตรฐานสากลของนักศึกษาไทยโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับที่ทัดเทียมกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น
2. จำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับอาเซียนและภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน
3. จำนวนกิจกรรมทางวิชาการที่เข้าร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียน
4. จำนวนบัณฑิตไทยทำงานในหน่วยงานระหว่างประเทศและบริษัทข้ามชาติในไทยและ/หรือประกอบการในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน
5. จำนวนนักศึกษาอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเพิ่มขีดความสามารถของบัณฑิตให้มีคุณภาพมาตรฐานในระดับ

สากล

กลยุทธ์

1. พัฒนาสมรรถนะด้านการใช้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทยในระดับที่ใช้ในการทำงานได้
2. พัฒนาสมรรถนะด้านการประกอบวิชาชีพและการทำ งานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตไทย

มาตรการที่ควรพิจารณาดำเนินการ

1. ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและระบบวัดผลการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การศึกษาระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา
2. ส่งเสริมการผลิตและพัฒนาอาจารย์ด้านการสอนภาษาอังกฤษ รวมทั้งภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา
3. ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียนและความรู้เกี่ยวกับอาเซียนตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา และการวิจัยด้านอาเซียนศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนด้านอาเซียนศึกษาและการนาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอน
4. ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนักศึกษาโดยสนับสนุนการถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ
5. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อเปิดโลกทัศน์และเปิดโอกาสให้นักศึกษาไทยได้แสดงความสามารถในเวทีระดับนานาชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับอาเซียน รวมถึงกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักในการเป็นพลเมืองอาเซียน

กิจกรรม/โครงการที่ สกอ. ควรริเริ่ม/สนับสนุน/กำหนดนโยบาย

1. การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และการกำหนดมาตรฐานการวัดสมรรถนะด้านภาษาอังกฤษของบัณฑิต

2. การผลิตและพัฒนาอาจารย์ด้านการสอนภาษาอังกฤษ
3. การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน
4. การจัดสรรทุนเพื่อการแลกเปลี่ยนนักศึกษาในอาเซียนและการพัฒนาระบบการถ่ายโอนหน่วยกิตในอาเซียน
5. การจัดกิจกรรมเพื่อเปิดโลกทัศน์นักศึกษาไทยสู่ศึกษาอาเซียน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาประชาคมอาเซียน

กลยุทธ์

1. พัฒนาอาจารย์ให้มีสมรรถนะสากล
2. ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเกี่ยวกับอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษา
3. พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีคุณภาพระดับสากล
4. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพระดับสากล
5. พัฒนาวิชาการและการวิจัยสู่ความเป็นเลิศ
6. พัฒนาระบบอุดมศึกษาแห่งอาเซียน

มาตรการที่ควรพิจารณาดำเนินการ

1. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษากำหนดสัดส่วนอาจารย์ระดับปริญญาเอกให้สูงขึ้น รวมทั้งสนับสนุนให้อาจารย์ผลิตผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับศาสตราจารย์ให้มากขึ้น
2. สร้างเครือข่ายด้านการวิจัยระหว่างศูนย์ความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษา/หน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศและในอาเซียนในสาขาที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศและทิศทางของอาเซียน
3. สนับสนุนทุนวิจัยระดับปริญญาเอก ทุนพัฒนาอาจารย์ และทุนสนับสนุนเพื่อผลิตงานวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิจัย เช่น ในการประชุมทางวิชาการระดับภูมิภาคและวารสารทางวิชาการในระดับนานาชาติ เป็นต้น
4. ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่งานวิจัยของนักวิชาการไทยและอาเซียน
5. ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติในสาขาที่ประเทศไทยมีความเชี่ยวชาญและเป็นที่ต้องการของตลาดงานในอาเซียน
6. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นสองภาษา เช่น ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นต้น

7. ส่งเสริม/สนับสนุน/จัดสรรงบประมาณให้อาจารย์ชาวต่างประเทศที่มีความรู้ความสามารถและความชำนาญสูง เช่น ผู้ที่ได้รับรางวัลโนเบลมาสอน บรรยาย และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่อุดมศึกษาไทย และ/หรือทาวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อ

8. ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการอุดมศึกษาไทย

9. ส่งเสริมกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของไทยและสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียนเพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบัน

10. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งการอำนวยความสะดวก

ความสะดวกในด้านต่างๆ เช่น การเข้าใช้ห้องสมุด/ห้องปฏิบัติการ หอพักนักศึกษานานาชาติ เป็นต้น

11. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นนานาชาติทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมนอกหลักสูตรและดำเนินกิจกรรมทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์

12. ส่งเสริมการสร้างความกลมกลืน (Harmonization) ของการอุดมศึกษาในอาเซียน โดยเฉพาะในด้านคุณภาพและคุณวุฒิทางการศึกษาผ่านกลไกความร่วมมือระดับอุดมศึกษาที่มีอยู่ เช่น SEAMEO RIHED, AUN เป็นต้น

กิจกรรม/โครงการที่ สกอ. ควรริเริ่ม/สนับสนุน/กำหนดนโยบาย

1. การพัฒนาศักยภาพอาจารย์และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา

2. การสร้างเครือข่ายด้านการวิจัยในอาเซียน

3. การจัดตั้งสำนักงานการศึกษานานาชาติ

4. การสนับสนุนการลงทุนด้านการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในสถาบันอุดมศึกษา

5. การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนและการวิจัยเกี่ยวกับอาเซียน รวมถึงการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีสารสนเทศ

6. การร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียนพัฒนาภูมิภาคเพื่อสร้างระบบอุดมศึกษาแห่งอาเซียน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมบทบาทของอุดมศึกษาไทยในประชาคมอาเซียน

กลยุทธ์

1. ส่งเสริมบทบาทความเป็นผู้นำของสถาบันอุดมศึกษาไทยที่เกี่ยวข้องกับสามเสาหลักในการสร้างประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเสาต้นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

2. สร้างความตระหนักในการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนและบทบาทของอุดมศึกษาไทยในการพัฒนาประชาคมอาเซียนทั้งในด้านบวกและด้านลบ

3. ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน
4. พัฒนาศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน

มาตรการที่ควรพิจารณาดำเนินการ

1. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานสู่การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนและความเคลื่อนไหวในการเจรจาเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษาในอาเซียนและระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาแก่สถาบันอุดมศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง
2. ส่งเสริมการสร้างความตระหนักในเรื่องเอกลักษณ์ของไทยและประเทศสมาชิกอาเซียน รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมสัมพันธ์ในหมู่ประชาชน ประชาคมอุดมศึกษาและเยาวชนอาเซียน
3. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเตรียมการเพื่อใช้ประโยชน์และป้องกันผลกระทบที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายกำลังคนข้ามชาติ เช่น การระบาดของโรค ยาเสพติดและอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น
4. จัดทำ Mapping สถาบันอุดมศึกษาแกนหลักในสาขาที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นความต้องการของเขตพื้นที่เศรษฐกิจต่างๆ โดยเชื่อมโยงระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยที่มีความเชี่ยวชาญและตอบสนองต่อการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจต่างๆ กับสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน
5. ส่งเสริมให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยไปสอน/วิจัย/ให้บริการวิชาการ/ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมแก่สถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน

กิจกรรม/โครงการที่ สกอ. ควรริเริ่ม/สนับสนุน/กำหนดนโยบาย

1. การพัฒนาศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียนและความเคลื่อนไหวอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและกิจกรรมสัมพันธ์
2. การส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมวิชาการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประชาคมอาเซียน
3. การจัดประชุมผู้บริหารระดับสูงด้านอุดมศึกษาของอาเซียนเพื่อสนับสนุนการสร้างกลไกเพื่อความกลมกลืน (Harmonization) ของระบบอุดมศึกษาแห่งอาเซียน
4. การให้บริการการศึกษาและฝึกอบรมทางวิชาการและวิชาชีพแก่ประเทศสมาชิกอาเซียน
5. จัดตั้งหน่วยงานในสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาดำเนินการเกี่ยวกับอาเซียนโดยตรงเพื่อเป็นหน่วยประสาน กระตุ้นให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์และทำงานร่วมกับองค์กรที่มีอยู่แล้วในอาเซียนให้เกิดความเข้มแข็ง
6. การพัฒนาความเข้มแข็งด้านภาษาไทยและภูมิปัญญาไทย รวมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับเอกลักษณ์ของประเทศสมาชิกอาเซียน

2.4 พื้นที่ที่วิจัย

ประวัติโดยสังเขปของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2436 และได้เปิดทำการสอนในรูปของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2489 เป็นต้นมา ดำเนินการศึกษาโดยแบ่งการศึกษาออกเป็นระดับเตรียมอุดมและอุดมศึกษาหรือชั้นปริญญาตรี และได้ปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรมาหลายยุคหลายสมัย ปัจจุบันเปิดสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างเดียว โดยใช้หลักสูตรปริญญาศาสนศาสตร์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 คณะ ดังนี้ คือ

1. คณะศาสนาและปรัชญา
2. คณะมนุษยศาสตร์
3. คณะสังคมศาสตร์
4. คณะศึกษาศาสตร์

หลักสูตรปริญญาศาสนศาสตร์ในปัจจุบันมีหลายสาขาวิชาเอก เช่น สาขาวิชาพุทธศาสตร์ สาขาวิชาปรัชญา สาขาวิชาภาษาไทย โดยมีระยะเวลาการเรียนภาคทฤษฎี 4 ปี หรือ 8 ภาคการศึกษา และภาคปฏิบัติศาสนกิจ 1 ปี ภาคทฤษฎีจะต้องเรียนให้ครบตามจำนวนของหน่วยกิตที่ระบุเอาไว้ในหลักสูตร โดยเฉลี่ยประมาณ 135 หน่วยกิต นักศึกษาที่ศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตร์ภาคทฤษฎีครบตามเวลา 4 ปี แล้ว ต้องปฏิบัติตามธรรมเนียมและปฏิบัติศาสนกิจหรือปฏิบัติงานในภาคสนาม ตามเงื่อนไขของหลักสูตร ดังนี้

1. ปฏิบัติธรรมเนียมในสถานที่และตามระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนดเป็นคราว ๆ ไป
2. ปฏิบัติศาสนกิจหรือปฏิบัติงานข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้
 - 2.1 ปฏิบัติศาสนกิจหรือปฏิบัติงานในต่างจังหวัดตามคำสั่งของมหาวิทยาลัย
 - 2.2 เป็นเจ้าหน้าที่ช่วยงานในมหาวิทยาลัย
 - 2.3 ปฏิบัติศาสนกิจหรือปฏิบัติงานในศาสนสถานโดยผู้ปกครองแจ้งความจำนงต่อ

มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยอนุมติ

นักศึกษาที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของหลักสูตรนี้ต้องรายงานกิจการที่ทำต่อมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อให้คิดเป็นคะแนนภาคสนามหรือประเมินผลแต่จะไม่นำมาคิดเป็นหน่วยกิต นักศึกษาผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตร์แล้วมีสิทธิได้รับปริญญาศาสนศาสตร์ในสาขาวิชาที่ตนเรียนตามระเบียบของมหาวิทยาลัย

ในเวลาต่อมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เมื่อนักศึกษาเพิ่มมากขึ้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงได้ขยายการศึกษาจากส่วนกลางออกสู่ส่วนภูมิภาคโดยจัดตั้งเป็นวิทยาเขตและวิทยาลัย ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมีวิทยาเขตทั้งสิ้น 7 แห่ง กับอีก 1 วิทยาลัย รวมเป็น 8 แห่ง คือ

1. วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งอยู่ที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ตั้งอยู่ที่ จังหวัดนครปฐม
3. วิทยาเขตอีสาน ตั้งอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น
4. วิทยาเขตล้านนา ตั้งอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่
5. วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ตั้งอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
6. วิทยาเขตร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ที่จังหวัดร้อยเอ็ด
7. วิทยาเขตศรีล้านช้าง ตั้งอยู่ที่จังหวัดเลย
8. มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย ตั้งอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา

ครั้นต่อมามหาวิทยาลัยได้ตระหนักว่าวิชาการทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในการสอนธรรมะที่ทันสมัย และทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและวิทยาการด้าน ต่าง ๆ จึงอนุมัติให้เปิดดำเนินการจัดตั้งโครงการบัณฑิตศึกษาขึ้น เพื่อทำการสอนในระดับปริญญาโท และปริญญาเอก เรียกว่า “บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2530 โดยได้เปิดทำการสอนในระดับปริญญาโทครั้งแรกเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ.2531 ภายใต้อำนวยการศาสตราจารย์มหาบัณฑิต (ศน.ม.) และได้เปิดทำการสอนในระดับปริญญาเอกครั้งแรก เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2548 ภายใต้อำนวยการศาสตราจารย์มหาบัณฑิต (ศน.ด.) ปัจจุบันมีหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิตและหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต เช่น

1. สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (Buddhist Studies)
2. สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (Buddhism and Philosophy)

การจัดโครงสร้างและระบบการบริหาร

การจัดรูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัย เป็นการติดตามความในมาตราที่เกี่ยวข้องในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 และเป็นการติดตามรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตามความในมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้รัฐมนตรี (กระทรวงศึกษาธิการ) มีอำนาจและหน้าที่กำกับดูแลโดยทั่วไปซึ่งกิจการของมหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 6 คือ มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา วิจัย ส่งเสริม และให้บริการวิชาการทางพระพุทธศาสนา แก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ รวมทั้งการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล

การจัดโครงสร้างและระบบการบริหารมหาวิทยาลัย ในแต่ละหน่วยงานหรือองค์กรมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 ตามความในมาตรานี้ ๆ โดยอาจจำแนกองค์กรหรือหน่วยงานหลักๆ ได้ดังนี้

1. สภามหาวิทยาลัย

2. สภาวิชาการ
3. สำนักงานอธิการบดี
4. สำนักงานวิทยาเขต
5. สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยและคณบดีคณะวิชา
6. สถาบัน สำนัก ศูนย์ และวิทยาลัย

กระบวนการบริหารและการตัดสินใจ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีกระบวนการบริหารและการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ โดยการกระจายอำนาจไปยังหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อการบริหารตนเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา นอกจากนี้ได้มีองค์กรอิสระตรวจสอบและควบคุมเท่าที่จำเป็น ทำให้มีอิสระและคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรนั้น ๆ

บทบาทและภารกิจของผู้บริหาร ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีบทบาทและภารกิจทางด้านการบริหารในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. ระดับอธิการบดี

อธิการบดีมีบทบาทและภารกิจทางด้านการบริหารตามความในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2. ระดับรองอธิการบดี

รองอธิการบดี มีบทบาทและภารกิจ ตามความในมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้ทำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่อธิการบดีมอบหมาย

3. ระดับคณะกรรมการประจำวิทยาเขต

ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 มาตรา 31 กำหนดให้วิทยาเขตมีคณะกรรมการประจำวิทยาเขต และการประชุมของคณะกรรมการประจำวิทยาเขต ให้เป็นไปตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

การบริหารงานในส่วนของวิทยาเขต คณะกรรมการประจำวิทยาเขต มีบทบาทและภารกิจตามความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540

4. ระดับรองอธิการบดีประจำวิทยาเขต

รองอธิการบดีประจำวิทยาเขต มีบทบาทและภารกิจ ตามความในมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 ที่กำหนดไว้ว่า ในวิทยาเขตหนึ่ง ให้มีสำนักงานวิทยาเขต โดยมีรองอธิการบดี ซึ่งเป็นพระภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงานของวิทยาเขตตามที่อธิการบดีมอบหมาย

ปรัชญา (Philosophy)

“ความเป็นเลิศทางวิชาการ ตามแนวพระพุทธศาสนา”

“Academic Excellence based on Buddhism”

ปณิธาน (Aspiration)

มุ่งเน้นให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา พัฒนาระบบการดำรงชีวิต ในสังคมด้วยศีลธรรม ชี้นำและแก้ปัญหาสังคมด้วยหลักพุทธธรรมทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

วิสัยทัศน์ (Vision)

1. เป็นสถาบันการศึกษาที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ
2. เป็นสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมวลชนที่ผลิตบัณฑิตตามแนวพระพุทธศาสนาและบุคลากรด้านต่างๆ ที่มีความรู้ความสามารถ มีศีลธรรมในการดำรงชีวิตแบบพุทธ
3. เป็นศูนย์กลางแห่งภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาของโลกที่สามารถชี้นำและยุติความขัดแย้งในสังคมโดยใช้หลักพุทธธรรม
4. เป็นสถาบันที่เน้นทำวิจัยพัฒนาตามกรอบแห่งศีลธรรม ส่งเสริมงานวิจัยเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนาและนำผลการวิจัยไปพัฒนาสังคมและคณะสงฆ์ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

พันธกิจ (Mission Statements)

1. ผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนา ให้มีคุณสมบัติตามปรัชญาของมหาวิทยาลัย และกระจายโอกาสให้พระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ และผู้สนใจมีโอกาสศึกษามากขึ้น
2. ให้บริการวิชาการแก่สังคม ชุมชน และท้องถิ่น โดยเฉพาะวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อมุ่งเน้นการเผยแผ่พุทธธรรม การแก้ปัญหาสังคม การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดสันติสุข การชี้นำสังคมในทางสร้างสรรค์ และการยุติข้อขัดแย้งด้วยหลักวิชาการพระพุทธศาสนา
3. วิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแพร่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย
4. รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งค้นคว้า ทำนุบำรุงรักษาภูมิปัญญาไทยและท้องถิ่น รวมทั้งสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม

วัตถุประสงค์หลัก (Objectives)

1. ผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการพระพุทธศาสนาในระดับชาติและนานาชาติ

2. ผลิตบัณฑิต ให้เป็นคนดี คือ คิดดี พุดดี และทำดี ตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา
3. บริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่สังคมให้เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นประจักษ์ชัดเจน ต่อสังคมไทยและสังคมโลก
4. ผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้นำและสร้างสังคมไทยให้มีความเข้มแข็งทางสังคมศาสตร์ และมีคุณภาพทั้งด้านความรู้และความประพฤติ
5. ผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้นำและสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา การเรียนรู้ และเป็นศูนย์กลางทางวิชาการพระพุทธศาสนาเถรวาท
6. ผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้นำ และสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกันและความสามัคคี โดยใช้หลักสาราณียธรรมและพรหมวิหารธรรม
7. สร้างระบบการบริหารองค์การให้เป็นองค์การที่มีลักษณะของความเป็นมหาวิทยาลัย เฉพาะทางพระพุทธศาสนาและมีมาตรฐานระดับสากล

นโยบาย (Policies)

1. ผลิตบัณฑิตทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนา ที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน ทั้งด้านความรู้และความประพฤติ
2. บริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่ชุมชนอย่างกว้างขวาง และเป็นศูนย์กลางแห่งการแสวงหาความรู้วิชาการทางพระพุทธศาสนา
3. แสวงหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ ด้านวิชาการพระพุทธศาสนา สังคม และศิลปวัฒนธรรม
4. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ สร้างภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม ดำรงความเป็นชาติไทยตามวิถีประเพณี และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา
5. บริหารจัดการมหาวิทยาลัยให้ทันสมัย มีความโปร่งใสเป็นธรรม เน้นประสิทธิผล มีระบบสวัสดิการที่ดี สอดคล้องกับการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป้าหมาย (Targets) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้กำหนดเป้าหมายของการดำเนินงานเป็นรายปีการศึกษาตามแผนปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย เพื่อใช้เปรียบเทียบกับผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 – 2550 ตามลำดับ ดังนี้

1. ด้านคุณภาพบัณฑิต
 - 1.1 บัณฑิตระดับปริญญาตรีได้งานทำและประกอบอาชีพอิสระภายใน 1 ปี ร้อยละ 70, 80, 80 และ 80
 - 1.2 บัณฑิตระดับปริญญาตรีได้งานทำตรงสาขาที่สำเร็จการศึกษาภายใน 1 ปี ร้อยละ 70, 80, 80 และ 80

1.3 บัณฑิตระดับปริญญาตรีได้รับเงินเดือนเริ่มต้นเป็นไปตามเกณฑ์ ก.พ. ร้อยละ 50, 60, 60 และ 60

1.4 ระดับความพึงพอใจของนายจ้าง ผู้ประกอบการ หรือผู้ใช้บัณฑิต มี 2.5, 3.5, 3.5 และ 3.5 ระดับ (เทียบจากค่า 5 ระดับ)

1.5 นักศึกษาหรือศิษย์เก่าที่ได้รับการประกาศเกียรติคุณยกย่องในด้านวิชาการวิชาชีพ คุณธรรม จริยธรรม หรือรางวัลทางวิชาการ หรือด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับ คุณภาพบัณฑิตในระดับชาติ หรือระดับนานาชาติในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา จำนวน 1, 1, 1, และ 1 รูป / คน

1.6 วิทยานิพนธ์และงานวิชาการของนักศึกษาที่ได้รับรางวัลในระดับชาติหรือระดับนานาชาติ ภายในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา จำนวน 1, 1, 2, และ 3 ชิ้นงาน

1.7 บทความจากวิทยานิพนธ์ปริญญาโทที่ตีพิมพ์เผยแพร่ต่อจำนวนวิทยานิพนธ์ปริญญาโททั้งหมด ร้อยละ 3, 7, 8, และ 10

1.8 บทความจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก (หลังจากที่นักศึกษาจบการศึกษาแล้ว) ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ต่อจำนวนวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกทั้งหมด ร้อยละ 5, 10, 15, และ 15

2. ด้านงานวิจัยและงานสร้างสรรค์

2.1 งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ที่ตีพิมพ์เผยแพร่และ / หรือนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ ต่อจำนวนอาจารย์ประจำทั้งหมด ร้อยละ 5, 7, 8, และ 10

2.2 เงินสนับสนุนงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยต่ออาจารย์ประจำ 1 รูป/คน จำนวน 5,000 บาท 7,000 บาท 10,000 บาท และ 15,000 บาท

2.3 เงินสนับสนุนงานวิจัย และงานสร้างสรรค์จากภายนอกมหาวิทยาลัยต่ออาจารย์ประจำ 1 รูป/คน จำนวน 2,000 บาท 3,000 บาท 4,000 บาท และ 5,000 บาท

2.4 อาจารย์ประจำที่ได้รับทุนทำวิจัย หรืองานสร้างสรรค์จากภายนอกมหาวิทยาลัยต่อจำนวนอาจารย์ประจำทั้งหมด ร้อยละ 10, 12, 15, และ 20

2.5 อาจารย์ประจำที่ได้รับทุนทำวิจัยหรืองานสร้างสรรค์จากภายนอกมหาวิทยาลัยต่อจำนวนอาจารย์ประจำทั้งหมด ร้อยละ 2, 3, 4, และ 5

3. ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

3.1 กิจกรรม/โครงการบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนา วิชาชีพและ/หรือวิชาการอื่นๆ ที่ตอบสนองความต้องการ พัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม ชุมชน ประเทศชาติ และนานาชาติต่อจำนวนอาจารย์ประจำทั้งหมด ร้อยละ 30, 32, 35 และ 40

3.2 อาจารย์ที่ไปบริการวิชาการภายนอกมหาวิทยาลัย เป็นที่ปรึกษา เป็นกรรมการ วิทยานิพนธ์ภายนอกมหาวิทยาลัย เป็นกรรมการวิชาการและกรรมการวิชาชีพภายนอกมหาวิทยาลัย ในระดับชาติ หรือระดับนานาชาติต่อจำนวนอาจารย์ประจำทั้งหมด ร้อยละ 10, 15, 20 และ 25

3.3 มีการนำความรู้และประสบการณ์จากการบริการวิชาการและวิชาชีพมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการวิจัย เท่ากับ 2, 2, 3 และ 3 ระดับคุณภาพ

3.4 ค่าใช้จ่ายและมูลค่าของมหาวิทยาลัยในการบริการวิชาการ และวิชาชีพเพื่อสังคมต่ออาจารย์ประจำ 1 รูป/คน จำนวน 5,000 บาท 6,000 บาท 7,000 บาท และ 10,000 บาท

3.5 จำนวนแหล่งให้บริการวิชาการ และวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับในระดับชาติ หรือระดับนานาชาติ จำนวน 2, 2, 3, และ 4 แหล่ง

3.6 รายรับของมหาวิทยาลัยในการให้บริการวิชาการ และวิชาชีพในนามมหาวิทยาลัยต่ออาจารย์ประจำ 1 รูป/คน จำนวน 5,000 บาท 6,000 บาท 7,000 บาท และ 10,000 บาท

3.7 ระดับความสำเร็จในการบริการวิชาการและวิชาชีพตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยมี 1, 2, 3, และ 3 ระดับคุณภาพ (เทียบจากค่า 5 ระดับ)

4. ด้านการทํานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

4.1 กิจกรรมในการอนุรักษ์ พัฒนา และสร้างเสริมเอกลักษณ์ ศิลปะ และวัฒนธรรมต่อจำนวนนักศึกษาทั้งหมด ร้อยละ 1, 2, 3, และ 4

4.2 ค่าใช้จ่ายและมูลค่าที่ใช้ในการอนุรักษ์ พัฒนา และสร้างเสริม เอกลักษณ์ ศิลปะ และวัฒนธรรมต่อบำเพ็ญการ ร้อยละ 1, 1, 2, และ 3

5. ด้านการพัฒนามหาวิทยาลัยและบุคลากร

5.1 สภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่ขับเคลื่อนพันธกิจและสามารถสะท้อนถึงนโยบาย วัตถุประสงค์ และนำไปสู่เป้าหมายของการบริหารจัดการที่ดี มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม เน้นการกระจายอำนาจ โปร่งใส และตรวจสอบได้ รวมทั้งมีความสามารถในการผลักดันมหาวิทยาลัยให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล 2, 3, 4 และ 4 ข้อ (เกณฑ์ 7 ข้อ)

5.2 มีการพัฒนามหาวิทยาลัยสู่องค์กรเรียนรู้ โดยอาศัยผลการประเมินจากภายในและภายนอก 2, 3, 3 และ 3 ระดับคุณภาพ (เกณฑ์ 5 ระดับ)

5.3 มีการกำหนดแผนกลยุทธ์ที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 2, 3, 3 และ 3 ระดับคุณภาพ (เกณฑ์ 5 ระดับ)

5.4 มีการใช้ทรัพยากรภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยร่วมกัน 2, 3, 3 และ 3 ระดับคุณภาพ (เกณฑ์ 5 ระดับ)

5.5 ศักยภาพของระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหาร การเรียนการสอน และการวิจัย 2, 3, 3 และ 3 ระดับคุณภาพ (เกณฑ์ 5 ระดับ)

5.6 สิ้นทรัพย์ถาวรต่อจำนวนนักศึกษาเต็มเวลาเทียบเท่า 1 รูป/คน 10,000 บาท 12,000 บาท 15,000 บาท และ 20,000 บาท

5.7 ค่าใช้จ่ายทั้งหมดต่อจำนวนนักศึกษาเต็มเวลาเทียบเท่า 1 รูป/คน คิดเป็นอัตราส่วน 20,000 บาท 23,000 บาท 25,000 บาท และ 27,000 บาท

5.8 เงินเหลือจ่ายสุทธิต้องบดำเนินการ ร้อยละ 1-4, +5-9 หรือ >15, +5-9 หรือ >15 และ +10-15

5.9 อาจารย์ประจำที่เข้าร่วมประชุมวิชาการ หรือนำเสนอผลงานวิชาการทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ร้อยละ 13, 15, 17, และ 20

5.10 งบประมาณสำหรับการพัฒนาคณาจารย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศต่ออาจารย์ ประจำ 1 รูป/คน 6,000 บาท 7,000 บาท 8,000 บาท และ 10,000 บาท

5.11 บุคลากรประจำสายสนับสนุนที่ได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะ ร้อยละ 35, 40, 45, 50

6. ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน

6.1 หลักสูตรที่ได้มาตรฐานต่อหลักสูตรทั้งหมด ร้อยละ 100 ทุกปี

6.2 จำนวนนักศึกษาเต็มเวลาเทียบเท่าต่อจำนวนอาจารย์ประจำ 1 รูป/คน คิดเป็น อัตราส่วน 10, 15, 20 และ 25

6.3 อาจารย์ประจำที่มีวุฒิปริญญาเอก หรือเทียบเท่าต่ออาจารย์ประจำทั้งหมด ร้อยละ 13, 15, 20 และ 25

6.4 อาจารย์ประจำที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ ร้อยละ 10, 12, 15 และ 20

6.5 มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพคณาจารย์ (Professional Ethics) 3, 3, 3 และ 3 ระดับ (เกณฑ์ 5 ระดับ)

6.6 มีกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเรียนรู้จากการปฏิบัติ และประสบการณ์จริง 2, 3, 4 และ 4 ระดับ (เกณฑ์ 7 ระดับ)

6.7 ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อคุณภาพการสอนของอาจารย์และสิ่งสนับสนุน การเรียนรู้เท่ากับ 2.5, 3.5, 4 และ 4.5 (เทียบจากค่า 5 ระดับ)

6.8 นักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการพัฒนานักศึกษาต่อจำนวนนักศึกษาทั้งหมด ร้อยละ 35, 40, 45, 50

6.9 ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ใช้ในระบบห้องสมุด คอมพิวเตอร์และศูนย์สารสนเทศต่อ นักศึกษา 1 รูป/คน 2,500 บาท 3,000 บาท 3,500 บาท และ 4,000 บาท

7. ด้านระบบการประกันคุณภาพ

7.1 มีระบบและกลไกในการประกันคุณภาพภายในที่ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาอย่างต่อเนื่อง 2, 3, 3 และ 3 ระดับคุณภาพ (เกณฑ์ 5 ระดับ)

7.2 ประสิทธิภาพของการประกันคุณภาพภายใน 2, 3, 3 และ 3 ระดับคุณภาพ (เกณฑ์ 5 ระดับ)

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มานิต บุญประเสริฐ และคนอื่น ๆ (2546) ได้ทำการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศและประเทศไทย 2) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ของไทย ที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค เก็บรวบรวมข้อมูล 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ทำการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศและประเทศไทย แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามและข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการทั่วไป ด้านการบราหรัวิชาการ ด้านการบริหารงานวิจัย ด้านการบริหารการเงินและงบประมาณ และด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ สรุปลได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 แบบองค์กรเน้นกระบวนการ มีลักษณะเน้นกระบวนการหรือการมีส่วนร่วม หน่วยงานภายในมีอำนาจในการดำเนินการและตัดสินใจ มุ่งการยอมรับ และเน้นขั้นตอนการดำเนินการตามกรอบของระเบียบ

รูปแบบที่ 2 แบบผู้ประกอบการหรือบริษัท เน้นความชัดเจนในทิศทางนโยบายจากส่วนกลาง มีการควบคุมรายละเอียดการปฏิบัติการและเน้นการวางแผนการนำเสนอผลการปฏิบัติงาน

รูปแบบที่ 3 แบบวิสาหกิจ/นวัตกรรม การมีแผนกลยุทธ์ กระจายความรับผิดชอบและให้หน่วยงานภายในมีความยืดหยุ่น และเน้นผลลัพธ์ความสำเร็จของธุรกิจ

รูปแบบที่ 4 แบบเครือข่าย เน้นความร่วมมือระหว่างสถาบัน ใช้ทรัพยากร ร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ และการทำงานเป็นทีม

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานต้นสังกัด และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการระดับสถาบัน

สมาลี อุดมผล (2543) ได้ทำการศึกษาของค์ความรู้ของแนวคิดการเสริมสร้างพลังในองค์กร แนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังในองค์กรทางการศึกษาที่เน้นเรื่องการบริหารจัดการในองค์กร โดยเฉพาะการเสริมสร้างพลังครู และศึกษาคุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อเสริมสร้างพลังครูในโรงเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงบรรยาย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการเสริมสร้างพลังเป็นแนวคิดที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาองค์กร โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการทำงาน การบริหารงานภายในองค์กรและมีการทำงานเป็นทีมเพื่อ

ทำให้องค์กรมีผลงานผลิตที่ดีขึ้น และแนวความคิดเสริมสร้างพลังนี้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ ในการพัฒนาองค์กรทางการศึกษา และควรมีการปรับโครงสร้างระบบบริหารในองค์กรโดยมีการ วางแผนงานให้มีการกระจายอำนาจ ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีมและควรมีการเสริมสร้าง พลังให้กับบุคคลทุกระดับในองค์กร และยังพบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารเปลี่ยนแปลงเพื่อเสริมสร้าง พลังครู ประกอบด้วย 9 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถในการวางแผนงาน ด้านความปรารถนาในเรื่องในเชิงความคิด ด้านความเป็นประชาธิปไตยในการทำงาน การบริหารงาน ด้านการมองผู้อื่นในแง่ดี ด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงาน ด้านความสามารถในการบริหารคนและบริหารงาน ด้านการมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและต่องาน ด้านความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดีและด้านความสามารถในการ ชี้นำผู้อื่น

รองศาสตราจารย์บำรุง สุขพรรณ (2544) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการ จัดการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างระบบการบริหารการศึกษาของ คณะสงฆ์ เพื่อสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของคณะสงฆ์และพระภิกษุสามเณร และเพื่อศึกษา ความแตกต่างระหว่างนักเรียนที่อยู่ในภาคต่างๆ กับการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมในการ จัดการเรียนการสอน การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ตรงกับความต้องการ ผลการวิจัยพบว่าโครงสร้าง หลักสูตรพระปริยัติธรรมควรกำหนดหลักสูตรให้ชัดเจนโดยกำหนดระยะเวลาการศึกษาแต่ละหลักสูตร ให้ชัดเจน เนื้อหาวิชาควรปรับปรุงให้ทันสมัยเอื้ออำนวยต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และควร เชื่อมโยงเนื้อหาวิชาของหลักสูตรกับสถานการณ์ปัจจุบัน อีกทั้งใช้เทคโนโลยีมาช่วยสอน การวัดผล ควรปรับปรุงให้ได้มาตรฐานสากล ส่วนความต้องการด้านการศึกษาของคณะสงฆ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ ศึกษามีความต้องการศึกษาเพื่อต้องการเพิ่มพูนความรู้และการพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าในสมณเพศ และเพื่อความเข้าใจในศาสนธรรมที่ถ่องแท้ ส่วนความต้องการที่จะให้ปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียน การสอน กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าควรปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้ทันสมัยและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทาง โลกได้เป็นอย่างดี มีการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจมากขึ้น และควรมีเทคโนโลยี ใหม่ๆ มาช่วยสอน

รองศาสตราจารย์สุภากร มากแจ้ง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมปอง มากแจ้ง (2542) ได้ ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ พบว่า การบริหารการศึกษา ของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แยกส่วนออกจากระบบการบริหารการศึกษาของชาติ ทำให้เกิด ปัญหาทั้งด้านการจัดการ งบประมาณ การบริหารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผล คุณภาพการศึกษา คุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาทั้งผู้บริหารและผู้สอน ตลอดจน สวัสดิการและความมั่นคงในอาชีพ หลักสูตรการศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่ง จำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้ประสงค์จะเป็นศาสนทายาท และผู้ บวชตามประเพณี และในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์ หน่วยงานผู้ดูแลควรเตรียมการ

แก้กฎระเบียบ ที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาตามโครงสร้างการศึกษาของชาติ พัฒนาบุคลากรวิชาชีพ สร้างความมั่นคงและสวัสดิการแก่บุคลากร เพื่อกำหนดเป็นอัตรากำลังที่มีประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาแต่ละประเภท วิเคราะห์ค่าใช้จ่ายต่อหัวของผู้ศึกษาแต่ละประเภท เพื่อกำหนดงบประมาณที่รัฐต้องสนับสนุน

พระสมณีก อนันตวงศ์ (2540) ได้กล่าวไว้ใน “สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคตตามทฤษฎีของพระผู้นำทางด้านวิชาการ” ว่า ในปัจจุบันนี้ สถาบันสงฆ์ได้ถือฤกษ์ต่อสังคมไทยอยู่แล้ว สำหรับอนาคตนั้นยังจะต้องมีการปรับปรุงสถาบันสงฆ์ในประเด็นต่างๆ อีกมาก โดยเฉพาะการศึกษาของพระสงฆ์ และการพัฒนาบุคลากรทางศาสนา สำหรับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้ปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีความเห็นที่หลากหลายกันออกไป แต่ส่วนใหญ่มองว่าไม่เป็นปัญหาสำหรับการพัฒนา แต่ว่าต้องปรับปรุงในส่วนขององค์กรต่างๆ ของสถาบัน องค์กร ศาสนศึกษา องค์กรการปกครอง องค์กรสาธารณูปการ และองค์กรสาธารณสงเคราะห์ ในระดับวัดประเด็นสำคัญอยู่ที่สมณศักดิ์ พระผู้นำส่วนมากกว่าครึ่งที่มองว่าปัจจุบันเป็นปัญหาเนื่องจากขาดระบบกลั่นกรองตรวจสอบที่ดี การถวายสมณศักดิ์ ต้องมีระบบกลั่นกรองที่เป็นธรรม

พระมหาวีระ เกร็มย์ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการผลิตบัณฑิตส่วนใหญ่ประมาณ 80 % ได้ลาสิกขาไปประกอบอาชีพต่างๆ ในสังคม เป็นพลเมืองดีของสังคม ส่วนที่อยู่รับใช้พระพุทธศาสนา ก็เป็นพระสงฆ์ที่ดีมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคม เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองในอนาคต ด้านการพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับมาตรฐานสากล กำหนดหลักสูตรไว้ 2 ระดับ คือ ระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา และระดับอุดมศึกษาได้มีการปรับปรุงหลักสูตรเป็นระยะๆ เพื่อให้เข้ากับมาตรฐานหลักสูตรของทบวงมหาวิทยาลัย ด้านการบริหารได้มีการจัดรูปแบบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามแบบมหาวิทยาลัยของรัฐทั่วไป ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม การส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมด้วยการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยหน่วยงานของมหาวิทยาลัย

สมาน อัสวภูมิ (2549) ได้ทำการศึกษาและสังเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษา การพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา และสถานศึกษาเครือข่ายของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบรุ่นที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการบริหารฐานโรงเรียนในบริบทการศึกษาไทยของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบรุ่นที่ 1 ปี 2544 การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการสรุปและสังเคราะห์รายงานการพัฒนาสถานศึกษา เพื่อหาองค์ความรู้และบทเรียนที่ได้จากข้อค้นพบของผู้บริหารต้นแบบผลการศึกษาที่สำคัญ พบว่า

1. แนวคิดพื้นฐานในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ คือ การกระจายอำนาจ การบริหารฐานโรงเรียน การมีส่วนร่วม การพึ่งตนเอง การเป็นผู้นำแบบเกื้อหนุน ความเป็นประชาธิปไตย การบริหารจัดการที่ดี และการใช้แนวคิดเชิงระบบ

2. แนวคิดพื้นฐานเชิงกลยุทธ์และวิธีการของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ คือ การใช้แผนกลยุทธ์ การระดมสรรพกำลัง การใช้ยุทธศาสตร์เป็นกลไกการบริหาร การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร การใช้การวิจัยและเทคโนโลยี และการใช้กระบวนการดำเนินงาน

3. กลุ่มองค์ประกอบของรูปแบบที่กำหนดของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ ได้แก่ องค์ประกอบของผลลัพธ์ องค์ประกอบที่เป็นกลไกระดมสรรพกำลัง และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา องค์ประกอบที่เป็นกลไกในการดำเนินงาน องค์ประกอบที่เป็นกลไกในการประสานงานและบูรณาการ และองค์ประกอบที่เป็นกลไกในการติดตามและประเมินผล

พระมหาธรรมมรุต อริยมโฆ (ยศขุน) (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาของพระสงฆ์ไทยในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การศึกษาระบบเดิมของคณะสงฆ์ และการศึกษาที่คณะสงฆ์จัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐ การศึกษาที่เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์โดยตรง คือ พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมหรือที่เรียกว่า “เรียนนักรธรรม” เป็นการศึกษาเบื้องต้นของพระภิกษุสามเณรมาแต่เดิม สภาพของการจัดการศึกษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้เริ่มมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 โดยมีเนื้อหาของการเรียน แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ นักรธรรมชั้นตรี นักรธรรมชั้นโท และนักรธรรมชั้นเอก แต่ละชั้นใช้เวลาเรียน 1 ปี มีการสอบปีละ 1 ครั้ง ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี หรือที่เรียกว่า “เรียนบาลี” แบ่งออกเป็นชั้น ที่เรียกว่าประโยค มี 9 ประโยค ใช้เวลาเรียนชั้นละ 1 ปี สอบปีละครั้ง ยกเว้นประโยค 1-2 เรียน 2 ปี แล้วสอบครั้งเดียว ส่วนการศึกษาแผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาแบบใหม่ที่เพิ่งมีขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา มีการเรียนการสอนเหมือนกับการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาทั่วไป ต่างแต่เพียงมีวิชาธรรมวินัย บาลี วิชากิจสงฆ์ เพิ่มเข้ามาเท่านั้น นอกจากนั้นยังมีการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งจัดโดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5

การศึกษาของคณะสงฆ์กับบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบัน มีทั้งที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งภายในตัว โดยจุดแข็งอยู่ที่ความเป็นอิสระในกระบวนการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลใช้ระบบส่วนกลาง การสอบใช้การเขียนแบบอัตนัย การจัดการศึกษามีได้มุ่งผลกำไร แต่มุ่งผลเพื่อพัฒนาความรู้ให้แก่ผู้เรียนจริงๆ ส่วนจุดอ่อนของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยอยู่ที่ไม่สามารถเตรียมคนหรือศาสนทายาท ให้สามารถที่จะเผชิญกับยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้สังคมสงฆ์อ่อนแอและเกิด

วิกฤติขึ้นภายในองค์กรของคณะสงฆ์เอง ขาดการเชื่อมต่อกับระบบการศึกษาของรัฐ เป็นการศึกษาแบบรวมศูนย์ ขาดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

การศึกษาของคณะสงฆ์กับบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ยังไม่สามารถที่จะจัดให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบันได้ กล่าวคือ ยังไม่สามารถจัดให้สอดคล้องกับคาดหวังของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์และของสังคม ทั้งในด้านปริมาณและในด้านคุณภาพ ในด้านปริมาณปรากฏว่ามีผู้เข้าสอบและสอบผ่านลดจำนวนลงมาก นอกจากนี้กระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการจัดการเรียนการสอน หลักสูตร เป็นต้น ก็ยังไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน ส่งผลให้คุณภาพผลผลิตทางการศึกษาจากระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่เป็นอยู่ ไม่สามารถผลิตศาสนทายาทที่มีคุณภาพให้กับพระพุทธศาสนา ความรู้ทางพุทธศาสนาของพระสงฆ์ก็อ่อนด้อยลง และสถานะความเป็นผู้นำทางสติปัญญาและจิตวิญญาณของพระสงฆ์อ่อนแอลง ทำให้คณะสงฆ์ไม่สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันได้ ส่งผลกระทบให้องค์กรคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนามีความอ่อนแอเป็นอย่างมาก

แนวทางการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยกับบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน จะต้องมีการปฏิรูปทั้งระบบอย่างเร่งด่วน ทั้งในระดับนโยบาย องค์กรบริหาร และให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการ ปัจจัยผลผลิต และปัจจัยผลกระทบ โดยนำหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่มาใช้ แต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม คือ หลักไตรสิกขา การศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันจะต้องไม่ก้าวตามระบบการศึกษาทางโลกที่จัดการศึกษาเพื่อตอบสนองโลกทุนนิยม แต่จะต้องก้าวไปเป็นผู้นำทางการศึกษาแบบใหม่ที่ใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐาน จัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของพระภิกษุสามเณร พร้อมเชื่อมโยงเข้ากับสาระของศาสตร์ต่างๆ ควบคู่กันไป ควรจะปฏิรูปให้เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ ทั้งในส่วนของหลักการและวิธีการ นั่นคือ จะต้องทำให้เป็นกระบวนการศึกษาเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ เพื่อสร้างชุมชนและปัจเจกชนชาวพุทธที่มีค่านิยมต่อต้านกระแสความโลภ ความโกรธ และความหลง และสร้างวิถีชีวิตที่มีการเอื้อเพื่อแบ่งปันด้วยมิตรไมตรีต่อกันและกัน และมีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันความเป็นจริงต่าง ๆ และควรจัดการประสานให้เกื้อกูลต่อการศึกษาของสงฆ์ นอกกระบวนที่มีอยู่แล้ว ให้เป็นระบบการศึกษาที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ต้องเป็นไปเพื่อการเตรียมศาสนทายาทและพุทธศาสนิกชน ให้สามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในยุคสมัยใหม่ ควบคู่ไปกับการมีสติใคร่ครวญผลดีผลเสียของการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่เข้ามาสู่สังคม ซึ่งแนวทางในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ จะต้องใช้แนวความคิด 3 ประสาน คือ ประสานคน ระบบ และบริบทที่เกี่ยวข้อง คนคือ พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนทั่วไปซึ่งเป็นศูนย์กลางของการเริ่มต้น ต่อจากนั้นต้องกำหนดระบบเพื่อให้พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนเป็นไปตามกรอบหรือระบบที่วางไว้ แล้วต้องปรับรื้อ

บริบทหรือสภาพแวดล้อมทั้งในระดับกว้างที่สุดได้แก่ระดับการวางนโยบาย ระดับยุทธศาสตร์ และระดับ ปฏิบัติการให้มีส่วนสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์ให้สัมฤทธิ์ผลด้วย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานวัตกรรมการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศและประเทศไทยวิเคราะห์และเสนอผลการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาและการอุดมศึกษาของประเทศไทย เพื่อเพิ่มคุณภาพ ประสิทธิภาพ และโอกาสทางการศึกษา

ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1. รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศ 2. การปฏิรูปอุดมศึกษาไทยและนวัตกรรมการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ของไทย 3. ปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ในประเทศไทย และ 4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ในต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยในประเทศที่เป็นกรณีศึกษา ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย อังกฤษ มาเลเซีย และมองโกเลีย มี นวัตกรรมการบริหารจัดการคล้ายคลึงกันในด้านต่าง ๆ คือ การใช้เทคโนโลยีสื่อสารและสารสนเทศทั้งการบริหารวิชาการและการดำเนินการ มีความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกและการร่วมเป็นเครือข่าย มีการแสวงหารายได้และการควบคุมรายจ่าย มีอิสระในการปกครองตนเอง ผู้เรียนรับผิดชอบค่าใช้จ่ายมากขึ้น และประการสุดท้ายมุ่งเน้นการควบคุมคุณภาพและปรับปรุงการดำเนินงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน

2. การปฏิรูปอุดมศึกษาไทยและการบริหารสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่

2.1 การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการของการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ถูกกำหนดกรอบการดำเนินงานโดยหน่วยงานของรัฐบาลคือทบวงมหาวิทยาลัย ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญเกิดจากทบวงมหาวิทยาลัยได้ริเริ่มจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี (2533-2547) เป็นครั้งแรก เพื่อเป็นกรอบให้สถาบันอุดมศึกษาได้ปรับตนเองไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศและการเตรียมตัวสำหรับอนาคตใน 5 ด้าน ได้แก่ เน้นความเสมอภาคในโอกาสศึกษา เน้นประสิทธิภาพการบริหาร เน้นความเป็นเลิศ เน้นความเป็นนานาชาติ เน้นการบริหารให้คล่องตัวและส่งเสริมบทบาทเอกชน ซึ่งทิศทางทั้ง 5 ด้านได้ช่วยสถาบันอุดมศึกษาจัดทำแผนของสถาบันได้ระดับหนึ่ง

ด้านการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่สำหรับประเทศไทย ได้เริ่มจากการที่รัฐบาลกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐออกนอกระบบราชการ โดยเชื่อว่าเมื่อ

มหาวิทยาลัยมีอิสระในการปกครองตนเอง มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการองค์กร บุคลากร การเงิน ก็จะทำให้การบริหารจัดการมีความรวดเร็วมีประสิทธิภาพขึ้น

นอกจากนี้การอุดมศึกษาก็เปิดกว้างมากขึ้น จากเดิมเป็นที่เข้าใจว่าเป็นการศึกษาศาสตร์ ทางวิชาการชั้นสูง เน้นการดำเนินงานภายในสถาบันเป็นหลัก เน้นความเป็นนักวิชาการ (Scholar) การศึกษาในระบบมุ่งถ่ายทอดความรู้ สร้างองค์ความรู้ โดยมุ่งเน้นสำหรับกลุ่มผู้ที่มีความสามารถทาง สติปัญญา แต่การอุดมศึกษาในปัจจุบัน เป็นการศึกษาดูจากระดับพื้นฐาน ประกอบด้วยการศึกษาทั้ง ในระดับวิชาการวิชาชีพ เพื่อการมีงานทำ และเปิดโอกาสสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาทั่วไป มุ่งเน้น ตอบสนองต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2 ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ ของไทย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อรูปแบบการเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารจัดการ สถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่มีด้วยกัน 4 ประการคือ ด้านนโยบายการอุดมศึกษาเพื่อปวงชน ด้านการ บริหารจัดการทรัพยากรที่จำกัดและการมุ่งเน้นคุณภาพและประสิทธิภาพด้านความก้าวหน้าของ เทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ และด้านการปกครองตนเองของสถาบัน ซึ่งผลจากการศึกษา พบว่าปัจจัยแต่ละด้านมีสาระสำคัญดังนี้

2.2.1 ด้านการอุดมศึกษาเพื่อปวงชน ปัจจัยนี้เกิดจากนโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นและ ผลักดันการอุดมศึกษาให้ตอบสนองต่อกลุ่มต่าง ๆ ของผู้เรียน ทำให้สถาบันขยายตัวในเชิงปริมาณ การก่อให้เกิดรูปแบบสถาบันแบบใหม่ มีการปรับหรือสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียนที่ หลากหลาย และมุ่งหาตลาดผู้เรียนเป็นผลก่อให้เกิดการสนองต่อการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนมาก ยิ่งขึ้นกว่าในยุคที่ผ่านมา

2.2.2 ด้านทรัพยากรที่จำกัด และด้านการมุ่งสู่คุณภาพและประสิทธิภาพ โดยเฉพาะ ปัจจัยการตรวจสอบจากภายนอกสถาบัน และระบบประกันคุณภาพการศึกษาของรัฐ มีผลทำให้ สถาบันต้องปรับวิธีการบริหารโดยประยุกต์ใช้การบริหารแบบธุรกิจซึ่งเชื่อว่าจะทำให้การบริหารมี ประสิทธิภาพขึ้น ใช้แผนกลยุทธ์เพื่อการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรเป็นการ ประเมินและตรวจสอบได้

2.2.3 ด้านความก้าวหน้าของ ICT ในด้านนี้นับว่า ICT เป็นปัจจัยเร่งการเปลี่ยนแปลง ภายในสถาบันในหลายมิติ ได้แก่ การดำเนินการของสถาบันเป็นระบบเปิดมากขึ้น รวมทั้งบุคลากรใน องค์กรสามารถรับข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางและกว้างไกล การพัฒนารูปแบบการ เรียนการสอนแบบใหม่ ๆ วัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งความรวดเร็วและเป็นระบบ และไม่จำกัดสถานที่ รวมทั้งการสร้างความร่วมมือแบบเครือข่ายการใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งภายในองค์กรและภายนอก องค์กร

2.2.4 ด้านการปกครองตนเอง (Autonomy) ซึ่งเกิดจากการที่รัฐมีนโยบายกระจายอำนาจให้สถาบันในการปกครองตนเองโดยมุ่งหมายให้สถาบันอุดมศึกษามีการรับผิดชอบต่อผลการดำเนินการ สร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ การมีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ และการปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

2.3 รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ถึงแม้ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต้นสังกัดและสถาบันยังไปในระบบราชการภายใต้การกำกับดูแลและควบคุมจากหน่วยงานภาครัฐ แต่รูปแบบการบริหารจัดการภายใน "ระดับมหาวิทยาลัย" นั้น มีพัฒนาการที่หลากหลายสรุปได้ 4 รูปแบบ คือ 1. แบบองค์กรที่เน้นกระบวนการ 2. แบบผู้ประกอบการหรือบริษัท 3. แบบวิสาหกิจหรือนวัตกรรม และ 4. แบบเครือข่าย ดังแผนภาพที่ 1

โปรดสังเกตว่า แต่ละสถาบันจะมีรูปแบบการบริหารจัดการที่ผสมผสานระหว่างรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรัชญา ประวัติความเป็นมา วิสัยทัศน์ ของผู้บริหารของสถาบันนั้น ๆ รูปแบบการบริหารจัดการมิได้แยกจากกันโดยเด็ดขาด

2.4 รูปแบบการบริหารจัดการภายในสถาบันแต่ละสถาบันใน 5 ด้าน สรุปได้ดังนี้

ด้านการบริหารจัดการทั่วไป ในกรณีนี้อาจกล่าวได้ว่าสถาบันที่คัดเลือกทั้งหมดมุ่งเน้นกลยุทธ์การบริหารงานสมัยใหม่ (Modern Management) มีการนำแนวคิด การจัดการทางบริหารธุรกิจมาใช้ในการบริหารองค์การ ความสัมพันธ์ระหว่างสภามหาวิทยาลัยกับอธิการบดีมีบทบาทอย่างยิ่งต่อนวัตกรรมทางการบริหารงานภายในสถาบัน ในด้านการปรับโครงสร้างของสถาบันพบว่า สถาบันอุดมศึกษาของรัฐบางแห่งได้มีการปฏิรูปตนเองสู่การออกนอกระบบราชการบางสถาบันมีการคัดเลือกหน่วยงานในสถาบันเพื่อนำร่องสู่การออกนอกระบบราชการ ส่วนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้นเน้นการบริหารจัดการในเชิงธุรกิจและให้ความสำคัญต่อต้นทุนต่อหน่วยและการจัดโครงสร้างองค์กรและระบบการบริหารงานที่คล่องตัว

ด้านการบริหารงานวิชาการ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้ความสำคัญต่อผู้เรียนมากขึ้น มีการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน สาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของตลาด นำแนวคิดทางการตลาดมาใช้ในการจัดกลุ่มผู้เรียน มหาวิทยาลัยของรัฐหลายแห่งมุ่งเน้นการเปิดหลักสูตรใหม่ ๆ ที่เรียกว่า "หลักสูตรพิเศษนอกเวลาราชการ" เพื่อสนองความต้องการของกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลาย หลายสถาบันมีการวางกลยุทธ์การตลาดในด้านพื้นที่เรียน ค่าหน่วยกิต จนมีข้อสังเกตว่ามหาวิทยาลัยมีนวัตกรรมทางหลักสูตร การเรียนการสอนใหม่ ๆ มากแต่อาจเพื่อสู่การแสวงหารายได้มากกว่าการสร้างองค์ความรู้ให้มหาวิทยาลัย ผู้เรียนหรือสังคม นอกจากนี้สถาบันหลายแห่งเริ่มพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการสู่ระบบการสร้างเครือข่าย โดยเฉพาะสถาบันในกรุงเทพฯกับภูมิภาค นอกจากนี้ การให้การศึกษาเน้นความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น มีการประสานความร่วมมือกับธุรกิจ มหาวิทยาลัยบาง

แห่งได้มีการขยายรูปแบบการเรียนรู้ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต หรือสื่อดาวเทียมมุ่งสู่ผู้เรียนที่เป็นคนไทยในต่างประเทศ เพื่อให้ผู้สนใจในท้องถิ่นห่างไกลได้เข้าศึกษา

ด้านการบริหารงานวิจัย สถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยชั้นนำของประเทศ ภูมิภาคเอเชียและนานาชาติ มีการจัดตั้งกองทุนวิจัย (Research Fund) มีการจัดตั้งศูนย์แห่งความเป็นเลิศ (Center of Excellence) สนับสนุนให้บุคลากรทำโครงการวิจัยร่วมมือกับองค์กรนานาชาติ การเปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาร่วมกับสถาบันต่างประเทศ มีการมุ่งเน้นการตีพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยเผยแพร่ในวารสารนานาชาติ มีการจัดตั้งหน่วยงานประสานงานวิจัยระดับสถาบัน

ด้านการบริหารการเงิน แรงขับเคลื่อนจากการที่มหาวิทยาลัยของรัฐต้องออกนอกระบบทำให้แต่ละสถาบันมุ่งเน้นการปฏิรูปและปรับปรุงระบบการเงิน และรูปแบบการหารายได้ มีการขยายระบบการให้บริการทางการศึกษาที่หลากหลายเพื่อให้ได้มาซึ่งแหล่งรายได้เพิ่มขึ้น มหาวิทยาลัยบางแห่งเริ่มก่อตั้งกองทุนคงยอดเงินต้น (Endowment Fund) พยายามลดสัดส่วนรายได้จากงบประมาณแผ่นดินและเพิ่มรายได้จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย (Intellectual Services) มีการจัดตั้งหน่วยงานศิษย์เก่าสัมพันธ์ (Alumni Relations) เพื่อระดมทรัพยากรจากศิษย์เก่า มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ปรึกษาทางธุรกิจการค้า (Consultant Service) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเน้นการบริหารการเงินแบบมุ่งศูนย์กำไร หรือ ศูนย์ต้นทุน เพื่อแยกให้เห็นถึงผลตอบแทนของแต่ละหน่วยงานได้ชัดเจน และบางแห่งนำระบบการบริหารงานการเงินจากกิจการในเครือในต่างประเทศมาใช้เพื่อให้เหมาะสมกับการประเมินผลการดำเนินงานและการตรวจสอบจากผู้แทนในต่างประเทศ

ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยของรัฐส่วนใหญ่ มีการนำเสนอทางเลือกในด้านการบริหารงานบุคลากร คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการคัดเลือกสรรหา และการให้เงินเดือนที่แตกต่างจากระบบราชการ คือจากการเป็นบุคลากรที่เรียกว่า "ข้าราชการ" สู่การเป็น "พนักงานมหาวิทยาลัย" การบรรจุแต่งตั้งที่มีแนวโน้มทำมากขึ้นคือ สัญญาจ้างเต็มเวลา บางเวลา การใช้บุคลากรร่วมในบางตำแหน่ง บุคลากรที่รับเข้าใหม่ได้รับเงินเดือนที่สูงกว่าการเป็น "ข้าราชการ" แต่ต้องได้รับการประเมินผลการทำงานทุก 6 เดือนหรือ 1 ปีตามเกณฑ์ของแต่ละสถาบัน บางสถาบันมุ่งพัฒนาระบบสัญญาจ้าง ทั้งในระดับอาจารย์และเจ้าหน้าที่ บางแห่งมีการนำระบบการจ้างงานภายนอก (Outsourcing) มาใช้กับการให้บริการ เพื่อประสิทธิภาพ และการลดจำนวนบุคลากรประจำ

ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่า สถาบันแต่ละแห่งมีลักษณะเฉพาะ มีความแตกต่างด้านปรัชญา ปณิธาน ประวัติความเป็นมาในการก่อตั้งลักษณะของเจ้าของที่เป็นของรัฐ หรือการเป็นเจ้าของที่มาจากรัฐกิจครอบครัว ประกอบกับความแตกต่างทางด้านลักษณะผู้นำ รูปแบบการบริหารจัดการแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามปัจจัยเกื้อหนุนนวัตกรรมการบริหารสถาบัน 2 ด้านที่สำคัญคือ วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการปฏิรูปอุดมศึกษาของไทยได้ทำให้สถาบัน แต่ละแห่งต้องพยายาม

ปรับเปลี่ยนตัวเองสู่การพึ่งพาตนเองมากขึ้นกรอปรกับเงื่อนไขเรื่องการประกันคุณภาพภายนอกทำให้มหาวิทยาลัยต้องมีการปฏิรูปหรือปรับระบบการบริหารจัดการมุ่งสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น รวมทั้งการบริหารแบบโปร่งใส พร้อมรับการตรวจสอบจากภายในและภายนอก

3. ปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ในประเทศไทย

ผลจากการศึกษาพบว่า สถาบันต่าง ๆ มีการพัฒนารูปแบบการจัดการภายในที่แตกต่างและมีลักษณะเฉพาะ มีปัญหาและอุปสรรคที่สถาบันต้องเผชิญ การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาจึงจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

3.1 สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้งที่เป็นมหาวิทยาลัยในสังกัดและมหาวิทยาลัยในกำกับ มีประเด็นปัญหาที่พบ คือ

- 1) แหล่งที่มาของเงินทุนจากงบประมาณของรัฐลดลง ในขณะที่ค่าใช้จ่ายคงที่หรือมีแนวโน้มมากขึ้น เป็นข้อจำกัดในการใช้เงินลงทุนเพื่อพัฒนาสถาบัน
- 2) ด้านโครงสร้างการบริหารงานพบว่า หากเป็นสถาบันที่เพิ่งเปิดใหม่ มหาวิทยาลัยสามารถปรับเปลี่ยนหรือจัดวางระบบบริหารโครงสร้างองค์กรและกติกาดังกล่าวได้ง่าย แต่สำหรับสถาบันเก่าแก่ มีอายุยาวนานจะมีเงื่อนไขต้น (Initial Conditions) และขีดจำกัด (Boundary Conditions) มาก
- 3) การบริหารจัดการยังมิได้มุ่งที่ผู้รับบริการ เช่น นิสิต นักศึกษา เป็นสำคัญ
- 4) นโยบายการใช้เครื่องมือปฏิบัติการร่วมกัน ในทางปฏิบัติยังมีปัญหา เนื่องจากตารางเวลาไม่เหมาะสมด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย และต้องเสียค่าบริการพิเศษให้กับหน่วยงานที่ไปขอให้บริการ
- 5) การพยายามให้ทุกคนจบปริญญาตรี มีผลกระทบต่อศาสตร์ของวิชาการ หลักสูตรต่อเนื่องไม่ได้ผลเต็มที่เพราะผู้เรียนไม่พร้อม
- 6) ด้านของการวิจัย พบว่าจำนวนงบประมาณอาจมีจำกัดหรืออาจไม่ต่อเนื่อง ขาดความพร้อมและความเต็มใจของบุคลากรทุกฝ่ายทั้งด้านอาจารย์และผู้สนับสนุน และแต่ละกลุ่มอาจมีความสนใจที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยสนองความต้องการส่วนบุคคลมากกว่ามองถึงการนำผลการวิจัยไปใช้ในเชิงพาณิชย์ ขาดแคลนผลการวิจัยในเชิงสหวิทยาการ และขาดวาระการวิจัยระยะยาวที่มุ่งสร้างองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าของวิทยาการ และการตอบสนองความต้องการของชาติ
- 7) ความสามารถของบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสารสนเทศยังอยู่ในวงจำกัด ทำให้ไม่ได้ใช้ประโยชน์เต็มที่

3.2 สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จากการศึกษาพบว่า

- 1) ด้านการบริหารการเงิน ต้องพึ่งรายได้หลักจากค่าหน่วยกิต ทำให้เป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาสร้างสรรค์ส่วนที่เป็นการสนับสนุนการวิจัย การบริการสังคม หรือสาธารณชน

2) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกำลังได้รับผลกระทบอย่างมากจากการขยายตัวเชิงปริมาณที่ไม่จำกัดของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และความไม่ชัดเจนของนโยบายของรัฐต่อการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในภาพรวมของการอุดมศึกษาของชาติ

3) การแข่งขันทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน รัฐบาล และจากต่างประเทศจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นถ้ารัฐบาลมิได้มีการกำหนดแผนภาพรวมของการอุดมศึกษาไทยที่ชัดเจน และจะนำไปสู่การมุ่งปริมาณมากกว่าคุณภาพ

4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์

งานวิจัยนี้มีข้อเสนอเชิงนโยบาย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานต้นสังกัดและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการระดับสถาบัน

4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด

ข้อเสนอยุทธศาสตร์การสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและสถาบันอุดมศึกษาไทย เพื่อส่งเสริมวัตรกรรมการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา และการอุดมศึกษาไทยที่มี คุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล มี 4 ประการ คือ

1) การเปลี่ยนบทบาทของหน่วยงานต้นสังกัดจากการควบคุม (Control) เป็นการติดตามกำกับดูแล (Monitoring and Supervision)

2) การสร้างระบบและกลไกการสื่อสารสองทางระหว่างหน่วยงานต้นสังกัดและสถาบันฯ เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน! หน่วยงานของรัฐต้องมีนโยบายชัดเจนในภาพรวมของการอุดมศึกษาไทยซึ่งประกอบด้วย สถาบันอุดมศึกษาที่รับเงินอุดหนุนจากรัฐ และสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนที่ต้องพึ่งตนเอง ว่าสถาบันทั้ง 2 ภาค จะประกอบเป็นระบบการอุดมศึกษาเป็นสัดส่วนเท่าใด เพื่อการสร้างควมมีเอกภาพเชิงนโยบายในเรื่อง คุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเสมอภาค

3) หน่วยงานต้นสังกัดต้องจัดทำแผนระยะสั้นและระยะยาวในลักษณะฐานข้อมูลอุดมศึกษา และแสดงให้เห็นทิศทางของการอุดมศึกษาของชาติที่จะขึ้นนำทิศทางของประเทศ เพื่อที่สถาบันจะได้ใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของชาติ

4.2 การแบ่งประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อ คุณภาพ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เป้าหมายของอุดมศึกษาและสนองตอบความต้องการของผู้เรียนด้วยงบประมาณที่จำกัด นโยบายการอุดมศึกษาเพื่อปวงชนการสร้างความเป็นเลิศทางด้านการวิจัยและวิชาการ รัฐบาลควรแบ่งประเภทของสถาบันอุดมศึกษาออกเป็น 3 รูปแบบคือ

1) สถาบันที่มุ่งความเป็นเลิศทางด้านวิชาการและวิจัยควรมุ่งพันธกิจสู่การขยายหลักสูตรระดับหลังปริญญาตรี พร้อมทั้งมุ่งการพัฒนาศูนย์วิจัยเฉพาะทางเพื่อความเป็นผู้นำทางวิชาการและวิจัย! สถาบันที่มุ่งความเชี่ยวชาญทางการสอนสาขาวิชาต่าง ๆ มุ่งสร้างควม

เชี่ยวชาญในรูปแบบการเรียนการสอนแนวใหม่สนองความต้องการของตลาด มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้อะหว่างสถาบันอุดมศึกษากับอุตสาหกรรม ธุรกิจ และชุมชน

2) สถาบันอุดมศึกษาสำหรับชุมชนท้องถิ่น เช่น วิทยาลัยชุมชนที่เน้นด้านการให้โอกาสกับชุมชนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการโดยปราศจากข้อกำหนดในด้านคุณวุฒิ คุณสมบัติของผู้เรียน เน้นการเรียนการสอนระดับต่ำกว่าปริญญา

ทั้งนี้เน้นให้สถาบันอุดมศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม ประสานความร่วมมือในรูปแบบของเครือข่ายระหว่างกันและกับองค์กรต่าง ๆ ในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น

4.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการบริการจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่

ยุทธศาสตร์สำหรับการพัฒนากิจการบริการจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ของไทยที่นำเสนอ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการทั่วไป ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารวิชาการ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารงานวิจัย ยุทธศาสตร์ด้านการบริหาร การเงิน และยุทธศาสตร์ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์

โดยสรุป การบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาของไทยโดยภาพรวมนั้นมีแนวโน้มคล้ายคลึงกับต่างประเทศที่เน้นเรื่องการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการบริหารด้านวิชาการ ด้านการวิจัย การให้บริการวิชาการที่เป็นการตอบสนองต่อลูกค้าหรือกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลาย มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารสถาบันและการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ยุทธศาสตร์สำหรับการดำเนินการเพื่อมุ่งสู่นวัตกรรมทางการจัดการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อประสิทธิภาพ เสมอภาคทางการศึกษานั้น แต่ละสถาบันคงต้องพิจารณาปณิธาน ความเป็นมาของสถาบัน และเงื่อนไข ต่าง ๆ ภายในสถาบันประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการบริหารจัดการสถาบันเป็นกิจกรรมที่จะต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีใช้การเลียนแบบสถาบันอื่นโดยตรง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษา ไทยใน 5 ปีข้างหน้า

1. การเตรียมพร้อมเชิงรุกตั้งแต่วันนี้ แนวโน้มโลกาภิวัตน์มีทั้งผลดีและผลไม่ดี/ไม่พึงประสงค์ซึ่งหลีกเลี่ยงได้ยาก แต่การจะพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้พร้อมต่อสภาพโลกาภิวัตน์ได้ จำเป็นต้องเตรียมพร้อมในเชิงรุกตั้งแต่วันนี้ โดยหาทางเข้าไปใช้ประโยชน์ สูงสุดที่จะมาถึง และหลีกเลี่ยงหรือบรรเทาปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น รัฐควรลงทุนเทคโนโลยี เพื่อการศึกษาให้มากขึ้น การมุ่งพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง กระทรวงศึกษาธิการไต่ต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสภาพยุค โลกาภิวัตน์ การดัดศักยภาพของบุคลากรภายในสถาบันการศึกษามาใช้ให้มากขึ้น

2. การกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศที่ชัดเจน รัฐจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศไทยที่ชัดเจนว่า จะไปทิศทางใดจึงจะสามารถแข่งขันและพัฒนา ประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ในสภาพยุคโลกาภิวัตน์

3. การกำหนดทิศทางการพัฒนากำลังคนบนความต้องการของประเทศ การกำหนดทิศทางการพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับกับกระแสโลกาภิวัตน์ต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการในการพัฒนาประเทศ มิใช่เป็นการเปิดหลักสูตรตามความต้องการของผู้เรียน หรือเปิดตามความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาที่แข่งขันกันมาก

4. เป้าหมายหลักคือพัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็นและมีคุณธรรมจริยธรรม เป้าหมายหลักในการพัฒนาการศึกษาให้พร้อมรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์ได้ คือ การพัฒนา ผู้เรียนให้คิดเป็น

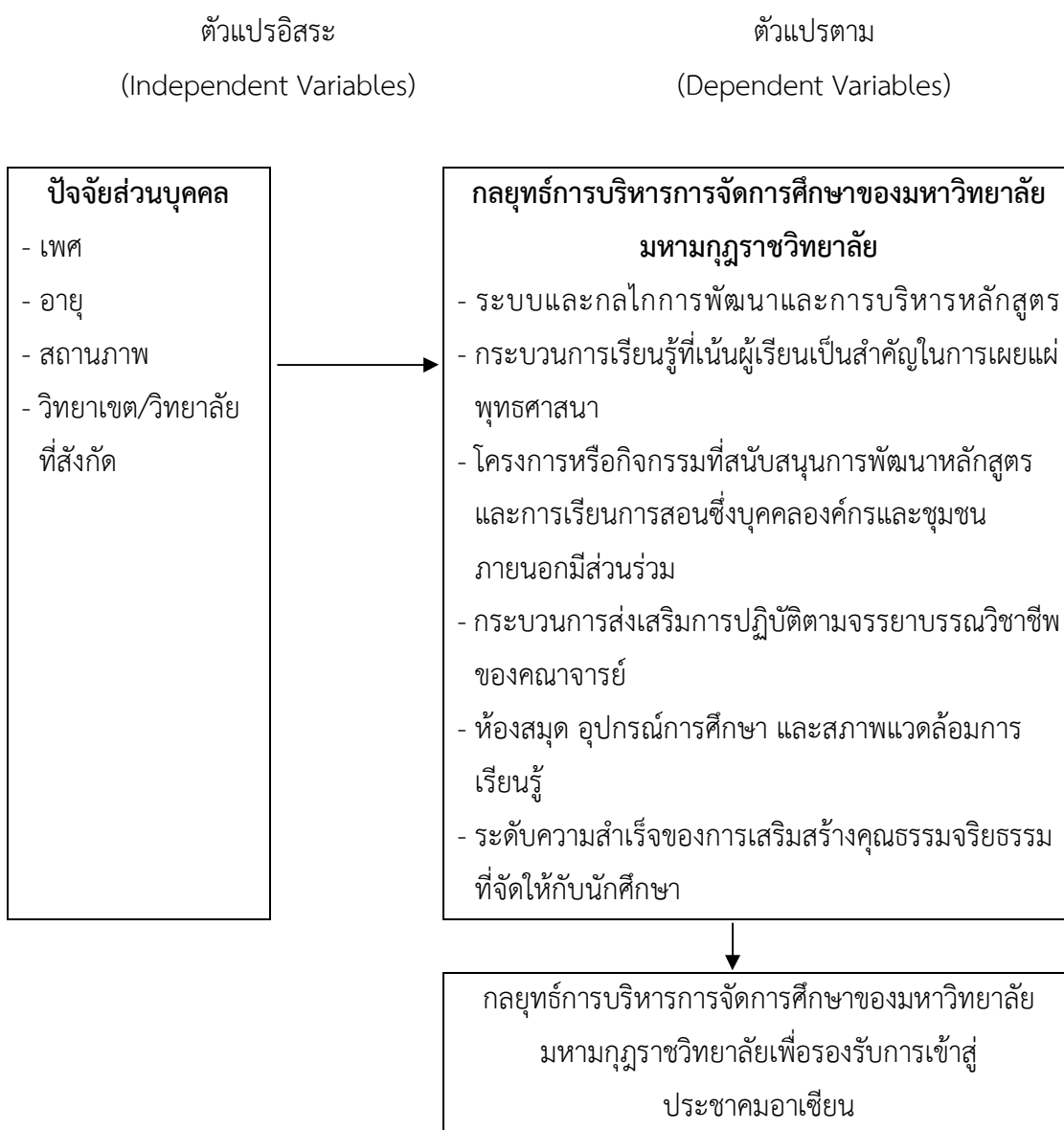
5. ปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญ จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาการศึกษาให้พร้อมรับสภาพโลกาภิวัตน์ คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลมีระดับความ ไม่แน่นอนสูงหรือปัจจัยที่อาจปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขได้ เพื่อให้ไปมีอิทธิพลกำหนด ภาพอนาคตให้ไปในทิศที่พึงประสงค์ หรือเพื่อแก้ไข บรรเทา หรือลดปัญหาที่เกิดจากแนวโน้มอนาคตได้

6. การเตรียมความพร้อมของแต่ละกลุ่มการศึกษาจะมีส่วนที่ต่างกัน สถาบันการศึกษา กลุ่มต่าง ๆ คือ สถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาเอกชน สถานศึกษาในสังกัดการอาชีวศึกษา และสถาบันอุดมศึกษา จะได้รับผลกระทบจากสภาพโลกาภิวัตน์ใน บางส่วนคล้ายกัน และบางส่วนต่างกัน

7. การมีส่วนร่วมจากทุกองค์กร การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาให้ พร้อมรับกระแสโลกาภิวัตน์ที่จะเข้ามาถึง จะต้องเป็นความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ร่วมกัน มิใช่เป็นภาระหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว องค์กรพัฒนา เอกชน องค์กรธุรกิจเอกชน/สถานประกอบการ องค์กรชุมชน รวมถึงกระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนา และความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงวัฒนธรรม

2.6 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

ภาพประกอบที่ 2.1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ครั้งนี้ได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังนี้

- 2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกลยุทธ์
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย
 - 2.2.1 การบริหารจัดการศึกษา
 - 2.2.2 หลักการบริหารจัดการศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐ
 - 2.2.3 แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559)
- 2.3 ประชาคมอาเซียน
- 2.4 พื้นที่ที่วิจัย
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์

เรวัตร์ ชาตรี วิศิษฐ์ และคณะ (2553) ได้นำเสนอว่าการคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) เป็นความสามารถในการหาวิธีการที่ดีที่สุดภายใต้สภาวะต่างๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เป็นกระบวนการคิดเมื่อมีเป้าหมายที่ต้องการทำให้สำเร็จโดยมีลำดับขั้นของการคิดเชิงกลยุทธ์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดเป้าหมายที่ต้องการจะไปถึง

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์และประเมินสถานะ ได้แก่ (1) การประเมินความสามารถของตนเอง (รู้จักจุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง) (2) ประเมินสภาพแวดล้อม (รู้จักจุดแข็งและจุดอ่อนของคู่แข่ง การรู้จักโอกาสและอุปสรรค) (3) การคาดการณ์อนาคตที่อาจเกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การหาทางเลือกกลยุทธ์ ต้องเป็นการเลือกหนทางที่ คิดว่ามี โอกาสประสบความสำเร็จมากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 การวางแผนปฏิบัติการเป็นการกำหนดวิธีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ โดยมุ่งการปิดช่องว่างระหว่างสถานะปัจจุบัน กับสถานะเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 5 การวางแผนคู่ขนาน ได้แก่ การกำหนดแผนที่หลากหลายเพื่อเตรียมพร้อมหากอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ไม่แน่นอน จะต้องอยู่ภายในเป้าหมายที่กำหนดเสมอ

ขั้นตอนที่ 6 การทดสอบในสถานการณ์จำลอง เป็นการทดสอบแผนที่กำหนดในสถานการณ์จำลอง เพื่อความสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์อย่างไร

ขั้นตอนที่ 7 การลงมือปฏิบัติการ การลงมือปฏิบัติการอาจไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดก็ได้ ทั้งเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป จึงต้องปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์เสมอ

ขั้นตอนที่ 8 การประเมินผล เป็นการประเมินว่ากลยุทธ์ที่กำหนดบรรลุเป้าหมายเพียงใด เพื่อตรวจสอบความผิดพลาดหรือล้มเหลว เพื่อปรับแผนกลยุทธ์ต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยอิสระ หมายถึง ความเป็นอิสระทางวิชาการเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการซึ่งอิสระทางวิชาการ หมายถึง การศึกษา การวิจัย การให้และแสวงหาข่าวสารข้อมูลที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น จะต้องมีความสอดคล้องกับหลักความจริงที่ว่า การบริหารการดำเนินการใดๆ ก็ตามเพื่อความ เป็นสถาบันที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการต้องคำนึงเสมอว่า รายได้รายจ่ายทุกบาททุกสตางค์ที่จะรับ และจ่ายออกไปนั้นเป็นเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชนที่คอยรับบริการ (ปฐมพงศ์ นฤพตพิพงศ์, 2543)

มหาวิทยาลัยเอกชน หมายถึง สถาบันอิสระทางการบริหารและทางวิชาการมากกว่าสถาบันของรัฐ มีแนวคิดแบบธุรกิจการศึกษามากกว่าความมุ่งหวังความเป็นเลิศทางวิชาการ ผู้นำสถาบัน มักจะเป็นบุคคลในตระกูลผู้ก่อตั้งมากกว่าที่จะเลือกสรรนักวิชาการโดยอาชีพหรือนักบริหารวิชาการ (ปฐมพงศ์ นฤพตพิพงศ์, 2543) เมื่อทำความเข้าใจความหมายของมหาวิทยาลัยอิสระและมหาวิทยาลัยเอกชนแล้วต่อจากนี้เราก็มาทาความรู้จักมหาวิทยาลัยนอกระบบให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อที่จะได้ตระหนักถึงความสำคัญของมหาวิทยาลัยนอกระบบ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐหมายถึง การที่มหาวิทยาลัยของรัฐจะต้องเปลี่ยนระบบการบริหารและจัดการภายในมหาวิทยาลัยจากเดิมที่เป็นไปตามระเบียบราชการที่รัฐบังคับใช้กับทุกหน่วยราชการไป เป็นการบริหารจัดการตนเองโดยอยู่ในกำกับของรัฐซึ่งมหาวิทยาลัยจะมีอิสระมากขึ้นทั้งในด้านการบริหารบุคคลและระเบียบการเบิกจ่ายเงินในระบบราชการเดิม โดยทบวงมหาวิทยาลัยมีหน้าที่เพียงกำกับดูแลเฉพาะในส่วนของนโยบายและแผนงานหลัก และมีสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้ตรวจสอบบัญชีงบประมาณ นอกจากนี้มหาวิทยาลัยนอกระบบยังเป็นสถาบันที่เปลี่ยนแปลงปรับปรุงระบบบริหารวิชาการให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐที่ให้ความเป็นอิสระเสรีภาพในการแสวงหาความเป็นเลิศทางวิชาการอย่างเอกเทศอีกด้วย

มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีความหมายและการดำเนินการที่แตกต่างออกไปจากมหาวิทยาลัย ในระบบราชการ ซึ่งแนวความคิดเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ แนวความคิดที่จะนามหาวิทยาลัย ออกนอกระบบนั้น มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2507 ซึ่งผู้บริหารและคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยได้ยื่นหลักการต่อ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ซึ่งไม่ได้รับการเห็นชอบ

เพียงแต่มีการจัดตั้ง “ทบวงมหาวิทยาลัย” ขึ้น เพื่อดูแลมหาวิทยาลัยต่างๆ แทน “สำนักนายกรัฐมนตรี” ดังนั้นในยุคนี้ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จึงได้ ย้ายไปสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยจากเดิมที่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี แต่อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยก็ยังคง อยู่ภายใต้กฎหมายระเบียบของระบบราชการเช่นเดิม ซึ่งทำให้ขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน จึงได้มี ความพยายามที่จะนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการเรื่อยมาจนถึงรัฐบาล นายชวน หลีกภัย ได้ตอบสนองกระแสของการออกนอกระบบของมหาวิทยาลัย โดยมีเหตุผลเพื่อเป็นการลดงบประมาณของรัฐบาล แต่ก็ทำให้เกิดข้อวิจารณ์เกิดขึ้นว่าจะทำให้ประชาชนได้รับผลเสียโดยเฉพาะคนจน ในเรื่องของ ค่าใช้จ่ายในการศึกษาที่เพิ่มภาระให้กับประชาชน และการที่กล่าวว่า ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารมหาวิทยาลัยนั้นก็ไม่มีรายละเอียดที่กระจ่างแจ้งชัดเจนออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม เมื่อถึงรัฐบาล พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร จะมองการนำมหาวิทยาลัยออกนอกระบบราชการ เป็นการนำกลไกการตลาดเข้ามา ใช้กับระบบการศึกษาแนวคิดดังกล่าวจะถูกวิจารณ์ว่า จะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี กล่าวคือ การออกนอก ระบบของมหาวิทยาลัยจะทำให้นักศึกษาคนจนเสียเปรียบ และทำให้คุณภาพการศึกษาตกต่ำลง ความ หลากหลายของการศึกษาเสื่อมลง ท่ามกลางความไม่แน่นอนทางการเมือง

ภายหลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 งานเร่งด่วนของรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ คือการผลักดันมหาวิทยาลัยของรัฐออก นอกระบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายซึ่งแตกต่างกัน ดังนี้ (จิระพร พรหมโลก, 2545) ได้ให้ความหมายว่า มหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นนิติบุคคลภายใต้การกำกับดูแลของ รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย มีการตัดสินใจสิ้นสุดที่ระดับ สภามหาวิทยาลัยมากที่สุด แยกการ ตัดสินใจและวินิจัยด้านการบริหารและวิชาการระดับสูงออกจากกัน เน้นการบริหารในรูปคณะบุคคลใน แต่ละระดับ ใช้ระบบรวมบริการแต่แยกภารกิจ มีระบบการเงินคล่องตัว ตรวจสอบได้ภายหลัง จากการเงิน ให้เป็นรูปเงินก้อน (Block grant) และมีอำนาจปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้จัดหาประโยชน์จากทรัพย์สิน ของมหาวิทยาลัยได้รายได้ของมหาวิทยาลัยไม่ต้องนาส่งกระทรวงการคลังและรัฐพึงจัดสรรงบประมาณให้ เท่าที่จำเป็น (สุเจน กรรพฤทธิ, 2550) กล่าวว่า มหาวิทยาลัยออกนอกระบบ คือ การที่มหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่งต้องปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการภายใน จากเดิมที่เป็นไปตามระเบียบราชการเช่นเดียวกับหน่วยราชการ อื่น มาเป็นการบริหารจัดการตนเองโดยที่รัฐบาลถอยไปเป็นเพียงผู้กำกับดูแลเท่านั้น ซึ่งนั่นหมายถึง มหาวิทยาลัยจะมีอิสระด้านการบริหารงานบุคคลและการเงินของตนเองอย่างเต็มที่ โดยมีพระราชบัญญัติ ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเป็นการเฉพาะ

(สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2541) ได้ให้ความหมาย ว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มี ความเป็นอิสระในการบริหารมากขึ้นการควบคุมและการกำกับของรัฐบาลลดลงหรือมีน้อยที่สุด รัฐบาลจะ กำกับเพียงด้านนโยบาย การจัดสรรงบประมาณและคุณภาพเป็นหลัก แต่จะเน้นการติดตามและ ประเมินผลการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงาน

2.2.1 การบริหารและการบริหารจัดการ

ความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ

ในการศึกษาความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการควรทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารเป็นเบื้องต้นก่อนกล่าวคือ สืบเนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ซึ่งหมายถึง มนุษย์โดยธรรมชาติย่อมอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ไม่อยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่อาจมีข้อยกเว้นน้อยมากที่มนุษย์อยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง เช่น ฤๅษี การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์อาจมีได้หลายลักษณะและเรียกต่างกัน เป็นต้นว่า ครอบครัว (family) เผ่าพันธุ์ (tribe) ชุมชน (community) สังคม (society) และประเทศ (country) เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มย่อมเป็นธรรมชาติอีกทีในแต่ละกลุ่มจะต้องมี “ผู้นำกลุ่ม” รวมทั้งมี “แนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกันภายในกลุ่ม” เพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย สภาพเช่นนี้ได้มีวิวัฒนาการตลอดมา โดยผู้นำกลุ่มขนาดใหญ่ เช่น ในระดับประเทศของภาครัฐ ในปัจจุบันอาจเรียกว่า “ผู้บริหาร” ขณะที่การควบคุมดูแลกันภายในกลุ่มนั้น เรียกว่า การบริหาร (administration) หรือการบริหารราชการ (public administration) ด้วยเหตุผลเช่นนี้ มนุษย์จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงจากการบริหารหรือการบริหารราชการได้ง่าย และทำให้กล่าวได้อย่างมั่นใจว่า “ที่ใดมีประเทศ ที่นั่นย่อมมีการบริหาร” คำว่า การบริหาร (administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “administratae” หมายถึง ช่วยเหลือ (assist) หรืออำนวยความสะดวก (direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ

ส่วนคำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (profits) หรือกำไรสูงสุด (maximum profits) สำหรับผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณะถือเป็นวัตถุประสงค์รองหรือเป็นผลพลอยได้ (by product) เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงแตกต่างจากวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้บริการสาธารณะทั้งหลาย (public services) แก่ประชาชน การบริหารภาครัฐทุกวันนี้หรืออาจเรียกว่า การบริหารจัดการ (management administration) เกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจมากขึ้น เช่น การนำแนวคิดผู้บริหารสูงสุด (Chief Executive Officer) หรือ ซีอีโอ (CEO) มาปรับใช้ในวงราชการ การบริหารราชการด้วยความรวดเร็ว การลดพิธีการที่ไม่จำเป็น การลดขั้นตอนการปฏิบัติราชการ และการจูงใจด้วยการให้รางวัลตอบแทน เป็นต้น นอกเหนือจากการที่ภาครัฐได้เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจเข้ามารับสัมปทานจากภาครัฐ เช่น ให้สัมปทานโทรศัพท์มือถือ การขนส่ง เหล้า บุหรี่ อยากรักดี ภาคธุรกิจก็ได้ทำประโยชน์ให้แก่สาธารณะหรือประชาชนได้เช่นกัน เช่น จัดโครงการคืนกำไรให้สังคมด้วยการลดราคาสินค้า ขายสินค้าราคาถูก หรือการบริจาคเงินช่วยเหลือสังคม เป็นต้น

การบริหาร บางครั้งเรียกว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ (ถ้าเป็นหน่วยงานภาคเอกชน หมายถึงของหน่วยงาน และ/หรือ บุคคล) ที่เกี่ยวข้องกับคน สิ่งของและหน่วยงานโดยครอบคลุมเรื่อง ต่าง ๆ เช่น (1) การบริหารนโยบาย (Policy) (2) การบริหารอำนาจหน้าที่ (Authority) (3) การบริหารคุณธรรม (Morality) (4) การบริหารที่เกี่ยวข้องกับสังคม (Society) (5) การวางแผน (Planning) (6) การจัดองค์กร (Organizing) (7) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) (8) การอำนวยการ (Directing) (9) การประสานงาน (Coordinating) (10) การรายงาน (Reporting) และ (11) การงบประมาณ (Budgeting) เช่นนี้ เป็นการนำ “กระบวนการบริหาร” หรือ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า แพมส์-โพสคอร์บ (PAMS-POSDCORB) แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย

พร้อมกันนี้ อาจให้ความหมายได้อีกว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับ คน สิ่งของ และหน่วยงานโดยครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ เช่น (1) การบริหารคน (Man) (2) การบริหารเงิน (Money) (3) การบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Material) (4) การบริหารงานทั่วไป (Management) (5) การบริหารการให้บริการประชาชน (Market) (6) การบริหารคุณธรรม (Morality) (7) การบริหารข้อมูลข่าวสาร (Message) (8) การบริหารเวลา (Minute) และ (9) และการบริหารการวัดผล (Measurement) เช่นนี้ เป็นการนำ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” ที่เรียกว่า 9M แต่ละตัวมาเป็นแนวทางในการให้ความหมาย

การให้ความหมายทั้ง 2 ตัวอย่างที่ผ่านมานี้ เป็นการนำหลักวิชาการด้านการบริหาร คือ “กระบวนการบริหาร” และ “ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหาร” มาใช้เป็นแนวทางหรือกรอบแนวคิดในการให้ความหมายซึ่งน่าจะมีส่วนทำให้การให้ความหมายคำว่า การบริหารเช่นนี้ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหาร ชัดเจน เข้าใจได้ง่าย เป็นวิชาการ และมีกรอบแนวคิดด้วย นอกจาก 2 ตัวอย่างนี้แล้ว ยังอาจนำปัจจัยอื่นมาใช้เป็นแนวทางในการให้ความหมายได้อีก เป็นต้นว่า 3M ซึ่งประกอบด้วย การบริหารคน (Man) การบริหารเงิน (Money) และการบริหารงานทั่วไป (Management) และ 5 ปี ซึ่งประกอบด้วย ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ประหยัด ประสานงาน และ ประชาสัมพันธ์ เพื่อช่วยเพิ่มความเข้าใจการบริหารมากขึ้น จึงขอให้ความหมายคำว่า การบริหาร การจัดการและการบริหารจัดการ มาแสดงไว้ด้วย เช่น

สมพงศ์ เกษมสิน (2523) กล่าวไว้ว่า คำว่า การบริหารนิยมใช้กับการบริหารราชการ หรือ การจัดการเกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งมีศัพท์บัญญัติ ว่า รัฐประศาสนศาสตร์ (public administration) และ คำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้กับการบริหารธุรกิจเอกชน หรือการดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ สมพงศ์ เกษมสิน ยังให้ความหมายการบริหารไว้ว่า การบริหารมีลักษณะเด่นเป็นสากลอยู่หลายประการ ดังนี้

- 1) การบริหารย่อมมีวัตถุประสงค์
- 2) การบริหารอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบ
- 3) การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
- 4) การบริหารมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการ
- 5) การบริหารเป็นการดำเนินการร่วมกันของกลุ่มบุคคล
- 6) การบริหารอาศัยความร่วมมือร่วมใจของบุคคล กล่าวคือ ความร่วมมือ (collective mind) จะก่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่ม (group cooperation) อันจะนำไปสู่พลังของกลุ่ม (group effort) ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์
- 7) การบริหารมีลักษณะการร่วมมือกันดำเนินการอย่างมีเหตุผล
- 8) การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์
- 9) การบริหารไม่มีตัวตน (intangible) แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ (สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร

อนันต์ เกตุวงศ์ (2523) ให้ความหมายการบริหารว่า เป็นการประสานความพยายามของมนุษย์ (อย่างน้อย 2 คน) และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดผลตามต้องการ

ไพบุลย์ ช่างเรียน (2532) ให้ความหมายการบริหารว่า หมายถึง ระบบที่ประกอบไปด้วยกระบวนการในการนำทรัพยากรทางการบริหารทั้งทางวัตถุและคนมาดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ติน ปรัชญพฤทธิ์ (2535) มองการบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการโดยหมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจ และนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึงเกี่ยวข้องกับ การนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

บุญทัน ดอกไธสง (2537) ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคล องค์กร หรือประเทศ หรือการจัดการ เพื่อผลกำไรของทุกคนในองค์กร

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2545) แบ่งการบริหาร ตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งหน่วยงานไว้ 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเรียกว่า การบริหารรัฐกิจ (public administration) หรือการบริหารภาครัฐ มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือ การให้บริการสาธารณะ (public services) ซึ่งครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวก การรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจนการพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เป็นต้น การบริหารส่วนนี้เป็นการบริหารของหน่วยงานของภาครัฐ (public or governmental organization) ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง กรม

หรือเทียบเท่า การบริหารงานของจังหวัดและอำเภอ การบริหารงานของหน่วยการบริหารท้องถิ่น หน่วยงานบริหารเมืองหลวง รวมตลอดทั้งการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

ส่วนที่สอง การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐกิจ ซึ่งเรียกว่า การบริหาร ธุรกิจ (business administration) หรือการบริหารภาคเอกชนหรือการบริหารของหน่วยงานของเอกชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งเพื่อการแสวงหากำไร หรือการแสวงหากำไรสูงสุด (maximum profits) ในการทำธุรกิจ การค้าขาย การผลิตอุตสาหกรรม หรือให้บริการ เห็นตัวอย่างได้อย่างชัดเจนจากการบริหารงานของ บริษัท ห้างร้าน และห้างหุ้นส่วนทั้งหลาย

ส่วนที่สาม การบริหารของหน่วยงานที่ไม่สังกัดภาครัฐ (non-governmental organization) ซึ่งเรียกย่อว่า หน่วยงาน เอ็นจีโอ (NGO.) เป็นการบริหารงานของหน่วยงานที่ไม่แสวงหากำไร (non-profit administration) มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือการไม่แสวงหากำไร (non-profit) เช่น การบริหารของมูลนิธิ และสมาคม

ส่วนที่สี่ การบริหารงานของหน่วยงานระหว่างประเทศ (international organization) มีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้ง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การบริหารงานของสหประชาชาติ (United Nations Organization) องค์การการค้าระหว่างประเทศ (World Trade Organization) และกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN)

ส่วนที่ห้า การบริหารงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ การบริหารงานขององค์กรส่วนนี้เกิดขึ้นหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้น เช่น การบริหารงานของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นต้น องค์กรดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐเช่นกัน แต่มีลักษณะพิเศษ เช่น เกิดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว และมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องคุ้มครองและรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ส่วนที่หก การบริหารงานของหน่วยงานภาคประชาชน มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน และกลุ่มผู้ให้บริการ

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2545) มีความเห็นว่า การบริหารในฐานะที่เป็นกระบวนการ หรือ กระบวนการบริหาร เกิดได้จากหลายแนวคิด เช่น โปสคอร์บ (POSDCORB) เกิดจากแนวคิดของ ลู

เทอร์ กุลิก (Luther Gulick) และ ลินดอล เออร์วิค (Lyndall Urwick) ประกอบด้วยขั้นตอนการบริหาร 7 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) ขณะที่กระบวนการบริหารตามแนวคิดของ เฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol) ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) หรือรวมเรียกว่า พอคค์ (POCCC)

ธงชัย สันติวงษ์ (2543) กล่าวถึงลักษณะของงานบริหารจัดการไว้ 3 ด้าน คือ

- 1) ในด้านที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้างาน งานบริหารจัดการ หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ปฏิบัติตนเป็นผู้นำภายในองค์การ
- 2) ในด้านของภารกิจหรือสิ่งที่ต้องทำ งานบริหารจัดการ หมายถึง การจัดระเบียบทรัพยากรต่าง ๆ ในองค์การ และการประสานกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
- 3) ในด้านของความรับผิดชอบ งานบริหารจัดการ หมายถึง การต้องทำให้งานต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีด้วยการอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2548) กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการ (management administration) การบริหารการพัฒนา (development administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (service administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย 3 ส่วน คือ 1) ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ 2) มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิด (thinking) หรือการวางแผน (planning) การดำเนินงาน (acting) และการประเมินผล (evaluating) และ 3) มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย แผน แผนงาน โครงการ (policy, plan, program, project) หรือกิจกรรมของหน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการบริหารอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน

โดยสรุป การบริหารและการบริหารจัดการ มีแนวคิดมาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมซึ่งจะต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม โดยจะต้องมีผู้นำกลุ่มและมีแนวทางหรือวิธีการควบคุมดูแลกัน

ภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อย ซึ่งอาจเรียกว่าผู้บริหารและการบริหารตามลำดับ ดังนั้น ที่ได้มีกลุ่มที่น้อยย่อมมีการบริหาร

ดังนั้น คำว่า การบริหารและการบริหารจัดการ รวมทั้งคำอื่น ๆ อีก เป็นต้นว่า การปกครอง (government) การบริหารการพัฒนา การจัดการ และการพัฒนา (development) หรือแม้กระทั่งคำว่า การบริหารการบริการ (service administration) การบริหารจิตสำนึกหรือการบริหารความรู้ฝังรู้ชอบ (consciousness administration) การบริหารคุณธรรม (morality administration) และการบริหารการเมือง (politics administration) ที่เป็นคำในอนาคตที่อาจถูกนำมาใช้ได้ คำเหล่านี้ล้วนมีความหมายใกล้เคียงกัน ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจในแต่ละยุคสมัยจะนำคำใดมาใช้โดยอาจมีจุดเน้นแตกต่างกันไปบ้าง อย่างไรก็ตาม ทุกคำที่กล่าวมานี้เฉพาะในภาครัฐ ล้วนหมายถึง (1) การดำเนินงาน การปฏิบัติงาน แนวทาง (guideline) วิธีการ (method) หรือมรรควิธี (means) ใด ๆ (2) ที่หน่วยงานของรัฐ และ/หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐนำมาใช้ในการบริหารราชการหรือปฏิบัติงาน (3) ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (4) เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทาง (end หรือ goal) หรือการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม เช่น มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางเบื้องต้น (primary goal) คือ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ หรือช่วยเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติราชการให้เป็นไปในทิศทางที่ดีกว่าเดิม หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางสูงสุด (ultimate goal) คือ การพัฒนาประเทศที่ประเทศชาติและประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน เป็นต้น และทุกคำดังกล่าวนี้ อาจมองในลักษณะที่เป็นกระบวนการ (process) ที่มีระบบและมีหลายขั้นตอนในการดำเนินงานก็ได้

2.2.2 หลักการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยของรัฐ

1) แนวคิดการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

เมื่อเริ่มก่อตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในประเทศไทยเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2459 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีแนวคิดในการก่อตั้งแยกออกเป็น 2 แนว คือ

1). แนวความคิดที่ต้องการให้เป็นมหาวิทยาลัยอิสระ ที่มีกฎบัตร (Charter) คู่ปกครองแบบอังกฤษ และต้องเป็นมหาวิทยาลัยที่ไม่มีฐานะเป็นส่วนราชการ ซึ่งเป็นพื้นฐานของแนวความคิดเดียวกันกับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ผู้นำแนวความคิดนี้ คือ สมเด็จพระราชาธิบดี (กรมหลวงสงขลานครินทร์) ขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมมหาวิทยาลัย

2). แนวความคิดที่ให้มหาวิทยาลัยค่อย ๆ พัฒนาไป โดยเริ่มจากการเป็นส่วนราชการระดับกรม

คณะผู้ก่อตั้งได้เลือกแนวความคิดที่ 2 มาเป็นหลักในการบริหารงานมหาวิทยาลัย ในขณะนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรก que เลือกอยู่ในระบบราชการศึกษาระดับอุดมศึกษาไปยังภูมิภาค เช่น การก่อตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นต้น ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ 1 (พ.ศ. 2505-2509) ได้มีการจัดตั้งสภาการศึกษาขึ้น เพื่อกำกับดูแลมหาวิทยาลัยทั้งหลาย และได้ออกพระราชบัญญัติให้มหาวิทยาลัยทั้ง 3 แห่ง ในส่วนภูมิภาคดังกล่าว มีฐานะเป็นส่วนราชการระดับกรม ด้วยเช่นเดียวกัน

ปี พ.ศ. 2507 มหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานครที่ตั้งมาก่อน ได้มีการเคลื่อนไหวจัดสัมมนาโดยการสนับสนุนของพลเอกเนตร ชเมะโยธิน ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ดร.กำแหง พลาญกูร เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และผู้นำมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในหัวข้อเรื่อง “การหารูปแบบและวิธีการบริหารมหาวิทยาลัยรูปแบบใหม่” โดยมีข้อสมมติฐานว่า “ถ้ามหาวิทยาลัยยังอยู่ในระบบราชการ จะพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศไม่ได้” ได้มีการศึกษารูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัยของประเทศต่าง ๆ ในที่สุดก็เลือกใช้ระบบของสหรัฐอเมริกาผสมกับระบบของอังกฤษ ส่วนที่เป็นของอังกฤษคือ การเสนอให้มีคณะกรรมการเงินทุนมหาวิทยาลัย (University Grant Committee หรือ UGC) เป็นหน่วยงานกลางในการจัดสรรเงิน และให้มหาวิทยาลัยมีระบบการจัดสรรเงินที่แยกออกมาจากระบบปกติ ซึ่งได้ทำต่อเนื่องมาเป็นเวลา 6 ปี (พ.ศ. 2507-2513) โดยบุคลากรในมหาวิทยาลัย ได้ช่วยกันพัฒนาจนได้รูปแบบที่เหมาะสมกับประเทศไทยเรียกว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยมีประเด็นสำคัญที่จะต้องปฏิรูประบบการบริหารงาน และการดำเนินการของมหาวิทยาลัย 4 เรื่อง คือ

1. ความสัมพันธ์กับภายนอก คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับรัฐบาล ต้องกำหนดอย่างชัดเจน โดยให้มหาวิทยาลัยมีอิสระ มีเสรีภาพทางวิชาการ และให้การบริหารงานสิ้นสุดที่ระดับมหาวิทยาลัยให้มากที่สุด รัฐบาลจะกำกับและสนับสนุนในเชิงนโยบายและงบประมาณเท่านั้น

2. การปรับโครงสร้างองค์การบริหารงานภายใน คือ การจัดการหน่วยงานภายในใหม่ ได้แก่ องค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัย สภาคณาจารย์ และสภาข้าราชการ

3. การพัฒนาระบบการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัย คือต้องมีการจัดระบบให้แข่งขันกับภาคเอกชนได้ มีระบบการดึงดูดและรักษาคนดี คนเก่งไว้ได้

4. การปฏิรูประบบงบประมาณ คือ ใช้ระบบการจัดสรรเงินแบบเงินอุดหนุนทั่วไป (Block Grant) และมีหน่วยตรวจสอบภายใน (Post-audit) (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2541)

ในขณะนั้น มหาวิทยาลัยได้เสนอของบประมาณจากรัฐบาลเป็นกองทุนเฉพาะ คือ กองทุนคงยอดเงินต้น (Endowment Fund) ซึ่งเป็นกองทุนใหญ่ เพื่อนำมาเป็นหลักประกันความมั่นคงของมหาวิทยาลัยที่จะใช้เงินกองทุนมาสนับสนุนการดำเนินงาน ซึ่งในปัจจุบันเองทำให้ข้อเสนอในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐต้องยกเลิกไปเนื่องจากรัฐบาลไม่

พร้อมจะดำเนินการตามข้อเสนอ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ไม่พร้อมเรื่องจึงยุติ

ปี พ.ศ. 2515 ได้มีการจัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนา มหาวิทยาลัยให้ออกไปสู่ระบบอิสระ แต่ก็ยังไม่สามารถทำได้สำเร็จ

ปี พ.ศ. 2527 ทบวงมหาวิทยาลัยได้ศึกษาการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาคในรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ซึ่งขณะนั้นเศรษฐกิจยังไม่ดีจึงต้องเลิกล้มความคิดจนกระทั่งมาถึงรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พ.ศ. 2534 เป็นยุคที่เศรษฐกิจของไทยเฟื่องฟูหรือที่เรียกว่า เศรษฐกิจเติบโตอย่างรวดเร็ว จึงได้มีการนำเรื่องการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาค ขึ้นมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่งเนื่องจาก มหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคที่มีอยู่นั้นไม่เพียงพอ และได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภูมิภาคขึ้นอีก 5 แห่ง ได้แก่ ภาคเหนือ 1 แห่ง ภาคใต้ 1 แห่ง ภาคตะวันออก 1 แห่ง และภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ 2 แห่ง ในที่สุดมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ก็ ได้รับความเห็นชอบให้จัดตั้งในรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในปี พ.ศ. 2533 และ 2534 ตามลำดับ

ในยุคคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) พ.ศ. 2535 ซึ่งขณะนั้น นาย อานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ผลักดันแนวคิดเรื่องมหาวิทยาลัยอิสระโดยมีมหาวิทยาลัย ทั้งหมด 16 แห่ง ต้องการจะออกนอกระบบ และได้มีการนำเข้าที่ประชุมสมานิติบัญญัติ วาระที่ 1 รับ หลักการ เมื่อถึงวาระที่ 2 เกิดการประท้วงจากบุคลากร ในมหาวิทยาลัยบางส่วนที่ไม่เข้าใจและไม่ พร้อมที่จะออกนอกระบบทำให้เรื่องดังกล่าวต้องเลื่อนไป เมื่อสมานิติบัญญัติยุบในปี พ.ศ. 2535 เรื่อง นี้จึงยกเลิก (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2537)

หลังจากยุคของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) รัฐบาลทุกสมัยได้ให้ การสนับสนุนในเรื่องการออกนอกระบบของมหาวิทยาลัยมาโดยตลอด แต่ปัญหาอยู่ที่การไม่ยอมรับ และความไม่พร้อมของบุคลากรในมหาวิทยาลัย และเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2540 จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยได้นำเรื่องดังกล่าวขึ้นมาดำเนินการในรูปแบบของการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย ของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการเพื่อใช้เป็นกฎหมายกลางสำหรับทุกมหาวิทยาลัย/สถาบันนำไปปรับให้ เหมาะสมกับธรรมชาติของตนเองได้ง่าย แต่ไม่ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้ขอกู้เงินเพื่อใช้ในการพัฒนาสังคมและการศึกษาจากธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) ภายใต้เงื่อนไขการให้กู้ยืมว่า “มหาวิทยาลัยของรัฐที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยต้องออกนอกระบบ ภายในปี พ.ศ. 2545 ในปี พ.ศ. 2541 มหาวิทยาลัยหนึ่งแห่งต้องออกนอกระบบ” และสถาบัน เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรีก็ได้ออกนอกระบบ และเปลี่ยนชื่อเป็น “มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระ จอมเกล้าธนบุรี” ดังนั้นรัฐบาลจึงมีนโยบายที่ชัดเจนเรื่องการสนับสนุนมหาวิทยาลัยออกนอกระบบ

หรือมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในรูปแบบขององค์กรมหาชนอิสระ (ที่ประชุมประธานสภาอาจารย์มหาวิทยาลัยทั่วประเทศ, 2543)

บัญชา สมบูรณ์สุข (2541) ได้ให้แนวคิดหลักของการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีอยู่ 3 ประการ คือ

1. มหาวิทยาลัยจะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่ใช่เป็นส่วนราชการ คือ ไม่ใช่กฎระเบียบของทางราชการ การบริหารจัดการจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภามหาวิทยาลัย
2. รัฐพึงจัดสรรงบประมาณให้มหาวิทยาลัย เพื่อดำเนินภารกิจได้ตามความจำเป็น
3. มหาวิทยาลัยจะต้องดำเนินภารกิจให้เป็นไปตามนโยบาย และเป้าหมายที่รัฐบาล กำหนด มหาวิทยาลัยจะต้องบริหารจัดการด้วยความโปร่งใส และพร้อมที่จะรองรับการตรวจสอบจากภายนอกได้ ในฐานะที่เป็นองค์กรที่ใช้งบประมาณแผ่นดิน และรับผิดชอบต่อสังคม การบริหารและการจัดการต่าง ๆ เช่น งบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารวิชาการ เป็นต้น จะสิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัยเป็นส่วนใหญ่

ในอนาคตมหาวิทยาลัยต้องมีความโปร่งใส และความพร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบจากภายนอกทุกระดับ ซึ่งความโปร่งใสเรื่องการบริหารจะทำให้เกิดความมั่นใจในเรื่องความยุติธรรม และความพร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบจะทำให้เกิดความมั่นใจในเรื่องคุณภาพ และจะทำให้งานด้วยความระมัดระวังยิ่งขึ้น

วิจิตร ศรีสอาน (2540) ได้กล่าวถึงแนวปฏิบัติในการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมี 2 กรณี คือ

1. กรณีตั้งใหม่ หรือการปฏิรังสรรค์ (Re – inventing) เป็นการสร้างระบบใหม่สามารถสร้างรูปแบบ กำหนดกระบวนการและวิธีการใหม่ ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีกับมหาวิทยาลัยลัยลักษณ์
2. กรณีปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยเก่า หรือการรื้อระบบใหม่ (Re – Engineering) เป็นการปรับรื้อระบบเดิมทั้งหมด เปลี่ยนโครงสร้าง เปลี่ยนระบบ เปลี่ยนวิธีการ รวมทั้งเปลี่ยนสถานภาพ เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ซึ่งกรณีนี้ทำได้ยาก หากมองในภาพรวม

การศึกษาของชาติควรจะมีองค์กรเพียงองค์กรเดียวที่รับผิดชอบในด้านนโยบายการวางแผน และการจัดสรรงบประมาณ และปล่อยให้สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเป็นอิสระและคล่องตัวในด้านการบริหาร รัฐเพียงแต่วางนโยบายการศึกษาติดตามประเมินผล ชี้แนวทาง และจัดสรรงบประมาณไปในทิศทางที่รัฐต้องการส่งเสริม ซึ่งก็เป็นภารกิจที่มากมายและต้องการคนที่มีความรู้ความสามารถเข้าไปทำหน้าที่รับผิดชอบต่อการศึกษาของประเทศทุกระดับ มิใช่ปล่อยให้มีความหลายองค์การบริหารการอุดมศึกษาในลักษณะที่แตกต่างกันเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ (สุชาติ ประสิทธิรัฐสินธุ์, 2541)

มีงานวิจัยที่ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรในการนำสถาบันอุดมศึกษาออกนอกระบบราชการได้ศึกษาวิจัย ความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกนอกระบบราชการของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความคิดเห็นของอาจารย์เกี่ยวกับการบริหารงานของสถาบัน 3 ด้าน คือ ด้านการเงิน ด้านวิชาการ และด้านบุคลากร สารระที่มีผู้เห็นด้วยเกิดกว่าร้อยละ 50 มี ดังนี้ 1) ด้านการเงิน ได้แก่ ควรเพิ่มเงินประจำตำแหน่งอื่น เช่น ตำแหน่งอาจารย์สาขาวิชาที่ขาดแคลน เป็นต้น นอกเหนือจากเงินประจำตำแหน่งบริหาร และตำแหน่งทางวิชาการ สถาบัน ควรหารายได้จากการบริการทางวิชาการ รัฐควรให้กองทุน เพื่อสถาบันจะได้ใช้ในการบริหารสถาบัน โดยมีคณะกรรมการตรวจสอบการบริหารกองทุนของรัฐ สถาบันควรจัดเก็บทรัพย์สินโดยความเห็นชอบของสถาบัน และรัฐควรให้ค่าตอบแทนเป็นเงินบำเหน็จแก่ผู้เกษียณอายุ เพื่อไม่เป็นภาระทางการเงินระยะยาว 2) ด้านการบริหารบุคคล พบว่าตำแหน่งผู้บริหารควรมาจากการสรรหาและบุคคลภายนอกสามารถเป็นผู้บริหารได้ถ้าได้รับการสรรหา ในการจ้างพนักงานมหาวิทยาลัย ตำแหน่งอาจารย์ของสถาบัน สามารถกำหนดเงินเดือนตามความสามารถและประสบการณ์ ควรประเมินผลงานโดยระบบสัญญาแทนการทดลองงาน ควรยกเลิกการพิจารณาความดีความชอบโดยการให้เพิ่มเงินเดือนเกินกว่าหนึ่งขั้น และสถาบันสามารถกำหนดระเบียบในการบริหารบุคคลของตนเองได้ 3) ด้านการบริหารวิชาการ พบว่าควรมีสภาวิชาการในการกำหนดหลักการและมาตรฐานการจัดการเรียนการสอน ตำแหน่งศาสตราจารย์ควรอยู่ในการพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาผลงานวิชาการของสถาบัน ควรมีการแลกเปลี่ยนอาจารย์ระหว่างมหาวิทยาลัยตามความจำเป็น ควรมีความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ และสถาบันควรมุ่งการผลิตบัณฑิตในระดับสูงกว่าปริญญาตรี

2) หลักการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

นับแต่การตั้งทบวงมหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา การบริหารงานมหาวิทยาลัยของรัฐมีทบวงมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานกลางในการกำกับดูแลเกี่ยวกับนโยบายและแผนการศึกษา การงบประมาณ การจัดการศึกษาและการรักษามาตรฐานทางการศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจในการบังคับบัญชามหาวิทยาลัย บทบาทของการอุดมศึกษาที่ผ่านมาได้พัฒนาการมามาก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศโดยเฉพาะช่วงที่ประเทศเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมใหม่ การจัดการศึกษา และการบริหารสถาบันเป็นการนำระบบเศรษฐศาสตร์มาใช้รวมทั้งเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีการถ่ายเทบุคลากร จากมหาวิทยาลัยของรัฐไปยังมหาวิทยาลัยเอกชนที่เน้นการผลิตบัณฑิตที่สามารถเป็นผู้ประกอบการเองได้ นอกจากนี้ยังปรับเปลี่ยนทิศทางการจัดการเรียนการสอนในสาขาที่มีความต้องการกำลังคนสูง (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2530) อาจกล่าวได้ว่าการบริหารมหาวิทยาลัยของรัฐจำเป็นต้องมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อระบบการบริหาร 2 ประการ คือ 1) ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมภายนอกมหาวิทยาลัย ได้แก่ การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

และการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านข้อมูลข่าวสาร การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เรียกว่า วิฤตการณ์ทางสังคม ซึ่งทำให้เกิดช่องว่างของรายได้ ความยากจน การไม่มีงานทำ ความรุนแรงและอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ สภาพการเปลี่ยนแปลง ความต้องการทางการศึกษาของสังคม และจากการทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี 2) ปัจจัยภายในที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยที่มีปัญหา เช่น การบริหารจัดการที่เป็นไปตามกรอบของระบบราชการ ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ทันต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้การบริหารงานบุคคล การบริหารงานวิชาการ และการบริหารการเงินและทรัพย์สินขาดประสิทธิภาพ จากเอกภาพเชิงนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ตลอดจนขาดการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ดังนั้น จึงต้องเร่งแก้ไขในส่วนที่เกี่ยวข้องการบริหารและการจัดการทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาใหม่ให้มีอิสระทางวิชาการ มีความคล่องตัวเพื่อสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ (เริงจิตร กลั่นทปฺุระ, 2540) การปรับบทบาทภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยการปฏิรูปโครงสร้างระบบบริหารและการจัดสรรระดมทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ได้แก่ โครงสร้างและระบบบริหารบุคลากร งบประมาณและเงินทุน เครือข่ายความร่วมมือ และแนวทางว่าด้วยบทบาท ของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และภาคเอกชน ทบวงมหาวิทยาลัยได้ให้แนวทางสำคัญไว้ ดังนี้

1. ระบบการบริหารระดับสถาบัน ควรกำหนดนโยบายการกระจายอำนาจให้สถาบันการศึกษา โดยจัดงบประมาณระบบที่รัฐจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนทั่วไป (Block Grant) เงินที่ให้กับงานหรือโครงการหนึ่ง (Matching Fund) และกองทุนคงยอดเงินต้นที่ให้ในรูปแบบเงินก้อนเพื่อนำเฉพาะดอกเบี้ยเท่านั้น (Endowment Fund) มาใช้ในการบริหาร ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้ผู้นำของสถาบันการศึกษาได้ขวนขวายหารายได้จากภายนอก และหาทางเชื่อมโยงการผลิตบัณฑิตกับตลาดความต้องการของภาวะเศรษฐกิจ นอกจากมาตรการทางการเงินแล้ว ควรยกเลิกกฎ ระเบียบการบริหารบุคคลที่สกัดกั้นการนำแนวทางใหม่ ๆ มาใช้ในระบบการจ้างงาน เช่น ระบบทำสัญญาระยะสั้นกับอาจารย์บางสาขา ลดการควบคุมอายุการเกษียณราชการ การโยกย้าย สับเปลี่ยนอัตรากำลังระหว่างคณะและภาควิชา เกณฑ์การกำหนดระดับตำแหน่งควรยึดถือปริมาณนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา เกณฑ์การสรรหาอธิการบดี ควรยึดถือปริมาณนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษา เกณฑ์การสรรหาอธิการบดี ควรยึดความสามารถในการบริหารจัดการมากกว่าคะแนนนิยม เป็นต้น

2. ระบบการบริหารระดับประเทศ ควรเป็นดังนี้

- 2.1 ให้มีหน่วยงานระดับกระทรวงเพียงหน่วยเดียวในการรับผิดชอบต่อการอุดมศึกษาของประเทศ

- 2.2 การจัดหน่วยงานในลักษณะของสำนักงานคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่วางแผน กำหนดนโยบาย กำหนดวงเงินสนับสนุนอุดมศึกษา ตลอดจนกำหนดความสำคัญของโครงการต่าง ๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานภายในของมหาวิทยาลัย

2.3 สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งต้องมีพระราชบัญญัติเป็นของตนเองเพื่อปกครองตนเอง การอนุญาต อนุมัติให้จัดตั้ง เป็นภาระรับผิดชอบของหน่วยงานในข้อ 2.1 กับ 2.2 และความเห็นชอบของรัฐสภา

2.4 ระบบประกันคุณภาพและมาตรฐาน เป็นระบบที่มีองค์กรอิสระเกิดจากการรวมตัวของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ จัดตั้งขึ้นเพื่อตรวจสอบมาตรฐานการศึกษาในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ในประเทศแคนาดา องค์กรที่เรียกว่า Arms – Length Organization ซึ่งเป็นองค์กรอิสระจากการควบคุมของรัฐบาลแต่รัฐบาลมีตัวแทนอยู่ในองค์กรนั้นด้วย เป็นต้น (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2537)

มหาวิทยาลัย มีบทบาทและหน้าที่ 4 ประการหลัก คือ 1) ผลิตบัณฑิต 2) วิจัย 3) บริการวิชาการ และ 4) ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ด้วยเหตุที่มหาวิทยาลัยเป็นองค์กรของสังคม เป็นแหล่งสร้างวิชาการและสร้างปัญหาอันเป็นที่คาดหวังจากสังคม และมหาวิทยาลัย มีลักษณะที่สังคมยอมรับความหลากหลายของความคิดโดยอาศัยข้อเท็จจริง ข้อมูลกับการให้เหตุผลก็คือ ปัญญาอันเป็นที่มาจากการมีเสรีภาพและความเป็นอิสระทางความคิด (จรัส สุวรรณเวลา และคณะ, 2540) ดังนั้นบทบาทของมหาวิทยาลัยจึงขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์ในขณะนั้นด้วยว่า เป็นสภาวะปกติหรือสภาวะวิกฤตที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันเหตุการณ์ที่มหาวิทยาลัยจะสามารถดำเนินภารกิจให้บรรลุความมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยของรัฐเป็นองค์กรขนาดใหญ่ จัดอยู่ในประเภทที่มีความมุ่งหมายพื้นฐานของการจัดตั้งมากกว่าหนึ่งอย่าง ซึ่งเมื่อเริ่มก่อตั้งกำหนดความมุ่งหมายหลักไว้อย่างเดียวคือการผลิตคนออกไปรับราชการ เมื่อดำเนินงานไประยะหนึ่งจึงเพิ่มความมุ่งหมายหลักใหม่ ๆ ให้กับหน่วยงานที่แยกออกไป เน้นการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคน (Manpower) จึงจัดอยู่ในประเภท “องค์การอเนกประสงค์” มีระบบการบริหารองค์การยุ่งยากซับซ้อน มีปัญหาการบริหารหลายด้าน เช่น การบริหารงบประมาณ การบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารกิจการนิสิต เป็นต้น การที่ผู้บริหารระดับสูง (Top Executive) มีภาระหน้าที่ซึ่งต้องตัดสินใจในการวินิจฉัยสั่งการ และควบคุมดูแลปริมาณงานเป็นอันมาก จึงจำเป็นต้องแต่งตั้งผู้ช่วยเหลือแบ่งเบาภาระ เรียกว่า รองหรือผู้ช่วย ในบางกรณีอาจจำเป็นต้องมีการแต่งตั้งที่ปรึกษา (Consultants) เพื่อมอบหน้าที่การให้คำแนะนำปรึกษาในกิจการบริหารแก่ผู้บริหารระดับสูง และช่วยแก้ปัญหาขัดข้องต่าง ๆ ในการบริหาร (จำนง บุญชู, 2531) มหาวิทยาลัยของรัฐแต่ละแห่งจะมีโครงสร้างในการบริหารงาน โดยมีพระราชบัญญัติของตนเองและมอบอำนาจให้แก่สภามหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นองค์กรสูงสุดในการบริหาร อธิการบดีจะอยู่ภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัยซึ่งเป็นองค์กรที่ปรึกษาในเรื่องการบริหาร การดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษาตามหลักการสำคัญของอุดมศึกษาจำเป็นต้องยึดมั่นในหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ความเป็นอิสระในการดำเนินการกิจ (Autonomy) มหาวิทยาลัยจะต้องมีความเป็นอิสระในการดำเนินกิจการภายในเป้ฯเอกเทศ โดยมีการแทรกแซง และควบคุมจากหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด มหาวิทยาลัยจะต้องอยู่ในระบบปกครองตนเอง (Self – Government) แต่เป็นการเพิ่มภาระความรับผิดชอบ เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการกิจได้เต็มที่ และสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างดีมีประสิทธิภาพ ความจำเป็นที่รัฐจะต้องควบคุมเพื่อให้มหาวิทยาลัยสนองตอบต่อความต้องการของประเทศ จึงต้องมีอยู่ แต่ควรเป็นไปในรูปการจัดสรรทรัพยากร สนับสนุนและการกำหนดให้มาตรฐานร่วมบางอย่างเท่าที่จำเป็น เช่น มาตรฐานหลักสูตรทุกระดับ การศึกษา เป็นต้น

2. เสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) หมายถึง เสรีภาพของสมาชิกของมหาวิทยาลัย ได้แก่ เสรีภาพในการสอน เสรีภาพในการเรียน และเสรีภาพในการวิจัย เผยแพร่ผลงาน ความรู้ที่ต้องมีความรับผิดชอบเป็นสำคัญ

เรื่องของเสรีภาพทางวิชาการจะขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านการเมือง สังคมและวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ อย่างไรก็ตามข้อควรคำนึงเกี่ยวกับเสรีภาพทางวิชาการ คือ ไม่ว่าเสรีภาพทางวิชาการมีขอบเขตกว้างเพียงใด ผู้ใช้เสรีภาพทางวิชาการก็ต้องมีความรับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพนั้น ๆ และปฏิบัติอยู่ในกรอบของกฎหมาย เมื่อเสรีภาพทางวิชาการเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับความก้าวหน้าทางวิชาการ เสรีภาพหลัก จึงควรอยู่ที่การสอนและการวิจัยค้นคว้าเป็นประการสำคัญ อย่างไรก็ตาม เพื่อให้บรรลุความเป็นอิสระและเสรีภาพทางวิชาการตามแนวมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจึงจำเป็นต้องแสวงหารูปแบบใหม่ ของระบบบริหารมหาวิทยาลัยเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบและโครงสร้างของระบบบริหารมหาวิทยาลัยไทยที่เหมาะสมสำหรับปัจจุบันและอนาคต (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2530)

มหาวิทยาลัยไทยได้มีพัฒนาการและเติบโตมาเป็นระยะเวลา 86 ปี (พ.ศ. 2459-2545) ได้สะสมลักษณะและองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น เทคนิคการสอนใหม่ ๆ การเปิดหลักสูตรสาขาวิชาใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เป็นต้น และพัฒนาจนกลายเป็นธรรมชาติของมหาวิทยาลัยที่จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านการบริหาร จำเป็นที่จะต้องดำเนินไปเพื่อให้รับกับธรรมชาติของมหาวิทยาลัย ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2532) ให้ความเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติที่จะมีผลต่อการปฏิรูปการบริหารมหาวิทยาลัยว่ามี 3 ประเภท คือ

1. ประชาคมมหาวิทยาลัยที่มีพื้นฐานความคิดของอาจารย์มหาวิทยาลัยที่หลากหลายมี 5 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มทักษะแบบข้าราชการ 2) กลุ่มทักษะแบบนักวิชาชีพ 3) กลุ่มทักษะแบบนักพัฒนา 4) กลุ่มทักษะแบบนักวิจัย 5) กลุ่มทักษะแบบนักธุรกิจ ซึ่งบุคคลทั้ง 5 กลุ่มนี้ จะเป็นตัวกำหนดบทบาทของมหาวิทยาลัย

2. มหาวิทยาลัยสนองความต้องการของคนหลายกลุ่ม ในระยะเริ่มแรกสนองความต้องการของกลุ่มข้าราชการเท่านั้น ต่อมาการศึกษาที่มีการขยายตัวให้ความต้องการการศึกษาระดับสูงขึ้นด้วย

จึงมีมหาวิทยาลัยปิดและมหาวิทยาลัยเปิดเกิดขึ้นมากมายสุดท้ายจึงมีมหาวิทยาลัยเอกชนเกิดขึ้น เจตนาของกลุ่มที่ต้องการให้มหาวิทยาลัยจัดการศึกษาระดับสูงตอบสนองความต้องการมี 5 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มรัฐบาล-นักการเมือง 2) กลุ่มนักธุรกิจอุตสาหกรรม 3) กลุ่มข้าราชการ-นักวิชาชีพ 4) กลุ่มนักคิด-นักธุรกิจ 5) กลุ่มประชาชน ชาวนา ชาวไร่

3. บทบาทและหน้าที่ของมหาวิทยาลัย มี 6 ข้อ คือ 1) ให้การศึกษอบรมกุลบุตร กุลธิดา ของประเทศชาติ 2) การพัฒนาวิชาชีพ 3) การพัฒนาจิตใจและความต้องการของสังคม 4) การให้บริการ 5) การวิจัย และ 6) การให้ปัญญาแก่สังคม

นอกจากธรรมชาติหลักอันเป็นพื้นฐานสำคัญของการกำหนดแนวทางการพัฒนา มหาวิทยาลัยทั้ง 3 ประการ โดยเฉพาะการพัฒนาในเรื่องการบริหารแล้ว ประสบการณ์ของการ พัฒนาการบริหารที่ผ่านมา กลุ่มคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยและกลุ่มคนภายนอกมีความสำคัญที่จะทำ ให้การเปลี่ยนแปลงมีความชอบธรรมมากที่สุด โดยเหตุนี้ความหลากหลายต่าง ๆ ของสถาบัน เช่น การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย การเป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทาง เป็นต้น จะทำให้รูปแบบบริหาร หลากหลายเป็นหลายทางเลือกด้วย

จากการประชุมของคณะอนุกรรมการพิจารณาแนวทางการพัฒนาระบบบริหาร สถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีใช้ส่วนราชการได้มีการศึกษาตกลงในหลักการไว้ดังนี้

1. ฐานะของมหาวิทยาลัย เป็นหน่วยงานของรัฐที่ไม่เป็นราชการ มีฐานะเป็นองค์กรนิติ บุคคลภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย

2. ความเป็นอิสระของมหาวิทยาลัย มีการดำเนินการทุกอย่างสิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัย เว้น แต่เรื่องที่จะเสนอคณะรัฐมนตรีให้รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้เสนอ เช่น การเสนอเพื่อ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย เป็นต้น

3. อำนาจหน้าที่และองค์ประกอบของสภามหาวิทยาลัย คือ กำหนดนโยบายและวางแผน ให้มหาวิทยาลัย วางระเบียบ ออกประกาศ ข้อกำหนด ข้อบังคับเกี่ยวกับการเงินทรัพย์สิน และการ บริหารงานบุคคลและอื่น ๆ ติดตามประเมินผลและตรวจสอบ แสวงหาแหล่งสนับสนุนจากสังคม อีกทั้งให้มีลักษณะเป็นสภามหาวิทยาลัยที่มีกรรมการมาจากคนภายนอกทั่วไปมากขึ้นที่เรียกว่า เลย์ บอร์ด (Lay Board)

4. การเงินและทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย รัฐบาลจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปให้แก่ มหาวิทยาลัยให้เพียงพอต่อการดำเนินการและการพัฒนามหาวิทยาลัย เงินอุดหนุนดังกล่าว ให้ถือเป็นเงิน รายได้ของมหาวิทยาลัย รวมทั้งมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและทรัพย์สินได้ มหาวิทยาลัยมีอำนาจดูแล รักษา ใช้และจัดหาประโยชน์จากทรัพย์สินได้ รายได้จากการดำเนินการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยไม่ต้องส่งคืน กระทรวงการคลังตามกฎหมายว่าด้วยการเงินคงคลังและกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ ให้ มหาวิทยาลัยมีระบบการเงินระบบบัญชีของตนเอง โดยสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินเป็นผู้สอบบัญชีของ

มหาวิทยาลัย ในลักษณะตรวจสอบภายหลังอย่างไรก็ตามในกรณีรายได้ของมหาวิทยาลัยไม่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและมหาวิทยาลัยไม่สามารถหาเงินจากแหล่งอื่นได้ รัฐต้องจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้แก่มหาวิทยาลัย

5. การบริหารงานบุคคล บุคลากรมหาวิทยาลัยไม่ใช่ข้าราชการ แต่เป็นพนักงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ภายใต้กฎหมายของมหาวิทยาลัย โดยไม่อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์หรือกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม ส่วนระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยนั้น มหาวิทยาลัยสามารถระบุให้บุคลากรใช้ตำแหน่งทางวิชาการเป็นค่านำหน้านามได้ รวมทั้งมีสิทธิได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามตำแหน่งได้

6. การบริหารงานวิชาการและการจัดส่วนงาน สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจอนุมัติการจัดตั้งยุบเลิกหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย การเปิดสอนและอนุมัติหลักสูตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนด

7. บทเฉพาะกาล บรรดาอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งมหาวิทยาลัยได้มาโดยมีผู้ยกให้หรือได้มาโดยการซื้อขาย แลกเปลี่ยน ด้วยเงินรายได้ของมหาวิทยาลัย ซึ่งกรรมสิทธิ์เป็นของกระทรวงการคลัง ตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุ ให้เป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัย และในส่วนของราชพัสดุซึ่งมหาวิทยาลัยปกครองดูแล ใช้หรือจัดหาประโยชน์อยู่คงเป็นราชพัสดุต่อไป (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2536)

สำหรับการคงสภาพข้าราชการและลูกจ้างนั้น ให้คงอยู่ต่อไปตามระบบข้าราชการเมื่อตำแหน่งว่างให้ยุบเลิก แต่หากข้าราชการและลูกจ้างผู้ใดประสงค์จะเปลี่ยนสถานภาพเป็นพนักงานหรือเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยระบบใหม่ ต้องผ่านการคัดเลือก หรือการประเมินตามเกณฑ์และวิธีการที่สภามหาวิทยาลัยกำหนด

ผลการวิจัยของอุมพร จันทสร (2539) เรื่องความคิดเห็นของคณาจารย์เกี่ยวกับการนำสถาบันอุดมศึกษาของรัฐออกนอกระบบราชการสรุปได้ว่า คณาจารย์ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการบริหารงานของมหาวิทยาลัยนอกระบบราชการทั้งในหลักการ สาระสำคัญ การบริหารงานบุคคล การบริหารวิชาการ การเงินและทรัพย์สิน แต่ยังมีข้อวิตกกังวลในเรื่องการประเมินผล ความมั่นคงในอนาคตและฐานะของพนักงานมหาวิทยาลัยนอกระบบราชการ

นอกจากนี้ ทบวงมหาวิทยาลัยได้เน้นมาตรการและหลักการสำคัญในการปรับเปลี่ยนระบบมหาวิทยาลัยแบบเดิมไปสู่ระบบใหม่ ในส่วนที่จะทำให้การบริหารงานบุคคลเป็นระบบที่สามารถดึงดูดคนที่มีความรู้ความสามารถเข้าสู่ระบบ จูงใจให้ทำงานเต็มความสามารถและสามารถรักษาคนดีไว้ได้ ดังนี้

1. การกำหนดอัตราเงินเดือน ให้สูงกว่าเดิมและไม่ควรต่ำกว่ารัฐวิสาหกิจ สามารถแข่งขันได้ในตลาดแรงงาน โดยคำนึงถึงสภาพการเงินของรัฐบาล

2. ระบบบัญชีเงินเดือนควรแยกระหว่างบุคลากรสายปฏิบัติและวิชาชีพ และบุคลากรสายวิชาการ เงินเดือนผู้บริหารวิชาการจะมีลักษณะเป็นค่าตอบแทนเฉพาะตำแหน่ง โดยผู้บริหารที่เป็นบุคคลภายนอกจะได้รับเงินเพิ่มประจำตำแหน่งเป็น 2 เท่าของผู้บริหารที่เป็นบุคคลภายใน ทั้งนี้ทุกมหาวิทยาลัยจะใช้บัญชีเงินเดือนเดียวกันในระยะ 3 ปีแรกของการเปลี่ยนระบบ

3. การกำหนดผลประโยชน์แก่บุคลากรจะต้องไม่ต่ำกว่าที่ควรได้รับ งบประมาณสวัสดิการของมหาวิทยาลัยในแต่ละปี ควรจัดสรรงบประมาณร้อยละ 25 ของค่าใช้จ่ายหมวดเงินเดือน (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2536 : 20-21)

วิจิตร ศรีสะอ้าน (2541) ได้กล่าวถึงหลักการบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐไว้อย่างชัดเจน ดังต่อไปนี้

1. การประสานงานภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับมหาวิทยาลัยนั้น จะมีคณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัยเป็นสื่อกลางมีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน และมีหน้าที่หลัก คือ ประมวลผลความต้องการทางการเงินของมหาวิทยาลัยเสนอต่อรัฐบาล และนำเอานโยบายของรัฐบาลมาถ่ายทอดสู่มหาวิทยาลัย รวมทั้งติดตามผลการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาการอุดมศึกษาต่าง ๆ ด้วย

2. องค์กรและการบริหารงานภายในมหาวิทยาลัย จัดเป็นระบบอิสระ มีการปกครองตนเอง มีเสรีภาพทางวิชาการ และส่งเสริมให้คณาจารย์มีส่วนร่วมในการบริหารมหาวิทยาลัยยิ่งขึ้น ยึดหลักการบริหารโดยคณะบุคคลในรูปกรรมการ เช่น สภามหาวิทยาลัย สภาวิชาการสภาคณาจารย์ และกรรมการประจำหน่วยงานภายในระดับต่าง ๆ ส่วนผู้ดำรงตำแหน่งบริหารระดับหัวหน้าหน่วยงาน เช่น อธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน ศูนย์ หรือสำนัก และหัวหน้าภาควิชา ให้มีวาระการดำรงตำแหน่ง เพื่อเปิดโอกาสให้คณาจารย์ได้หมุนเวียนกันทำหน้าที่บริหาร

บัณฑิต คงอินทร์ (2537) ได้วิจัยเรื่องความเป็นไปได้ของตัวแบบโครงสร้าง องค์กรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่รองรับแนวความคิดมหาวิทยาลัยอิสระ โดยแบ่งการวิจัยเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัญหาทางโครงสร้างองค์กรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัญหามหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการและการบูรณาการทฤษฎีองค์กร ผลงานวิจัย พบว่าตัวแบบโครงสร้างมหาวิทยาลัยอิสระ เพื่อใช้เป็นตัวแบบโครงสร้างการบริหารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่รองรับแนวความคิดมหาวิทยาลัยอิสระ 3 เรื่อง คือ โครงสร้างสภามหาวิทยาลัย โครงสร้างสภาวิชาการและโครงสร้างองค์กรบริหาร ส่วนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยการสำรวจความเห็นของหัวหน้าภาควิชาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ทั้งสองวิทยาเขตต่อตัวแบบโครงสร้างองค์กรในส่วนที่ 1 โดยมีสมมติฐานว่าหัวหน้าภาควิชาวิทยาเขตขนาดใหญ่เห็นด้วยกับตัวแบบโครงสร้างองค์กรมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์น้อยกว่าหัวหน้าภาควิชาวิทยาเขตปัตตานี ผลการวิจัยในส่วนที่ 1 พบว่าปัญหาหลักในการบริหารงานมหาวิทยาลัยไทย คือ ปัญหาสถานภาพของมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วน

ราชการขัดต่อหลักการสำคัญสองประการ คือ ความเป็นอิสระในการดำเนินงาน (Autonomy) และ เสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) สำหรับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปัญหาหลักของ มหาวิทยาลัย คือ ปัญหาการบริหารงานมหาวิทยาลัยหลายวิทยาเขต ภาพรวมในแง่การจัดองค์การ พบว่ามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์จัดโครงสร้างองค์การโดยอาศัยทฤษฎีองค์การระบบปิดเป็นพื้นฐาน เนื่องจากอยู่ในระบบบริหารราชการแผ่นดิน และจากการศึกษาร่างพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ไม่เป็นส่วนราชการพบว่ามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เปลี่ยนแปลง โครงสร้างเฉพาะโครงสร้าง องค์ประกอบสภามหาวิทยาลัยให้มีลักษณะเปิดมากขึ้นเท่านั้น และให้มี สภาวิชาการ แต่ไม่ได้กำหนดโครงสร้าง ส่วนโครงสร้างองค์การบริหารยังคงเดิม จากประเด็นดังกล่าว บัณฑิต คงอินทร์ (2537) จึงต้องขอสมมติฐานเบื้องต้นว่า ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลการอยู่รอดและ การเจริญเติบโตของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในรูปแบบมหาวิทยาลัยอิสระ ซึ่งเป็นระบบปกครอง ตนเองนั้น การจัดโครงสร้างองค์การควรนำแนวคิดทฤษฎีองค์การระบบเปิดและทฤษฎีองค์การตาม สถานการณ์มาเป็นพื้นฐานในการจัดองค์การ โดยการบูรณาการทฤษฎีองค์การอื่น ๆ ผลงานวิจัยและ ตัวแบบโครงสร้างมหาวิทยาลัยอิสระของต่างประเทศและของไทยมาทำการสังเคราะห์เพื่อสร้างตัว แบบโครงสร้างองค์การมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่รองรับแนวคิดมหาวิทยาลัยอิสระ 3 เรื่อง คือ ตัวแบบโครงสร้างสภามหาวิทยาลัยของตัวแบบคือการบริหารระบบเปิด การกระจายอำนาจ และการ แบ่งงานกันตามความชำนาญเฉพาะอย่างผลการวิจัยส่วนที่ 2 การสำรวจความเห็นของหัวหน้า ภาควิชาวิทยาเขตขนาดใหญ่ และหัวหน้าภาควิชาวิทยาเขตปัตตานีต่อตัวแบบโครงสร้างดังกล่าว พบว่า หัวหน้าภาควิชาวิทยาเขตขนาดใหญ่เห็นด้วยกับตัวแบบโครงสร้างองค์การมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่รองรับแนวคิดมหาวิทยาลัยอิสระน้อยกว่าหัวหน้าภาควิชาวิทยาเขตปัตตานี

3. การบริหารงานบุคคล เน้นหลักเข้ายากออกง่าย จัดในรูปแบบไม่เป็นระบบราชการเน้น การบริหารงานบุคคลที่จะสามารถดึงดูดให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความสามารถ ความ ตั้งใจจริง บุคลิกภาพ ความประพฤติ ตลอดจนศรัทธาที่จะทำงานด้านวิชาการเข้ามาทำงานใน มหาวิทยาลัยโดยมุ่งส่งเสริมให้บุคลากรได้ใช้ความรู้ความสามารถปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ให้ได้เงินเดือน และผลประโยชน์สูงพอ ในขณะที่เดียวกันต้องมีนโยบายที่จะขจัดผู้ที่ไม่เหมาะสมทั้งในตำแหน่งวิชาการ และธุรการออกจากมหาวิทยาลัย

4. การบริหารการเงิน มีหลักการที่จะกำหนดนโยบาย ระบบ ระเบียบ และข้อบังคับ ทางการเงินให้มีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเสนอการจัดสรรเงินอุดหนุน มหาวิทยาลัยในรูปแบบเงินอุดหนุนทั่วไป (Block Grant) อาศัยวิธีการจัดทำงานประมาณในรูปแบบแสดง แผนงาน (Program Budgeting) และมีระบบการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินที่รัดกุมเพื่อให้การใช้จ่ายเงินเกิดประโยชน์สูงสุด

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยตัวอย่างของ “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” ที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2533 โดยการจัดโครงสร้างและระบบบริหารรูปแบบของมหาวิทยาลัยใหม่ ดังนี้

1. การดำเนินการ มหาวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการเอง ยกเว้นการตั้งอธิการบดีและศาสตราจารย์ที่ต้องมีการโปรดเกล้าฯ ให้เสนอผ่านทบวงมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยต้องพัฒนาระบบบริหารงานที่เป็นของตนเองทั้งในด้านการบริหารวิชาการ การบริหารการเงิน และการบริหารงานบุคคลตามความเหมาะสมกับลักษณะและภารกิจของมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ

2. สำนักงบประมาณ จัดสรรเงินงบประมาณให้เป็นลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไป (Block Grant) ระยะ 1 ปี ซึ่งถือเป็นรายได้ของมหาวิทยาลัย

3. สำนักตรวจเงินแผ่นดิน จะตรวจสอบรายงานการเงินที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีจัดส่งและรับรองภายใน 3 เดือน นับตั้งแต่สิ้นปีงบประมาณเป็นการตรวจสอบในลักษณะภายหลัง (Post – audit)

4. การจัดองค์กรและการบริหารภายใน ใช้หลักการกระจายอำนาจที่มีลักษณะการปกครองตนเอง โดยให้มีการตัดสินใจ วินิจฉัย สั่งการ สิ้นสุดในระดับสภามหาวิทยาลัยให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการดำเนินการสูง โครงสร้างการจัดองค์กรบริหารภายในจึงจำเป็นต้องมีขนาดกะทัดรัด แต่มีประสิทธิภาพสูงและประหยัด (สภาอาจารย์มหาวิทยาลัยบูรพา, 2541)

ประเทืองทิพย์ ไกรวิวัฒน์ (2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพการทำงาน และความพึงพอใจในการทำงานของบุคคลในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี โดยศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์และใช้แบบสอบถามบุคลากรสายวิชาการ และสายปฏิบัติการวิชาชีพและบริหารทั่วไป ผลการวิจัยพบว่าการจัดโครงสร้างและระบบบริหารยึดหลักการกระจายอำนาจที่มีลักษณะปกครองตนเอง การตัดสินใจในส่วนใหญ่สิ้นสุดภายในมหาวิทยาลัย มีสภาพมหาวิทยาลัย และสภาวิชาการเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุด การจัดส่วนงานจัดตามลักษณะของงาน ได้แก่ สำนักงานอธิการบดี สถาบันแบะศูนย์สำหรับการจัดระบบบริหารภายในมหาวิทยาลัย จัดแบ่งออกเป็น 4 ระบบ คือ ระบบการเงินและทรัพย์สิน ระบบการบริหารบุคคล ระบบบริหารวิชาการและระบบการจัดการทั่วไป ในส่วนความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร พบว่า ในภาพรวมบุคลากรสายวิชาการมีความพึงพอใจในระดับมาก ซึ่งสามารถนำมาจัดลำดับความพึงพอใจแต่ละด้าน ได้ดังนี้ 1) ลักษณะงานที่ทำ 2) สภาพแวดล้อมในการทำงาน 3) การบริหารงานของผู้บังคับบัญชาชั้นต้น 4) ค่าจ้างและสวัสดิการ 5) ความมั่นคงและก้าวหน้าในการทำงานนอกจากนี้ยังพบว่าในเรื่องของระบบงานไม่มีปัญหา แต่ปัญหาเกิดจากบุคลากรยังไม่เข้าใจในระบบ และบางหน่วยงานยังขาดการกำหนดขอบเขตงานและคู่มือการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

โดยสรุป การบริหารงานมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่สำคัญ มี 3 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารงานบุคคล มหาวิทยาลัยเป็นองค์กรขนาดใหญ่ซับซ้อน มีบุคลากรหลายระดับ การจัดการบุคคลจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง มีระบบและกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ อันได้แก่ การดำเนินการจัดโครงสร้าง การกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่และพนักงาน การเข้าสู่ตำแหน่ง การผูกพันกับตำแหน่ง ตลอดจนออกจากรายงานตำแหน่ง (นิวัฒน์ วชิรวิภากร, 2538) นอกจากนี้การบริหารงานบุคคลยังได้นำความรู้ทางด้านจิตวิทยามาใช้อย่างกว้างขวาง เช่น ทฤษฎีการจูงใจของเฮอริเบอร์ก (Herzberg and others, 1958) ที่เน้นปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค้ำจุน ในอนาคตบุคลากรของมหาวิทยาลัยจะมี 2 สาย คือ สายวิชาการและสายบริหารธุรกิจ บุคลากรทุกคนมีฐานะเป็นพนักงานของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นระบบที่ยอมรับความแตกต่างของบุคคล ความเท่าเทียมกันของความเป็นมนุษย์และในเชิงความสามารถ (วันชัย ศิริชนะ, 2541)

2. การบริหารวิชาการ ทบวงมหาวิทยาลัยได้วางมาตรฐานการศึกษาเรื่อง การพัฒนา รูปแบบบริหารมหาวิทยาลัย ซึ่งได้แยกความรับผิดชอบด้านบริหารและด้านวิชาการ โดยมีเกณฑ์มาตรฐานทางด้านวิชาการในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ การกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพบัณฑิตเป็น (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2537) นอกจากนี้แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2533-2547) ของทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดว่ารัฐพึงให้การสนับสนุนการสร้างเอกภาพด้านนโยบายและมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษา(ทบวงมหาวิทยาลัย, 2533)

3. การบริหารการเงินและทรัพย์สิน เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยให้เกิดปัจจัยการบริการอื่น ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงต้องมีกระบวนการบริหารการเงินและทรัพย์สินไว้อย่างเหมาะสม (ประเทือง ประवालพิทย, 2537) มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งจะมีพระราชบัญญัติที่ระบุที่มีของการเงินและทรัพย์สินไว้ 2 แห่งคือ เงินงบประมาณแผ่นดิน และเงินนอกงบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยของรัฐได้รับงบประมาณแผ่นดินใน 2 ลักษณะ คือ

3.1 มหาวิทยาลัยสังกัดรัฐบาล ได้รับเงินงบประมาณแผ่นดินเป็นหมวดรายจ่าย และรายการ มีระเบียบขั้นตอนเบิกจ่ายเงินใช้เวลามาก ไม่อิสระ

3.2 มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในปี พ.ศ. 2544 จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ได้รับบุดหนุนทั่วไปเป็นรายไป ทำให้เกิดสภาพคล่องตัวในการปฏิบัติ

2.2.3) แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559)

แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) เป็นอีกแหล่งข้อมูลหนึ่งที่จะมีอิทธิพลต่อการวิจัยเกี่ยวกับทิศทางของของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งสำนักงานรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ(2553) กล่าวว่า คณะรัฐมนตรีเห็นชอบแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง

(พ.ศ. 2552-2559) ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาในช่วงระยะเวลาดังกล่าวต่อไป ซึ่งสาระสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559) มีดังนี้

ปรัชญาหลักและกรอบแนวคิด ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยึดทางสายกลางอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักพอประมาณ อย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีคุณภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เป็นแผนบูรณาการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และกีฬาการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งเชื่อมโยงการพัฒนาการศึกษากับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เป็นต้น โดยคำนึงถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

เจตนารมณ์ของแผน เพื่อมุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพใน 3 ด้าน คือ เป็นสังคมคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน

วัตถุประสงค์ของแผน เพื่อให้บรรลุตามปรัชญาหลักและเจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุงฯ จึงกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา 2) เพื่อสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ 3) เพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้

แนวนโยบาย เป้าหมาย และกรอบการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสามประการดังกล่าว ประกอบกับการคำนึงถึงทิศทางการพัฒนาประเทศในอนาคตที่เน้นการใช้ความรู้เป็นฐานของการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประชากร สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี จึงได้กำหนดแนวนโยบายในแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ 1 พัฒนาคนอย่างรอบด้าน และสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา

แนวนโยบาย

- พัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ในทุกระดับและประเภทการศึกษา

- ปลุกฝังและเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสำนึกและมีความภูมิใจในความเป็นไทย มีระเบียบวินัย มีจิตสาธารณะ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และรังเกียจการทุจริตต่อต้านการซื้อสิทธิ์ขายเสียง

- เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิตได้มีโอกาสเข้าถึงบริการการศึกษาและการเรียนรู้โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ หรือทุพพลภาพ ยากจน อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล ทุรกันดาร

- ผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ และเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขัน และร่วมมือกับนานาชาติ

- พัฒนามาตรฐานและระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งระบบประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก

- ผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน มีคุณธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

วัตถุประสงค์ 2 สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ แนวนโยบาย

- ส่งเสริมการจัดการศึกษา อบรม และเรียนรู้ของสถาบันศาสนา และสถาบันทางสังคม ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

- ส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายภูมิปัญญา และการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม พลศึกษา กีฬาเป็นวิถีชีวิตอย่างมีคุณภาพและตลอดชีวิต

- ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม และทรัพย์สินทางปัญญา พัฒนาระบบบริหารจัดการความรู้และสร้างกลไกการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

วัตถุประสงค์ 3 พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และ สร้างสังคมคุณธรรมภูมิปัญญาและการเรียนรู้

แนวนโยบาย

- พัฒนาและนาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพ เพิ่มโอกาสทางการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

- เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยเร่งรัดกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาไปสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน ประชาสังคม และทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษา และสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา

- ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ และการลงทุนเพื่อการศึกษา ตลอดจนบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

- ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษา พัฒนาความเป็นสากลของการศึกษา เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน และเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ขณะเดียวกันสามารถอยู่ร่วมกันกับพลโลกอย่างสันติสุข มีการพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลกัน

การบริหารแผนสู่การปฏิบัติ

แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ให้ความสำคัญกับการนำแผนสู่การปฏิบัติ เพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนข้อเสนอปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ที่เน้นเป้าหมาย 3 ด้าน คือ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การขยายโอกาสทางการศึกษา และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริการและจัดการศึกษา ตลอดจนคำนึงถึงความสอดคล้องกับระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงเห็นควรกำหนดระยะเวลาดำเนินงานบริหารแผนสู่การปฏิบัติเป็น 2 ระยะ ดังนี้

- ระยะที่ 1 แผนงานรีบด่วน ระหว่างปี 2552-2554 ให้เร่งดำเนินการตามข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง โดยให้มีการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาการศึกษาตามประเด็นเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนขยายโอกาสทางการศึกษา และแผนส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริการและจัดการศึกษา รวมทั้งควรมีการสร้างกลไกเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนการศึกษาแห่งชาติ

- ระยะที่ 2 ระหว่างปี 2552-2559 ให้เร่งดำเนินการตามนโยบายทั้ง 14 ด้านให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนฯ เมื่อสิ้นสุดระยะที่ 1 และระยะที่ 2 รวมทั้งการเตรียมการร่างแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ต่อไป

นอกจากนี้ ให้มีการจัดทำกรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงระยะเวลา 5 ปี เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาในภาพรวม และแผนพัฒนาการศึกษาแต่ละระดับ/ประเภทการศึกษา ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้แก่ แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน แผนพัฒนา การอาชีวศึกษา แผนพัฒนาการอุดมศึกษา เป็นต้น ส่วนในระดับจังหวัด/กลุ่มจังหวัด ให้มีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด และในระดับเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา ให้มีการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551 – 2565

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551 – 2565 เป็นอีกแหล่งข้อมูลหนึ่งที่จะมีอิทธิพลต่อการวิจัยเกี่ยวกับทิศทางของของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งงานยุทธศาสตร์และติดตามผล กองแผนงาน สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) (2554) กล่าวถึงกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551 – 2565) นี้ว่า ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิด “การศึกษาเป็นหัวใจหลักของการพัฒนาประเทศ” และมุ่งเน้นให้เกิด “เอกภาพด้านนโยบาย แต่หลากหลายในการปฏิบัติ” มีการทำงานในเชิงรุกไปข้างหน้าภายใต้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและความต้องการใหม่เพื่อให้อุดมศึกษาเอื้อต่อการพัฒนาทั้งปวง รวมทั้งเน้นความต่อเนื่องจากแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2533 – 2547) ซึ่งได้แก่

1) การสร้างความเข้มแข็งให้แก่มหาวิทยาลัยของรัฐหรือการเป็นมหาวิทยาลัยอิสระ/ในกำกับของรัฐ (Public Autonomous University)

2) ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของมหาวิทยาลัยของรัฐโดยการขยายสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของสังคม และยกระดับ/พัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษา การวิจัยและการให้บริการทางวิชาการ

3) สนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาาระบบอุดมศึกษาด้วย และลดความซ้ำซ้อนในการผลิตบัณฑิตเพื่อมิให้เกิดความจำเป็นหรือเกินความต้องการของสังคม ยกเว้นสาขาวิชาที่ขาดแคลน

กรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551 – 2565) นี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสถาบันคลังสมองของชาติ ได้ออกแบบโดยคำนึงถึงมิติบูรณาการและองค์รวมของการพัฒนาอุดมศึกษาเพื่อกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ (Strategic direction) โดยมีสาระสำคัญ 2 ส่วน คือ

ส่วนแรก เป็นการวิเคราะห์ภาพฉายและนัยยะสำคัญที่เป็นปัจจัยแวดล้อมรุมเร้า ส่งผลกระทบต่อมนุษย์และโลก ประเทศไทย จนถึงอุดมศึกษา ประกอบด้วย 7 เรื่อง ดังนี้

1) **ความเปลี่ยนแปลงด้านประชากร** จำนวนเด็กและเยาวชนลดลง อัตราการปันผลประชากรที่จะหมดไปและผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น อุดมศึกษาต้องลดขยายตัวอย่างไม่มีจุดสิ้นสุด โดยเน้นคุณภาพ เพิ่มบทบาทด้านการเพิ่มผลิตภาพเศรษฐกิจวัยทำงาน เน้นการศึกษาต่อเนื่องเพื่อรองรับการเปลี่ยนงานและอาชีพการเกิดอาชีพใหม่ และต้องส่งเสริมผู้สูงอายุให้ยังมีผลิตภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

2) **พลังงานและสิ่งแวดล้อม** การพึ่งพิงการนำเข้าพลังงานที่สูง ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การใช้พลังงานจากฟอสซิลสร้างปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม อุดมศึกษาต้องสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์พลังงาน สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในการศึกษาทุกระดับ และในหมู่ประชาชน ผลิตบัณฑิตและความรู้สู่สังคมด้านการอนุรักษ์และการจัดการพลังงาน พลังงานหมุนเวียน ทำงานร่วมกับภาคการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานจนถึงการสร้างคนและองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งดิน น้ำ ป่าไม้ และระบบนิเวศ

3) **การมีงานทำและตลาดแรงงานในอนาคต** ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงานได้แก่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ โลกาภิวัตน์ ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและโลกสารสนเทศ อุดมศึกษาต้องทำงานกับภาคผลิตจริง ทั้งอุตสาหกรรมรายสาขาและกลุ่มอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ที่ต้องช่วยเตรียมความรู้และสร้างทักษะให้แก่แรงงานเพื่อเข้าสู่ภาคการผลิต ต้องเตรียมความพร้อมด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อให้เกิดมาตรฐานการศึกษา และ “ศตวรรษแห่งเอเชีย” ที่จีนและอินเดีย

เป็นผู้เล่นที่สำคัญ และต้องตระหนักว่าความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีนำมาซึ่ง “ผลิตภาพ” และ “นวัตกรรม” รวมถึงโลกยุคสารสนเทศที่การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้กระทำได้ง่าย

4) การกระจายอำนาจการปกครอง พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ได้กำหนดให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยมีแนวทางการกระจายอำนาจ ประกอบด้วย การถ่ายโอนภารกิจการกระจายอำนาจการเงิน การถ่ายโอนบุคลากร ฯลฯ อุดมศึกษาควรทำงานร่วมกับท้องถิ่น เพื่อเสริมภารกิจหลักด้านการบริการสังคมให้โดดเด่น และควรรวมตัวทำงานเป็นเครือข่ายพื้นที่ และเครือข่ายเชิงประเด็น เพราะโจทย์ท้องถิ่นเป็นโจทย์บูรณาการ ต้องการความรู้หลายระดับและหลากหลายสาขา

5) การจัดการความขัดแย้งและความรุนแรง ความรุนแรงในสามจังหวัดภาคใต้ อุดมศึกษาต้องเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและอาชีพในปัจจุบัน ควบคู่กับการสร้างความเข้าใจและโอกาสด้านการศึกษาอย่างถาวรต่อไปในอนาคตด้วย เยาวชนไทย

6) นักศึกษาไทยและบัณฑิตในอนาคต มีการเปลี่ยนแปลงในมิติการใช้ชีวิต การเรียนรู้ ครอบคลุมตลอดจนภาวะเสี่ยงต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงแนวโน้มของสังคมหลังยุคอุตสาหกรรมและความทันสมัย อุดมศึกษาพึงจัดให้มีการศึกษาในระบบ “ศิลปศาสตร์” (Liberal Arts Education) ในยุค post modern – post industrialization ทั้งนี้หมายรวมทั้งสาระแห่งศาสตร์และกระบวนการแห่งศาสตร์ เรียนรู้บนฐานการทำงานในภาคการผลิตและภาคสังคม (work – based/community – based education) และ

7) เศรษฐกิจพอเพียง อุดมศึกษาเป็นผู้นำให้วิเคราะห์ได้และปฏิบัติได้ บนฐานทรัพยากรภูมิสังคมสร้างความรู้ใหม่ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมทั้งระดับโลก ครอบคลุมชุมชน พื้นที่ องค์กร และภาคการผลิต

ส่วนที่สองเป็นปัจจัยภายในระบบอุดมศึกษา ประกอบด้วย 9 เรื่อง คือ

1) รอยต่อกับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอาชีวศึกษา นักเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นตัวป้อนอุดมศึกษามีคุณภาพโดยรวมต่ำลง ค่านิยมในเรื่องปริญญาทำให้ผู้เรียนอาชีวศึกษาน้อยลงเป็นลำดับ ทำให้ขาดแรงงานระดับกลางในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ อุดมศึกษาต้องให้เวลากับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอาชีวศึกษาในเรื่อง 1) การพัฒนาและสร้างครุคุณภาพสูงซึ่งเป็นตัวคูณ (multiplier) 2) การพัฒนาเด็กที่มีความสามารถพิเศษ และ 3) เปิดโอกาสให้ผู้จบอาชีวศึกษาและกำลังทำงานสามารถเข้าศึกษาต่อในอุดมศึกษาได้ด้วยความยืดหยุ่น

2) การแก้ปัญหาอุดมศึกษาในปัจจุบัน ใช้กลไกมาตรฐานและการจัดสรรทรัพยากร เพื่อให้เกิดอุดมศึกษาที่แบ่งงานกันทำ (division of labor) วางตำแหน่งของแต่ละสถาบันให้เหมาะสม (positioning) และแบ่งอุดมศึกษาเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มวิทยาลัยชุมชน 2) กลุ่มมหาวิทยาลัยสี่ปี

และมหาวิทยาลัยศิลปศาสตร์ 3) กลุ่มมหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเฉพาะทาง มหาวิทยาลัย comprehensive และ 4) กลุ่มมหาวิทยาลัยวิจัย มหาวิทยาลัยบัณฑิตศึกษา

3) ธรรมาภิบาลและการบริหารจัดการ อุดมศึกษาไทยต้องปรับปรุงเรื่องนี้ตั้งแต่ระดับสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารทุกระดับโดยสร้างกลไกพัฒนาผู้ดำรงตำแหน่งสภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารระดับต่าง ๆ รวมถึงการปรับโครงสร้างสภามหาวิทยาลัย และการมีสำนักงานเลขาธิการสภามหาวิทยาลัยทำงานเต็มเวลา

4) การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ด้วยความจำกัดของทรัพยากรและนักวิจัยคุณภาพสูง อุดมศึกษาต้องโฟกัสโจทย์วิจัยและสร้างกลไกความเป็นเลิศ ควรนำระบบ Research Assessment Exercise (RAE) มาประยุกต์และปรับใช้เพื่อการประเมินความสามารถการวิจัยและจัดสรรทรัพยากรเพื่อการวิจัยควรผลักดันให้เกิด “ระบบวิจัยแห่งชาติ” สร้าง “ระบบความเชื่อมโยงระหว่างอุดมศึกษาและภาคการผลิต” และมี “กลไกการทำงานร่วมในลักษณะพหุภาคี”

5) การเงินอุดมศึกษา การลงทุนผ่านระบบงบประมาณยังไม่สะท้อนคุณภาพการศึกษาและยังมีได้ใช้เป็นกลไกกับเงินนโยบายอย่างเต็มที่ ดังนั้น การจัดสรรงบประมาณประจำปีให้แก่มหาวิทยาลัยของรัฐควรปรับจาก supply – side financing ให้เป็นตาม Performance – based ให้มากขึ้น จัดรูปแบบใหม่ของกองทุนประเภท contribution scheme ตั้งกองทุนพัฒนาอุดมศึกษา กำกับคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษาด้วยองค์กรกันชน (buffer organization) ใช้หลักการ financial autonomy ในการบริหารการเงินอุดมศึกษาบนฐานการแบ่งกลุ่มมหาวิทยาลัย

6) การพัฒนาบุคลากรในอุดมศึกษา การพัฒนาอาจารย์ต้องคำนึงถึงการพัฒนาหลายมิติ เช่น ด้านวิชาการ ความเป็นครู ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ความสามารถด้านการวิจัย สมรรถนะทางวิชาชีพการบริหารจัดการ การขัดเกลาทางสังคม คำนึงถึงช่วงวัยต่าง ๆ ของการทำงาน และการศึกษา (life cycle development) และจัดให้มีกระบวนการ mentoring โดยผู้มีความรู้และประสบการณ์บนฐานของการพัฒนาจากการทำงานจริง

7) เครือข่ายอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยมีความแตกต่างสูงและมีช่องว่างของระดับการพัฒนาหลากหลายมิติ รัฐควรสนับสนุนและผลักดันให้เกิดเครือข่ายด้วยนโยบายและกลไกงบประมาณ อุดมศึกษาควรควมรวมการเรียนการสอน การทำงาน และการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานร่วมกันจนนำไปสู่การควมรวมสถาบันเมื่อมีความพร้อม

8) การพัฒนาอุดมศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย การพัฒนาเด็ก เยาวชน และนักศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรในพื้นที่ การสร้างความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษา และการพัฒนาอุดมศึกษาสู่อาเซียนและประชาคมโลกมุสลิม และ

9) โครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ของอุดมศึกษา อุดมศึกษาต้องตระหนักว่าการอุดมศึกษาอนาคตเป็นทั้ง “การเตรียมคนเข้าสู่ชีวิตและการปรับแต่งคนเข้าสู่งาน” รัฐพึงสนับสนุนการศึกษา

“ศิลปศาสตร์” (liberal arts education) ในฐานะโครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ ส่งเสริมให้อุดมศึกษาพัฒนาและใช้ศักยภาพทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อรองรับนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ e – Society, e – Industry, e – Commerce, e – Education และ e – Government ผ่านนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ (Government Procurement) อุดมศึกษาต้องจัดเก็บ “ข้อมูล” ของตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอเพื่อให้บริการข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้เรียนและผู้ปกครองในฐานะผู้บริโภค และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเข้าถึง (access) และการลดช่องว่างดิจิทัล (digital divide) เพื่อการเรียนรู้จัดทำสื่อการเรียนรู้ของมหาวิทยาลัยออกสู่สาธารณะ (open courseware) จัดระบบเครือข่ายห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ รวมถึงการจัดตั้งกองทุนพัฒนาโครงสร้างทางกายภาพของสถาบันอุดมศึกษาและจัดทำกรอบนโยบายการพัฒนาระบบ “การเรียนรู้ตลอดชีวิต”

สำหรับบทบาทของเครือข่ายอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนากรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2552 – 2565) นั้น เครือข่ายอุดมศึกษาต้องสนับสนุนการทำงานที่ใช้องค์ความรู้และทรัพยากรร่วมกันเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางวิชาการและผลผลิตที่ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน และประเด็นที่เครือข่ายเสนอให้ สกอ. ดำเนินการในลักษณะเครือข่าย

- 1) การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้วยการเชื่อมโยงอุดมศึกษากับภาคการผลิต
- 2) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระบบอุดมศึกษา
- 3) การปรับโครงสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ด้านการสอน การวิจัย และบริการวิชาการ รวมถึงการเชื่อมโยงกับภาคการผลิต การสร้างฐานความรู้ในมหาวิทยาลัยและชุมชนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

- 4) การจำแนกประเภทสถาบันอุดมศึกษา
- 5) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ
- 6) การพัฒนาระบบข้อมูลอุดมศึกษา และ
- 7) การพัฒนามหาวิทยาลัยในเขตพัฒนาพิเศษ

นอกจากนี้การขับเคลื่อนแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 2 ไปสู่การปฏิบัตินั้น มีปัจจัยที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง คือ

- 1) ความชัดเจนของแผนปฏิบัติในแต่ละช่วงเวลา
- 2) การสนับสนุนจากรัฐบาล/หน่วยงานของรัฐ
- 3) การมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา และ
- 4) ความพร้อมของระบบบริหารจัดการ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการขับเคลื่อนแผนฯ ไปสู่การปฏิบัติทั้งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและ

สำนักงบประมาณต่างก็เห็นด้วยกับกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาวฯ เนื่องจากสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศที่มุ่งสู่ “สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน” และ “สังคมฐานความรู้เพื่อวางรากฐานการพัฒนา” โดยมีเป้าหมายรวมคือ “สังคมแห่งการเรียนรู้” โดยมีข้อเสนอแนะว่า อุดมศึกษาจะต้องผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของภาคการผลิต/การบริการ (การเจริญเติบโตแต่ละภาคการผลิต) และภาคสังคม (ตามความจำเป็นและโครงสร้างประชากร)

มาตรฐานการอุดมศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2549) อ้างถึงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 34 กำหนดให้คณะกรรมการการอุดมศึกษาจัดทำมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติโดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงได้ดำเนินการจัดทำมาตรฐานการอุดมศึกษาเพื่อใช้เป็นกลไกระดับกระทรวง ระดับคณะกรรมการการอุดมศึกษา และระดับหน่วยงานเพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาการอุดมศึกษาต่อไปอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการโดยคำแนะนำของคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในคราวประชุมครั้งที่ 7/2549 เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2549 จึงประกาศมาตรฐานการอุดมศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

มาตรฐานการอุดมศึกษา ประกอบด้วย มาตรฐาน 3 ด้าน 12 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. มาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต บัณฑิตระดับอุดมศึกษาเป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง สามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความสำนึกและความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองและพลโลก

ตัวบ่งชี้

1.1 บัณฑิตมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของตน สามารถเรียนรู้ สร้างและประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง สามารถปฏิบัติงานและสร้างงานเพื่อพัฒนาสังคมให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล

1.2 บัณฑิตมีจิตสำนึก ดำรงชีวิต และปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบ โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม

1.3 บัณฑิตมีสุขภาพดีทั้งด้านร่างกายและจิตใจ มีการดูแล เอาใจใส่ รักษาสุขภาพของตนเองอย่างถูกต้อง เหมาะสม

มาตรฐานด้านการบริหารจัดการการอุดมศึกษา มีการบริหารจัดการการอุดมศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล และพันธกิจของการอุดมศึกษาอย่างมีคุณภาพ

ก. มาตรฐานด้านธรรมาภิบาลของการบริหารการอุดมศึกษามีการบริหารจัดการการอุดมศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล โดยคำนึงถึงความหลากหลายและความเป็นอิสระทางวิชาการ

ตัวบ่งชี้

1) มีการบริหารจัดการบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายของประเภทสถาบันและสังคมเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างมีอิสระทางวิชาการ

2) มีการบริหารจัดการทรัพยากรและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คล่องตัว โปร่งใสและตรวจสอบได้ มีการจัดการศึกษาผ่านระบบและวิธีการต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและคุ้มค่าคุ้มทุน

3) มีระบบการประกันคุณภาพเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ข. มาตรฐานด้านพันธกิจของการบริหารการอุดมศึกษา การดำเนินงานตามพันธกิจของการ

อุดมศึกษาทั้ง 4 ด้าน อย่างมีคุณภาพ โดยมีการประสานความร่วมมือรวมพลังจากทุกภาคส่วนของชุมชน และสังคมในการจัดการความรู้

ตัวบ่งชี้

1) มีหลักสูตรและการเรียน การสอนที่ทันสมัย ยืดหยุ่น สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายของประเภทสถาบันและสังคม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนแบบผู้เรียนเป็นสำคัญเน้นการเรียนรู้และการสร้างงานด้วยตนเองตามสภาพจริง ใช้การวิจัยเป็นฐาน มีการประเมินและใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการหลักสูตร ตลอดจนมีการบริหารกิจการนิสิตนักศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรและการเรียน การสอน

2) มีการวิจัยเพื่อสร้างและประยุกต์ใช้องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์แพร่ความรู้ และทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมตามศักยภาพของประเภทสถาบัน มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศเพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันได้ในระดับนานาชาติของสังคมและประเทศชาติ

3) มีการให้บริการวิชาการที่ทันสมัย เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของสังคมตามระดับความเชี่ยวชาญของประเภทสถาบัน มีการประสานความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับภาคธุรกิจอุตสาหกรรมทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของสังคมและประเทศชาติ

4) มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสาน พัฒนา เผยแพร่ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีการปรับใช้ศิลปะ วัฒนธรรมต่างประเทศอย่างเหมาะสม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

มาตรฐานด้านการสร้างและพัฒนาสังคมฐานความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ การแสวงหาการสร้างและการจัดการความรู้ตามแนวทาง/หลักการอันนำไปสู่สังคมฐานความรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้

ตัวบ่งชี้

1) มีการแสวงหา การสร้าง และการใช้ประโยชน์ความรู้ ทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทศ

เพื่อเสริมสร้างสังคมฐานความรู้

2) มีการบริหารจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ โดยใช้หลักการวิจัยแบบบูรณาการ หลักการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หลักการสร้างเครือข่าย และหลักการประสานความร่วมมือรวมพลังอันนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2554) อ้างถึง มาตรา 34 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้คณะกรรมการการอุดมศึกษาเสนอมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญา ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่งและกฎหมายที่เกี่ยวข้องคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้ดำเนินการจัดทำมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาตามกลุ่มสถาบันที่มีปรัชญา วัตถุประสงค์ และพันธกิจในการจัดตั้งที่แตกต่างกัน เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8 และมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการโดยคำแนะนำของคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงประกาศมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา ไว้ดังต่อไปนี้

1. มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษาประกอบด้วยมาตรฐาน 2 ด้าน ดังนี้

1.1 มาตรฐานด้านศักยภาพและความพร้อมในการจัดการศึกษา ประกอบด้วยมาตรฐานย่อยด้านต่าง ๆ 4 ด้าน

(1) ด้านกายภาพ สถาบันอุดมศึกษามีอาคารที่ประกอบด้วยลักษณะสำคัญของอาคารเรียนที่มีห้องครบทุกประเภท พื้นที่ใช้สอยที่ใช้ในการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมทุก

ประเภทมีจำนวนเพียงพอและเหมาะสมกับจำนวนอาจารย์ประจำ จำนวนนักศึกษาในแต่ละหลักสูตร และจำนวนนักศึกษาตามแผนการรับนักศึกษา ตามเกณฑ์พื้นที่ใช้สอยอาคารโดยประมาณ รวมทั้งต้องจัดให้มีห้องสมุดตามเกณฑ์มาตรฐาน มีครุภัณฑ์ประจำอาคาร ครุภัณฑ์การศึกษา และคอมพิวเตอร์ จำนวนเพียงพอต่อการจัดการศึกษา ทั้งนี้ อาคารและบริเวณอาคารจะต้องมีความมั่นคง ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะหรือความจำเป็นอย่างอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

(2) ด้านวิชาการ สถาบันอุดมศึกษามีศักยภาพและความพร้อมในการปฏิบัติการกิจ ด้านวิชาการสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ของสถาบันอุดมศึกษาและแผนการผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองความต้องการของประเทศและผู้ใช้บัณฑิตโดยรวม มีหลักประกันว่าผู้เรียนจะได้รับการบริการการศึกษาที่ดีสามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างมีคุณภาพ สถาบันต้องมีการบริหารวิชาการที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพประสิทธิผลทั้งในด้านการวางแผนรับนักศึกษาและการผลิตบัณฑิต การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนการประเมินผล การเรียนรู้ การประกันคุณภาพการเรียนการสอน และการพัฒนาปรับปรุงการบริหารวิชาการ

(3) ด้านการเงิน สถาบันอุดมศึกษามีความพร้อมด้านการเงินทั้งงบการเงินรวมและงบที่จำแนกตามกองทุน มีแผนการเงินที่มั่นคง เป็นหลักประกันได้ว่าสถาบันจะสามารถจัดการศึกษาได้ตามพันธกิจและเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งสอดคล้องกับแผนการพัฒนาในอนาคต เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนและผู้ให้บริการอุดมศึกษา สถาบันมีการจัดทายางานการเงินที่แสดงถึงการได้มาของรายได้รายรับ การจัดสรรค่าใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพ และทั่วถึงเป็นธรรมอย่างชัดเจน รวมทั้งการนารายได้ไปลงทุนภายใต้การประเมินและวิเคราะห์ความเสี่ยง มีระบบการติดตามตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงานควบคู่ไปกับการใช้เงินทุกประเภท และมีระบบการติดตามตรวจสอบผลประโยชน์ทับซ้อนของบุคลากรทุกระดับ

(4) ด้านการบริหารจัดการ สถาบันอุดมศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ ค่านิยม ไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และพันธกิจที่กำหนดไว้ โดยมีสภาสถาบันทำหน้าที่กำกับ นโยบาย การดำเนินงานตามแผน การบริหารบุคคลการบริหารงบประมาณและทรัพย์สิน การบริหารสวัสดิการที่จัดให้กับนักศึกษาและบุคลากรทุกระดับรวมทั้งกำกับติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและกฎหมายที่กำหนดไว้ มีการเผยแพร่ผลการกำกับ การดำเนินงานของสภาสถาบันและการบริหารจัดการของผู้บริหารทุกระดับสู่ประชาคมภายในสถาบันและภายนอกสถาบัน ภายใต้หลักธรรมาภิบาลที่ประกอบด้วย หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการตรวจสอบได้ หลักการมีส่วนร่วมและหลักความคุ้มค่า

1.2 มาตรฐานด้านการดำเนินการตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย มาตรฐานย่อยด้านต่าง ๆ 4 ด้าน

(1) ด้านการผลิตบัณฑิต สถาบันอุดมศึกษาดำเนินการรับนักศึกษาเข้าเรียนที่มีคุณสมบัติและจำนวนตรงตามแผนการรับนักศึกษาและสอดคล้องกับเป้าหมายการผลิตบัณฑิตอย่างมีคุณภาพ สถาบันผลิตบัณฑิตได้ตามคุณลักษณะ จุดเน้นของสถาบัน ตรงตามเป้าหมายที่กำหนด และจัดให้มีข้อเสนอแนะที่ชัดเจนเผยแพร่ต่อสาธารณะในเรื่องหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน คณาจารย์ที่ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในและนอกหลักสูตร และตอบสนองความต้องการของนักศึกษา

(2) ด้านการวิจัย สถาบันอุดมศึกษามีการดำเนินงานพันธกิจด้านการวิจัยอย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และภายใต้จุดเน้นเฉพาะ โดยมีการดำเนินการตามนโยบาย แผน งบประมาณ มีการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ นักวิจัย บุคลากรให้มีสมรรถนะในการทาวิจัย ส่งเสริมและสร้างเครือข่ายการทำงานวิจัยกับหน่วยงานภายนอกสถาบันเพื่อให้ได้ผลงานวิจัย ผลงานประดิษฐ์และงานริเริ่มสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพ มีประโยชน์ สนองยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้ในวงกว้างและก่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณชน

(3) ด้านการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม สถาบันอุดมศึกษามีการให้บริการทางวิชาการที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งในวงกว้างและกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งอาจให้บริการโดยการใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งในระดับสถาบันและระดับบุคคลได้ในหลายลักษณะ อาทิ การให้คำปรึกษา การศึกษาวิจัยการค้นคว้าเพื่อแสวงหาคำตอบให้กับสังคม การให้บริการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นต่าง ๆ การจัดให้มีการศึกษาต่อเนื่องบริการแก่ประชาชนทั่วไป การให้บริการทางวิชาการนี้ สามารถจัดในรูปแบบของการให้บริการแบบให้เปล่าหรือเป็นการให้บริการเชิงพาณิชย์ที่ให้ผลตอบแทนเป็นรายได้หรือเป็นข้อมูลย้อนกลับมาพัฒนาและปรับปรุงเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่

(4) ด้านการทานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันอุดมศึกษามีการดำเนินการทานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของชาติทั้งในระดับหน่วยงานและระดับสถาบัน มีระบบและกลไกในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนโดยตรงหรือโดยอ้อม เพื่อให้ผู้เรียนและบุคลากรของสถาบันได้รับการปลูกฝังให้มีความรู้ ตระหนักถึงคุณค่า เกิดความซาบซึ้งและมีสุนทรียะต่อศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องจรรโลงความดีงามในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพวิถีชีวิตที่ปรารถนาและเรียนรู้วิธีการจัดการวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ไม่พึงปรารถนาได้ สถาบันมีการควบคุมการดำเนินงานด้านนี้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพตามเป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์การดำเนินงานด้านการทานุบำรุง ศิลปะและวัฒนธรรมของสถาบัน

2.3 ประชาคมอาเซียน

2.3.1 กำเนิดอาเซียน

การก่อตั้งประชาคมอาเซียนมีจุดเริ่มต้นอันยาวนาน โดยมีปฐมเหตุเกิดจากปัญหาความวุ่นวายภายหลังปี พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945) หลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการแบ่งขั้วอุดมการณ์ทางความคิดเป็นสองฝ่ายระหว่างฝ่ายเสรีนิยม กับฝ่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ นำไปสู่ความไม่ไว้วางใจระหว่างกันจนเกิดเป็นสงครามเย็น (Cold War) ระหว่างประเทศมหาอำนาจ คือ สหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต ขณะนั้นประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้รับความสนใจจากมหาอำนาจทั้งสองฝ่ายในการขยายฐานอุดมการณ์และการแบ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติด้านต่างๆ ตลอดจนการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และภาวะแวดล้อม ทำให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ต้องร่วมมือกันผนึกกำลังและสร้างความกลมเกลียวกันมากขึ้น เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองและป้องกันการรุกรานจากการครอบงำของมหาอำนาจฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยตรง¹ และยังมีความขัดแย้งในภูมิภาคด้านดินแดนระหว่างประเทศในภูมิภาค เช่น ความขัดแย้งระหว่างมลายู และฟิลิปปินส์ ในการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนซาบาวห์ และซาราวัก รวมทั้งการที่สิงคโปร์แยกตัวออกจากมลายา ทำให้หลายประเทศเริ่มตระหนักถึงความจำเป็นในการร่วมมือกันระหว่างประเทศในภูมิภาค

“ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในขณะนั้น ได้มีบทบาทสำคัญในการเดินทางไปเจรจาไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ และได้เชิญให้รัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีก 4 ประเทศ คือ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ มาหารือร่วมกันที่แหลมแท่น จ.ชลบุรี อันนำมาสู่การลงนามในปฏิญญากรุงเทพ เพื่อก่อตั้งอาเซียน ที่วังสราญรมย์ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ไทยจึงถือเป็นทั้งประเทศผู้ร่วมก่อตั้งและเป็น “บ้านเกิด” ของอาเซียน² สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ อาเซียน (Association of South East Asian Nations : ASEAN) ก่อตั้งขึ้นจากปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) โดยมี ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในขณะนั้น ได้เชิญรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียง

¹ ภูณ ใจสมัคร. การเตรียมความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://region4.prd.go.th/download/article/article_20120315145249.pdf [15 พฤศจิกายน 2555].

² กรมอาเซียน. ประเทศไทยกับอาเซียน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.mfa.go.th/asean/th/customize/15616-ประเทศไทยกับอาเซียน.html#top> [15 พฤศจิกายน 2555].

เฉียงใต้มาหารือร่วมกันที่แหลมแท่น จ.ชลบุรี ซึ่งนำมาสู่การลงนามในปฏิญญากรุงเทพ เพื่อก่อตั้งอาเซียนที่วังสราญรมย์ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ซึ่งลงนามโดยรัฐมนตรีสมาชิกผู้ก่อตั้งรวม 5 ประเทศ ได้แก่

1. นายอาดัม มาลิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย
 2. ตุน อับดุล ราซิก บิน ฮุสเซน รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ ประเทศมาเลเซีย
 3. นายนาซิโซ รามอส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์
 4. นายเอส ราชารัตนัม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ สาธารณรัฐสิงคโปร์
 5. พันเอก(พิเศษ) ดร. ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
- ราชอาณาจักรไทย ต่อมาได้มีประเทศอื่นๆเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนในปีต่อมา ดังนี้
6. บรูไนดารุสซาลาม เป็นสมาชิกเมื่อ 8 มกราคม 2527
 7. สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นสมาชิกเมื่อ 28 กรกฎาคม 2539
 8. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นสมาชิกเมื่อ 23 กรกฎาคม 2540
 9. สหภาพพม่า เป็นสมาชิกเมื่อ 23 กรกฎาคม 2540
 10. ราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นสมาชิกเมื่อ 30 เมษายน 2542

ปัจจุบันสมาชิกอาเซียนมีทั้งหมด 10 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ บรูไนดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สหภาพพม่า สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม³

อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วและเป็นตัวอย่างของการรวมตัวของกลุ่มประเทศที่มีพลังต่อรองในเวทีการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความก้าวหน้าของอาเซียน มีปัจจัยจากความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างรัฐสมาชิก อันจะก่อให้เกิดบรรยากาศที่สร้างสรรค์และเอื้อต่อความร่วมมือระหว่างกัน ทำให้สถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เปลี่ยนผ่านจากสภาวะแห่งความ ตึงเครียดและการเผชิญหน้าในยุคสงครามเย็นมาสู่ความมีเสถียรภาพ ความมั่นคงและความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในปัจจุบัน⁴

³ สำนักงาน ก.พ., ก้าวสู่ประชาคม ASEAN 2015, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน ก.พ., 2555), หน้า 9.

⁴ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, **แนวทางกาจัดการเรียนรู้ สู่ประชาคมอาเซียน**, ระดับประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2554), หน้า 1.

2.3.2 ปฏิญญากรุงเทพฯ

ปฏิญญากรุงเทพฯ ที่ก่อตั้งอาเซียน เมื่อปี 2510 ได้ระบุวิสัยทัศน์และวางรากฐานสำหรับการรวมตัวเป็นประชาคมของอาเซียน แต่สถานการณ์ทางการเมืองในภูมิภาคในขณะนั้นอยู่ในยุคของสงครามเย็น ความคิดที่จะร่วมมือกันจึงไม่ดำเนินการอย่างจริงจัง แต่ต่อมาเมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง ประเทศในภูมิภาคจึงสามารถหันหน้าเข้าหากันและร่วมมือกันมากขึ้น ส่งผลให้แนวคิดที่จะมีการรวมตัวการอย่างเหนียวแน่นได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ปฏิญญากรุงเทพฯ ได้ระบุวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 7 ประการของการจัดตั้งอาเซียน ได้แก่

1. ส่งเสริมความร่วมมือและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์และการบริหาร
2. ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงส่วนภูมิภาค
3. เสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ พัฒนาการทางวัฒนธรรมในภูมิภาค
4. ส่งเสริมให้ประชาชนในอาเซียนมีความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดี
5. ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปของการฝึกอบรมและการวิจัยและส่งเสริมการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
6. เพิ่มประสิทธิภาพของการเกษตรและอุตสาหกรรม การขยายการค้า ตลอดจนการปรับปรุงการขนส่งและการคมนาคม
7. เสริมสร้างความร่วมมืออาเซียนกับประเทศภายนอก องค์การความร่วมมือแห่งภูมิภาคอื่นๆ และองค์การระหว่างประเทศ

2.2.3 นโยบายการดำเนินงานของอาเซียน

นโยบายการดำเนินงานของอาเซียนจะเป็นผลจากการประชุมหารือในระดับหัวหน้ารัฐบาล ระดับรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียน ทั้งนี้ การประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) หรือการประชุมของผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นการประชุมระดับสูงสุดจะกำหนดแนวนโยบายในภาพรวมและเป็นโอกาสที่ประเทศสมาชิกจะร่วมกันประกาศเป้าหมายและแผนงานของอาเซียนในระยะยาว ซึ่งจะปรากฏเป็นเอกสารในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ - แถลงการณ์ร่วม (Joint Declaration) - ปฏิญญา (Declaration) - แผนปฏิบัติการ (Action Plan) - อนุสัญญา (Convention) หรือ - ความตกลง (Agreement) เช่น Hanoi Declaration, Hanoi Plan of Action และ ASEAN Convention on Counter Terrorism เป็นต้น การประชุมสุดยอดอาเซียนมีกำหนดการประชุม 2 ครั้งต่อปี มีกำหนด การครั้งละ 3 วัน โดยมีการประชุมย่อย ดังนี้

- 1) หัวหน้ารัฐบาลของรัฐสมาชิกจัดการประชุมภายใน

2) หัวหน้ารัฐบาลของรัฐสมาชิกหารือร่วมกันกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในที่ประชุมกลุ่มอาเซียน

3) การประชุมที่เรียกว่า "อาเซียนบวกสาม" ประมุขของรัฐสมาชิกประชุมร่วมกับประมุขของสาธารณรัฐประชาชนจีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ โดยจัดขึ้นพร้อมกับการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน

4) การประชุม "อาเซียน-เซอร์" ประมุขของรัฐสมาชิกประชุมร่วมกับประมุขของออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ส่วนการประชุมในระดับรัฐมนตรีและเจ้าหน้าที่อาวุโสอาเซียนจะเป็นการประชุมเพื่อพิจารณาทั้งนโยบายการดำเนินงานในภาพรวมและเฉพาะด้าน

2.2.4 การก่อตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community)

“คำว่า “ประชาคม” ถูกใช้เรียกกระบวนการสร้างสัมพันธ์ในอาเซียนมาแต่แรกเริ่ม เมื่อมาถึงวันนี้อาเซียนปรับแนวทางมามุ่งสร้างทั้งรัฐและประชาชนพลเมืองของทั้ง 10 ประเทศ ให้หลอมความคิดร่วมกัน ใช้ชีวิตอยู่ร่วมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกันดูว่าจะรวมทั้ง 10 ประเทศให้เป็นเกือบเหมือนประเทศเดียวกัน” เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค ความร่วมมือและความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับต่างประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า จากที่ประชุมสุดยอดอาเซียนที่บาหลี เมื่อเดือนตุลาคม ปี 2546 ผู้นำอาเซียนได้ร่วมลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียนที่เรียกว่า ข้อตกลงบาหลี 2 (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เพื่อสนับสนุนให้อาเซียนรวมตัวเป็นชุมชนหรือประชาคมเดียวกันและร่วมมืออย่างรอบด้านให้สำเร็จภายในปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020)

1) แต่ต่อมาได้ตกลงที่จะร่นระยะเวลาจัดตั้งเป็นปี 2558 โดยมีกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) เป็นพื้นฐานทางกฎหมายร่วมกันที่จะต้องปฏิบัติตาม (Legal Binding) อันเป็นกรอบกระบวนการปฏิรูปอาเซียนเพื่อปรับสภาพนิติบุคคลและจัดโครงสร้างองค์กรใหม่เพื่อการเป็นประชาคมอาเซียน โดยมุ่งเน้นการสร้างนิติฐานะ (Legal Status) ทางกฎหมายและมีพันธะสัญญาต่อกันในเวทีระหว่างประเทศของอาเซียนกฎบัตรอาเซียนจะเกี่ยวข้องกับโครงสร้างองค์กร สถานะทางกฎหมาย กระบวนการตัดสินใจ และกลไกการระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิก รวมทั้งเรื่องกองทุนและงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของอาเซียน อันประกอบด้วย 3 ประชาคมย่อย ซึ่งเปรียบเสมือน 3 เสาหลัก (Pillars)

2.2.5 อัตลักษณ์และสัญลักษณ์ของอาเซียน (Identity and Symbols)

ตามกฎบัตรอาเซียน (หมวด 11 ข้อ 35-40) กำหนดให้อาเซียน มีหน้าที่ในการส่งเสริม 1) อัตลักษณ์ ซึ่งหมายถึงการสร้างความรู้สึกในการเป็นเจ้าของอาเซียนในหมู่ประชาชน 2) สัญลักษณ์ ได้แก่

คำขวัญของอาเซียน ได้แก่

“หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ หนึ่งประชาคม”

“One Vision, One Identity, One Community”

ธงประจำอาเซียน

ธงคือสิ่งที่แสดงถึงความมั่นคง สันติภาพ ความเป็นเอกภาพและพลวัติของอาเซียน อันเป็นที่มาของ สี 4 สีที่ปรากฏอยู่บนธง

ดวงตราอาเซียน

สัญลักษณ์ของอาเซียนเป็นรวงข้าวสีเหลือง 10 มัด หมายถึงตัวแทนของประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้ง 10 ประเทศที่ร่วมก่อตั้งอาเซียน อยู่ในพื้นที่วงกลมสีแดง สีขาว และน้ำเงิน ซึ่งแสดงถึงความเป็นเอกภาพ มีตัวอักษรคำว่า “asean” สีน้ำเงิน อยู่ใต้ภาพ รวงข้าวอันแสดงถึงความมุ่งมั่นที่จะทำงานร่วมกันเพื่อความมั่นคง สันติภาพ เอกภาพ ความเป็นหนึ่งเดียว ความสามัคคีและความก้าวหน้าของประเทศสมาชิกอาเซียน สีที่ปรากฏในสัญลักษณ์ของอาเซียน เป็นสีสำคัญที่ปรากฏในธงชาติของแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียน “1.สีแดง หมายถึง ความกล้าหาญและการก้าวหน้า 2.สีขาว หมายถึง ความบริสุทธิ์ 3.สีน้ำเงิน หมายถึง สันติภาพและความมั่นคง 4.สีเหลือง หมายถึง ความเจริญรุ่งเรือง”

วันอาเซียน กำหนดให้วันที่ 8 สิงหาคม ของทุกปีเป็นวันอาเซียน เนื่องจากเป็นวันลงนามปฏิญญากรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ.2510 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของอาเซียนนั่นเอง

เพลงประจำอาเซียน (ASEAN Anthem)

อาเซียนมีเพลงประจำอาเซียนที่บ่งบอกถึงความเป็นอาเซียน ชื่อว่าเพลง The ASEAN Way เป็นเพลงที่แต่งโดยคนไทยได้แก่ นายกิตติคุณ สุดประเสริฐ (ทำนองและเรียบเรียง) นายสำเภา ไตรอุดม (ทำนอง) และนางพยอม วลัยพัชรา (เนื้อร้อง) เนื้อเพลง ASEAN Way Raise our flag high, sky high Embrace the pride in our heart ASEAN we are bonded as one Look'in out to the world. For peace, our goal from the very start And prosperity to last. We dare to

dream we care to share. Together for ASEAN we dare to dream we care to share for it's the way of ASEAN พลีวลูกลม โบกสะบัด ได้หม้อรงปลิวไสว สัญญาแห่งสัญญาทางใจ วันที่เรามาพบกับอาเซียนเป็นหนึ่งดังที่ใจเราปรารถนา เราพร้อมเดินทางไ้ทางนั้น หล่อหลอมจิตใจ ให้เป็นหนึ่งเดียว อาเซียนยึดเหนี่ยวสัมพันธ์ ให้สังคมนี้มีแต่แบ่งปัน เศรษฐกิจสังคมก้าวไกล

ภาษาทำงานของอาเซียน

ภาษาอังกฤษคือภาษาทำงานของอาเซียน เป็นภาษาที่ใช้ในระหว่างการประชุม การโต้ตอบจดหมาย การจัดทำรายงานการประชุม ผลการพิจารณาและมติที่ประชุม ตลอดจนการจัดทำคำแถลงการณ์ และการปฏิสัมพันธ์ต่างๆ ของอาเซียน ทั้งนี้ในฐานะเป็นสมาคมอาเซียนไม่ได้ให้บริการด้านการแปลหรือตีความ

ประชากรอาเซียน

ประชากรอาเซียนมีจำนวนทั้งหมด ประมาณ 607 ล้านคน

พม่า	ประชากร 414,000 คน	พื้นที่ 5,765 ต.ร.กม.
ราชอาณาจักรกัมพูชา	ประชากร 14.8 ล้านคน	พื้นที่ 181,035 ต.ร.กม.
สาธารณรัฐอินโดนีเซีย	ประชากร 243 ล้านคน	พื้นที่ 1,904,443 ต.ร.กม.
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	ประชากร 6.4 ล้านคน	พื้นที่ 236,800 ต.ร.กม.
มาเลเซีย	ประชากร 28.7 ล้านคน	พื้นที่ 329,758 ต.ร.กม.
สหภาพพม่า	ประชากร 53 ล้านคน	พื้นที่ 678,034 ต.ร.กม.
สาธารณรัฐฟิลิปปินส์	ประชากร 98 ล้านคน	พื้นที่ 298,170 ต.ร.กม.
ราชอาณาจักรไทย	ประชากร 67.6 ล้านคน	พื้นที่ 513,115 ต.ร.กม.
สาธารณรัฐสิงคโปร์	ประชากร 5.18 ล้านคน	พื้นที่ 712.4 ต.ร.กม.
สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	ประชากร 90 ล้านคน	พื้นที่ 337,912 ต.ร.กม.

กฎบัตรอาเซียน

กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) หรือกฎบัตรสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ประเทศสมาชิกร่วมกันกำหนดขึ้นและลงนามประกาศสัตยาบันร่วมกัน เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 2008 และมีผลบังคับใช้นับแต่วันที่ 15 ธันวาคมในปีเดียวกันนั้นเอง กฎบัตรเสมือนเป็นกฎหมายข้อตกลงร่วมกัน จึงมีการเขียนอย่างละเอียดครอบคลุม นับตั้งแต่การเริ่มต้นบรรยายถึงพันธกิจที่มีร่วมกันแล้วแบ่งเป็นหมวด เช่น วัตถุประสงค์ของอาเซียนก่อเกิดขึ้นมาเพื่ออุดมการณ์อย่างไรใด หมวดการรับสมาชิกหรือแม้กระทั่งการจัดการประชุมในภาวะฉุกเฉินที่มีผลกระทบกับอาเซียน

หรือการระงับกรณีพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศก็มีกำหนดไว้ในกฎบัตรอย่างเป็นทางการเป็นขั้นเป็นตอน ในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อปี 2550 ที่ประเทศสิงคโปร์ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในกฎบัตรอาเซียน ซึ่งเปรียบเสมือนธรรมนูญของอาเซียนที่จะวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของอาเซียนในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขับเคลื่อนการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี 2558 ตามที่ผู้นำอาเซียนได้ตกลงกันไว้

โดยวัตถุประสงค์ของกฎบัตรคือทำให้อาเซียนเป็นองค์การที่มีประสิทธิภาพ มีประชาชนเป็นศูนย์กลางและเคารพกฎกติกาในการทำงานมากขึ้น นอกจากนี้กฎบัตรอาเซียนจะเป็นสถานะนิติบุคคล แก่อาเซียนในฐานะที่เป็นองค์กรระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental Organization) กฎบัตรอาเซียนกำหนดให้อาเซียนและประเทศสมาชิกปฏิบัติตามหลักการดังต่อไปนี้

1. เคารพเอกราช อธิปไตย ความเสมอภาค บูรณภาพแห่งดินแดนและอัตลักษณ์แห่งชาติของรัฐสมาชิกอาเซียนทั้งปวง
2. ผูกพันและรับผิดชอบร่วมกันในการเพิ่มพูนสันติภาพ ความมั่นคง และความมั่นคงของภูมิภาค
3. ไม่รุกรานหรือข่มขู่ว่าจะใช้กำลังหรือการกระทำอื่นใดในลักษณะที่ขัดต่อกฎหมายระหว่างประเทศ
4. ระงับข้อพิพาทโดยสันติ
5. ไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐสมาชิกอาเซียน
6. เคารพสิทธิของรัฐสมาชิกทุกรัฐในการดำรงประชาชาติของตนโดยปราศจากการแทรกแซง การบ่อนทำลาย และการบังคับจากภายนอก
7. ปรีกษาหารือที่เพิ่มพูนขึ้นในเรื่องที่มีผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อผลประโยชน์ร่วมกันของอาเซียน
8. ยึดมั่นต่อหลักนิติธรรม ธรรมาภิบาล หลักประชาธิปไตยและรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญ
9. เคารพเสรีภาพพื้นฐาน การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม
10. ยึดถือกฎบัตรสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศ รวมถึงกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่รัฐสมาชิกอาเซียนยอมรับ
11. ละเว้นจากการมีส่วนร่วมในการคุกคามอธิปไตย บูรณภาพแห่งดินแดนหรือเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจของรัฐสมาชิกอาเซียน
12. เคารพในวัฒนธรรม ภาษา และศาสนาที่แตกต่างของประชาชนอาเซียน
13. มีส่วนร่วมกับอาเซียนในการสร้างความสัมพันธ์กับภายนอกทั้งในด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และสังคม โดยไม่ปิดกั้นและไม่เลือกปฏิบัติ

14. ยึดมั่นในกฎการค้าพหุภาคีและระบอบของอาเซียน จุดเด่นประการหนึ่งของกฎบัตรอาเซียนคือการที่ข้อบทต่างๆ ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้อาเซียนเป็นองค์กรที่ประชาชนเข้าถึงและเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนในประเทศสมาชิกมากยิ่งขึ้นกฎบัตรอาเซียน

กลไกการบริหารของอาเซียน (Organs)

1. ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) เป็นองค์กรสูงสุดในการกำหนดนโยบายและมีการประชุมปีละ 2 ครั้ง มีหน้าที่ดังนี้ 1) ให้แนวนโยบายและตัดสินใจเรื่องสำคัญๆ 2) สั่งการให้มีการประชุมระดับรัฐมนตรีเป็นการเฉพาะกิจเพื่อพิจารณาเรื่องที่ เกี่ยวข้องกับเสาหลักต่างๆ มากกว่า 1 เสา 3) ดำเนินการแก้ไขสถานการณ์ฉุกเฉินที่กระทบต่ออาเซียน 4) ตัดสินข้อพิพาทระหว่างรัฐสมาชิกกรณีที่ไม่อาจหาข้อยุติในข้อขัดแย้งได้ หรือ มีการไม่ปฏิบัติตามคำตัดสินของกลไกระงับข้อพิพาท 5) ตั้งหรือยุบองค์กรอาเซียน 6) แต่งตั้งเลขาธิการอาเซียน

2. คณะมนตรีประสานงานอาเซียน (ASEAN Coordinating Council) ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของประเทศสมาชิกอาเซียน ทำหน้าที่เตรียมการประชุมสุดยอดอาเซียนประสานงานระหว่าง 3 เสาหลัก เพื่อความเป็นบูรณาการในการดำเนินงานของอาเซียน และแต่งตั้งรองเลขาธิการอาเซียน

3. คณะมนตรีประชาคมอาเซียน (ASEAN Community Council) สำหรับ 3 เสาหลักของประชาคมอาเซียน ประกอบด้วยผู้แทนที่แต่ละประเทศสมาชิกแต่งตั้งเพื่อทำหน้าที่ประสานงานและติดตามการดำเนินงานตามแนวนโยบายของผู้นำทั้งในเรื่องที่อยู่ภายใต้เสาหลักของตน และเรื่องที่เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลายเสาหลักเสนอรายงานและข้อเสนอแนะในเรื่องที่อยู่ภายใต้การดูแลของตนต่อผู้นำ

4. องค์กรระดับรัฐมนตรีอาเซียนเฉพาะสาขา (ASEAN Sectoral Ministerial Bodies) จัดตั้งโดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียน มีหน้าที่หลัก คือ 1) ดำเนินการตามอาณัติที่มีอยู่แล้ว 2) นำความตกลงและมติของผู้นำไปปฏิบัติ 3) เสริมสร้างความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการสร้างประชาคมอาเซียน 4) เสนอรายงานและข้อเสนอแนะต่อคณะมนตรีประชาคมอาเซียนที่เหมาะสม 5) สามารถมีเจ้าหน้าที่อาวุโสหรือองค์กรย่อยเพื่อสนับสนุนการทำงานได้

5. สำนักเลขาธิการอาเซียน (ASEAN Secretariat) อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของเลขาธิการอาเซียน (Secretary General of ASEAN) ซึ่งมีบทบาทมากขึ้นโดยนอกจากจะเป็นหัวหน้าเจ้า หน้าที่ฝ่ายบริหารของอาเซียนแล้ว เลขาธิการอาเซียนจะมีบทบาทในการติดตามการปฏิบัติตามคำตัดสินของกลไกระงับข้อพิพาทและรายงานตรงต่อผู้นำและสนับสนุนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรของอาเซียนกับภาคประชาสังคม ทั้งนี้ให้มีรองเลขาธิการอาเซียน (Deputy Secretary General) 4 คน โดย 2 คนจะมาจากการหมุนเวียนตามลำดับตัวอักษรประเทศ มีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี และอีก

2 คนมาจากการคัดเลือกตามความสามารถ มีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี และอาจได้รับการต่ออายุได้อีก 1 วาระ

6. คณะผู้แทนถาวรประจำอาเซียน (Committee of Permanent Representatives (CPR) to ASEAN) ที่กรุงจาการ์ตา โดยประเทศสมาชิกจะแต่งตั้งผู้แทนระดับเอกอัครราชทูตเพื่อทำหน้าที่เป็นคณะผู้แทนถาวรประจำอาเซียนที่กรุงจาการ์ตา ซึ่งเป็นคนละคนกับเอกอัครราชทูตประจำกรุงจาการ์ตา ทำหน้าที่แทนคณะกรรมการอาเซียน โดยคณะผู้แทนถาวรประจำอาเซียนจะมีบทบาทสำคัญสองด้าน ได้แก่ การเป็นผู้แทนของประเทศสมาชิกและการเป็นผู้แทนของอาเซียน ซึ่งจะเป็นเรื่องการสนับสนุนคณะมนตรีประชาคมอาเซียนและองค์การความร่วมมือเฉพาะด้านต่างๆ การประสานงานกับสำนักเลขาธิการอาเซียน เลขาธิการอาเซียน และสำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติของแต่ละประเทศสมาชิกและการส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศคู่เจรจา

7. สำนักเลขาธิการอาเซียนแห่งชาติ (ASEAN National Secretariat) จัดตั้งโดยประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ เพื่อเป็นจุดประสานงานในการประสานงานและสนับสนุนภารกิจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนภายในประเทศ รวมทั้งการเตรียมการประชุมต่างๆ ของอาเซียนตลอดจนเป็นศูนย์กลางเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียนด้วย

8. องค์การสิทธิมนุษยชนของอาเซียน (ASEAN Human Rights Body- AHRB) มีหน้าที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคโดยจะมีการตั้งคณะผู้เชี่ยวชาญขึ้นมายกร่างเอกสารกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ (Term Reference) ขององค์การดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศได้ให้แนวทางว่าอำนาจหน้าที่ขององค์การสิทธิมนุษยชนอาเซียนไม่ควรจำกัดแค่การให้คำปรึกษา แต่ควรรวมถึงการติดตามและประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในภูมิภาค การส่งเสริมการศึกษาและการตื่นตัวของหน่วยงานภาครัฐและประชาชนด้วย

9. มูลนิธิอาเซียน (ASEAN Foundation) มีหน้าที่สนับสนุนเลขาธิการอาเซียนและประสานงานกับองค์กรอื่นๆ ของอาเซียนในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ ของอาเซียน ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ที่ชะอำ หัวหิน เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2552 ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ ผู้นำอาเซียนได้ลงนามรับรองปฏิญญาชะอำหัวหิน ว่าด้วยแผนงานจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ค.ศ. 2009-2015) เพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายในการจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี 2558 ใน 3 เสาหลัก (pillars) คือ 1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community - ASC) 2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) 3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC) เมื่อมีการรวมตัวเช่นนี้ ประเทศไทยจะได้ประโยชน์ไม่น้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การเตรียมความพร้อมของภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐถือเป็นกลไกขับเคลื่อนประเทศที่จะต้องเตรียมความพร้อมของเจ้าหน้าที่เพื่อรองรับ

การจัดตั้งประชาคมอาเซียน การแข่งขันทางเศรษฐกิจและการเคลื่อนย้ายแรงงานที่จะขยายตัวในอนาคต ต่อมาในระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 เมื่อวันที่ 20 พ.ย. 2550 ผู้นำอาเซียนได้ลงนามกฎบัตรอาเซียนซึ่งเป็นเสมือนธรรมนูญของอาเซียนที่จะวางกรอบทางกฎหมายและโครงสร้างองค์กร โดยมีเป้าหมาย 3 ประการ คือ 1. มีกฎกติกาในการทำงาน(Rules-based) 2. มีประสิทธิภาพ 3. มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง “กฎบัตรอาเซียนมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 ธ.ค. 2551 กล่าวคือ หลังจากที่ประเทศสมาชิกครบทั้ง 10 ประเทศ ได้ให้สัตยาบันกฎบัตร และการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ระหว่างวันที่ 28 กุมภาพันธ์ – 1 มีนาคม 2552 ที่จังหวัดเพชรบุรี เป็นการประชุมระดับผู้นำอาเซียนครั้งแรกหลังจากกฎบัตรมีผลบังคับใช้” ทำให้อาเซียนมีสถานะองค์กรระหว่างประเทศที่ผูกพันประเทศสมาชิกมากขึ้นและเป็นการวางรากฐานสำหรับการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี 2558

เสาหลักประชาคมอาเซียน (pillars)

ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community - ASC) ความร่วมมือในการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนนั้น มีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้ประเทศในภูมิภาคอยู่อย่างสันติสุข แก้ไขปัญหาภายในภูมิภาคโดยสันติวิธีและยึดมั่นในหลักความมั่นคงรอบด้าน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ประชาคมความมั่นคงอาเซียนจะ (1) ใช้เอกสารทางการเมืองและกลไกของอาเซียนที่มีอยู่แล้วในการเพิ่มศักยภาพในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทภายในภูมิภาค รวมทั้งการต่อต้านการก่อการร้าย การลักลอบ ค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์อาชญากรรมข้ามชาติอื่นๆ และการขจัดอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง (2) ริเริ่มกลไกใหม่ๆ ในการเสริมสร้างความมั่นคง และกำหนดรูปแบบใหม่สำหรับความร่วมมือในด้านนี้ ซึ่งรวมไปถึงการกำหนดมาตรฐานการป้องกัน การเกิดข้อพิพาท การแก้ไขข้อพิพาท และการส่งเสริมสันติภาพภายหลังการเกิดข้อพิพาท (3) ส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเล ซึ่งอาเซียนยังไม่มีความร่วมมือด้านนี้ ทั้งนี้ ความร่วมมือข้างต้นจะไม่กระทบต่อนโยบายต่างประเทศ และความร่วมมือทางทหารของประเทศสมาชิกกับประเทศนอกภูมิภาค ปัจจุบันอาเซียนได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community Blueprint) โดยมีเป้าหมายเพื่อ ก) สร้างประชาคมอาเซียนให้มีค่านิยมร่วมกัน การมีกฎเกณฑ์และค่านิยมร่วมกัน ครอบคลุมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่จะร่วมกันทำเพื่อสร้างความเข้าใจในระบบสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่แตกต่างของประเทศสมาชิก ส่งเสริมพัฒนาการทางการเมืองไปในทิศทางเดียวกัน เช่น หลักการประชาธิปไตย การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม การต่อต้านการทุจริต การส่งเสริมหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล เป็นต้น ข) ให้อาเซียนสามารถเผชิญกับภัยคุกคามด้านความมั่นคงในรูปแบบใหม่ ส่งเสริมความสงบสุขและรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาความมั่นคงสำหรับประชาชนที่ครอบคลุมในทุกด้าน ครอบคลุมความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในรูปแบบ

แบบเดิม มาตราการสร้างควมไว้วางใจและการระงับข้อพิพาทโดยสันติเพื่อป้องกันสงครามและให้ประเทศสมาชิกอาเซียนอยู่ด้วยกันโดยสงบสุขและไม่มีควมหวาดระแวง ขยายความร่วมมือเพื่อต่อต้านภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น การต่อต้านการก่อการร้ายอาชญากรรมข้ามชาติต่างๆ เช่น ยาเสพติด การค้ำมนุษย์ ตลอดจนเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันและจัดการภัยพิบัติและภัยธรรมชาติ ค) เสริมสร้างให้อาเซียนมีปฏิสัมพันธ์ที่หนักแน่นและสร้างสรรค์กับประชาคมโลกโดยมีอาเซียน เป็นผู้นำในภูมิภาค การมีพลวัตและปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก เพื่อเสริมสร้างบทบาทของอาเซียนในความร่วมมือระดับภูมิภาคเช่น กรอบอาเซียนบวกสาม กับจีน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) และการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก ตลอดจนความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับมิตรประเทศและองค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ เป้าหมายในประชาคมการเมืองและความมั่นคง สรุปลงได้ดังนี้

- ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง
- อยู่ร่วมกันโดยสันติ
- แก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธี
- สร้างกฎเกณฑ์และค่านิยมร่วมกัน
- ด้านประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน
- ความรับผิดชอบร่วมกันในการสร้าง ความมั่นคงที่ครอบคลุมรอบด้าน เช่น โรคระบาด
- ภัยพิบัติธรรมชาติ
- มีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก ผลกระทบจากการรวมตัวเป็นประชาคมการเมืองและ

ความมั่นคง

- การควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐที่เข้มข้นยิ่งขึ้น
- การส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน
- การส่งเสริมสันติภาพและความปรองดองบนพื้นฐานของสันติวิธี
- ช่องว่างในการพัฒนาอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งทางสังคม
- ปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การลักลอบค้ำมนุษย์ การค้าอาวุธยาเสพติดและสารตั้ง

ต้น การลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย การก่อการร้าย นอกจากนี้ อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ กลไกการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งของประชาคมอาเซียน มีลักษณะมุ่งเน้นแก้ไขความขัดแย้งระหว่างรัฐ แต่โลกในปัจจุบัน ความขัดแย้งส่วนใหญ่เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในรัฐ แต่มีลักษณะข้ามชาติ ดังนั้น กลไกอาเซียนจึงอาจจะมีประสิทธิภาพรองรับกับความขัดแย้งในรูปแบบใหม่

1. การพัฒนาทางการเมือง ประเด็นที่ Blueprint ให้ความสำคัญคือ เรื่องการส่งเสริมประชาธิปไตยสิทธิมนุษยชน และการติดต่อในระดับประชาชนต่อประชาชน อย่างไรก็ตามในโลกแห่งความเป็นจริง อาเซียนยังมีปัญหามากเกี่ยวกับพัฒนาการประชาธิปไตย หลายประเทศสมาชิกยังเป็นเผด็จการ ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยเต็มใบก็มีเพียงไม่กี่ประเทศ นอกจากนี้ถึงแม้ในกฎบัตร

อาเซียนจะระบุว่าจะมีการจัดตั้งกลไกด้านสิทธิมนุษยชนขึ้นมา แต่ในที่สุดอำนาจหน้าที่ของกลไกนี้จะถูกตัดทอดลงจนกลายเป็นแค่เสือกระดาษ

2. การพัฒนาบรรทัดฐาน อีกเรื่องหนึ่งที่ Blueprint ให้ความสำคัญคือ การพัฒนาบรรทัดฐาน คือกฎเกณฑ์ข้อตกลงต่างๆของอาเซียน ขณะนี้ข้อตกลงหลักๆของอาเซียนมีสนธิสัญญาสมานฉันท์และความร่วมมือ (Treaty of Amity and Cooperation) กฎบัตรอาเซียนสนธิสัญญาเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และความตกลงการต่อต้านการก่อการร้ายของอาเซียน ในอนาคตอาเซียนคงจะต้องพัฒนาขยายการทำสนธิสัญญาและข้อตกลงให้ครอบคลุมในด้านต่างๆต่อไป โดยอยากจะให้มองสหภาพยุโรปวิวัฒนาการของสหภาพยุโรปที่เป็นมาโดยตลอด ตั้งแต่การจัดตั้งประชาคมยุโรป มีสนธิสัญญารองรับต่อมาการจัดตั้งสหภาพยุโรปก็มีสนธิสัญญา Maastricht อาเซียนควรจะดูตัวอย่างจากยุโรป และควรพัฒนาความร่วมมือในอนาคต โดยมีสนธิสัญญารองรับ

3. การป้องกันความขัดแย้ง ประชาคมความมั่นคงอาเซียน จะเน้นในการสร้างกลไกป้องกันความขัดแย้ง ซึ่งกลไกที่สำคัญคือ ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า CBM (Confidence Building Measures) หรือมาตรการสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน การจัดประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียน การจดทะเบียนการซื้อขายอาวุธในอาเซียน (ASEAN arm register) และการพัฒนาระบบเตือนภัยล่วงหน้า อย่างไรก็ตาม การพัฒนามาตรการเหล่านี้ ไม่ใช่เรื่องง่าย และไม่แน่ใจว่าจะทันในปี 2015 หรือไม่ การประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนนั้น ยังมีความร่วมมือที่เบาบางมาก และเรื่องนี้เป็นเรื่องที่แปลกแต่จริงที่อาเซียนก่อตั้งมา 40 กว่าปีแล้ว แต่ไม่มีการประชุมรัฐมนตรีกลาโหมอาเซียนเลย เพิ่งจะมีประชุมครั้งแรกเมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง ดังนั้น หากอาเซียนยังไม่มีความร่วมมือทางทหารอย่างจริงจัง การพัฒนาไปสู่การเป็นประชาคมความมั่นคงอาเซียนอย่างแท้จริงคงจะไม่เกิดขึ้น

4. การแก้ไขความขัดแย้ง อีกเรื่องหนึ่งที่ Blueprint กล่าวถึงคือ การพัฒนากลไกแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งมีการระบุถึงกลไกต่างๆที่จะเป็นการแก้ไขความขัดแย้งอย่างสันติวิธี อย่างไรก็ตามมีกลไกหนึ่งที่สหประชาชาติใช้อย่างได้ผลคือ กองกำลังรักษาสันติภาพ (peace keeping force) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ได้มีการถกเถียงกันในประเด็นที่ว่า อาเซียนควรมีการจัดตั้งกองกำลังรักษาสันติภาพของอาเซียนหรือไม่ อินโดนีเซียดูจะผลักดันเรื่องนี้เป็นพิเศษ แต่มีหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศที่ยังมีระบอบเผด็จการในอาเซียน ยังคงหวาดระแวงว่า กองกำลังรักษาสันติภาพอาเซียนอาจเป็นกลไกที่จะเข้ามาแทรกแซงกิจการภายใน โดยเฉพาะการเข้ามาทำให้ระบอบเผด็จการของตนสั่นคลอนลง ดังนั้น ขณะนี้อาเซียนจึงไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องนี้ ผู้เขียนมองว่า ควรผลักดันการจัดตั้งกองกำลังรักษาสันติภาพของอาเซียนให้เกิดขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นกลไกในการรักษาสันติภาพในอาเซียนแล้ว ยังจะทำให้อาเซียนมีความเป็นเอกภาพมากขึ้น โดยเฉพาะในกรอบของการส่งกองกำลังอาเซียนเข้าร่วมกับกองกำลังรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ

5. อุปสรรค การจัดตั้งประชาคมความมั่นคงอาเซียนนั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย ทั้งนี้เพราะยังมีอุปสรรคหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง กรณีพิพาทเรื่องพรมแดนระหว่างประเทศสมาชิก ประเทศสมาชิกยังมีความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และยังคงกำหนดยุทธศาสตร์ทางทหาร โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานว่า ประเทศเพื่อนบ้านอาจจะเป็นศัตรู หากอาเซียนแก้ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้ การจัดตั้งประชาคมความมั่นคงอาเซียนอย่างแท้จริงก็คงจะเกิดขึ้นไม่ได้

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆ ได้ โดย (1) มุ่งให้เกิดการไหลเวียนอย่างเสรีของสินค้า บริการ การลงทุน เงิน ทุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมภายในปี 2558 (2) ทำให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (single market and production base) โดยจะริเริ่มกลไกและมาตรการใหม่ๆ ในการปฏิบัติตามข้อริเริ่มทางเศรษฐกิจที่มีอยู่แล้ว (3) ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศสมาชิกใหม่ของอาเซียนเพื่อลดช่องว่างการพัฒนาและช่วยให้ประเทศเหล่านี้เข้าร่วมกระบวนการรวมตัวทางเศรษฐกิจของอาเซียน (4) ส่งเสริมความร่วมมือในนโยบายการเงินและเศรษฐกิจมหภาค ตลาดการเงินและตลาดทุน การประกันภัยและภาษีอากร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม พัฒนาความร่วมมือด้านกฎหมาย การเกษตร พลังงาน การท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการยกระดับการศึกษาและการพัฒนาฝีมือแรงงาน ในการที่จะรวมตัวเป็น “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ภายในปี 2558 นั้น กลุ่มประเทศอาเซียนได้จัดทำแผนงานในเชิงบูรณาการในด้านเศรษฐกิจต่างๆ หรือพิมพ์เขียวเพื่อจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 เรื่อง ดังนี้ (1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว จะนำไปสู่การใช้กฎระเบียบการค้าในประเทศสมาชิกทั้งหมดเป็นอย่างเดียวกัน (Harmonization of Rules and Regulations) ทั้งในด้านมาตรฐาน คุณภาพ ราคา อัตราภาษี รวมถึงกฎระเบียบในการซื้อขาย การจัดมาตรการและข้อกีดกันต่างๆ รวมถึงการมีมาตรการอำนวยความสะดวกทางการค้า เงื่อนไขการเคลื่อนย้ายบุคคลสัญชาติอาเซียน และประเภทบริการและการลงทุนที่เสรีมากขึ้น (2) การสร้างอาเซียนให้เป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง ในเวทีการค้าโลก ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โทรคมนาคม การเงินการธนาคาร การจัดระบบการค้าให้มีการแข่งขันที่เป็นธรรม และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น (3) การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกอาเซียน โดยพัฒนา SMEs และเสริมสร้างขีดความสามารถผ่านโครงการความร่วมมือต่างๆ เช่น โครงการริเริ่มเพื่อการรวมกลุ่มของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration: IAI) ในการลดช่องว่างการพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละประเทศสมาชิก (4) การเชื่อมโยงของอาเซียนเข้ากับเศรษฐกิจโลก ด้วยการเน้นและปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจอาเซียนกับประเทศนอกภูมิภาคให้มีทำที่ร่วมกัน โดยการจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาต่างๆ เพื่อให้เครือข่ายการผลิต/จำหน่าย

ภายในอาเซียนเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจส่วนอื่นของโลก อย่างไรก็ตาม วิกฤติเศรษฐกิจในปี 2540 ทำให้ประเทศไทยหันมาดำเนินนโยบายการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมให้มีผลิตภาพและความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น โดยหันมาให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจในประเทศ บนพื้นฐานความได้เปรียบของประเทศ มีการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในปัจจุบันจากภาวะความผันผวนของกระแสเศรษฐกิจโลก ส่งผลอย่างมากต่อการแข่งขันด้านราคาที่มีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้ภาคอุตสาหกรรมไทยต้องปรับตัวอีกครั้ง เพื่อหนีจากการแข่งขันด้านราคา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประเทศจีนและเวียดนาม โดยหันไปเน้นการผลิตบนพื้นฐานองค์ความรู้ (Knowledge-based) และความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) รวมไปถึงการสร้างคุณค่า (Value Creation) ให้กับสินค้าและบริการ

ผลผูกพันของ AEC Blueprint ต่อประเทศไทย

AEC Blueprint ได้กำหนดพันธกรณีที่สำคัญต่างๆ ดังนี้ 1. การเปิดเสรีการค้าสินค้า ภายใต้ความตกลงการค้าสินค้าอาเซียน (ASEAN Trade in Goods Agreement : ATIGA) มาตรการด้านภาษี อาเซียนมีเป้าหมายที่จะต้องดำเนินการยกเลิกภาษีสินค้าสำหรับกลุ่มอาเซียน 6 ภายในปี 2553 (ค.ศ. 2010) และสมาชิกใหม่ 4 ประเทศภายในปี 2558 (ค.ศ. 2015) ซึ่งไทยได้ดำเนินการเสร็จสิ้นไปแล้ว ตั้งแต่ปี 2553 ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่าการรวมตัวกันเป็น AEC จึงไม่ทำให้ไทยต้องลดภาษีสินค้าใดๆ เพิ่มเติมอีกโดยเฉพาะในกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมในปี 2558 มาตรการกีดกันทางการค้าที่มิใช่ภาษี (NTBs) อาเซียนได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกมีการลดมาตรการ NTMs โดยได้ไทยได้ผูกพันการยกเลิกมาตรการ NTMs ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมาตรการโควตาภาษีของสินค้าเกษตร 3 ชุด โดยต้องยกเลิกมาตรการโควตาในปี 2551 2552 และ 2553 ในขณะที่ประเทศไทยได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว เกือบทั้งหมด ยังขาดเพียงแต่ข้าวที่กำลังอยู่ระหว่างการหารือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาแนวทางและมาตรการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อมีการยกเลิกมาตรการดังกล่าว 2. การเปิดเสรีการค้าบริการ โดยเพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นของนักลงทุนอาเซียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ภายในปี 2553 ในสาขาบริการสำคัญ (Priority Integration Sector) ได้แก่ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขาสุขภาพ และสาขาการท่องเที่ยว ภายในปี 2556 ในสาขาโลจิสติกส์ และภายในปี 2558 ในสาขาบริการอื่นๆ ทุกสาขา ทั้งนี้ สามารถยกเว้นสาขาที่อ่อนไหวได้ 3. การเปิดเสรีการลงทุน ในสาขาอุตสาหกรรมที่ตกลงกันและการให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ 4. การเปิดเสรีด้านเงินทุนเคลื่อนย้าย จะเปิดเสรียิ่งขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยให้สมาชิกมีมาตรการปกป้องที่เพียงพอเพื่อรองรับผลกระทบ 5. การเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมืออย่างเสรีโดยให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของแต่ละประเทศ 6. การดำเนินการตามความร่วมมือรายสาขาอื่นๆ เช่น ความร่วมมือด้านเหมืองแร่ ความร่วมมือด้าน SMEs การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (คมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศ พลังงาน) เป็นต้น

การเคลื่อนย้ายแรงงานได้อย่างเสรีใน 8 สาขาวิชาชีพ

จากการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2546 ที่บาหลี อินโดนีเซีย สมาชิกอาเซียนได้จัดทำข้อตกลงร่วมกัน (Mutual Recognition Arrangements : MRAs) เกี่ยวกับคุณสมบัติของวิชาชีพหลัก แรงงานเชี่ยวชาญ หรือผู้มีความสามารถพิเศษ เพื่อการเคลื่อนย้ายแรงงานได้อย่างเสรี ซึ่งขณะนี้ได้ทำข้อตกลงร่วมกันแล้ว 7 สาขาวิชาชีพ ได้แก่ 1. วิศวกรรม (Engineering Services) 2. พยาบาล (Nursing Services) 3. สถาปัตยกรรม (Architectural Services) 4. การสำรวจ (Surveying Qualifications) 5. แพทย์ (Medical Practitioners) 6. ทันตแพทย์ (Dental Practitioners) 7. บัญชี (Accountancy Services) ต่อมาเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2554 ณ หอประชุมกองทัพเรือ ได้มีการบรรยายเรื่อง “ทิศทางการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” โดย นายสุนทร ชัยยินติภูมิ รองอธิบดีกรมอาเซียนได้กล่าวว่า “แรงงานมีฝีมือเพิ่มเป็น 8 สาขาแล้ว โดยเพิ่มการท่องเที่ยว เป็นสาขาที่ 8 ขณะนี้ประเทศสมาชิก 9 ประเทศได้ลงนามไป

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community – ASCC)อาเซียนมุ่งหวังประโยชน์จากการรวมตัวกัน เพื่อให้ประชาชนมีการอยู่ดีกินดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเน้นการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจระหว่างประเทศสมาชิกในด้านความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ระดับภูมิภาคร่วมกัน ทั้งนี้ การเสริมสร้างรากฐานและความเชื่อมโยงระหว่างกันที่แข็งแกร่งขึ้นนำไปสู่ความเข้าใจของการเป็นเพื่อนบ้านที่ดี การรู้เขารู้เรา และมีความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกภายใต้สังคมที่เอื้ออาทร

แผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio - Cultural Community Blueprint)

อาเซียนได้ตั้งเป้าการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรม อาเซียนในปี 2558 โดยมุ่งหวังในการเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรอาเซียน มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนรวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน (ASEAN Identity) เพื่อรองรับการเป็นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอาเซียนได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือใน 6 ด้าน ได้แก่

1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Development) “ASCC ให้ความสำคัญ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเน้นการศึกษาให้เป็นวาระของอาเซียน การสร้างสังคมความรู้ โดยส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง ส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม ส่งเสริมเทคโนโลยี

สารสนเทศ อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเสริมสร้างทักษะในการประกอบกร สำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ”

2) การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม (Social Welfare and Protection)

3) สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice and Rights)

4) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Sustainability)

5) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน (Building an ASEAN Identity)

6) การลดช่องว่างทางการพัฒนา (Narrowing the Development Gap) โดยมีกลไกการดำเนินงาน ได้แก่ การประชุมรายสาขา (Secular) ระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส (Senior Officials Meeting) และระดับรัฐมนตรี (Ministerial Meeting) คณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Council) รวมทั้งการประชุมคณะ กรรมการด้านสังคมและวัฒนธรรม (Senior officials Committee for ASEAN Socio-Cultural Community)

อาเซียนและความสัมพันธ์ต่างประเทศ

อาเซียนบวกสาม

กรอบความร่วมมืออาเซียนบวกสาม (ASEAN+3) เป็นกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนกับประเทศนอกกลุ่ม 3 ประเทศ คือ จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออก และเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งชุมชนเอเชียตะวันออก (East Asian Community) โดยให้อาเซียนและกระบวนการต่างๆ ภายใต้กรอบความร่วมมืออาเซียนบวกสามเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้บรรลุเป้าหมาย การรวมกลุ่มอาเซียนบวกสาม เป็นความร่วมมือระหว่างอาเซียนกับชาติเอเชียตะวันออก ได้แก่ อาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ด้วยเหตุนี้ อาเซียนบวกสามจึงประกอบด้วยสมาชิก 13 ชาติ คือ 10 ชาติสมาชิกอาเซียน รวมกับจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ซึ่งมีประชากรรวมทั้งสิ้นกว่า 2,000 ล้านคน หรือหนึ่งในสามของประชากรโลก เมื่อรวมผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) เข้าด้วยกัน จะทำให้มีมูลค่าถึง 9 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ หรือประมาณร้อยละ 16 ของจีดีพีโลก ขณะที่ยอดเงินสำรองต่างประเทศรวมกันจะสูงถึง 3.6 ล้านล้านเหรียญสหรัฐซึ่งมากกว่ากึ่งหนึ่งของเงินสำรองต่างประเทศของโลกอาเซียนบวกสาม จึงเป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่ได้รับการจับตาอย่างใกล้ชิดในฐานะที่จะมีบทบาทเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่จะพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความก้าวหน้าต่อไปในอนาคตทั้งต่อประเทศสมาชิกอาเซียนเอง และต่อเศรษฐกิจโลกโดยรวม

1. ประเทศญี่ปุ่น ญี่ปุ่นเริ่มความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการกับอาเซียนในปี 2516 และพัฒนาความสัมพันธ์เป็นประเทศคู่เจรจาของอาเซียนในปี 2520 และในปี 2546 มีการประชุมสุดยอดอาเซียน - ญี่ปุ่น สมัยพิเศษ (ASEAN-Japan Commemorative Summit) ที่กรุงโตเกียวในโอกาสครบรอบ 30 ปีความสัมพันธ์อาเซียน - ญี่ปุ่น โดยได้มีการลงนามปฏิญญาโตเกียวว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนอาเซียน-ญี่ปุ่น (Tokyo Declaration for the Dynamic and Enduring ASEAN - Japan

Partnership) เพื่อกำหนดทิศทางความร่วมมือระหว่างสองฝ่าย ญี่ปุ่นให้การสนับสนุนการรวมตัวของอาเซียนโดยจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุน การรวมตัวกันของอาเซียน (Japan-ASEAN Integration Fund JAIF) และยังเป็นผู้สนับสนุนรายใหญ่ที่สุดของกรอบข้อริเริ่มเพื่อการรวมตัว ของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration IAI) อีกด้วย

2. ประเทศจีน ความสัมพันธ์อาเซียน-จีนเริ่มขึ้นเมื่อปี 2534 และในปี 2539 ได้ยกสถานะเป็น full dialogue partner ในปี 2549 ได้มีการประชุมสุดยอดอาเซียน-จีนสมัยพิเศษ ที่นครหนานหนิง เพื่อฉลองครบรอบ 15 ปีความสัมพันธ์อาเซียน-จีน และในปี 2554 จีนและอาเซียนจะจัดกิจกรรมเพื่อเฉลิมฉลองครบรอบ 20 ปีของความสัมพันธ์ อาเซียนและจีนได้กำหนดให้มีความร่วมมือใน 11 สาขาหลักได้แก่ เกษตร เทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การลงทุน การพัฒนาลุ่มน้ำโขง การคมนาคมขนส่ง พลังงาน วัฒนธรรม สาธารณสุข การท่องเที่ยว และสิ่งแวดล้อม อาเซียนและจีนกำลังจัดทำ Plan of Action to Implement the Joint Declaration on ASEAN-China Strategic Partnership for Peace and Prosperity (2554-2558) เนื่องจาก ฉบับเก่าหมดอายุลงในสิ้นปี 2553 โดยไทยได้มีข้อเสนอแนะในเรื่องที่สำคัญ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่ง และการปฏิบัติการทางการแพทย์ฉุกเฉินในเหตุการณ์ ภัยพิบัติ เป็นต้น นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามความตกลงด้านการขนส่งทางอากาศระหว่าง อาเซียน-จีนเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2553

3. ประเทศเกาหลี สาธารณรัฐเกาหลีเริ่มมีความสัมพันธ์กับอาเซียนในปี 2532 ในฐานะคู่เจรจา เฉพาะด้านและได้รับสถานะเป็นคู่เจรจาเต็มตัวของอาเซียนในปี 2534 ได้ภาคยานุวัติสนธิสัญญา มิตรและความร่วมมือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation) และลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2547 เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือที่รอบด้าน ในปี 2548 อาเซียนและสาธารณรัฐเกาหลีได้ลงนามในกรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ซึ่งกำหนดให้มีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างกัน นอกจากนี้ อาเซียนและสาธารณรัฐเกาหลีได้ร่วมจัดตั้งศูนย์อาเซียน-เกาหลี เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2550 ที่กรุงโซล เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างกัน และได้มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2552

อาเซียนบวกหก

ระหว่างการประชุมรัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียน – ญี่ปุ่น และอาเซียนบวกสาม ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2549 ญี่ปุ่นเสนอให้จัดทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระหว่างอาเซียน 6 ประเทศ (Comprehensive Economic Partnership in East Asia :

CEPEA) ซึ่งเป็นเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศอาเซียนกับ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ออสเตรเลียอินเดีย และ นิวซีแลนด์

1. ประเทศออสเตรเลีย ออสเตรเลียเป็นประเทศแรกที่ได้สถาปนาความสัมพันธ์ประเทศคู่เจรจา กับอาเซียนในปี 2517 และดำเนินความสัมพันธ์กันอย่างราบรื่นมีการปรับเปลี่ยนลำดับความสำคัญของความร่วมมือในสาขาต่างๆไปตามพัฒนาการทางเศรษฐกิจและความจำเป็นอื่นๆ ที่ตอบสนองต่อวิสัยทัศน์อาเซียน โดยเฉพาะการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 อาเซียนและออสเตรเลียได้ร่วมลงนาม ASEAN-Australia Joint Declaration for Cooperation to Combat International Terrorism เมื่อปี 2547 และได้ภาคยานุวัติสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation: TAC) เมื่อเดือนธันวาคม 2548 นอกจากนี้ออสเตรเลียมีบทบาทในกรอบ ASEAN Regional Forum (ARF) อย่างแข็งขันและให้ความสำคัญกับสถานการณ์ทางการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอันดับต้นๆ โดยเฉพาะเรื่องการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติ และการค้ามนุษย์ อาเซียน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ได้ร่วมลงนามความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ (ASEAN Australia-New Zealand Free Trade Agreement: AANZFTA) เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2552 ในช่วงการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ณ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ความตกลง AANZFTA มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2553 สำหรับประเทศออสเตรเลีย มาเลเซีย สหภาพพม่า ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม โดยประเทศไทยได้แจ้งถึงความพร้อมในการบังคับใช้ความตกลงต่อประเทศภาคี ซึ่งทำให้ความตกลง AANZFTA มีผลบังคับใช้สำหรับประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 12 มีนาคม 2553 เป็นต้นไป

2. ประเทศนิวซีแลนด์ ความสัมพันธ์อาเซียน-นิวซีแลนด์ เริ่มตั้งแต่ปี 2518 โดยนิวซีแลนด์เป็นประเทศคู่เจรจา ลำดับที่ 2 ของอาเซียนหลังจากออสเตรเลีย เดิมความสัมพันธ์เป็นไปในลักษณะประเทศผู้รับกับประเทศผู้ให้โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือความร่วมมือเพื่อการพัฒนาซึ่งในปัจจุบันความสัมพันธ์อาเซียนนิวซีแลนด์ได้พัฒนาเป็นความสัมพันธ์อย่างรอบด้าน นิวซีแลนด์ได้ภาคยานุวัติสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation : TAC) และได้ลงนามในปฏิญญาร่วมว่าด้วยความร่วมมือเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายสากลกับอาเซียน (ASEAN-New Zealand Joint Declaration for Cooperation to Combat International Terrorism) เมื่อปี 2548 นอกจากนี้ประเทศสมาชิกอาเซียนยังได้รับประโยชน์จากบทบาทอันแข็งขันของนิวซีแลนด์ในด้านการต่อต้านการก่อการร้าย โดยเฉพาะในกรอบ Interfaith Dialogue และ Alliance of Civilization ด้วย

3. ประเทศอินเดีย อาเซียนกับอินเดียเริ่มต้นความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการในปี 2535 ในลักษณะคู่เจรจาเฉพาะด้านและยกระดับขึ้นเป็นคู่เจรจาอย่างสมบูรณ์ เมื่อปี 2538 ต่อมาได้พัฒนา

ความสัมพันธ์สู่ระดับการประชุมสุดยอดครั้งแรก เมื่อ 5 พฤศจิกายน 2545 ที่กรุงเทพมหานคร ประเทศกัมพูชาความสัมพันธ์อาเซียน-อินเดีย เป็นความสัมพันธ์อย่างรอบด้านในฐานะหุ้นส่วน โดยมีเอกสารความเป็นหุ้นส่วนระหว่างอาเซียน-อินเดียเพื่อสันติภาพ ความก้าวหน้าและความเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน (ASEAN India Partnership for Peace, Progress and Shared Prosperity) กำหนดแนวทางในการดำเนินความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างกันในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความร่วมมือเพื่อการพัฒนา โดยมีแผนปฏิบัติการรองรับ ปัจจุบันอยู่ภายใต้แผนปฏิบัติการ ปี 2553 - 2558 ทั้งสองฝ่ายได้จัดตั้งกองทุนอาเซียน-อินเดีย (ASEAN India Fund) เพื่อสนับสนุนการดำเนินความร่วมมือดังกล่าว

อินเดียได้เข้าร่วมการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ตั้งแต่ปี 2539 โดยมีบทบาทในเรื่องความร่วมมือด้านความมั่นคงทางทะเล และได้ภาคยานุวัติสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อปี 2546 อีกทั้งได้รับรองแถลงการณ์ร่วมกับอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายในปีเดียวกัน นอกจากนี้ อินเดียยังได้เข้าเป็นสมาชิกของการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออกในปี 2548

การรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ภายใต้การก่อตั้งนี้จะต้องยึดหลักสำคัญ คือ ประชาคมการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียน การศึกษานั้น จัดอยู่ในประชาคมสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญที่จะส่งเสริมให้ประชาคมด้านอื่นๆ มีความเข้มแข็ง เนื่องจากการศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาในทุกๆ ด้าน สำหรับการเตรียมความพร้อมของการศึกษาไทยนั้น ศธ.มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้ (ชินวรณ์ บุญยเกียรติ 2553)

การสร้างประชาคมอาเซียนด้วยการศึกษา ให้ประเทศไทยเป็น Education Hub มีการเตรียมความพร้อมในด้านกรอบความคิด คือ แผนการศึกษาแห่งชาติ ที่จะมุ่งสร้างความตระหนักรู้ของคนไทยในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนของประชาคมอาเซียน พัฒนาสมรรถนะให้พร้อมจะอยู่ร่วมกันและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการศึกษา โดยให้มีการร่วมมือกัน 3 ด้านคือ

1. ด้านพัฒนาคุณภาพการศึกษา การขยายโอกาสทางการศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริการและจัดการศึกษา (ชินวรณ์ บุญยเกียรติ, 2553)
2. ขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนด้วยการศึกษา ด้วยการสร้างความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับเพื่อนบ้านในกลุ่มประเทศอาเซียน ความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ หลักสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาต่าง
3. ประเทศเพื่อพัฒนาการติดต่อสื่อสารระหว่างกันประชาคมอาเซียน มีการเพิ่มครูที่จบการศึกษาด้านภาษาอังกฤษเข้าไปในทุกๆระดับชั้นการศึกษา เพื่อให้นักเรียนไทยสามารถสื่อสาร

ภาษาอังกฤษได้อย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมีการร่วมมือกับภาคเอกชนในการรับอาสาสมัครเข้ามาสอนภาษาต่างประเทศ รวมถึงวัฒนธรรมของประเทศต่างๆเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจกันของประเทศในประชาคมส่วนด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา นั้น จะพัฒนาตามหลัก 3N ได้แก่ Ned Net โครงข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ NEIS ศูนย์กลางรวบรวม จัดเก็บ และเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษา NLC ศูนย์เรียนรู้แห่งชาติ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา มีการพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นพลเมืองอาเซียน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ความเอื้ออาทร โดยใช้การศึกษาเป็นกลไกในการสร้างวัฒนธรรมใหม่ นักศึกษาที่จบจากอาชีวศึกษาจะต้องเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ มีทักษะการทำงานร่วมกันในประชาคมอาเซียนนอกจากนี้ ยังต้องส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านอาเซียนศึกษา เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งทั้งหมดนี้จะดำเนินงานภายใต้นโยบายเชิงยุทธศาสตร์ 6 เดือน 6 คุณภาพของ ศธ. เพื่อพัฒนาไปสู่ประชาคมอาเซียนและสากลต่อไป (ชินวรรณ บุญเกียรติ, 2553)

ผลการประเมินศักยภาพอุดมศึกษาไทยในมิติที่ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกอาเซียน

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553) ได้ประเมินศักยภาพอุดมศึกษาไทยในมิติที่ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกอาเซียน ในผลการวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ด้วยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) โดยดูจากจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และภัยคุกคาม/อุปสรรค (Threats) พบว่า อุดมศึกษาไทยมีจุดแข็งทั้งในด้านมาตรฐานและความเข้มแข็งทางวิชาการที่เป็นที่ยอมรับในต่างประเทศ รวมถึงโอกาสในการเป็นที่ตั้งของหน่วยงานระหว่างประเทศด้านการศึกษาในระดับภูมิภาคและการได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ที่สามารถเชื่อมโยงระหว่างประเทศสมาชิกและประเทศนอกกลุ่มอาเซียน สำหรับจุดอ่อนของอุดมศึกษาไทยเป็นประเด็นที่ทุกภาคส่วนของระบบการศึกษาต้องสร้างความเชื่อมโยงถึงกันตั้งแต่การศึกษาระดับพื้นฐานการอาชีวศึกษาไปจนถึงการอุดมศึกษาเพื่อให้ได้บุคลากรที่มีคุณภาพสามารถดำรงอยู่ในโลกที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและแข่งขันได้ในระดับสากล ในขณะที่ภัยคุกคามหรืออุปสรรคมาจากการขาดการบูรณาการร่วมของการอุดมศึกษาเช่น ระบบการถ่ายโอนหน่วยกิตและการรับรองคุณวุฒิระหว่างกัน เป็นต้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่จะทำให้การจัดการศึกษาเกิดการแข่งขันเพิ่มขึ้นดังรายละเอียดการวิเคราะห์ SWOT ดังต่อไปนี้

จุดแข็ง (Strengths)

- สถาบันอุดมศึกษาไทยเป็นสมาชิกเครือข่ายความร่วมมือ/สมาคม รวมถึงเครือข่ายสารสนเทศในระดับนานาชาติหลายแห่ง เช่น AUN, ASAIHL, ASEA-UNINET, AUAP, UMAP, Internet II เป็นต้น

- สถาบันอุดมศึกษาไทยมีหลักสูตรนานาชาติจำนวน 844 หลักสูตรที่พร้อมรองรับนักศึกษาต่างชาติและความร่วมมือทางวิชาการกับต่างประเทศทั้งกับประเทศในอาเซียนและประเทศคู่เจรจา
- สถาบันอุดมศึกษาไทยมีหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ
- สถาบันอุดมศึกษาไทยหลายแห่งเป็นที่ยอมรับในต่างประเทศด้านการเรียนการสอนและการแข่งขันในระดับนานาชาติ
- สถาบันอุดมศึกษาที่มีความเข้มแข็งทางวิชาการในสาขาที่เป็น niche ของประเทศ ได้แก่ วิทยาศาสตร์สุขภาพ เวชศาสตร์เขตร้อน เกษตรเขตร้อน การท่องเที่ยวอุตสาหกรรมเกษตร เป็นต้น
- สถาบันอุดมศึกษามีศูนย์ความเป็นเลิศทางวิชาการ/ศูนย์วิจัยต่างๆ ที่มีศักยภาพในการสร้างความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัยกับต่างประเทศ ซึ่งช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีเกณฑ์มาตรฐานการอุดมศึกษาเพื่อกำกับ ดูแลการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาให้มีคุณภาพ
- สถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในแนวพื้นที่เศรษฐกิจมีศักยภาพทางวิชาการพร้อมที่จะให้บริการการศึกษาแก่ประเทศเพื่อนบ้านที่อยู่ตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจ

จุดอ่อน (Weaknesses)

- การเรียนการสอนภาษาอังกฤษของไทยตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่สามารถพัฒนาให้นักเรียนให้มีพื้นฐานความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาได้ในระดับสากลและระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาที่มีระดับความเข้มข้นของการเรียนการสอนภาษาอังกฤษน้อยเกินไป
- สถาบันอุดมศึกษา บุคลากร และนักศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียนและการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน นอกจากนี้การเรียนการสอนด้านอาเซียนศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยยังมีอยู่ในวงจำกัด
- สถาบันอุดมศึกษาไทยไม่สามารถผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองความต้องการของภาคการผลิตและบริการ
- สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ขาดความรู้ความสนใจในเรื่องการเปิดเสรีการค้าบริการ ทำให้ขาดการเตรียมความพร้อมในการรองรับการเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษา
- สถาบันอุดมศึกษายังใช้ประโยชน์น้อยจากหน่วยงานระหว่างประเทศ
- ด้านการศึกษาในระดับภูมิภาคที่มีที่ตั้งอยู่ในประเทศไทย และขาดความสนใจที่จะเคลื่อนย้ายภายในอาเซียน - สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังเน้นการเรียนการสอนมากกว่าการวิจัยและพัฒนา

- สัดส่วนของอาจารย์ที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอกต่ำกว่าแผนที่กำหนดไว้และสัดส่วนตำแหน่งทางวิชาการต่ำ
- สถาบันอุดมศึกษาไทยขาดการทำงานร่วมกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเครือข่ายระหว่างสถาบันภายในประเทศเนื่องจากขาดเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน
- การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษามีคุณภาพไม่เท่าเทียมกัน
- ความสามารถในการแข่งขันด้านการศึกษาของประเทศไทยเป็นรองสิงคโปร์ และมาเลเซีย
- ประเทศไทยขาดความรู้ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับระบบการศึกษา และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการการศึกษาของประเทศสมาชิกอาเซียน
- สถาบันอุดมศึกษาขาดการผนึกกำลังร่วมกับหน่วยงานที่ให้ทุนการศึกษาแก่ต่างประเทศ ทำให้ขาดพลังร่วมและความสอดคล้องในการดำเนินการ

โอกาส (Opportunities)

- ประเทศไทยเป็นที่ตั้งของหน่วยงานระหว่างประเทศด้านการศึกษาในระดับภูมิภาคหลายองค์การ เช่น SEAMES, SEAMEO RIHED, SEAMEO TROPMED, UMAP IS, UNESCO และ AUNS
- ประเทศไทยมีความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ โดยเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและประเทศนอกกลุ่มอาเซียน และอยู่ในแนวพื้นที่เชื่อมต่อทางเศรษฐกิจ (Economic Corridor) และเส้นทางเศรษฐกิจที่สำคัญในอาเซียน เช่น GMS และ IMT-GT เป็นต้น
- ประเทศไทยมีนโยบายที่ชัดเจนในการเป็นศูนย์การศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน
- การเปิดเสรีการค้าบริการและการลงทุนจะทำให้มีการเคลื่อนย้ายทุนและกำลังคนที่มีความสามารถทางวิชาชีพและด้านภาษาเพิ่มขึ้น
- อาเซียนมีกฎบัตรและวิสัยทัศน์ 2020 เป็นกรอบในการดำเนินงานร่วมกันของประเทศสมาชิกอาเซียน
- การศึกษามีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่าง 3 เสาหลักของประชาคมอาเซียน ซึ่งจะสามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการสร้างประชาคมสังคมตามเป้าหมายในปี พ.ศ. 2558

ภัยคุกคาม/อุปสรรค (Threats)

- ปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยต่างชาติมาตั้งวิทยาเขตในประเทศสมาชิกอาเซียนเช่น สิงคโปร์ มาเลเซียและเวียดนาม เป็นต้น ทำให้สถาบันอุดมศึกษาไทยเสียเปรียบในเชิงแข่งขัน
- การเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาทำให้มีการแข่งขันในการจัดการศึกษาเพิ่มขึ้น
- ประเทศสมาชิกอาเซียนยังไม่มีระบบการถ่ายโอนหน่วยกิต และการรับรองคุณวุฒิระหว่างกัน
- ประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศมีมาตรการจูงใจให้ผู้มีความสามารถโดดเด่นไปศึกษาและทำงานในประเทศได้ เช่น สิงคโปร์

- การเคลื่อนย้ายคนโดยเสรีอาจทำให้เกิดการแพร่กระจายของเชื้อโรคการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายยาเสพติดและอาชญากรข้ามชาติเข้าสู่ประเทศไทย

- ประเทศไทยยังไม่มีมาตรการเตรียมการเพื่อรองรับปัญหาจากการเคลื่อนย้ายคนตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจที่ดีพอ

ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553) ได้ประเมินศักยภาพอุดมศึกษาไทยในมิติที่ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกอาเซียน ในผลการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ด้วยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) โดยดูจากจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และภัยคุกคาม/อุปสรรค (Threats) แล้วนำเสนอผลการวิจัย เป็นยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ดังนี้

วิสัยทัศน์

บัณฑิตไทยมีความสามารถในระดับสากล และมีความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

พันธกิจ

1. อุดมศึกษาไทยผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพระดับสากลและมีความตระหนักในการเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน
2. อุดมศึกษาไทยพัฒนาศักยภาพในการจัดการการอุดมศึกษาให้มีคุณภาพร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียน

เป้าหมาย

1. ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของบัณฑิตไทยอยู่ในระดับที่ทัดเทียมกับบัณฑิตในประเทศสมาชิกอาเซียน
2. สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเป็นประชาคมอาเซียน ภายในปี พ.ศ. 2558
3. สถาบันอุดมศึกษาไทยมีจำนวนกิจกรรมทางวิชาการที่ทาร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียนเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี
4. จำนวนบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาไทยสามารถทำงานทั้งในหน่วยงานระหว่างประเทศ บริษัทข้ามชาติในประเทศ และ/หรือประกอบการในกลุ่มประเทศอาเซียนเพิ่มขึ้นในแต่ละปี
5. จำนวนนักศึกษาอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษาไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 25 ต่อปี

ตัวชี้วัด

1. คะแนนการทดสอบภาษาอังกฤษตามเกณฑ์มาตรฐานสากลของนักศึกษาไทยโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับที่ทัดเทียมกับประเทศสมาชิกอาเซียนอื่น
2. จำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับอาเซียนและภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน
3. จำนวนกิจกรรมทางวิชาการที่เข้าร่วมกับประเทศสมาชิกอาเซียน
4. จำนวนบัณฑิตไทยทำงานในหน่วยงานระหว่างประเทศและบริษัทข้ามชาติในไทยและ/หรือประกอบการในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน
5. จำนวนนักศึกษาอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเพิ่มขีดความสามารถของบัณฑิตให้มีคุณภาพมาตรฐานในระดับ

สากล

กลยุทธ์

1. พัฒนาสมรรถนะด้านการใช้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทยในระดับที่ใช้ในการทำงานได้
2. พัฒนาสมรรถนะด้านการประกอบวิชาชีพและการทำ งานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตไทย

มาตรการที่ควรพิจารณาดำเนินการ

1. ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและระบบวัดผลการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การศึกษาระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา
2. ส่งเสริมการผลิตและพัฒนาอาจารย์ด้านการสอนภาษาอังกฤษ รวมทั้งภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา
3. ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียนและความรู้เกี่ยวกับอาเซียนตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา และการวิจัยด้านอาเซียนศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนด้านอาเซียนศึกษาและการนาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอน
4. ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนักศึกษาโดยสนับสนุนการถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของไทยกับประเทศสมาชิกอาเซียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ
5. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อเปิดโลกทัศน์และเปิดโอกาสให้นักศึกษาไทยได้แสดงความสามารถในเวทีระดับนานาชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับอาเซียน รวมถึงกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักในการเป็นพลเมืองอาเซียน

กิจกรรม/โครงการที่ สกอ. ควรริเริ่ม/สนับสนุน/กำหนดนโยบาย

1. การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ และการกำหนดมาตรฐานการวัดสมรรถนะด้านภาษาอังกฤษของบัณฑิต

2. การผลิตและพัฒนาอาจารย์ด้านการสอนภาษาอังกฤษ
3. การพัฒนาการเรียนการสอนภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน
4. การจัดสรรทุนเพื่อการแลกเปลี่ยนนักศึกษาในอาเซียนและการพัฒนาระบบการถ่ายโอนหน่วยกิตในอาเซียน
5. การจัดกิจกรรมเพื่อเปิดโลกทัศน์นักศึกษาไทยสู่ศึกษาอาเซียน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาประชาคมอาเซียน

กลยุทธ์

1. พัฒนาอาจารย์ให้มีสมรรถนะสากล
2. ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเกี่ยวกับอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษา
3. พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีคุณภาพระดับสากล
4. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีคุณภาพระดับสากล
5. พัฒนาวิชาการและการวิจัยสู่ความเป็นเลิศ
6. พัฒนาระบบอุดมศึกษาแห่งอาเซียน

มาตรการที่ควรพิจารณาดำเนินการ

1. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษากำหนดสัดส่วนอาจารย์ระดับปริญญาเอกให้สูงขึ้น รวมทั้งสนับสนุนให้อาจารย์ผลิตผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับศาสตราจารย์ให้มากขึ้น
2. สร้างเครือข่ายด้านการวิจัยระหว่างศูนย์ความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาไทยกับสถาบันอุดมศึกษา/หน่วยงาน/องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนในประเทศและในอาเซียนในสาขาที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศและทิศทางของอาเซียน
3. สนับสนุนทุนวิจัยระดับปริญญาเอก ทุนพัฒนาอาจารย์ และทุนสนับสนุนเพื่อผลิตงานวิจัยและเผยแพร่ผลงานวิจัย เช่น ในการประชุมทางวิชาการระดับภูมิภาคและวารสารทางวิชาการในระดับนานาชาติ เป็นต้น
4. ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่งานวิจัยของนักวิชาการไทยและอาเซียน
5. ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรนานาชาติในสาขาที่ประเทศไทยมีความเชี่ยวชาญและเป็นที่ต้องการของตลาดงานในอาเซียน
6. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นสองภาษา เช่น ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นต้น

7. ส่งเสริม/สนับสนุน/จัดสรรงบประมาณให้อาจารย์ชาวต่างประเทศที่มีความรู้ความสามารถและความชำนาญสูง เช่น ผู้ที่ได้รับรางวัลโนเบลมาสอน บรรยาย และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่อุดมศึกษาไทย และ/หรือทาวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อ

8. ยกระดับคุณภาพมาตรฐานการอุดมศึกษาไทย

9. ส่งเสริมกิจกรรมความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของไทยและสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียนเพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบัน

10. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งการอำนวยความสะดวก

ความสะดวกในด้านต่างๆ เช่น การเข้าใช้ห้องสมุด/ห้องปฏิบัติการ หอพักนักศึกษานานาชาติ เป็นต้น

11. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นนานาชาติทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมนอกหลักสูตรและดำเนินกิจกรรมทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์

12. ส่งเสริมการสร้างความกลมกลืน (Harmonization) ของการอุดมศึกษาในอาเซียน โดยเฉพาะในด้านคุณภาพและคุณวุฒิทางการศึกษาผ่านกลไกความร่วมมือระดับอุดมศึกษาที่มีอยู่ เช่น SEAMEO RIHED, AUN เป็นต้น

กิจกรรม/โครงการที่ สกอ. ควรริเริ่ม/สนับสนุน/กำหนดนโยบาย

1. การพัฒนาศักยภาพอาจารย์และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา

2. การสร้างเครือข่ายด้านการวิจัยในอาเซียน

3. การจัดตั้งสำนักงานการศึกษานานาชาติ

4. การสนับสนุนการลงทุนด้านการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในสถาบันอุดมศึกษา

5. การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนและการวิจัยเกี่ยวกับอาเซียน รวมถึงการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและเทคโนโลยีสารสนเทศ

6. การร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียนพัฒนาภูมิภาคเพื่อสร้างระบบอุดมศึกษาแห่งอาเซียน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การส่งเสริมบทบาทของอุดมศึกษาไทยในประชาคมอาเซียน

กลยุทธ์

1. ส่งเสริมบทบาทความเป็นผู้นำของสถาบันอุดมศึกษาไทยที่เกี่ยวข้องกับสามเสาหลักในการสร้างประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเสาต้นประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

2. สร้างความตระหนักในการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนและบทบาทของอุดมศึกษาไทยในการพัฒนาประชาคมอาเซียนทั้งในด้านบวกและด้านลบ

3. ส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน
4. พัฒนาศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน

มาตรการที่ควรพิจารณาดำเนินการ

1. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานสู่การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนและความเคลื่อนไหวในการเจรจาเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษาในอาเซียนและระหว่างอาเซียนกับประเทศคู่เจรจาแก่สถาบันอุดมศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง
2. ส่งเสริมการสร้างความตระหนักในเรื่องเอกลักษณ์ของไทยและประเทศสมาชิกอาเซียน รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมสัมพันธ์ในหมู่ประชาชน ประชาคมอุดมศึกษาและเยาวชนอาเซียน
3. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเตรียมการเพื่อใช้ประโยชน์และป้องกันผลกระทบที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายกำลังคนข้ามชาติ เช่น การระบาดของโรค ยาเสพติดและอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น
4. จัดทำ Mapping สถาบันอุดมศึกษาแกนหลักในสาขาที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นความต้องการของเขตพื้นที่เศรษฐกิจต่างๆ โดยเชื่อมโยงระหว่างสถาบันอุดมศึกษาไทยที่มีความเชี่ยวชาญและตอบสนองต่อการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจต่างๆ กับสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน
5. ส่งเสริมให้อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยไปสอน/วิจัย/ให้บริการวิชาการ/ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมแก่สถาบันอุดมศึกษาในอาเซียน

กิจกรรม/โครงการที่ สกอ. ควรริเริ่ม/สนับสนุน/กำหนดนโยบาย

1. การพัฒนาศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับอาเซียนและความเคลื่อนไหวอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและกิจกรรมสัมพันธ์
2. การส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมวิชาการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประชาคมอาเซียน
3. การจัดประชุมผู้บริหารระดับสูงด้านอุดมศึกษาของอาเซียนเพื่อสนับสนุนการสร้างกลไกเพื่อความกลมกลืน (Harmonization) ของระบบอุดมศึกษาแห่งอาเซียน
4. การให้บริการการศึกษาและฝึกอบรมทางวิชาการและวิชาชีพแก่ประเทศสมาชิกอาเซียน
5. จัดตั้งหน่วยงานในสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาดำเนินการเกี่ยวกับอาเซียนโดยตรงเพื่อเป็นหน่วยประสาน กระตุ้นให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์และทำงานร่วมกับองค์กรที่มีอยู่แล้วในอาเซียนให้เกิดความเข้มแข็ง
6. การพัฒนาความเข้มแข็งด้านภาษาไทยและภูมิปัญญาไทย รวมทั้งการให้ความรู้เกี่ยวกับเอกลักษณ์ของประเทศสมาชิกอาเซียน

2.4 พื้นที่ที่วิจัย

ประวัติโดยสังเขปของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2436 และได้เปิดทำการสอนในรูปของมหาวิทยาลัยสงฆ์ ตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2489 เป็นต้นมา ดำเนินการศึกษาโดยแบ่งการศึกษาออกเป็นระดับเตรียมอุดมและอุดมศึกษาหรือชั้นปริญญาตรี และได้ปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรมาหลายยุคหลายสมัย ปัจจุบันเปิดสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างเดียว โดยใช้หลักสูตรปริญญาศาสนศาสตร์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 คณะ ดังนี้ คือ

1. คณะศาสนาและปรัชญา
2. คณะมนุษยศาสตร์
3. คณะสังคมศาสตร์
4. คณะศึกษาศาสตร์

หลักสูตรปริญญาศาสนศาสตร์ในปัจจุบันมีหลายสาขาวิชาเอก เช่น สาขาวิชาพุทธศาสตร์ สาขาวิชาปรัชญา สาขาวิชาภาษาไทย โดยมีระยะเวลาการเรียนภาคทฤษฎี 4 ปี หรือ 8 ภาคการศึกษา และภาคปฏิบัติศาสนกิจ 1 ปี ภาคทฤษฎีจะต้องเรียนให้ครบตามจำนวนของหน่วยกิตที่ระบุเอาไว้ในหลักสูตร โดยเฉลี่ยประมาณ 135 หน่วยกิต นักศึกษาที่ศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตร์ภาคทฤษฎีครบตามเวลา 4 ปี แล้ว ต้องปฏิบัติตามธรรมเนียมและปฏิบัติศาสนกิจหรือปฏิบัติงานในภาคสนาม ตามเงื่อนไขของหลักสูตร ดังนี้

1. ปฏิบัติธรรมเนียมในสถานที่และตามระยะเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนดเป็นคราว ๆ ไป
2. ปฏิบัติศาสนกิจหรือปฏิบัติงานข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้
 - 2.1 ปฏิบัติศาสนกิจหรือปฏิบัติงานในต่างจังหวัดตามคำสั่งของมหาวิทยาลัย
 - 2.2 เป็นเจ้าหน้าที่ช่วยงานในมหาวิทยาลัย
 - 2.3 ปฏิบัติศาสนกิจหรือปฏิบัติงานในศาสนสถานโดยผู้ปกครองแจ้งความจำนงต่อ

มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยอนุมัติ

นักศึกษาที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของหลักสูตรนี้ต้องรายงานกิจการที่ทำต่อมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อให้คิดเป็นคะแนนภาคสนามหรือประเมินผลแต่จะไม่นำมาคิดเป็นหน่วยกิต นักศึกษาผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศาสนศาสตร์แล้วมีสิทธิได้รับปริญญาศาสนศาสตร์ในสาขาวิชาที่ตนเรียนตามระเบียบของมหาวิทยาลัย

ในเวลาต่อมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เมื่อนักศึกษาเพิ่มมากขึ้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จึงได้ขยายการศึกษาจากส่วนกลางออกสู่ส่วนภูมิภาคโดยจัดตั้งเป็นวิทยาเขตและวิทยาลัย ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมีวิทยาเขตทั้งสิ้น 7 แห่ง กับอีก 1 วิทยาลัย รวมเป็น 8 แห่ง คือ

1. วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งอยู่ที่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ตั้งอยู่ที่ จังหวัดนครปฐม
3. วิทยาเขตอีสาน ตั้งอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น
4. วิทยาเขตล้านนา ตั้งอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่
5. วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช ตั้งอยู่ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
6. วิทยาเขตร้อยเอ็ด ตั้งอยู่ที่จังหวัดร้อยเอ็ด
7. วิทยาเขตศรีล้านช้าง ตั้งอยู่ที่จังหวัดเลย
8. มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย ตั้งอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา

ครั้นต่อมามหาวิทยาลัยได้ตระหนักว่าวิชาการทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในการสอนธรรมะที่ทันสมัย และทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและวิทยาการด้าน ต่าง ๆ จึงอนุมัติให้เปิดดำเนินการจัดตั้งโครงการบัณฑิตศึกษาขึ้น เพื่อทำการสอนในระดับปริญญาโท และปริญญาเอก เรียกว่า “บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2530 โดยได้เปิดทำการสอนในระดับปริญญาโทครั้งแรกเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ.2531 ภายใต้อำนวยการศาสตราจารย์มหาบัณฑิต (ศน.ม.) และได้เปิดทำการสอนในระดับปริญญาเอกครั้งแรก เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2548 ภายใต้อำนวยการศาสตราจารย์มหาบัณฑิต (ศน.ด.) ปัจจุบันมีหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิตและหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต เช่น

1. สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา (Buddhist Studies)
2. สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (Buddhism and Philosophy)

การจัดโครงสร้างและระบบการบริหาร

การจัดรูปแบบการบริหารมหาวิทยาลัย เป็นการติดตามความในมาตราที่เกี่ยวข้องในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 และเป็นการติดตามรูปแบบของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตามความในมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้รัฐมนตรี (กระทรวงศึกษาธิการ) มีอำนาจและหน้าที่กำกับดูแลโดยทั่วไปซึ่งกิจการของมหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 6 คือ มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา วิจัย ส่งเสริม และให้บริการวิชาการทางพระพุทธศาสนา แก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ รวมทั้งการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล

การจัดโครงสร้างและระบบการบริหารมหาวิทยาลัย ในแต่ละหน่วยงานหรือองค์กรมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 ตามความในมาตรานั้น ๆ โดยอาจจำแนกองค์กรหรือหน่วยงานหลักๆ ได้ดังนี้

1. สภามหาวิทยาลัย

2. สภาวิชาการ
3. สำนักงานอธิการบดี
4. สำนักงานวิทยาเขต
5. สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยและคณบดีคณะวิชา
6. สถาบัน สำนัก ศูนย์ และวิทยาลัย

กระบวนการบริหารและการตัดสินใจ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีกระบวนการบริหารและการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ โดยการกระจายอำนาจไปยังหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อการบริหารตนเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา นอกจากนี้ได้มีองค์กรอิสระตรวจสอบและควบคุมเท่าที่จำเป็น ทำให้มีอิสระและคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรนั้น ๆ

บทบาทและภารกิจของผู้บริหาร ผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีบทบาทและภารกิจทางการบริหารในระดับต่าง ๆ ดังนี้

1. ระดับอธิการบดี

อธิการบดีมีบทบาทและภารกิจทางการบริหารตามความในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

2. ระดับรองอธิการบดี

รองอธิการบดี มีบทบาทและภารกิจ ตามความในมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 ที่กำหนดให้ทำหน้าที่และรับผิดชอบตามที่อธิการบดีมอบหมาย

3. ระดับคณะกรรมการประจำวิทยาเขต

ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 มาตรา 31 กำหนดให้วิทยาเขตมีคณะกรรมการประจำวิทยาเขต และการประชุมของคณะกรรมการประจำวิทยาเขต ให้เป็นไปตามข้อบังคับของมหาวิทยาลัย

การบริหารงานในส่วนของวิทยาเขต คณะกรรมการประจำวิทยาเขต มีบทบาทและภารกิจตามความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540

4. ระดับรองอธิการบดีประจำวิทยาเขต

รองอธิการบดีประจำวิทยาเขต มีบทบาทและภารกิจ ตามความในมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 ที่กำหนดไว้ว่า ในวิทยาเขตหนึ่ง ให้มีสำนักงานวิทยาเขต โดยมีรองอธิการบดี ซึ่งเป็นพระภิกษุรูปหนึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบการบริหารงานของวิทยาเขตตามที่อธิการบดีมอบหมาย

ปรัชญา (Philosophy)

“ความเป็นเลิศทางวิชาการ ตามแนวพระพุทธศาสนา”

“Academic Excellence based on Buddhism”

ปณิธาน (Aspiration)

มุ่งเน้นให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนา พัฒนาระบบการดำรงชีวิต ในสังคมด้วยศีลธรรม ชี้นำและแก้ปัญหาสังคมด้วยหลักพุทธธรรมทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

วิสัยทัศน์ (Vision)

1. เป็นสถาบันการศึกษาที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการตามแนวพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ
2. เป็นสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตของมวลชนที่ผลิตบัณฑิตตามแนวพระพุทธศาสนาและบุคลากรด้านต่างๆ ที่มีความรู้ความสามารถ มีศีลธรรมในการดำรงชีวิตแบบพุทธ
3. เป็นศูนย์กลางแห่งภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาของโลกที่สามารถชี้นำและยุติความขัดแย้งในสังคมโดยใช้หลักพุทธธรรม
4. เป็นสถาบันที่เน้นทำวิจัยพัฒนาตามกรอบแห่งศีลธรรม ส่งเสริมงานวิจัยเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนาและนำผลการวิจัยไปพัฒนาสังคมและคณะสงฆ์ ทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

พันธกิจ (Mission Statements)

1. ผลิตบัณฑิตทางด้านพระพุทธศาสนา ให้มีคุณสมบัติตามปรัชญาของมหาวิทยาลัย และกระจายโอกาสให้พระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ และผู้สนใจมีโอกาสศึกษามากขึ้น
2. ให้บริการวิชาการแก่สังคม ชุมชน และท้องถิ่น โดยเฉพาะวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อมุ่งเน้นการเผยแผ่พุทธธรรม การแก้ปัญหาสังคม การนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดสันติสุข การชี้นำสังคมในทางสร้างสรรค์ และการยุติข้อขัดแย้งด้วยหลักวิชาการพระพุทธศาสนา
3. วิจัยและพัฒนางานวิชาการเชิงลึกด้านพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนาใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และเผยแพร่องค์ความรู้ในระบบเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย
4. รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งค้นคว้า ทำนุบำรุงรักษาภูมิปัญญาไทยและท้องถิ่น รวมทั้งสร้างชุมชนที่เข้มแข็งเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม

วัตถุประสงค์หลัก (Objectives)

1. ผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการพระพุทธศาสนาในระดับชาติและนานาชาติ

2. ผลิตบัณฑิต ให้เป็นคนดี คือ คิดดี พุดดี และทำดี ตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา
3. บริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่สังคมให้เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นประจักษ์ชัดเจน ต่อสังคมไทยและสังคมโลก
4. ผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้นำและสร้างสังคมไทยให้มีความเข้มแข็งทางสังคมศาสตร์ และมีความรู้ทั้งด้านความรู้และความประพฤติ
5. ผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้นำและสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญา การเรียนรู้ และเป็นศูนย์กลางทางวิชาการพระพุทธศาสนาเถรวาท
6. ผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้นำ และสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกันและความสามัคคี โดยใช้หลักสาราณียธรรมและพรหมวิหารธรรม
7. สร้างระบบการบริหารองค์การให้เป็นองค์การที่มีลักษณะของความเป็นมหาวิทยาลัย เฉพาะทางพระพุทธศาสนาและมีมาตรฐานระดับสากล

นโยบาย (Policies)

1. ผลิตบัณฑิตทางด้านวิชาการพระพุทธศาสนา ที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน ทั้งด้านความรู้และความประพฤติ
2. บริการวิชาการทางพระพุทธศาสนาแก่ชุมชนอย่างกว้างขวาง และเป็นศูนย์กลางแห่งการแสวงหาความรู้วิชาการทางพระพุทธศาสนา
3. แสวงหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ ด้านวิชาการพระพุทธศาสนา สังคม และศิลปวัฒนธรรม
4. ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ สร้างภูมิคุ้มกันวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสม ดำรงความเป็นชาติไทยตามวิถีประเพณี และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา
5. บริหารจัดการมหาวิทยาลัยให้ทันสมัย มีความโปร่งใสเป็นธรรม เน้นประสิทธิผล มีระบบสวัสดิการที่ดี สอดคล้องกับการเรียนรู้ตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป้าหมาย (Targets) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้กำหนดเป้าหมายของการดำเนินงานเป็นรายปีการศึกษาตามแผนปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย เพื่อใช้เปรียบเทียบกับผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2547 – 2550 ตามลำดับ ดังนี้

1. ด้านคุณภาพบัณฑิต
 - 1.1 บัณฑิตระดับปริญญาตรีได้งานทำและประกอบอาชีพอิสระภายใน 1 ปี ร้อยละ 70, 80, 80 และ 80
 - 1.2 บัณฑิตระดับปริญญาตรีได้งานทำตรงสาขาที่สำเร็จการศึกษาภายใน 1 ปี ร้อยละ 70, 80, 80 และ 80

1.3 บัณฑิตระดับปริญญาตรีได้รับเงินเดือนเริ่มต้นเป็นไปตามเกณฑ์ ก.พ. ร้อยละ 50, 60, 60 และ 60

1.4 ระดับความพึงพอใจของนายจ้าง ผู้ประกอบการ หรือผู้ใช้บัณฑิต มี 2.5, 3.5, 3.5 และ 3.5 ระดับ (เทียบจากค่า 5 ระดับ)

1.5 นักศึกษาหรือศิษย์เก่าที่ได้รับการประกาศเกียรติคุณยกย่องในด้านวิชาการวิชาชีพ คุณธรรม จริยธรรม หรือรางวัลทางวิชาการ หรือด้านอื่นที่เกี่ยวข้องกับ คุณภาพบัณฑิตในระดับชาติ หรือระดับนานาชาติในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา จำนวน 1, 1, 1, และ 1 รูป / คน

1.6 วิทยานิพนธ์และงานวิชาการของนักศึกษาที่ได้รับรางวัลในระดับชาติหรือระดับนานาชาติ ภายในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา จำนวน 1, 1, 2, และ 3 ชิ้นงาน

1.7 บทความจากวิทยานิพนธ์ปริญญาโทที่ตีพิมพ์เผยแพร่ต่อจำนวนวิทยานิพนธ์ปริญญาโททั้งหมด ร้อยละ 3, 7, 8, และ 10

1.8 บทความจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก (หลังจากที่นักศึกษาจบการศึกษาแล้ว) ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ต่อจำนวนวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกทั้งหมด ร้อยละ 5, 10, 15, และ 15

2. ด้านงานวิจัยและงานสร้างสรรค์

2.1 งานวิจัยและงานสร้างสรรค์ที่ตีพิมพ์เผยแพร่และ / หรือนำไปใช้ประโยชน์ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ ต่อจำนวนอาจารย์ประจำทั้งหมด ร้อยละ 5, 7, 8, และ 10

2.2 เงินสนับสนุนงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยต่ออาจารย์ประจำ 1 รูป/คน จำนวน 5,000 บาท 7,000 บาท 10,000 บาท และ 15,000 บาท

2.3 เงินสนับสนุนงานวิจัย และงานสร้างสรรค์จากภายนอกมหาวิทยาลัยต่ออาจารย์ประจำ 1 รูป/คน จำนวน 2,000 บาท 3,000 บาท 4,000 บาท และ 5,000 บาท

2.4 อาจารย์ประจำที่ได้รับทุนทำวิจัย หรืองานสร้างสรรค์จากภายนอกมหาวิทยาลัยต่อจำนวนอาจารย์ประจำทั้งหมด ร้อยละ 10, 12, 15, และ 20

2.5 อาจารย์ประจำที่ได้รับทุนทำวิจัยหรืองานสร้างสรรค์จากภายนอกมหาวิทยาลัยต่อจำนวนอาจารย์ประจำทั้งหมด ร้อยละ 2, 3, 4, และ 5

3. ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม

3.1 กิจกรรม/โครงการบริการวิชาการทางพระพุทธศาสนา วิชาชีพและ/หรือวิชาการอื่นๆ ที่ตอบสนองความต้องการ พัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม ชุมชน ประเทศชาติ และนานาชาติต่อจำนวนอาจารย์ประจำทั้งหมด ร้อยละ 30, 32, 35 และ 40

3.2 อาจารย์ที่ไปบริการวิชาการภายนอกมหาวิทยาลัย เป็นที่ปรึกษา เป็นกรรมการ วิทยานิพนธ์ภายนอกมหาวิทยาลัย เป็นกรรมการวิชาการและกรรมการวิชาชีพภายนอกมหาวิทยาลัย ในระดับชาติ หรือระดับนานาชาติต่อจำนวนอาจารย์ประจำทั้งหมด ร้อยละ 10, 15, 20 และ 25

3.3 มีการนำความรู้และประสบการณ์จากการบริการวิชาการและวิชาชีพมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนและการวิจัย เท่ากับ 2, 2, 3 และ 3 ระดับคุณภาพ

3.4 ค่าใช้จ่ายและมูลค่าของมหาวิทยาลัยในการบริการวิชาการ และวิชาชีพเพื่อสังคมต่ออาจารย์ประจำ 1 รูป/คน จำนวน 5,000 บาท 6,000 บาท 7,000 บาท และ 10,000 บาท

3.5 จำนวนแหล่งให้บริการวิชาการ และวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับในระดับชาติ หรือระดับนานาชาติ จำนวน 2, 2, 3, และ 4 แหล่ง

3.6 รายรับของมหาวิทยาลัยในการให้บริการวิชาการ และวิชาชีพในนามมหาวิทยาลัยต่ออาจารย์ประจำ 1 รูป/คน จำนวน 5,000 บาท 6,000 บาท 7,000 บาท และ 10,000 บาท

3.7 ระดับความสำเร็จในการบริการวิชาการและวิชาชีพตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยมี 1, 2, 3, และ 3 ระดับคุณภาพ (เทียบจากค่า 5 ระดับ)

4. ด้านการทํานุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

4.1 กิจกรรมในการอนุรักษ์ พัฒนา และสร้างเสริมเอกลักษณ์ ศิลปะ และวัฒนธรรมต่อจำนวนนักศึกษาทั้งหมด ร้อยละ 1, 2, 3, และ 4

4.2 ค่าใช้จ่ายและมูลค่าที่ใช้ในการอนุรักษ์ พัฒนา และสร้างเสริม เอกลักษณ์ ศิลปะ และวัฒนธรรมต่อบำเพ็ญการ ร้อยละ 1, 1, 2, และ 3

5. ด้านการพัฒนามหาวิทยาลัยและบุคลากร

5.1 สภามหาวิทยาลัยและผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่ขับเคลื่อนพันธกิจและสามารถสะท้อนถึงนโยบาย วัตถุประสงค์ และนำไปสู่เป้าหมายของการบริหารจัดการที่ดี มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม เน้นการกระจายอำนาจ โปร่งใส และตรวจสอบได้ รวมทั้งมีความสามารถในการผลักดันมหาวิทยาลัยให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล 2, 3, 4 และ 4 ข้อ (เกณฑ์ 7 ข้อ)

5.2 มีการพัฒนามหาวิทยาลัยสู่องค์กรเรียนรู้ โดยอาศัยผลการประเมินจากภายในและภายนอก 2, 3, 3 และ 3 ระดับคุณภาพ (เกณฑ์ 5 ระดับ)

5.3 มีการกำหนดแผนกลยุทธ์ที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 2, 3, 3 และ 3 ระดับคุณภาพ (เกณฑ์ 5 ระดับ)

5.4 มีการใช้ทรัพยากรภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยร่วมกัน 2, 3, 3 และ 3 ระดับคุณภาพ (เกณฑ์ 5 ระดับ)

5.5 ศักยภาพของระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหาร การเรียนการสอน และการวิจัย 2, 3, 3 และ 3 ระดับคุณภาพ (เกณฑ์ 5 ระดับ)

5.6 สิ้นทรัพย์ถาวรต่อจำนวนนักศึกษาเต็มเวลาเทียบเท่า 1 รูป/คน 10,000 บาท 12,000 บาท 15,000 บาท และ 20,000 บาท

5.7 ค่าใช้จ่ายทั้งหมดต่อจำนวนนักศึกษาเต็มเวลาเทียบเท่า 1 รูป/คน คิดเป็นอัตราส่วน 20,000 บาท 23,000 บาท 25,000 บาท และ 27,000 บาท

5.8 เงินเหลือจ่ายสุทธิต้องบดำเนินการ ร้อยละ 1-4, +5-9 หรือ >15, +5-9 หรือ >15 และ +10-15

5.9 อาจารย์ประจำที่เข้าร่วมประชุมวิชาการ หรือนำเสนอผลงานวิชาการทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ร้อยละ 13, 15, 17, และ 20

5.10 งบประมาณสำหรับการพัฒนาคณาจารย์ทั้งในประเทศและต่างประเทศต่ออาจารย์ ประจำ 1 รูป/คน 6,000 บาท 7,000 บาท 8,000 บาท และ 10,000 บาท

5.11 บุคลากรประจำสายสนับสนุนที่ได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะ ร้อยละ 35, 40, 45, 50

6. ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน

6.1 หลักสูตรที่ได้มาตรฐานต่อหลักสูตรทั้งหมด ร้อยละ 100 ทุกปี

6.2 จำนวนนักศึกษาเต็มเวลาเทียบเท่าต่อจำนวนอาจารย์ประจำ 1 รูป/คน คิดเป็น อัตราส่วน 10, 15, 20 และ 25

6.3 อาจารย์ประจำที่มีวุฒิปริญญาเอก หรือเทียบเท่าต่ออาจารย์ประจำทั้งหมด ร้อยละ 13, 15, 20 และ 25

6.4 อาจารย์ประจำที่ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ ร้อยละ 10, 12, 15 และ 20

6.5 มีการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพคณาจารย์ (Professional Ethics) 3, 3, 3 และ 3 ระดับ (เกณฑ์ 5 ระดับ)

6.6 มีกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเรียนรู้จากการปฏิบัติ และประสบการณ์จริง 2, 3, 4 และ 4 ระดับ (เกณฑ์ 7 ระดับ)

6.7 ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อคุณภาพการสอนของอาจารย์และสิ่งสนับสนุน การเรียนรู้เท่ากับ 2.5, 3.5, 4 และ 4.5 (เทียบจากค่า 5 ระดับ)

6.8 นักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม/โครงการพัฒนานักศึกษาต่อจำนวนนักศึกษาทั้งหมด ร้อยละ 35, 40, 45, 50

6.9 ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ใช้ในระบบห้องสมุด คอมพิวเตอร์และศูนย์สารสนเทศต่อ นักศึกษา 1 รูป/คน 2,500 บาท 3,000 บาท 3,500 บาท และ 4,000 บาท

7. ด้านระบบการประกันคุณภาพ

7.1 มีระบบและกลไกในการประกันคุณภาพภายในที่ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาอย่างต่อเนื่อง 2, 3, 3 และ 3 ระดับคุณภาพ (เกณฑ์ 5 ระดับ)

7.2 ประสิทธิภาพผลของการประกันคุณภาพภายใน 2, 3, 3 และ 3 ระดับคุณภาพ (เกณฑ์ 5 ระดับ)

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มานิต บุญประเสริฐ และคนอื่น ๆ (2546) ได้ทำการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศและประเทศไทย 2) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ของไทย ที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค เก็บรวบรวมข้อมูล 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ทำการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศและประเทศไทย แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามและข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการทั่วไป ด้านการบรหารวิชาการ ด้านการบริหารงานวิจัย ด้านการบริหารการเงินและงบประมาณ และด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ สรุปลงได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 แบบองค์กรเน้นกระบวนการ มีลักษณะเน้นกระบวนการหรือการมีส่วนร่วม หน่วยงานภายในมีอำนาจในการดำเนินการและตัดสินใจ มุ่งการยอมรับ และเน้นขั้นตอนการดำเนินการตามกรอบของระเบียบ

รูปแบบที่ 2 แบบผู้ประกอบการหรือบริษัท เน้นความชัดเจนในทิศทางนโยบายจากส่วนกลาง มีการควบคุมรายละเอียดการปฏิบัติการและเน้นการวางแผนการนำเสนอผลการปฏิบัติงาน

รูปแบบที่ 3 แบบวิสาหกิจ/นวัตกรรม การมีแผนกลยุทธ์ กระจายความรับผิดชอบและให้หน่วยงานภายในมีความยืดหยุ่น และเน้นผลลัพธ์ความสำเร็จของธุรกิจ

รูปแบบที่ 4 แบบเครือข่าย เน้นความร่วมมือระหว่างสถาบัน ใช้ทรัพยากร ร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ และการทำงานเป็นทีม

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานต้นสังกัด และยุทธศาสตร์การบริหารจัดการระดับสถาบัน

สมาลี อุดมผล (2543) ได้ทำการศึกษาของค์ความรู้ของแนวคิดการเสริมสร้างพลังในองค์กร แนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดการเสริมสร้างพลังในองค์กรทางการศึกษาที่เน้นเรื่องการบริหารจัดการในองค์กร โดยเฉพาะการเสริมสร้างพลังครู และศึกษาคุณลักษณะของผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อเสริมสร้างพลังครูในโรงเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงบรรยาย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการเสริมสร้างพลังเป็นแนวคิดที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาองค์กร โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการทำงาน การบริหารงานภายในองค์กรและมีการทำงานเป็นทีมเพื่อ

ทำให้องค์กรมีผลงานผลิตที่ดีขึ้น และแนวความคิดเสริมสร้างพลังนี้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการพัฒนาองค์กรทางการศึกษา และควรมีการปรับโครงสร้างระบบบริหารในองค์กรโดยมีการวางแผนงานให้มีการกระจายอำนาจ ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีมและควรมีการเสริมสร้างพลังให้กับบุคคลทุกระดับในองค์กร และยังพบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารเปลี่ยนแปลงเพื่อเสริมสร้างพลังครู ประกอบด้วย 9 ด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถในการวางแผนงาน ด้านความปรารถนาในเชิงความคิด ด้านความเป็นประชาธิปไตยในการทำงาน การบริหารงาน ด้านการมองผู้อื่นในแง่ดี ด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการทำงาน ด้านความสามารถในการบริหารคนและบริหารงาน ด้านการมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและต่องาน ด้านความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดีและด้านความสามารถในการชี้นำผู้อื่น

รองศาสตราจารย์บำรุง สุขพรรณ (2544) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างระบบการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ เพื่อสำรวจความต้องการด้านการศึกษาของคณะสงฆ์และพระภิกษุสามเณร และเพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างนักเรียนที่อยู่ในภาคต่างๆ กับการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน การนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ตรงกับความต้องการ ผลการวิจัยพบว่าโครงสร้างหลักสูตรพระปริยัติธรรมควรกำหนดหลักสูตรให้ชัดเจนโดยกำหนดระยะเวลาการศึกษาแต่ละหลักสูตรให้ชัดเจน เนื้อหาวิชาควรปรับปรุงให้ทันสมัยเอื้ออำนวยต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และควรเชื่อมโยงเนื้อหาวิชาของหลักสูตรกับสถานการณ์ปัจจุบัน อีกทั้งใช้เทคโนโลยีมาช่วยสอน การวัดผลควรปรับปรุงให้ได้มาตรฐานสากล ส่วนความต้องการด้านการศึกษาของคณะสงฆ์พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีความต้องการศึกษาเพื่อต้องการเพิ่มพูนความรู้และการพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าในสมณเพศ และเพื่อความเข้าใจในศาสนธรรมที่ถ่องแท้ ส่วนความต้องการที่จะให้ปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าควรปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้ทันสมัยและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทางโลกได้เป็นอย่างดี มีการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจมากขึ้น และควรมีเทคโนโลยีใหม่ๆ มาช่วยสอน

รองศาสตราจารย์สุภากร มากแจ้ง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมปอง มากแจ้ง (2542) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ พบว่า การบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แยกส่วนออกจากระบบการบริหารการศึกษาของชาติ ทำให้เกิดปัญหาทั้งด้านการจัดการ งบประมาณ การบริหารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผล คุณภาพการศึกษา คุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาทั้งผู้บริหารและผู้สอน ตลอดจนสวัสดิการและความมั่นคงในอาชีพ หลักสูตรการศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้ประสงค์จะเป็นศาสนทายาท และผู้บวชตามประเพณี และในการดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์ หน่วยงานผู้ดูแลควรเตรียมการ

แก้กฎระเบียบ ที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาตามโครงสร้างการศึกษาของชาติ พัฒนาบุคลากรวิชาชีพ สร้างความมั่นคงและสวัสดิการแก่บุคลากร เพื่อกำหนดเป็นอัตรากำลังที่มีประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาแต่ละประเภท วิเคราะห์ค่าใช้จ่ายต่อหัวของผู้ศึกษาแต่ละประเภท เพื่อกำหนดงบประมาณที่รัฐต้องสนับสนุน

พระสมณีก อนันตวงศ์ (2540) ได้กล่าวไว้ใน “สถาบันสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยในอนาคตตามทศวรรษของพระผู้นำทางด้านวิชาการ” ว่า ในปัจจุบันนี้ สถาบันสงฆ์ได้ถือฤกษ์ต่อสังคมไทยอยู่แล้ว สำหรับอนาคตนั้นยังจะต้องมีการปรับปรุงสถาบันสงฆ์ในประเด็นต่างๆ อีกมาก โดยเฉพาะการศึกษาของพระสงฆ์ และการพัฒนาบุคลากรทางศาสนา สำหรับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ใช้ปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีความเห็นที่หลากหลายกันออกไป แต่ส่วนใหญ่มองว่าไม่เป็นปัญหาสำหรับการพัฒนา แต่ว่าต้องปรับปรุงในส่วนขององค์กรต่างๆ ของสถาบัน องค์กร ศาสนศึกษา องค์กรการปกครอง องค์กรสาธารณูปการ และองค์กรสาธารณสงเคราะห์ ในระดับวัดประเด็นสำคัญอยู่ที่สมณศักดิ์ พระผู้นำส่วนมากกว่าครึ่งที่มองว่าปัจจุบันเป็นปัญหาเนื่องจากขาดระบบกลั่นกรองตรวจสอบที่ดี การถวายสมณศักดิ์ ต้องมีระบบกลั่นกรองที่เป็นธรรม

พระมหาวีระ เกร็มย์ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการผลิตบัณฑิตส่วนใหญ่ประมาณ 80 % ได้ลาสิกขาไปประกอบอาชีพต่างๆ ในสังคม เป็นพลเมืองดีของสังคม ส่วนที่อยู่รับใช้พระพุทธศาสนา ก็เป็นพระสงฆ์ที่ดีมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคม เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองในอนาคต ด้านการพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับมาตรฐานสากล กำหนดหลักสูตรไว้ 2 ระดับ คือ ระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา และระดับอุดมศึกษาได้มีการปรับปรุงหลักสูตรเป็นระยะๆ เพื่อให้เข้ากับมาตรฐานหลักสูตรของทบวงมหาวิทยาลัย ด้านการบริหารได้มีการจัดรูปแบบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามแบบมหาวิทยาลัยของรัฐทั่วไป ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม การส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมด้วยการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยหน่วยงานของมหาวิทยาลัย

สมาน อัสวภูมิ (2549) ได้ทำการศึกษาและสังเคราะห์รูปแบบการบริหารสถานศึกษา การพัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษา และสถานศึกษาเครือข่ายของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบรุ่นที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการบริหารฐานโรงเรียนในบริบทการศึกษาไทยของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบรุ่นที่ 1 ปี 2544 การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการสรุปและสังเคราะห์รายงานการพัฒนาสถานศึกษา เพื่อหาองค์ความรู้และบทเรียนที่ได้จากข้อค้นพบของผู้บริหารต้นแบบผลการศึกษาที่สำคัญ พบว่า

1. แนวคิดพื้นฐานในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ คือ การกระจายอำนาจ การบริหารฐานโรงเรียน การมีส่วนร่วม การพึ่งตนเอง การเป็นผู้นำแบบเกื้อหนุน ความเป็นประชาธิปไตย การบริหารจัดการที่ดี และการใช้แนวคิดเชิงระบบ

2. แนวคิดพื้นฐานเชิงกลยุทธ์และวิธีการของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ คือ การใช้แผนกลยุทธ์ การระดมสรรพกำลัง การใช้ยุทธศาสตร์เป็นกลไกการบริหาร การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร การใช้การวิจัยและเทคโนโลยี และการใช้กระบวนการดำเนินงาน

3. กลุ่มองค์ประกอบของรูปแบบที่กำหนดของผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ ได้แก่ องค์ประกอบของผลลัพธ์ องค์ประกอบที่เป็นกลไกระดมสรรพกำลัง และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา องค์ประกอบที่เป็นกลไกในการดำเนินงาน องค์ประกอบที่เป็นกลไกในการประสานงานและบูรณาการ และองค์ประกอบที่เป็นกลไกในการติดตามและประเมินผล

พระมหาธรรมมรุต อริยมโฆ (ยศขุน) (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาของพระสงฆ์ไทยในบริบทแห่งสังคมไทยยุคปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การศึกษาระบบเดิมของคณะสงฆ์ และการศึกษาที่คณะสงฆ์จัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐ การศึกษาที่เป็นการศึกษาของคณะสงฆ์โดยตรง คือ พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมหรือที่เรียกว่า “เรียนนักธรรม” เป็นการศึกษาเบื้องต้นของพระภิกษุสามเณรมาแต่เดิม สภาพของการจัดการศึกษาที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้เริ่มมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 โดยมีเนื้อหาของการเรียน แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก แต่ละชั้นใช้เวลาเรียน 1 ปี มีการสอบปีละ 1 ครั้ง ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี หรือที่เรียกว่า “เรียนบาลี” แบ่งออกเป็นชั้น ที่เรียกว่าประโยค มี 9 ประโยค ใช้เวลาเรียนชั้นละ 1 ปี สอบปีละครั้ง ยกเว้นประโยค 1-2 เรียน 2 ปี แล้วสอบครั้งเดียว ส่วนการศึกษาแผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาแบบใหม่ที่เพิ่งมีขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา มีการเรียนการสอนเหมือนกับการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาทั่วไป ต่างแต่เพียงมีวิชาธรรมวินัย บาลี วิชากิจสงฆ์ เพิ่มเข้ามาเท่านั้น นอกจากนั้นยังมีการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งจัดโดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5

การศึกษาของคณะสงฆ์กับบริบทของสังคมไทยยุคปัจจุบัน มีทั้งที่เป็นจุดอ่อนและจุดแข็งภายในตัว โดยจุดแข็งอยู่ที่ความเป็นอิสระในกระบวนการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลใช้ระบบส่วนกลาง การสอบใช้การเขียนแบบอัตนัย การจัดการศึกษามีได้มุ่งผลกำไร แต่มุ่งผลเพื่อพัฒนาความรู้ให้แก่ผู้เรียนจริงๆ ส่วนจุดอ่อนของการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยอยู่ที่ไม่สามารถเตรียมคนหรือศาสนทายาท ให้สามารถที่จะเผชิญกับยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้สังคมสงฆ์อ่อนแอและเกิด

วิกฤติขึ้นภายในองค์กรของคณะสงฆ์เอง ขาดการเชื่อมต่อกับระบบการศึกษาของรัฐ เป็นการศึกษาแบบรวมศูนย์ ขาดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

การศึกษาของคณะสงฆ์กับบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน ยังไม่สามารถที่จะจัดให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบันได้ กล่าวคือ ยังไม่สามารถจัดให้สอดคล้องกับคาดหวังของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์และของสังคม ทั้งในด้านปริมาณและในด้านคุณภาพ ในด้านปริมาณปรากฏว่ามีผู้เข้าสอบและสอบผ่านลดจำนวนลงมาก นอกจากนี้กระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการจัดการเรียนการสอน หลักสูตร เป็นต้น ก็ยังไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน ส่งผลให้คุณภาพผลผลิตทางการศึกษาจากระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่เป็นอยู่ ไม่สามารถผลิตศาสนทายาทที่มีคุณภาพให้กับพระพุทธศาสนา ความรู้ทางพุทธศาสนาของพระสงฆ์ก็อ่อนด้อยลง และสถานะความเป็นผู้นำทางสติปัญญาและจิตวิญญาณของพระสงฆ์อ่อนแอลง ทำให้คณะสงฆ์ไม่สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันได้ ส่งผลกระทบให้องค์กรคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนามีความอ่อนแอเป็นอย่างมาก

แนวทางการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยกับบริบทของสังคมไทยในยุคปัจจุบัน จะต้องมีการปฏิรูปทั้งระบบอย่างเร่งด่วน ทั้งในระดับนโยบาย องค์กรบริหาร และให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้า ปัจจัยกระบวนการ ปัจจัยผลผลิต และปัจจัยผลกระทบ โดยนำหลักการบริหารจัดการสมัยใหม่มาใช้ แต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักพุทธธรรม คือ หลักไตรสิกขา การศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันจะต้องไม่ก้าวตามระบบการศึกษาทางโลกที่จัดการศึกษาเพื่อตอบสนองโลกทุนนิยม แต่จะต้องก้าวไปเป็นผู้นำทางการศึกษาแบบใหม่ที่ใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐาน จัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของพระภิกษุสามเณร พร้อมเชื่อมโยงเข้ากับสาระของศาสตร์ต่างๆ ควบคู่กันไป ควรจะปฏิรูปให้เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาที่ครบถ้วนและสมบูรณ์ ทั้งในส่วนของหลักการและวิธีการ นั่นคือ จะต้องทำให้เป็นกระบวนการศึกษาเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ทั้งปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ เพื่อสร้างชุมชนและปัจเจกชนชาวพุทธที่มีค่านิยมต่อต้านกระแสความโลภ ความโกรธ และความหลง และสร้างวิถีชีวิตที่มีการเอื้อเพื่อแบ่งปันด้วยมิตรไมตรีต่อกันและกัน และมีชีวิตอยู่อย่างรู้เท่าทันความเป็นจริงต่าง ๆ และควรจัดการประสานให้เกื้อกูลต่อการศึกษาของสงฆ์ นอกกระบบที่มีอยู่แล้ว ให้เป็นระบบการศึกษาที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน

การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ต้องเป็นไปเพื่อการเตรียมศาสนทายาทและพุทธศาสนิกชน ให้สามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตในยุคสมัยใหม่ ควบคู่ไปกับการมีสติใคร่ครวญผลดีผลเสียของการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่เข้ามาสู่สังคม ซึ่งแนวทางในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันนี้ จะต้องใช้แนวความคิด 3 ประสาน คือ ประสานคน ระบบ และบริบทที่เกี่ยวข้อง คนคือ พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนทั่วไปซึ่งเป็นศูนย์กลางของการเริ่มต้น ต่อจากนั้นต้องกำหนดระบบเพื่อให้พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนเป็นไปตามกรอบหรือระบบที่วางไว้ แล้วต้องปรับรื้อ

บริบทหรือสภาพแวดล้อมทั้งในระดับกว้างที่สุดได้แก่ระดับการวางนโยบาย ระดับยุทธศาสตร์ และระดับ ปฏิบัติการให้มีส่วนสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์ให้สัมฤทธิ์ผลด้วย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานวัตกรรมการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศและประเทศไทยวิเคราะห์และเสนอผลการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาและการอุดมศึกษาของประเทศไทย เพื่อเพิ่มคุณภาพ ประสิทธิภาพ และโอกาสทางการศึกษา

ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1. รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศ 2. การปฏิรูปอุดมศึกษาไทยและนวัตกรรมการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ของไทย 3. ปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ในประเทศไทย และ 4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ในต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยในประเทศที่เป็นกรณีศึกษา ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย อังกฤษ มาเลเซีย และมองโกเลีย มี นวัตกรรมการบริหารจัดการคล้ายคลึงกันในด้านต่าง ๆ คือ การใช้เทคโนโลยีสื่อสารและสารสนเทศทั้งการบริหารวิชาการและการดำเนินการ มีความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกและการร่วมเป็นเครือข่าย มีการแสวงหารายได้และการควบคุมรายจ่าย มีอิสระในการปกครองตนเอง ผู้เรียนรับผิดชอบค่าใช้จ่ายมากขึ้น และประการสุดท้ายมุ่งเน้นการควบคุมคุณภาพและปรับปรุงการดำเนินงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน

2. การปฏิรูปอุดมศึกษาไทยและการบริหารสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่

2.1 การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการของการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ถูกกำหนดกรอบการดำเนินงานโดยหน่วยงานของรัฐบาลคือทบวงมหาวิทยาลัย ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงที่เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญเกิดจากทบวงมหาวิทยาลัยได้ริเริ่มจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี (2533-2547) เป็นครั้งแรก เพื่อเป็นกรอบให้สถาบันอุดมศึกษาได้ปรับตนเองไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศและการเตรียมตัวสำหรับอนาคตใน 5 ด้าน ได้แก่ เน้นความเสมอภาคในโอกาสศึกษา เน้นประสิทธิภาพการบริหาร เน้นความเป็นเลิศ เน้นความเป็นนานาชาติ เน้นการบริหารให้คล่องตัวและส่งเสริมบทบาทเอกชน ซึ่งทิศทางทั้ง 5 ด้านได้ช่วยสถาบันอุดมศึกษาจัดทำแผนของสถาบันได้ระดับหนึ่ง

ด้านการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่สำหรับประเทศไทย ได้เริ่มจากการที่รัฐบาลกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐออกนอกระบบราชการ โดยเชื่อว่าเมื่อ

มหาวิทยาลัยมีอิสระในการปกครองตนเอง มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการองค์กร บุคลากร การเงิน ก็จะทำให้การบริหารจัดการมีความรวดเร็วมีประสิทธิภาพขึ้น

นอกจากนี้การอุดมศึกษาก็เปิดกว้างมากขึ้น จากเดิมเป็นที่เข้าใจว่าเป็นการศึกษาศาสตร์ทางวิชาการชั้นสูง เน้นการดำเนินงานภายในสถาบันเป็นหลัก เน้นความเป็นนักวิชาการ (Scholar) การศึกษาในระบบมุ่งถ่ายทอดความรู้ สร้างองค์ความรู้ โดยมุ่งเน้นสำหรับกลุ่มผู้ที่มีความสามารถทางสติปัญญา แต่การอุดมศึกษาในปัจจุบัน เป็นการศึกษาดูจากระดับพื้นฐาน ประกอบด้วยการศึกษาทั้งในระดับวิชาการวิชาชีพ เพื่อการมีงานทำ และเปิดโอกาสสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาทั่วไป มุ่งเน้นตอบสนองต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2.2 ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ของไทย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อรูปแบบการเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่มีด้วยกัน 4 ประการคือ ด้านนโยบายการอุดมศึกษาเพื่อปวงชน ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรที่จำกัดและการมุ่งเน้นคุณภาพและประสิทธิภาพด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ และด้านการปกครองตนเองของสถาบัน ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่าปัจจัยแต่ละด้านมีสาระสำคัญดังนี้

2.2.1 ด้านการอุดมศึกษาเพื่อปวงชน ปัจจัยนี้เกิดจากนโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นและผลักดันการอุดมศึกษาให้ตอบสนองต่อกลุ่มต่าง ๆ ของผู้เรียน ทำให้สถาบันขยายตัวในเชิงปริมาณการก่อให้เกิดรูปแบบสถาบันแบบใหม่ มีการปรับหรือสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียนที่หลากหลาย และมุ่งหาตลาดผู้เรียนเป็นผลก่อให้เกิดการสนองต่อการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนมากยิ่งขึ้นกว่าในยุคที่ผ่านมา

2.2.2 ด้านทรัพยากรที่จำกัด และด้านการมุ่งสู่คุณภาพและประสิทธิภาพ โดยเฉพาะปัจจัยการตรวจสอบจากภายนอกสถาบัน และระบบประกันคุณภาพการศึกษาของรัฐ มีผลทำให้สถาบันต้องปรับวิธีการบริหารโดยประยุกต์ใช้การบริหารแบบธุรกิจซึ่งเชื่อว่าจะทำให้การบริหารมีประสิทธิภาพขึ้น ใช้แผนกลยุทธ์เพื่อการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรเป็นการประเมินและตรวจสอบได้

2.2.3 ด้านความก้าวหน้าของ ICT ในด้านนี้พบว่า ICT เป็นปัจจัยเร่งการเปลี่ยนแปลงภายในสถาบันในหลายมิติ ได้แก่ การดำเนินการของสถาบันเป็นระบบเปิดมากขึ้น รวมทั้งบุคลากรในองค์กรสามารถรับข่าวสารจากแหล่งต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางและกว้างไกล การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ วัฒนธรรมการทำงานที่มุ่งความรวดเร็วและเป็นระบบ และไม่จำกัดสถานที่รวมทั้งการสร้างความร่วมมือแบบเครือข่ายการใช้ทรัพยากรร่วมกันทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร

2.2.4 ด้านการปกครองตนเอง (Autonomy) ซึ่งเกิดจากการที่รัฐมีนโยบายกระจายอำนาจให้สถาบันในการปกครองตนเองโดยมุ่งหมายให้สถาบันอุดมศึกษามีการรับผิดชอบต่อผลการดำเนินการ สร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ การมีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ และการปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

2.3 รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ถึงแม้ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต้นสังกัดและสถาบันยังไปในระบบราชการภายใต้การกำกับดูแลและควบคุมจากหน่วยงานภาครัฐ แต่รูปแบบการบริหารจัดการภายใน "ระดับมหาวิทยาลัย" นั้น มีพัฒนาการที่หลากหลายสรุปได้ 4 รูปแบบ คือ 1. แบบองค์กรที่เน้นกระบวนการ 2. แบบผู้ประกอบการหรือบริษัท 3. แบบวิสาหกิจหรือนวัตกรรม และ 4. แบบเครือข่าย ดังแผนภาพที่ 1

โปรดสังเกตว่า แต่ละสถาบันจะมีรูปแบบการบริหารจัดการที่ผสมผสานระหว่างรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรัชญา ประวัติความเป็นมา วิสัยทัศน์ ของผู้บริหารของสถาบันนั้น ๆ รูปแบบการบริหารจัดการมิได้แยกจากกันโดยเด็ดขาด

2.4 รูปแบบการบริหารจัดการภายในสถาบันแต่ละสถาบันใน 5 ด้าน สรุปได้ดังนี้

ด้านการบริหารจัดการทั่วไป ในกรณีนี้อาจกล่าวได้ว่าสถาบันที่คัดเลือกทั้งหมดมุ่งเน้นกลยุทธ์การบริหารงานสมัยใหม่ (Modern Management) มีการนำแนวคิด การจัดการทางบริหารธุรกิจมาใช้ในการบริหารองค์การ ความสัมพันธ์ระหว่างสภามหาวิทยาลัยกับอธิการบดีมีบทบาทอย่างยิ่งต่อนวัตกรรมทางการบริหารงานภายในสถาบัน ในด้านการปรับโครงสร้างของสถาบันพบว่า สถาบันอุดมศึกษาของรัฐบางแห่งได้มีการปฏิรูปตนเองสู่การออกนอกระบบราชการบางสถาบันมีการคัดเลือกหน่วยงานในสถาบันเพื่อนำร่องสู่การออกนอกระบบราชการ ส่วนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้นเน้นการบริหารจัดการในเชิงธุรกิจและให้ความสำคัญต่อต้นทุนต่อหน่วยและการจัดโครงสร้างองค์กรและระบบการบริหารงานที่คล่องตัว

ด้านการบริหารงานวิชาการ มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้ความสำคัญต่อผู้เรียนมากขึ้น มีการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน สาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของตลาด นำแนวคิดทางการตลาดมาใช้ในการจัดกลุ่มผู้เรียน มหาวิทยาลัยของรัฐหลายแห่งมุ่งเน้นการเปิดหลักสูตรใหม่ ๆ ที่เรียกว่า "หลักสูตรพิเศษนอกเวลาราชการ" เพื่อสนองความต้องการของกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลาย หลายสถาบันมีการวางกลยุทธ์การตลาดในด้านพื้นที่เรียน ค่าหน่วยกิต จนมีข้อสังเกตว่ามหาวิทยาลัยมีนวัตกรรมทางหลักสูตร การเรียนการสอนใหม่ ๆ มากแต่อาจเพื่อสู่การแสวงหารายได้มากกว่าการสร้างองค์ความรู้ให้มหาวิทยาลัย ผู้เรียนหรือสังคม นอกจากนี้สถาบันหลายแห่งเริ่มพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการสู่ระบบการสร้างเครือข่าย โดยเฉพาะสถาบันในกรุงเทพฯกับภูมิภาค นอกจากนี้ การให้การศึกษาเน้นความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น มีการประสานความร่วมมือกับธุรกิจ มหาวิทยาลัยบาง

แห่งได้มีการขยายรูปแบบการเรียนรู้ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต หรือสื่อดาวเทียมมุ่งสู่ผู้เรียนที่เป็นคนไทยในต่างประเทศ เพื่อให้ผู้สนใจในท้องถิ่นห่างไกลได้เข้าศึกษา

ด้านการบริหารงานวิจัย สถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนการวิจัยเพื่อพัฒนาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยชั้นนำของประเทศ ภูมิภาคเอเชียและนานาชาติ มีการจัดตั้งกองทุนวิจัย (Research Fund) มีการจัดตั้งศูนย์แห่งความเป็นเลิศ (Center of Excellence) สนับสนุนให้บุคลากรทำโครงการวิจัยร่วมมือกับองค์กรนานาชาติ การเปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาร่วมกับสถาบันต่างประเทศ มีการมุ่งเน้นการตีพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยเผยแพร่ในวารสารนานาชาติ มีการจัดตั้งหน่วยงานประสานงานวิจัยระดับสถาบัน

ด้านการบริหารการเงิน แรงขับเคลื่อนจากการที่มหาวิทยาลัยของรัฐต้องออกนอกระบบทำให้แต่ละสถาบันมุ่งเน้นการปฏิรูปและปรับปรุงระบบการเงิน และรูปแบบการหารายได้ มีการขยายระบบการให้บริการทางการศึกษาที่หลากหลายเพื่อให้ได้มาซึ่งแหล่งรายได้เพิ่มขึ้น มหาวิทยาลัยบางแห่งเริ่มก่อตั้งกองทุนคงยอดเงินต้น (Endowment Fund) พยายามลดสัดส่วนรายได้จากงบประมาณแผ่นดินและเพิ่มรายได้จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย (Intellectual Services) มีการจัดตั้งหน่วยงานศิษย์เก่าสัมพันธ์ (Alumni Relations) เพื่อระดมทรัพยากรจากศิษย์เก่า มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ปรึกษาทางธุรกิจการค้า (Consultant Service) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนเน้นการบริหารการเงินแบบมุ่งศูนย์กำไร หรือ ศูนย์ต้นทุน เพื่อแยกให้เห็นถึงผลตอบแทนของแต่ละหน่วยงานได้ชัดเจน และบางแห่งนำระบบการบริหารงานการเงินจากกิจการในเครือในต่างประเทศมาใช้เพื่อให้เหมาะสมกับการประเมินผลการดำเนินงานและการตรวจสอบจากผู้แทนในต่างประเทศ

ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยของรัฐส่วนใหญ่ มีการนำเสนอทางเลือกในด้านการบริหารงานบุคลากร คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบการคัดเลือกสรรหา และการให้เงินเดือนที่แตกต่างจากระบบราชการ คือจากการเป็นบุคลากรที่เรียกว่า "ข้าราชการ" สู่การเป็น "พนักงานมหาวิทยาลัย" การบรรจุแต่งตั้งที่มีแนวโน้มทำมากขึ้นคือ สัญญาจ้างเต็มเวลา บางเวลา การใช้บุคลากรร่วมในบางตำแหน่ง บุคลากรที่รับเข้าใหม่ได้รับเงินเดือนที่สูงกว่าการเป็น "ข้าราชการ" แต่ต้องได้รับการประเมินผลการทำงานทุก 6 เดือนหรือ 1 ปีตามเกณฑ์ของแต่ละสถาบัน บางสถาบันมุ่งพัฒนาระบบสัญญาจ้าง ทั้งในระดับอาจารย์และเจ้าหน้าที่ บางแห่งมีการนำระบบการจ้างงานภายนอก (Outsourcing) มาใช้กับการให้บริการ เพื่อประสิทธิภาพ และการลดจำนวนบุคลากรประจำลง

ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่า สถาบันแต่ละแห่งมีลักษณะเฉพาะ มีความแตกต่างด้านปรัชญา ปณิธาน ประวัติความเป็นมาในการก่อตั้งลักษณะของเจ้าของที่เป็นของรัฐ หรือการเป็นเจ้าของที่มาจากรัฐกิจครอบครัว ประกอบกับความแตกต่างทางด้านลักษณะผู้นำ รูปแบบการบริหารจัดการแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามปัจจัยเกื้อหนุนนวัตกรรมการบริหารสถาบัน 2 ด้านที่สำคัญคือ วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำของผู้บริหาร และการปฏิรูปอุดมศึกษาของไทยได้ทำให้สถาบัน แต่ละแห่งต้องพยายาม

ปรับเปลี่ยนตัวเองสู่การพึ่งพาตนเองมากขึ้นกรอปรกับเงื่อนไขเรื่องการประกันคุณภาพภายนอกทำให้มหาวิทยาลัยต้องมีการปฏิรูปหรือปรับระบบการบริหารจัดการมุ่งสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น รวมทั้งการบริหารแบบโปร่งใส พร้อมรับการตรวจสอบจากภายในและภายนอก

3. ปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการของสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ในประเทศไทย

ผลจากการศึกษาพบว่า สถาบันต่าง ๆ มีการพัฒนารูปแบบการจัดการภายในที่แตกต่างและมีลักษณะเฉพาะ มีปัญหาและอุปสรรคที่สถาบันต้องเผชิญ การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาจึงจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

3.1 สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้งที่เป็นมหาวิทยาลัยในสังกัดและมหาวิทยาลัยในกำกับ มีประเด็นปัญหาที่พบ คือ

- 1) แหล่งที่มาของเงินทุนจากงบประมาณของรัฐลดลง ในขณะที่ค่าใช้จ่ายคงที่หรือมีแนวโน้มมากขึ้น เป็นข้อจำกัดในการใช้เงินลงทุนเพื่อพัฒนาสถาบัน
- 2) ด้านโครงสร้างการบริหารงานพบว่า หากเป็นสถาบันที่เพิ่งเปิดใหม่ มหาวิทยาลัยสามารถปรับเปลี่ยนหรือจัดวางระบบบริหารโครงสร้างองค์กรและกติกาดังกล่าวได้ง่าย แต่สำหรับสถาบันเก่าแก่ มีอายุยาวนานจะมีเงื่อนไขต้น (Initial Conditions) และขีดจำกัด (Boundary Conditions) มาก
- 3) การบริหารจัดการยังมิได้มุ่งที่ผู้รับบริการ เช่น นิสิต นักศึกษา เป็นสำคัญ
- 4) นโยบายการใช้เครื่องมือปฏิบัติการร่วมกัน ในทางปฏิบัติยังมีปัญหา เนื่องจากตารางเวลาไม่เหมาะสมด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย และต้องเสียค่าบริการพิเศษให้กับหน่วยงานที่ไปขอให้บริการ
- 5) การพยายามให้ทุกคนจบปริญญาตรี มีผลกระทบต่อศาสตร์ของวิชาการ หลักสูตรต่อเนื่องไม่ได้ผลเต็มที่เพราะผู้เรียนไม่พร้อม
- 6) ด้านของการวิจัย พบว่าจำนวนงบประมาณอาจมีจำกัดหรืออาจไม่ต่อเนื่อง ขาดความพร้อมและความเต็มใจของบุคลากรทุกฝ่ายทั้งด้านอาจารย์และผู้สนับสนุน และแต่ละกลุ่มอาจมีความสนใจที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยสนองความต้องการส่วนบุคคลมากกว่ามองถึงการนำผลการวิจัยไปใช้ในเชิงพาณิชย์ ขาดแคลนผลการวิจัยในเชิงสหวิทยาการ และขาดวาระการวิจัยระยะยาวที่มุ่งสร้างองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าของวิทยาการ และการตอบสนองความต้องการของชาติ
- 7) ความสามารถของบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และสารสนเทศยังอยู่ในวงจำกัด ทำให้ไม่ได้ใช้ประโยชน์เต็มที่

3.2 สถาบันอุดมศึกษาเอกชน จากการศึกษาพบว่า

- 1) ด้านการบริหารการเงิน ต้องพึ่งรายได้หลักจากค่าหน่วยกิต ทำให้เป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาสร้างสรรค์ส่วนที่เป็นการสนับสนุนการวิจัย การบริการสังคม หรือสาธารณชน

2) สถาบันอุดมศึกษาเอกชนกำลังได้รับผลกระทบอย่างมากจากการขยายตัวเชิงปริมาณที่ไม่จำกัดของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ และความไม่ชัดเจนของนโยบายของรัฐต่อการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในภาพรวมของการอุดมศึกษาของชาติ

3) การแข่งขันทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาระหว่างสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน รัฐบาล และจากต่างประเทศจะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นถ้ารัฐบาลมิได้มีการกำหนดแผนภาพรวมของการอุดมศึกษาไทยที่ชัดเจน และจะนำไปสู่การมุ่งปริมาณมากกว่าคุณภาพ

4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์

งานวิจัยนี้มีข้อเสนอเชิงนโยบาย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับหน่วยงานต้นสังกัดและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการระดับสถาบัน

4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด

ข้อเสนอยุทธศาสตร์การสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐและสถาบันอุดมศึกษาไทย เพื่อส่งเสริมวัตรกรรมการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา และการอุดมศึกษาไทยที่มี คุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล มี 4 ประการ คือ

1) การเปลี่ยนบทบาทของหน่วยงานต้นสังกัดจากการควบคุม (Control) เป็นการติดตามกำกับดูแล (Monitoring and Supervision)

2) การสร้างระบบและกลไกการสื่อสารสองทางระหว่างหน่วยงานต้นสังกัดและสถาบันฯ เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน! หน่วยงานของรัฐต้องมีนโยบายชัดเจนในภาพรวมของการอุดมศึกษาไทยซึ่งประกอบด้วย สถาบันอุดมศึกษาที่รับเงินอุดหนุนจากรัฐ และสถาบัน อุดมศึกษาเอกชนที่ต้องพึ่งตนเอง ว่าสถาบันทั้ง 2 ภาค จะประกอบเป็นระบบการอุดมศึกษาเป็นสัดส่วนเท่าใด เพื่อการสร้างควมมีเอกภาพเชิงนโยบายในเรื่อง คุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเสมอภาค

3) หน่วยงานต้นสังกัดต้องจัดทำแผนระยะสั้นและระยะยาวในลักษณะฐานข้อมูลอุดมศึกษา และแสดงให้เห็นทิศทางของการอุดมศึกษาของชาติที่จะขึ้นนำทิศทางของประเทศ เพื่อที่สถาบันจะได้ใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของชาติ

4.2 การแบ่งประเภทของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อ คุณภาพ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เป้าหมายของอุดมศึกษาและสนองตอบความต้องการของผู้เรียนด้วยงบประมาณที่จำกัด นโยบายการอุดมศึกษาเพื่อปวงชนการสร้างความเป็นเลิศทางด้านการวิจัยและวิชาการ รัฐบาลควรแบ่งประเภทของสถาบันอุดมศึกษาออกเป็น 3 รูปแบบคือ

1) สถาบันที่มุ่งความเป็นเลิศทางด้านวิชาการและวิจัยควรมุ่งพันธกิจสู่การขยายหลักสูตรระดับหลังปริญญาตรี พร้อมทั้งมุ่งการพัฒนาศูนย์วิจัยเฉพาะทางเพื่อความเป็นผู้นำทางวิชาการและวิจัย! สถาบันที่มุ่งความเชี่ยวชาญทางการสอนสาขาวิชาต่าง ๆ มุ่งสร้างควม

เชี่ยวชาญในรูปแบบการเรียนการสอนแนวใหม่สนองความต้องการของตลาด มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้อะหว่างสถาบันอุดมศึกษากับอุตสาหกรรม ธุรกิจ และชุมชน

2) สถาบันอุดมศึกษาสำหรับชุมชนท้องถิ่น เช่น วิทยาลัยชุมชนที่เน้นด้านการให้โอกาสกับชุมชนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการโดยปราศจากข้อกำหนดในด้านคุณวุฒิ คุณสมบัติของผู้เรียน เน้นการเรียนการสอนระดับต่ำกว่าปริญญา

ทั้งนี้เน้นให้สถาบันอุดมศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม ประสานความร่วมมือในรูปแบบของเครือข่ายระหว่างกันและกับองค์กรต่าง ๆ ในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น

4.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการบริการจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่

ยุทธศาสตร์สำหรับการพัฒนากิจการบริการจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ของไทยที่นำเสนอ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการทั่วไป ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารวิชาการ ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารงานวิจัย ยุทธศาสตร์ด้านการบริหาร การเงิน และยุทธศาสตร์ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์

โดยสรุป การบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาของไทยโดยภาพรวมนั้นมีแนวโน้มคล้ายคลึงกับต่างประเทศที่เน้นเรื่องการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการบริหารด้านวิชาการ ด้านการวิจัย การให้บริการวิชาการที่เป็นการตอบสนองต่อลูกค้าหรือกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลาย มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารสถาบันและการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ยุทธศาสตร์สำหรับการดำเนินการเพื่อมุ่งสู่นวัตกรรมทางการจัดการเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน เพื่อประสิทธิภาพ เสมอภาคทางการศึกษานั้น แต่ละสถาบันคงต้องพิจารณาปณิธาน ความเป็นมาของสถาบัน และเงื่อนไข ต่าง ๆ ภายในสถาบันประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการบริหารจัดการสถาบันเป็นกิจกรรมที่จะต้องทำอย่างต่อเนื่อง และมีใช้การเลียนแบบสถาบันอื่นโดยตรง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษา ไทยใน 5 ปีข้างหน้า

1. การเตรียมพร้อมเชิงรุกตั้งแต่วันนี้ แนวโน้มโลกาภิวัตน์มีทั้งผลดีและผลไม่ดี/ไม่พึงประสงค์ซึ่งหลีกเลี่ยงได้ยาก แต่การจะพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้พร้อมต่อสภาพโลกาภิวัตน์ได้ จำเป็นต้องเตรียมพร้อมในเชิงรุกตั้งแต่วันนี้ โดยหาทางเข้าไปใช้ประโยชน์ สูงสุดที่จะมาถึง และหลีกเลี่ยงหรือบรรเทาปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น รัฐควรลงทุนเทคโนโลยี เพื่อการศึกษาให้มากขึ้น การมุ่งพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง กระทรวงศึกษาธิการไต่ต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสภาพยุค โลกาภิวัตน์ การดัดศักยภาพของบุคลากรภายในสถาบันการศึกษามาใช้ให้มากขึ้น

2. การกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศที่ชัดเจน รัฐจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศไทยที่ชัดเจนว่า จะไปทิศทางใดจึงจะสามารถแข่งขันและพัฒนา ประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ในสภาพยุคโลกาภิวัตน์

3. การกำหนดทิศทางการพัฒนากำลังคนบนความต้องการของประเทศ การกำหนดทิศทางการพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับกับกระแสโลกาภิวัตน์ต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการในการพัฒนาประเทศ มิใช่เป็นการเปิดหลักสูตรตามความต้องการของผู้เรียน หรือเปิดตามความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาที่แข่งขันกันมาก

4. เป้าหมายหลักคือพัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็นและมีคุณธรรมจริยธรรม เป้าหมายหลักในการพัฒนาการศึกษาให้พร้อมรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์ได้ คือ การพัฒนา ผู้เรียนให้คิดเป็น

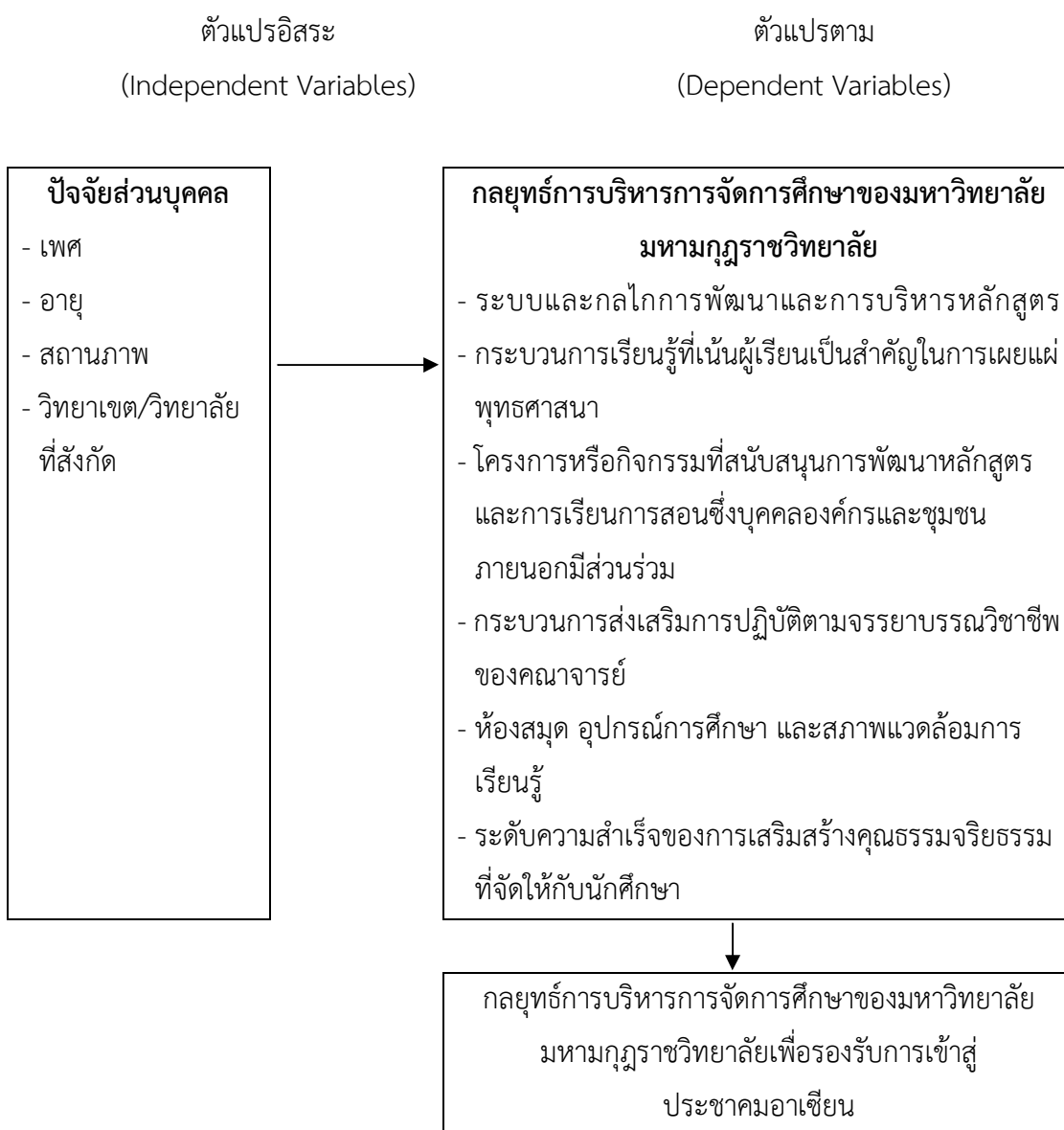
5. ปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญ จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาการศึกษาให้พร้อมรับสภาพโลกาภิวัตน์ คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลมีระดับความ ไม่แน่นอนสูงหรือปัจจัยที่อาจปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขได้ เพื่อให้ไปมีอิทธิพลกำหนด ภาพอนาคตให้ไปในทิศที่พึงประสงค์ หรือเพื่อแก้ไข บรรเทา หรือลดปัญหาที่เกิดจากแนวโน้มอนาคตได้

6. การเตรียมความพร้อมของแต่ละกลุ่มการศึกษาจะมีส่วนที่ต่างกัน สถาบันการศึกษา กลุ่มต่าง ๆ คือ สถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาเอกชน สถานศึกษาในสังกัดการอาชีวศึกษา และสถาบันอุดมศึกษา จะได้รับผลกระทบจากสภาพโลกาภิวัตน์ใน บางส่วนคล้ายกัน และบางส่วนต่างกัน

7. การมีส่วนร่วมจากทุกองค์กร การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาให้ พร้อมรับกระแสโลกาภิวัตน์ที่จะเข้ามาถึง จะต้องเป็นความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ร่วมกัน มิใช่เป็นภาระหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว องค์กรพัฒนา เอกชน องค์กรธุรกิจเอกชน/สถานประกอบการ องค์กรชุมชน รวมถึงกระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนา และความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงวัฒนธรรม

2.6 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยได้สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

ภาพประกอบที่ 2.1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานการวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน วิทยาเขตล้านนา วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช วิทยาเขตร้อยเอ็ด วิทยาเขตศรีล้านช้าง วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ และวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร จำนวน 400 รูป/คน

3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ(Systematic Sampling) จากบัญชีรายชื่อโดยยึดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ R.V. Krejcie และ D.W.Morgan¹ ซึ่งผลจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 118 รูป/คน ตามวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด ดังแสดงในตาราง 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

วิทยาเขต/วิทยาลัย	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง	50	15
2. วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย	40	12
3. วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย	40	12
4. วิทยาเขตอีสาน	50	15

¹บุญชม ศรีสะอาด, การวิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น, 2543), หน้า 43.

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย (ต่อ)

วิทยาเขต/วิทยาลัย	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
5. วิทยาเขตล้านนา	45	13
6. วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช	40	12
7. วิทยาเขตร้อยเอ็ด	50	15
8. วิทยาเขตศรีล้านช้าง	40	12
9. วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์	25	7
10. วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร	20	5
รวม	400	118

3.3 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท คือ

3.3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเป็นครั้งแรก โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถามและพระไตรปิฎก

3.3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ข้อมูลที่มีผู้รวบรวมและเรียบเรียงไว้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยนี้ เช่น ตำรา นวโกวาท โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุดของหน่วยงานราชการและเอกชนต่าง ๆ รวมทั้งจากอินเทอร์เน็ตด้วย เป็นต้น

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ และ วิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พ.ศ. 2558 ได้แก่ 1) ระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารหลักสูตร 2) กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแผ่พุทธศาสนา 3) โครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคลองค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม 4) กระบวนการส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของคณาจารย์ 5) ห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และ 6) ระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับ

นักศึกษา ลักษณะของแบบสอบถามมาตราวัดกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แบ่งออกเป็น 5 ระดับโดยกำหนดค่าระดับ ดังนี้

- คะแนน 5 หมายถึง กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษา มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด
- คะแนน 4 หมายถึง กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษา มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก
- คะแนน 3 หมายถึง กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษา มีความเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง
- คะแนน 2 หมายถึง กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษา มีความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อย
- คะแนน 1 หมายถึง กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษา มีความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อยที่สุด

โดยกำหนดการวัดค่าตัวแปร ซึ่งเป็นการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของแบบสอบถาม โดยใช้หลักทางคณิตศาสตร์ 0.51 ขึ้นไปปัดเป็นเลขจำนวนเต็ม เกณฑ์ที่ใช้เป็นดังนี้

ค่าคะแนนเฉลี่ย	ความหมายค่าคะแนนเฉลี่ย
4.50 – 5.00	กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษา มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด
3.50 – 4.49	กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษา มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก
2.50 – 3.49	กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษา มีความเหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง
1.50 – 2.49	กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษา มีความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อย
1.00 – 1.49	กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษา มีความเหมาะสม อยู่ในระดับน้อยที่สุด ²

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการการบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

3.5 การสร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือ

สำหรับเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอาศัย กรอบแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ รวมทั้งนิยามปฏิบัติการ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

3.5.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.5.2 สร้างเครื่องมือตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัยที่กำหนดไว้เกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

3.5.3 เสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านโครงสร้าง และเนื้อหา (Construct and Content Validity) จำนวน 3 คน ได้แก่

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 69.

1) พระราชปรีดีติวิมล,ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรมหาวิทาลัยมหามกุฏราชวิทาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด

2) พระครูวิจิตรปัญญาภรณ์,ดร. ผู้อำนวยการวิทาลัยศาสตราจารย์ร้อยเอ็ด มหาวิทาลัย
มหามกุฏราชวิทาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพันธ์ สุวรรณศรี อาจารย์ประจำมหาวิทาลัยมหามกุฏราช
วิทาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

3.5.4 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้
(Try out) กับผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน
เพื่อตรวจดูว่ามีคำถามข้อใดบ้างที่ผู้ตอบมีความสงสัยหรือไม่เข้าใจ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ได้เครื่องมือ
การวิจัยที่มีคุณภาพพร้อมทั้งหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา
ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับเท่ากับ .87

3.5.5 จัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ไว้ดังนี้

3.6.1 ส่งนำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเสนอผู้บริหารของแต่ละวิทยาเขต/
วิทาลัยที่สังกัดเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

3.6.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำส่งแบบสอบถามถึงกลุ่มตัวอย่างตาม
จำนวนที่กำหนดไว้

3.6.3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยคณะผู้ร่วมวิจัยและได้รับเครื่องมือกลับคืนมาทั้งหมด

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

3.7.1 นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาแล้วนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม
แล้วนำมาจัดระเบียบข้อมูลแล้วดำเนินการให้คะแนนตามเกณฑ์

3.7.2 นำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป
ดังต่อไปนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage)

2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3) การทดสอบสมมติฐานการวิจัยระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ด้วย One Way ANOVA พร้อมทั้งใช้วิธีการเชฟเฟ (Scheffe' Method) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P = 0.05$

4) วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยใช้ความถี่ (Frequency)

3.7.3 นำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

3.8 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) หรือ F-test โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P = 0.05$

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ปรากฏผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการวิจัยเรื่องนี้ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน วิทยาเขตล้านนา วิทยาเขตศรีธรรมมาโศกราช วิทยาเขตร้อยเอ็ด วิทยาเขตศรีล้านช้าง วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ และวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร ซึ่งมีคุณลักษณะข้อมูลทั่วไป ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
บรรพชิต	39	33.1
ชาย	47	39.8
หญิง	32	27.1
รวม	118	100.0

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายมากที่สุด ร้อยละ 39.8 รองลงมาเป็นบรรพชิต ร้อยละ 33.1 และเป็นเพศหญิง ร้อยละ 27.1

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
18-30 ปี	27	22.9
31-40 ปี	28	23.7
41-50 ปี	46	39.0
50 ปีขึ้นไป	17	14.4
รวม	118	100.0

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุ 41-50 ปี มากที่สุด ร้อยละ 39.0 รองลงมา อายุ 31-40 ปี ร้อยละ 23.7

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามคณะ

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ผู้บริหาร	20	16.9
คณาจารย์	43	36.4
เจ้าหน้าที่	34	28.8
นักศึกษา	21	17.8
รวม	118	100.0

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด เป็นคณาจารย์ ร้อยละ 36.4 รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่ ร้อยละ 28.8

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามวิทยาเขต/
วิทยาลัยที่สังกัด

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง	15	12.7
วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย	12	10.2
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย	12	10.2
วิทยาเขตอีสาน	15	12.7
วิทยาเขตล้านนา	13	11.0
วิทยาเขตศรีธรรมมาโศกราช	12	10.2
วิทยาเขตร้อยเอ็ด	15	12.7
วิทยาเขตศรีล้านช้าง	12	10.2
วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์	7	5.9
วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร	5	4.2
รวม	118	100.0

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามสังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง วิทยาเขตอีสาน และวิทยาเขตร้อยเอ็ด มากที่สุด ร้อยละ 12.7 รองลงมาคือ วิทยาเขตล้านนา ร้อยละ 11.0

ตอนที่ 2 กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อ รองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

การวิเคราะห์กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ได้แก่ 1) ระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารหลักสูตร 2) กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแพร่พุทธศาสนา 3) โครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคลองค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม 4) กระบวนการส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของคณาจารย์ 5) ห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และ 6) ระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน

ด้าน	กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	ระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารหลักสูตร	4.15	.57	มาก
2	กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแพร่พุทธศาสนา	3.99	.50	มาก
3	โครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคลองค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม	3.68	.77	มาก
4	กระบวนการส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของคณาจารย์	3.85	.69	มาก
5	ห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้	4.15	.55	มาก
6	ระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา	4.01	.57	มาก
รวม		3.97	.52	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.97$, S.D.= .52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านที่ 1 ระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารหลักสูตร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.15$, S.D.= .57) และด้านที่ 4 ห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.15$, S.D.= .55) รองลงมา ด้านที่ 6 ระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.01$, S.D.= .57) และน้อยสุด ด้านที่ 3 โครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคลองค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.68$, S.D.= .77)

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารหลักสูตร

ข้อที่	กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารหลักสูตร	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	มีระบบและกลไกการเปิดหลักสูตรตามแนวทางปฏิบัติที่กำหนดโดยคณะกรรมการการอุดมศึกษา และดำเนินการตามระบบที่กำหนดในการเผยแพร่พุทธศาสนา	4.31	.76	มาก
2	ทุกหลักสูตรมีการดำเนินงานให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ	4.24	.78	มาก
3	มีการประเมินหลักสูตรทุกหลักสูตรอย่างน้อยตามกรอบเวลาที่กำหนดในเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฯ	4.19	.81	มาก
4	มีความร่วมมือในการพัฒนาและบริหารหลักสูตรระหว่างสถาบันกับภาครัฐหรือภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพของหลักสูตร	3.87	.99	มาก
5	มีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนและอิงพัฒนาการของผู้เรียนทุกหลักสูตร	4.19	.90	มาก
6.	มีการประเมินผลความพึงพอใจของผู้เรียนในเรื่องคุณภาพการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทุกหลักสูตร	4.14	.89	มาก
รวม		4.16	.86	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 4.16, S.D. = .86) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 1 มีระบบและกลไกการเปิดหลักสูตรตามแนวทางปฏิบัติที่กำหนดโดยคณะกรรมการการอุดมศึกษา และดำเนินการตามระบบที่กำหนดในการเผยแพร่พุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 4.31, S.D. = .76) รองลงมา ข้อที่ 2 ทุกหลักสูตรมีการดำเนินงานให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน

หลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.24$, S.D.= .78) และน้อยสุด ข้อที่ 4 มีความร่วมมือในการพัฒนาและบริหารหลักสูตรระหว่างสถาบันกับภาครัฐ หรือภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพของหลักสูตร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.87$, S.D.= .99)

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้าน กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแผ่พุทธศาสนา

ข้อที่	กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการ เข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านกระบวนการเรียนรู้ที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแผ่พุทธศาสนา	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	มีกลไกการให้ความรู้ความเข้าใจกับอาจารย์ผู้สอน ถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษา ตามหลักสูตรทุกหลักสูตรที่สอดคล้องการเผยแผ่ พุทธศาสนา	4.26	.77	มาก
2	มีการออกแบบการเรียนการสอนและจัดกิจกรรม การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทุกหลักสูตร	4.08	.89	มาก
3	มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการสอน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทุกหลักสูตร	3.79	.95	มาก
4	มีการจัดการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่นและ หลากหลาย ที่จะสนองต่อการเผยแผ่พุทธ ศาสนา	4.27	.86	มาก
5	มีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับ สภาพการเรียนรู้ที่สอดคล้องการเผยแผ่พุทธศาสนา	3.88	1.11	มาก
6	มีการประเมินผลความพึงพอใจของผู้เรียนในเรื่อง คุณภาพการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทุก หลักสูตร	3.64	.95	มาก
รวม		3.99	.92	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแพร่พุทธศาสนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย($\bar{X} = 3.99$, S.D.= .92) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 4 มีการจัดการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย ที่จะสนองต่อการเผยแพร่พุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ย($\bar{X} = 4.27$, S.D.= .86) รองลงมา ข้อที่ 1 มีกลไกการให้ความรู้ความเข้าใจกับอาจารย์ผู้สอนถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรทุกหลักสูตรที่สอดคล้องการเผยแพร่พุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ย($\bar{X} = 4.26$, S.D.= .77) และน้อยสุด ข้อที่ 6 มีการประเมินผลความพึงพอใจของผู้เรียนในเรื่องคุณภาพการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทุกหลักสูตร มีค่าเฉลี่ย($\bar{X} = 3.64$, S.D.= .95)

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านโครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคลองค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม

ข้อที่	กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านโครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคลองค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	มีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่นำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริง โดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้รู้ในชุมชนมีส่วนร่วมทุกหลักสูตร	3.92	.98	มาก
2	มีการจัดโครงการ กิจกรรมทางการศึกษาทั้งที่กำหนดและไม่กำหนดในหลักสูตรโดยความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานภายนอก	3.75	1.04	มาก
3	มีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือชุมชนภายนอกสถาบันทุกหลักสูตร	3.66	1.12	มาก
4	มีการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการมีส่วนร่วมของบุคคล องค์กร และชุมชนภายนอกในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนทุกหลักสูตร	3.39	.97	มาก
รวม		3.68	1.03	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านโครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคลองค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.68$, S.D.= 1.03) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ ข้อที่ 1 มีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่นำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริง โดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้รู้ในชุมชนมีส่วนร่วมทุกหลักสูตร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.92$, S.D.= .98) รองลงมา ข้อที่ 2 มีการจัดโครงการ กิจกรรมทางการศึกษาทั้งที่กำหนดและไม่กำหนดในหลักสูตรโดยความร่วมมือ

กับองค์การหรือหน่วยงานภายนอก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.75$, S.D.= 1.04) และน้อยสุด ข้อที่ 4 มีการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการมีส่วนร่วมของบุคคล องค์กร และชุมชนภายนอกในการพัฒนาหลักสูตร และการเรียนการสอนทุกหลักสูตร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.39$, S.D.= .97)

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านกระบวนการส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของคณาจารย์

ข้อที่	กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านกระบวนการส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของคณาจารย์	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีการกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพคณาจารย์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร	4.35	.79	มาก
2	มีกระบวนการส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ	4.22	.98	มาก
3	มีการกำกับดูแลการปฏิบัติตามจรรยาบรรณ โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการดำเนินการทางจรรยาบรรณ คณาจารย์	3.40	1.05	มาก
4	มีระบบในการดำเนินการกับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ	3.38	1.08	มาก
5	มีการดำเนินการวางแผน ป้องกัน หรือหาแนวทางแก้ไขการกระทำจรรยาบรรณวิชาชีพ	3.92	.92	มาก
รวม		3.85	.96	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านกระบวนการส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของคณาจารย์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.85$, S.D.= .96) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีการกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพคณาจารย์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.35$, S.D.= .79)

รองลงมา ข้อที่ 2 มีกระบวนการส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ย(\bar{X} = 4.22, S.D.= .98) และน้อยสุด ข้อที่ 4 มีระบบในการดำเนินการกับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ย(\bar{X} = 3.38, S.D.= 1.08)

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

ข้อที่	กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	มีการจัดการหรือจัดบริการเพื่อให้นักศึกษามีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้ในจำนวนที่เหมาะสม	4.15	0.69	มาก
2	มีบริการห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และมีการฝึกอบรมการใช้งานแก่นักศึกษาทุกปีการศึกษา	4.11	0.69	มาก
3	มีบริการด้านกายภาพที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนานักศึกษาอย่างน้อยในด้านห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์การศึกษา และจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต	4.23	0.74	มาก
4	มีบริการสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆ อย่างน้อยในด้านงานทะเบียนนักศึกษาผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ การบริการอนามัยและการรักษาพยาบาล การจัดการหรือจัดบริการด้านอาหารและสนามกีฬา	4.23	0.63	มาก
5	มีระบบสาธารณูปโภคและรักษาความปลอดภัยของอาคารตลอดจนบริเวณโดยรอบ อย่างน้อยในเรื่องประปา ไฟฟ้า ระบบกำจัดของเสีย การจัดการขยะรวมทั้งมีระบบและอุปกรณ์ป้องกันอัคคีภัยในบริเวณอาคารต่าง ๆ โดยเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	4.09	.70	มาก
6	มีผลการประเมินคุณภาพของบริการการใช้ห้องสมุดวัสดุอุปกรณ์	4.12	.71	มาก
รวม		4.14	.69	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.14$, S.D.= .69) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 3 มีบริการด้านกายภาพที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนานักศึกษาอย่างน้อยในด้านห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์การศึกษา และจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.23$, S.D.= .74) และข้อที่ 4 มีบริการสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆ อย่างน้อยในด้านงานทะเบียนนักศึกษาผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ การบริการอนามัย และการรักษาพยาบาล การจัดการหรือจัดบริการด้านอาหารและสนามกีฬา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.23$, S.D.= .63) รองลงมา ข้อที่ 1 มีการจัดการหรือจัดบริการเพื่อให้นักศึกษามีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้ในจำนวนที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.15$, S.D.= .69) และน้อยสุด ข้อที่ 5 มีระบบสาธารณสุขป้องกันและรักษาความปลอดภัยของอาคารตลอดจนบริเวณโดยรอบ อย่างน้อยในเรื่องประปา ไฟฟ้า ระบบกำจัดของเสีย การจัดการขยะ รวมทั้งมีระบบและอุปกรณ์ป้องกันอัคคีภัยในบริเวณอาคารต่าง ๆ โดยเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.09$, S.D.= .70)

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา

ข้อที่	กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	มีการกำหนดพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาที่ต้องการส่งเสริมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร	3.91	0.78	มาก
2	มีการถ่ายทอดหรือเผยแพร่พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาที่ต้องการส่งเสริมไปยังผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องทราบอย่างทั่วถึงทั้งสถาบัน	4.00	0.69	มาก
3	มีโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยระบุตัวบ่งชี้และเป้าหมายวัดความสำเร็จ	4.01	0.72	มาก
4	มีการประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา	4.05	0.74	มาก
5	มีนักศึกษาหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับนักศึกษาได้รับการยกย่องชมเชย ประกาศเกียรติคุณด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยหน่วยงานหรือองค์กรระดับชาติ	4.10	.77	มาก
รวม		4.01	.75	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.01$, S.D.= .75) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 5 มีนักศึกษาหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับนักศึกษาได้รับการยกย่องชมเชย ประกาศเกียรติคุณด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยหน่วยงานหรือองค์กรระดับชาติ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.10$, S.D.= .77) รองลงมา ข้อที่ 4 มีการประเมินผล

โครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.05$, S.D.= .74) และน้อยสุด ข้อที่ 1 มีการกำหนดพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาที่ต้องการส่งเสริมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.91$, S.D.= .78)

ตอนที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ในการทำวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีเพศ อายุ สถานภาพ และวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัดมีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน แตกต่างกัน ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐาน ปรากฏดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
บรรพชิต	39	3.96	.41	มาก
ชาย	47	3.98	.41	มาก
หญิง	32	3.97	.45	มาก
รวม	118	3.97	.42	มาก

จากตารางที่ 4.12 พบว่า พฤติกรรมการใช้จ่ายเงินกู้ยืมจากกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาของนักศึกษาโดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามเพศ ปรากฏว่าบรรพชิตเพศชายและเพศหญิง อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.13 การเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามเพศ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	.01	2	.01	.02	.97
ภายในกลุ่ม	20.39	115	.18		
รวม	20.40	117			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน ไม่แตกต่างกัน นั่นคือเพศไม่มีผลต่อกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามอายุ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
18-30 ปี	27	3.92	.32	มาก
31-40 ปี	28	3.97	.42	มาก
41-50 ปี	46	3.97	.48	มาก
50 ปีขึ้นไป	17	4.05	.40	มาก
รวม	118	3.97	.41	มาก

จากตารางที่ 4.14 พบว่า กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.15 การเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	.17	3	.06	.33	.80
ภายในกลุ่ม	20.22	114	.18		
รวม	20.39	117			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน ไม่แตกต่างกัน นั่นคืออายุไม่มีผลต่อกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามสถานภาพ

อายุ	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ผู้บริหาร	20	4.02	.29	มาก
คณาจารย์	43	4.02	.47	มาก
เจ้าหน้าที่	34	3.85	.34	มาก
นักศึกษา	21	4.04	.49	มาก
รวม	118	3.98	.40	มาก

จากตารางที่ 4.16 พบว่า กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามสถานภาพ อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.17 การเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามสถานภาพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	.69	3	.23	1.34	.27
ภายในกลุ่ม	19.70	114	.17		
รวม	20.39	118			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน ไม่แตกต่างกัน นั่นคือสถานภาพไม่มีผลต่อกลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

ตารางที่ 4.18 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด

วิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด	n	\bar{X}	S.D.	แปลผล
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง	15	4.13	.43	มาก
วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย	12	3.79	.39	มาก
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย	12	4.04	.44	มาก
วิทยาเขตอีสาน	15	4.17	.36	มาก
วิทยาเขตล้านนา	13	3.92	.32	มาก
วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช	12	3.93	.32	มาก
วิทยาเขตร้อยเอ็ด	15	3.87	.29	มาก
วิทยาเขตศรีล้านช้าง	12	3.92	.67	มาก
วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์	7	3.86	.46	มาก
วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร	5	3.96	.28	มาก
รวม	118	3.96	.37	มาก

จากตารางที่ 4.18 พบว่า กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัดอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 4.19 การเปรียบเทียบกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน จำแนกตามวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม	1.77	9	.19	1.14	.34
ภายในกลุ่ม	18.63	108	.17		
รวม	20.40	117			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.19 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาที่วิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน ไม่แตกต่างกัน นั่นคือวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัดไม่มีผลต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open Ends Questionnaire) สำหรับให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไป

ตารางที่ 4.20 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านระบบและกลไก การพัฒนาและการบริหารหลักสูตร

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
1	ควรมีการประเมินหลักสูตรทุกหลักสูตรอย่างน้อยตามกรอบ เวลาที่กำหนดในเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฯ	22	44.0
2	ควรสร้างความร่วมมือในการพัฒนาและบริหารหลักสูตร ระหว่างสถาบันกับภาครัฐหรือภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับ วิชาชีพของหลักสูตรที่มหาวิทยาลัยเปิดสอน	17	34.0
3	ควรมีการประเมินผลความพึงพอใจของผู้เรียนในเรื่องคุณภาพการ สอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทุกหลักสูตรของมหาวิทยาลัย	11	22.0

จากตารางที่ 4.20 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาที่ตอบคำถามนี้ มีจำนวน 50 คน มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหาร หลักสูตร เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย คือ อันดับที่ 1 ควรมีการประเมินหลักสูตรทุกหลักสูตร อย่างน้อยตามกรอบเวลาที่กำหนดในเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฯ อันดับที่ 2 ควรสร้างความร่วมมือในการ พัฒนาและบริหารหลักสูตรระหว่างสถาบันกับภาครัฐหรือภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพของหลักสูตรที่ มหาวิทยาลัยเปิดสอน และอันดับที่ 3 ควรมีการประเมินผลความพึงพอใจของผู้เรียนในเรื่องคุณภาพการสอน และสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทุกหลักสูตรของมหาวิทยาลัย ตามลำดับ

ตารางที่ 4.21 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแผ่พุทธศาสนา

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
1	ควรมีการใช้สื่อและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทุกหลักสูตรเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	30	43.5
2	ควรปรับปรุงกลไกการให้ความรู้ความเข้าใจกับอาจารย์ผู้สอนถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรทุกหลักสูตรที่สอดคล้องการเผยแผ่พุทธศาสนา	25	36.2
3	ควรเน้นการผลิตบัณฑิตพระ หรือทำความร่วมมือกับคณะสงฆ์ในต่างประเทศ เพราะจะเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นกับองค์กร และเป็นการขยายภาพของ มมร. ไปสู่ความเป็นนานาชาติมากยิ่งขึ้น	14	20.3

จากตารางที่ 4.21 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาที่ตอบคำถามนี้มีจำนวน 69 คน มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแผ่พุทธศาสนา เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย คือ อันดับที่ 1 ควรมีการใช้สื่อและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทุกหลักสูตรเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน อันดับที่ 2 ควรปรับปรุงกลไกการให้ความรู้ความเข้าใจกับอาจารย์ผู้สอนถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรทุกหลักสูตรที่สอดคล้องการเผยแผ่พุทธศาสนา และอันดับที่ 3 ควรเน้นการผลิตบัณฑิตพระ หรือทำความร่วมมือกับคณะสงฆ์ในต่างประเทศ เพราะจะเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่นกับองค์กร และเป็นการขยายภาพของ มมร. ไปสู่ความเป็นนานาชาติมากยิ่งขึ้น ตามลำดับ

ตารางที่ 4.22 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านโครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคลองค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
1	ควรมีการประสานงานและทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรชาวพุทธทั่วโลกสร้างเครือข่ายเพราะจะทำให้เป็นระดับนานาชาติ เป็นการประชาสัมพันธ์ มมร.	35	48.6
2	การนำผลการประเมินไปปรับปรุงการมีส่วนร่วมของบุคคล องค์กร และชุมชนภายนอกในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนทุกหลักสูตรเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน	20	27.8
3	การจัดโครงการ กิจกรรมทางการศึกษาทั้งที่กำหนดและไม่กำหนดในหลักสูตรโดยความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกตลอดจนติดตาม ตรวจสอบและประเมินกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือชุมชนภายนอกสถาบันทุกหลักสูตร	17	23.6

จากตารางที่ 4.22 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาที่ตอบคำถามนี้มีจำนวน 72 คน มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านโครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคลองค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย คือ อันดับที่ 1 ควรมีการประสานงานและทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรชาวพุทธทั่วโลกสร้างเครือข่ายเพราะจะทำให้เป็นระดับนานาชาติ เป็นการประชาสัมพันธ์ มมร. อันดับที่ 2 การนำผลการประเมินไปปรับปรุงการมีส่วนร่วมของบุคคล องค์กร และชุมชนภายนอกในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนทุกหลักสูตรเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และอันดับที่ 3 การจัดโครงการ กิจกรรมทางการศึกษาทั้งที่กำหนดและไม่กำหนดในหลักสูตรโดยความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกตลอดจนติดตาม ตรวจสอบและประเมินกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือชุมชนภายนอกสถาบันทุกหลักสูตร ตามลำดับ

ตารางที่ 4.23 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านกระบวนการ ส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของคณาจารย์

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
1	ควรมีวางแผน ป้องกัน หรือหาแนวทางแก้ไขการกระทำ จรรยาบรรณวิชาชีพและระบบในการดำเนินการกับผู้ที่ไม่ ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพให้มีความชัดเจน	27	45.8
2	การกำกับดูแลการปฏิบัติตามจรรยาบรรณ ควรกำหนดให้มี คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ การดำเนินการทาง จรรยาบรรณ คณาจารย์ในมหาวิทยาลัย	18	30.5
3	ส่งเสริมกระบวนการให้ผู้เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติตาม จรรยาบรรณวิชาชีพเพื่อเป็นการพัฒนามหาวิทยาลัย	14	23.7

จากตารางที่ 4.23 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาที่ตอบคำถามนี้มีจำนวน 59 คน มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านกระบวนการส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของ คณาจารย์ เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย คือ อันดับที่ 1 ควรมีวางแผน ป้องกัน หรือหาแนว ทางแก้ไขการกระทำจรรยาบรรณวิชาชีพและระบบในการดำเนินการกับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณ วิชาชีพให้มีความชัดเจน อันดับที่ 2 การกำกับดูแลการปฏิบัติตามจรรยาบรรณ ควรกำหนดให้มี คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ การดำเนินการทางจรรยาบรรณ คณาจารย์ในมหาวิทยาลัย และ อันดับที่ 3 ส่งเสริมกระบวนการให้ผู้เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพเพื่อเป็นการพัฒนา มหาวิทยาลัย ตามลำดับ

ตารางที่ 4.24 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านห้องสมุด อุปกรณ์ การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
1	การพัฒนาให้ความรู้ภาษาต่างประเทศในกลุ่มอาเซียนให้กับนักศึกษาเพื่อสร้างโอกาสเข้าถึงแหล่งความรู้ที่เป็นภาษาต่างประเทศ ทั้งใน นอกห้องเรียน และสร้างโอกาสการทำงานทำ	38	53.5
2	ควรเน้นการเรียนการสอนแบบคิดวิเคราะห์ (critical thinking) เพราะโลกของการศึกษาในปัจจุบันเน้นเรื่องนี้กันมาก เหตุผลก็คือ “อยากให้นักศึกษาคิดเป็น ทำเป็น”	23	32.4
3	การให้บริการด้านกายภาพที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนานักศึกษาอย่างน้อยในด้านห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์การศึกษา และจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตควรมีอย่างเพียงพอ	10	14.1

จากตารางที่ 4.24 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาที่ตอบคำถามนี้มีจำนวน 71 คน มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย คือ อันดับที่ 1 การดำเนินงานของกองทุนฯ มีความเหมาะสมและจำเป็นต่อการพัฒนาการศึกษา อันดับที่ 2 หลักการและแนวคิดของกองทุนฯ มีความสอดคล้องกับความจำเป็นในสภาพปัจจุบัน และอันดับที่ 3 นโยบายการกู้ยืมเงินของกองทุนฯ มีความชัดเจน และเหมาะสมในสภาพปัจจุบัน ตามลำดับ

ตารางที่ 4.25 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา

ลำดับที่	ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
1	ควรเพิ่มการอบรม ฝึกฝน ปลูกฝัง ให้บัณฑิตมีอุดมการณ์ รัก หวงแหนพระพุทธศาสนา อุทิศชีวิตต่อผู้ศาสนาอื่น ปกป้องพระพุทธศาสนาโดยสันติวิธี	37	49.3
2	สนับสนุนกิจกรรมนักศึกษา การปฏิบัติศาสนกิจ ให้มีบทบาททางด้านการสอนวิชาพุทธศาสนา ในโรงเรียน การฝึกอบรมค่ายคุณธรรมในโรงเรียน เพราะเป็นการนำพุทธศาสนาเข้าสู่สังคม โดยเน้นด้านเยาวชน ซึ่งจะเป็นการชักจูงครอบครัวเข้าสู่พุทธศาสนาอย่างได้ผล	23	30.7
3	การจัดโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยระบุตัวบ่งชี้และเป้าหมายวัดความสำเร็จ	15	20.0

จากตารางที่ 4.25 พบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาที่ตอบคำถามนี้มีจำนวน 75 คน มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้านระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย คือ อันดับที่ 1 ควรเพิ่มการอบรม ฝึกฝน ปลูกฝัง ให้บัณฑิตมีอุดมการณ์ รัก หวงแหนพระพุทธศาสนา อุทิศชีวิตต่อผู้ศาสนาอื่น ปกป้องพระพุทธศาสนาโดยสันติวิธี อันดับที่ 2 สนับสนุนกิจกรรมนักศึกษา การปฏิบัติศาสนกิจ ให้มีบทบาททางด้านการสอนวิชาพุทธศาสนา ในโรงเรียน การฝึกอบรมค่ายคุณธรรมในโรงเรียน เพราะเป็นการนำพุทธศาสนาเข้าสู่สังคม โดยเน้นด้านเยาวชน ซึ่งจะเป็นการชักจูงครอบครัวเข้าสู่พุทธศาสนาอย่างได้ผล และอันดับที่ 3 การจัดโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยระบุตัวบ่งชี้และเป้าหมายวัดความสำเร็จ ตามลำดับ

โดยสรุป ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เรียงลำดับตามความถี่จากมาก ไปหาน้อย ดังนี้ การพัฒนาให้ความรู้ภาษาต่างประเทศในกลุ่มอาเซียนให้กับนักศึกษาเพื่อสร้างโอกาส เข้าถึงแหล่งความรู้ที่เป็นภาษาต่างประเทศ ทั้งใน นอกห้องเรียน และสร้างโอกาสการมีงานทำ รองลงมา คือ ควรเพิ่มการอบรม ฝึกฝน ปลูกฝัง ให้บัณฑิตมีอุดมการณ์ รัก หวงแหนพระพุทธศาสนา อุทิศชีวิตต่อผู้ ศาสนาอื่น ปกป้องพระพุทธศาสนาโดยสันติวิธี และน้อยสุด คือ การให้บริการด้านกายภาพที่เหมาะสมต่อ การจัดการเรียนการสอนและการพัฒนานักศึกษาอย่างน้อยในด้านห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์ การศึกษา และจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตควรมีอย่างเพียงพอ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โจทย์การวิจัยคือ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มากน้อยเพียงใด วัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษากลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และ 2) เพื่อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงตามโครงสร้างและเนื้อหาแล้ว ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน วิทยาเขตล้านนา วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช วิทยาเขตร้อยเอ็ด วิทยาเขตศรีล้านช้าง วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ และวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร จำนวน 400 รูป/คน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ(Systematic Sampling) จากบัญชีรายชื่อโดยยึดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ R.V. Krejcie และ D.W.Morgan ซึ่งผลจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 118 คน ตามวิทยาเขต/วิทยาลัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งจากผลการวิจัย สามารถสรุป อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นฆราวาส เพศชาย ร้อยละ 39.8 รองลงมาเป็นบรรพชิต ร้อยละ 33.1 และเป็นฆราวาส เพศหญิง ร้อยละ 27.1 โดยมีอายุ 41-50 ปี มากที่สุด ร้อยละ 39.0 รองลงมาอายุ 31-40 ปี ร้อยละ 23.7 เป็นคณาจารย์ ร้อยละ 36.4 รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ ร้อยละ 28.8 สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง วิทยาเขตอีสาน และวิทยาเขตร้อยเอ็ด ร้อยละ 12.7 รองลงมาคือ วิทยาเขตล้านนา ร้อยละ 11.0

ตอนที่ 2 กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.97$, S.D.= 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านที่ 1 ระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารหลักสูตร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.15$, S.D.= 0.57) และด้านที่ 4 ห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.15$, S.D.= 0.55) รองลงมา ด้านที่ 6 ระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.01$, S.D.= 0.57) และน้อยสุด ด้านที่ 3 โครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคลองค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.68$, S.D.= 0.77)

ตอนที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีเพศ อายุ สถานภาพ และวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ไม่แตกต่างกัน นั่นคือเพศ อายุ สถานภาพ และวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัดไม่มีผลต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย ดังนี้ การพัฒนาให้ความรู้ภาษาต่างประเทศในกลุ่มอาเซียนให้กับนักศึกษาเพื่อสร้างโอกาสเข้าถึงแหล่งความรู้ที่เป็นภาษาต่างประเทศ ทั้งใน นอกห้องเรียน และสร้างโอกาสการมีงานทำ รองลงมา คือ ควรเพิ่มการอบรมฝึกฝน ปลูกฝัง ให้บัณฑิตมีอุดมการณ์ รัก หวงแหนพระพุทธศาสนา อุทิศชีวิตต่อศาสนาอื่น ปกป้องพระพุทธศาสนาโดยสันติวิธี และน้อยสุด คือ การให้บริการด้านกายภาพที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนานักศึกษาอย่างน้อยในด้านห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์การศึกษา และจุดเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตควรมีอย่างเพียงพอ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเรื่องนี้แล้ว ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. กลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.52) ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ยุทธศาสตร์ หมายถึง การนำความคิดมาบูรณาการเพื่อให้ได้วิธีการและแนวทางใหม่ ๆ ที่เหมาะสม ทันสมัย เป็นวิธีการที่ชาญฉลาดพิเศษกว่าวิธีการทั่วไป ๆ ไป เป็นแนวปฏิบัติให้บรรลุจุดหมายตามที่ต้องการยุทธศาสตร์เป็นการนำความคิดมาบูรณาการเพื่อให้ได้แนวทางการปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหาและมีการกำหนดกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจน การนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติภายหลังจากที่ได้มีการวิเคราะห์เลือกสรรและจัดทำแผนยุทธศาสตร์แล้ว จะต้องมีการระดมการหรือขั้นตอนในการนำเอาแผนยุทธศาสตร์นั้นๆ ไปประยุกต์ปฏิบัติ โดยด้านคุณภาพบัณฑิตมหาวิทยาลัยได้มีระบบและกลไกการปิดหลักสูตรตามแนวทางปฏิบัติที่กำหนดโดยคณะกรรมการการอุดมศึกษา และดำเนินการตามระบบที่กำหนดในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา การประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนและอิงพัฒนาการของผู้เรียนทุกหลักสูตรและประเมินผลความพึงพอใจของผู้เรียนในเรื่องคุณภาพการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทุกหลักสูตรโดยประเมินหลักสูตรทุกหลักสูตรอย่างน้อยตามกรอบเวลาที่กำหนดในเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฯ ซึ่งทุกหลักสูตรมีการดำเนินงานให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มีกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแพร่พุทธศาสนา รวมถึงออกแบบการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทุกหลักสูตร ประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่สอดคล้องการเผยแพร่พุทธศาสนา จัดการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย มีการจัดโครงการ กิจกรรมทางการศึกษาทั้งที่กำหนดและไม่กำหนดในหลักสูตรโดยความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานภายนอก มีการกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพคณาจารย์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร กำกับดูแลการปฏิบัติตามจรรยาบรรณ โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ การดำเนินการทางจรรยาบรรณ คณาจารย์ มีบริการห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และมีการฝึกอบรมการใช้งานแก่นักศึกษาทุกปี การศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **เอ็ดเวิร์ด และชาร์แคนสกี** (Edwards and Sharkansky, 1997 ; อ้างถึงใน เฉลิมเผ่า จุลนันท์, 2547) กล่าวว่า กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้นจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์กรหรือหน่วยงาน (Agencies) ที่รับผิดชอบนโยบายไปปฏิบัติ โครงสร้างขององค์กร และขั้นตอนมาตรฐานการทำงาน คือ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่มีเป็นจำนวนมาก

และขาดความยืดหยุ่น ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ เช่นเดียวกับที่ Elmore (1994) กล่าวว่า องค์กรหรือหน่วยงานที่มีการตัดโครงสร้างตามหลักเหตุผล โครงสร้างของอำนาจมีการลดหลั่นตามสายงานบังคับบัญชา มีการกระจายอำนาจและงานของแต่ละหน่วยไปปฏิบัติ พร้อมทั้งมอบอำนาจหน้าที่ให้เพียงพอต่อการปฏิบัติ และเมื่อมีการรับนโยบายไปปฏิบัติแล้ว องค์กรหรือหน่วยงานจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้เป็นรายละเอียด ในการปฏิบัติให้สอดคล้องกัน และมรการกำหนดความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน สาเหตุสำคัญที่จะทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติล้มเหลวคือ แนวทางในการปฏิบัติไม่ได้กำหนดหรือนิยามไว้ชัดเจน รวมทั้งความไม่รับผิดชอบของผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย ไม่สามารถสนองต่อนโยบายได้ ดังนั้น องค์กรและหน่วยงานจะต้องมีการเตรียมความพร้อมในด้านโครงสร้างขององค์กรและหน่วยงานให้มีความชัดเจน เหมาะสม จึงจะสามารถทำให้การนำนโยบายไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิระ เกร็มย์ (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการผลิตบัณฑิตส่วนใหญ่ประมาณ 80 % ได้ลาสิกขาไปประกอบอาชีพต่างๆ ในสังคม เป็นพลเมืองดีของสังคม ส่วนที่อยู่รับใช้พระพุทธศาสนา ก็เป็นพระสงฆ์ที่ดีมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคม เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองในอนาคต ด้านการพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับมาตรฐานสากล กำหนดหลักสูตรไว้ 2 ระดับ คือ ระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา และระดับอุดมศึกษาได้มีการปรับปรุงหลักสูตรเป็นระยะๆ เพื่อให้เข้ากับมาตรฐานหลักสูตรของทบวงมหาวิทยาลัย ด้านการบริหารได้มีการจัดรูปแบบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามแบบมหาวิทยาลัยของรัฐทั่วไป ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม การส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมด้วยการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยหน่วยงานของมหาวิทยาลัย

จากการที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้ สามารถสรุป (Conclusion) ได้ดังนี้ มหาวิทยาลัยได้มีระบบและกลไกการปิดหลักสูตรตามแนวทางปฏิบัติที่กำหนดโดยคณะกรรมการการอุดมศึกษา และดำเนินการตามระบบที่กำหนดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนและอิงพัฒนาการของผู้เรียนทุกหลักสูตรและประเมินผลความพึงพอใจของผู้เรียนในเรื่องคุณภาพการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทุกหลักสูตร โดยประเมินหลักสูตรทุกหลักสูตรอย่างน้อยตามกรอบเวลาที่กำหนดในเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฯซึ่งทุกหลักสูตรมีการดำเนินงานให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มีกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงออกแบบการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทุกหลักสูตร ประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการ

เรียนรู้ที่สอดคล้องการเผยแพร่พุทธศาสนา จัดการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย มีการจัดโครงการ กิจกรรมทางการศึกษาทั้งที่กำหนดและไม่กำหนดในหลักสูตรโดยความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานภายนอก มีการกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพคณาจารย์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร กำกับดูแลการปฏิบัติตามจรรยาบรรณ โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ การดำเนินการทางจรรยาบรรณ คณาจารย์ มีบริการห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และมีการฝึกอบรมการใช้งานแก่นักศึกษาทุกปีการศึกษา

การทดสอบสมมติฐาน

1. ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีเพศ อายุ สถานภาพ และวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา ที่มีเพศ อายุ สถานภาพ และวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัดไม่มีผลต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เนื่องจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีการระดมความคิดมาบูรณาการเพื่อให้ได้วิธีการและแนวทางใหม่ ๆ ที่เหมาะสมและทันสมัยไปเป็นแนวปฏิบัติให้บรรลุจุดหมายตามที่ต้องการยุทธศาสตร์เป็นการนำความคิดมาบูรณาการเพื่อให้ได้แนวทางการปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหาและมีการกำหนดกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจน ซึ่งกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฯ ซึ่งทุกหลักสูตรมีการดำเนินงานให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ ซึ่งสอดคล้องกับคู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถาบันระดับอุดมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2551) ว่าด้วย หลักการ “.สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งอาจมีจุดเน้นในเรื่องการวิจัยที่แตกต่างกันขึ้นกับสภาพแวดล้อมและความพร้อมของแต่ละสถาบันอย่างไรก็ตามทุกสถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องมีพันธกิจนี้เป็นส่วนหนึ่งของพันธกิจสถาบัน ดังนั้น จึงต้องมีระบบและกลไกควบคุมให้สามารถดำเนินการในพันธกิจด้านนี้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพภายใต้จุดเน้นเฉพาะของแต่ละสถาบัน เพื่อให้ได้ผลงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ที่เกิดประโยชน์ การวิจัยจะประสบความสำเร็จ และเกิดประโยชน์จำเป็นต้องมีส่วนประกอบที่สำคัญสามประการ คือ 1) สถาบันต้องมีแผนการวิจัย มีระบบ และกลไกตลอดจนมีการสนับสนุนทรัพยากรให้สามารถดำเนินการได้ตามแผน 2) คณาจารย์มีส่วนร่วมใน

การวิจัยอย่างเข้มแข็งโดยบูรณาการงานวิจัยกับการจัดการเรียนการสอน และพันธกิจด้านอื่นๆ ของสถาบัน 3) ผลงานวิจัยมีคุณภาพ มีประโยชน์ สอนงยุทธศาสตร์ของชาติ และมีการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง โดยรวม ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัย **พระมหาวิระ เกร็มย์ (2541)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พัฒนาการของมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการผลิตบัณฑิตส่วนใหญ่ประมาณ 80 % ได้ลาสิกขาไปประกอบอาชีพต่างๆ ในสังคม เป็นพลเมืองดีของสังคม ส่วนที่อยู่รับใช้พระพุทธศาสนา ก็เป็นพระสงฆ์ที่ดีมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคม เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองในอนาคต ด้านการพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับมาตรฐานสากล กำหนดหลักสูตรไว้ 2 ระดับ คือ ระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา และระดับอุดมศึกษาได้มีการปรับปรุงหลักสูตรเป็นระยะๆ เพื่อให้เข้ากับมาตรฐานหลักสูตรของทบวงมหาวิทยาลัย ด้านการบริหารได้มีการจัดรูปแบบการบริหารงานของมหาวิทยาลัย ให้เป็นไปตามแบบมหาวิทยาลัยของรัฐทั่วไป ด้านการบริการวิชาการแก่สังคม เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม การส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมด้วยการจัดกิจกรรมต่างๆ โดยหน่วยงานของมหาวิทยาลัย และสอดคล้องกับ **มานิต บุญประเสริฐ และคนอื่น ๆ** ที่ได้ทำการวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการสถานบันอุดมศึกษาแนวใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดกรรมการบริหารจัดการของสถาบัน อุดมศึกษาในต่างประเทศและประเทศไทย 2) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ของไทย ที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเสมอภาค เก็บรวบรวมข้อมูล 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ทำการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศและประเทศไทย แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามและข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการบรหารจัดการทั่วไป ด้านการบรหารวิชาการ ด้านการบริหารงานวิจัย ด้านการบริหารการเงินและงบประมาณ และด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่ สรุปรูปได้ 4 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบที่ 1 แบบองค์กรเน้นกระบวนการ มีลักษณะเน้นกระบวนการหรือการมีส่วนร่วม หน่วยงานภายในมีอำนาจในการดำเนินการและตัดสินใจ มุ่งการยอมรับ และเน้นขั้นตอนการดำเนินการตามกรอบของระเบียบ รูปแบบที่ 2 แบบผู้ประกอบการหรือบริษัท เน้นความชัดเจนในทิศทางนโยบายจากส่วนกลาง มีการควบคุมรายละเอียดการปฏิบัติการและเน้นการวางแผนการนำเสนอผลการปฏิบัติงานรูปแบบที่ 3 แบบวิสาหกิจ/นวัตกรรม การมีแผนกลยุทธ์ กระจายความรับผิดชอบและให้หน่วยงานภายในมีความยืดหยุ่น และเน้น

ผลลัพธ์ความสำเร็จของธุรกิจ และรูปแบบที่ 4 แบบเครือข่าย เน้นความร่วมมือระหว่างสถาบัน ทรัพยากร ร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด สร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ และการทำงานเป็นทีม

จากการที่ได้อภิปรายมาแล้วนี้ สามารถสรุป (Conclusion) ได้ว่า ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีเพศ อายุ สถานภาพ และวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด มีความคิดเห็นต่อกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีการระดมความคิดมาบูรณาการเพื่อให้ได้วิธีการและแนวทางใหม่ ๆ ที่เหมาะสมและทันสมัยไปเป็นแนวปฏิบัติให้บรรลุจุดหมายตามที่ต้องการยุทธศาสตร์เป็นการนำความคิดมาบูรณาการเพื่อให้ได้แนวทางการปฏิบัติงาน เพื่อแก้ไขปัญหาและมีการกำหนดกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจน ซึ่งกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฯ ซึ่งทุกหลักสูตรมีการดำเนินงานให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลดังกล่าวมาแล้ว มีข้อค้นพบ (Fact Finding) ที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ จึงนำมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = .52) ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยสงฆ์อื่นควรให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่พึงประสงค์โดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

2.1 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมหาวิทยาลัยสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนายุทธศาสตร์การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยให้เป็นต้นแบบและมีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

2.2 ผู้บริหาร คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ควรเพิ่มการอบรม ฝึกฝน ปลุกฝัง ให้บัณฑิตมีอุดมการณ์ รัก หวงแหนพระพุทธศาสนา อุทิศชีวิตต่อผู้ศาสนาอื่น ปกป้องพระพุทธศาสนาโดยสันติวิธี และพัฒนาให้ความรู้ภาษาต่างประเทศในกลุ่มอาเซียนให้กับนักศึกษาเพื่อสร้างโอกาสเข้าถึงแหล่งความรู้ที่เป็นภาษาต่างประเทศ ทั้งใน นอกห้องเรียน และสร้างโอกาสการมีงานทำนักศึกษาต่อไป

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ”

3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “ทิศทางการบริหารจัดการบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในทศวรรษหน้า”

3.3 ควรมีการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยรูปแบบอื่น เช่น การวิจัยเชิงนโยบาย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่หลากหลายในการที่จะนำไปใช้ในการแก้ปัญหาขององค์กรได้อย่างถูกต้องและครอบคลุมทุกส่วนงาน เพื่อรองรับรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักงาน. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทพริกหวานกราฟฟิก จำกัด.
- ดุขฎฐิ สีสถวรวงศ์. (2538). *การศึกษาในสังคมพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก*. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ติน ปรัชญพฤทธิ. (2535). *ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- งชัย สันติวงษ์. (2543). *องค์การและการบริหาร*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ธีระ รุญเจริญ. (2545). *รายงานการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : วิ.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- ธีระ รุญเจริญ. (2548). *สู่ความเป็นผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพ*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทขุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์ จำกัด.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช. *การวิเคราะห์การจัดอันดับมหาวิทยาลัยของประเทศในเอเชีย. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย (กรกฎาคม-ธันวาคม 2541) : 21-50.*
- บำรุง สุขพรรณ. (2544). *เรื่องการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์. รายงานการวิจัย. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- บุญชม ศรีสะอาด, (2543). *การวิจัยเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร : สุวีริยาสาส์น.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2537). *การจัดองค์การ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ปัญญา ฉายะจินดาวงศ์และรัชณี ภูตระกูล. *“ธรรมาภิบาล(Good Governance)กับสังคมไทย”* นักบริหาร. ปีที่ 3 ฉบับที่ 21 (กรกฎาคม – กันยายน 2544)
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2548). *รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. มหามกุฏราชวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2548). *รายงานประจำปี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. มหามกุฏราชวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2550). *คู่มือประกันคุณภาพมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. มหามกุฏราชวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

- _____ (2551). *วิสัยทัศน์และนโยบายการบริหาร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. มหามกุฏราชวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.*
- วิหวัศ ศรีวิหค. และพินิติ รตะนานุกูล. (2555). *เพื่อสร้างความตระหนักการก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. การบรรยายทางวิชาการ : 1 มีนาคม 2555.*
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2548). *การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม.*
- วีรชาติ นิ่มอนงค์. (2545). *ความไม่เสมอภาคทางการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในประเทศไทย. รายงานการวิจัย. คณะปรัชญาและศาสนา : มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (เอแบค).*
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2526). *การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช*
- สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา. (2551). *รายงานการประเมินคุณภาพภายนอก สถาบันอุดมศึกษา สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). กรุงเทพมหานคร : องค์การมหาชน.*
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2546). *รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร.*
- สำนักนายกรัฐมนตรี. . (2545). *ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พุทธศักราช 2542 ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 116 ตอนที่ 63 ง, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อสาธาติดินแดน.*
- สุภาพร มากแจ้งและสมปอง มากแจ้ง. (2542). *การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์. รายงานการวิจัย กรมการศาสนา : กระทรวงศึกษาธิการ.*
- อนันต์ เกตุวงศ์. (2523). *การบริหารการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2543). *การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.*

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

คำชี้แจง

ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามนี้ตามความเป็นจริง โดยใส่เครื่องหมาย ✓ ลงใน () หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะปกปิดเป็นความลับ แต่จะนำไปวิเคราะห์ เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ และวิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด

ตอนที่ 2 กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

- () บรรพชิต
() ชาย
() หญิง

2. อายุ

- () 18 – 30 ปี
() 31 – 40 ปี
() 41 – 50 ปี
() 50 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพ

- () ผู้บริหาร
 () คณาจารย์
 () เจ้าหน้าที่
 () นักศึกษา

4. วิทยาเขต/วิทยาลัยที่สังกัด

- () 1. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง
 () 2. วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
 () 3. วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
 () 4. วิทยาเขตอีสาน
 () 5. วิทยาเขตล้านนา
 () 6. วิทยาเขตศรีธรรมมาโคกราช
 () 7. วิทยาเขตร้อยเอ็ด
 () 8. วิทยาเขตศรีล้านช้าง
 () 9. วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
 () 10. วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

ตอนที่ 2 กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
 เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ข้อที่	กลยุทธ์การบริหารการจัดการศึกษาของ มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย	ความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
	ระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหาร หลักสูตร					
1	มีระบบและกลไกการเปิดหลักสูตรตาม แนวทางปฏิบัติที่กำหนดโดยคณะกรรมการ การอุดมศึกษา และดำเนินการตามระบบที่ กำหนดในการเผยแพร่พุทธศาสนา					

2	ทุกหลักสูตรมีการดำเนินงานให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ					
3	มีการประเมินหลักสูตรทุกหลักสูตรอย่างน้อยตามกรอบเวลาที่กำหนดในเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฯ					
4	มีความร่วมมือในการพัฒนาและบริหารหลักสูตรระหว่างสถาบันกับภาครัฐหรือภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพของหลักสูตร					
5	มีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนและอิงพัฒนาการของผู้เรียนทุกหลักสูตร					
6	มีการประเมินผลความพึงพอใจของผู้เรียนในเรื่องคุณภาพการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทุกหลักสูตร					
กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแผ่พุทธศาสนา						
1	มีกลไกการให้ความรู้ความเข้าใจกับอาจารย์ผู้สอนถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรทุกหลักสูตรที่สอดคล้องการเผยแผ่พุทธศาสนา					
2	มีการออกแบบการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทุกหลักสูตร					
3	มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมในการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทุกหลักสูตร					

4	มีการจัดการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย ที่จะสนองต่อการเผยแพร่พุทธศาสนา					
5	มีการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ที่สอดคล้องการเผยแพร่พุทธศาสนา					
6	มีการประเมินผลความพึงพอใจของผู้เรียนในเรื่องคุณภาพการสอนและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทุกหลักสูตร					
โครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคลองค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม						
1	มีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่นำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริง โดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้รู้ในชุมชนมีส่วนร่วมทุกหลักสูตร					
2	มีการจัดโครงการ กิจกรรมทางการศึกษา ทั้งที่กำหนดและไม่กำหนดในหลักสูตรโดยความร่วมมือกับองค์กรหรือหน่วยงานภายนอก					
3	มีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือชุมชนภายนอกสถาบันทุกหลักสูตร					
4	มีการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการมีส่วนร่วมของบุคคล องค์กร และชุมชนภายนอกในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนทุกหลักสูตร					

กระบวนการส่งเสริมการปฏิบัติตาม จรรยาบรรณวิชาชีพของคณาจารย์						
1	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีการ กำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพคณาจารย์ไว้ เป็นลายลักษณ์อักษร					
2	มีกระบวนการส่งเสริมให้ผู้เกี่ยวข้องได้ ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ					
3	มีการกำกับดูแลการปฏิบัติตาม จรรยาบรรณ โดยกำหนดให้มี คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ การ ดำเนินการทางจรรยาบรรณ คณาจารย์					
4	มีระบบในการดำเนินการกับผู้ที่ไม่ปฏิบัติ ตามจรรยาบรรณวิชาชีพ					
5	มีการดำเนินการวางแผน ป้องกัน หรือหา แนวทางแก้ไขการกระทำจรรยาบรรณ วิชาชีพ					
ห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้						
1	มีการจัดการหรือจัดบริการเพื่อให้นักศึกษา มีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้ในจำนวนที่ เหมาะสม					
2	มีบริการห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และมีการ ฝึกอบรมการใช้งานแก่นักศึกษาทุกปี การศึกษา					
3	มีบริการด้านกายภาพที่เหมาะสมต่อการ จัดการเรียนการสอนและการพัฒนา นักศึกษาอย่างน้อยในด้านห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์การศึกษา และจุด เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต					

4	มีบริการสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็น อื่นๆ อย่างน้อยในด้านงานทะเบียน นักศึกษาผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ การบริการอนามัยและการรักษาพยาบาล การจัดการหรือจัดบริการด้านอาหารและ สนามกีฬา					
5	มีระบบสาธารณูปโภคและรักษาความ ปลอดภัยของอาคารตลอดจนบริเวณ โดยรอบ อย่างน้อยในเรื่องประปา ไฟฟ้า ระบบกำจัดของเสีย การจัดการขยะ รวมทั้งมีระบบและอุปกรณ์ป้องกันอัคคีภัย ในบริเวณอาคารต่าง ๆ โดยเป็นไปตาม กฎหมายที่เกี่ยวข้อง					
6	มีผลการประเมินคุณภาพของบริการการใช้ ห้องสมุด วัสดุอุปกรณ์					
ระดับความสำเร็จของการเสริมสร้าง คุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา						
1	มีการกำหนดพฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักศึกษาที่ต้องการ ส่งเสริมไว้เป็นลายลักษณ์อักษร					
2	มีการถ่ายทอดหรือเผยแพร่พฤติกรรมด้าน คุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาที่ ต้องการส่งเสริมไปยังผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษาและผู้เกี่ยวข้องทราบอย่างทั่วถึง ทั้งสถาบัน					
3	มีโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนา พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยระบุ ตัวบ่งชี้และเป้าหมายวัดความสำเร็จ					
4	มีการประเมินผลโครงการหรือกิจกรรม ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา					

5	มีนักศึกษาหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับนักศึกษา ได้รับการยกย่องชมเชย ประกาศเกียรติคุณ ด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยหน่วยงานหรือ องค์กรระดับชาติ					
---	--	--	--	--	--	--

**ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการการศึกษาของ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน**

ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามีข้อเสนอแนะกลยุทธ์การบริหารจัดการการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ใน 6 ด้านอย่างไรบ้าง

1. ด้านระบบและกลไกการพัฒนาและการบริหารหลักสูตร

.....

.....

2. ด้านกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการเผยแพร่พุทธศาสนา

.....

.....

3. ด้านโครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งบุคคลองค์กร
และชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม

.....

.....

4. ด้านกระบวนการส่งเสริมการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพของคณาจารย์

.....

.....

5. ด้านห้องสมุด อุปกรณ์การศึกษา และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

.....

.....

6. ด้านระดับความสำเร็จของการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่จัดให้กับนักศึกษา

.....

.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความร่วมมือ :

สมศรี แก้วกิตติ

หัวหน้าโครงการวิจัย

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย)

นายสมศรี แก้วกิตติ

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ)

Mr.SomSri Keawkitti

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน

3 1002 03304 491

3. ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำหลักสูตร/มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเลียงเมือง ตำบลดงลาน อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

โทรศัพท์ : 0-4351-8364, 0-4351-6076

โทรศัพท์มือถือ : 084-8260013

โทรสาร : 0-4351-4618

E-mail : juji909@hotmail.com

5. ประวัติการศึกษา

ระดับปริญญาตรี : ศาสนศาสตร์บัณฑิต (คณ.บ.) วิชาเอกปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ระดับปริญญาโท : คณะศึกษาศาสตร์ (กศ.ม.) วิชาเอกสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ระดับปริญญาเอก : คณะศึกษาศาสตร์ (ปร.ด.) สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

วิทยาการ/การวิจัย/ปรัชญา

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละผลงานวิจัย

7.1 หัวหน้าโครงการวิจัย รูปแบบการบริหารจัดการองค์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

7.2 ผู้ร่วมโครงการวิจัย รูปแบบการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสำนักงานเทศบาลเมือง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

7.3 ผู้ร่วมโครงการวิจัย การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

7.4 ผู้ร่วมงานวิจัย รูปแบบการเสริมสร้างทัศนคติการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารเทศบาลเมือง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

1. ชื่อ - สกุล (ภาษาไทย)

นางสาวจुरี สายจันเจียม

ชื่อ - สกุล (ภาษาอังกฤษ)

Miss Juree Saijunjam

2. หมายเลขประจำตัวบุคลากร

3 6704 00360 461

3. ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง

4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเลียงเมือง ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 45000 โทร 0-4351-8364 , 0-4351-6076 ต่อ 112 โทรสาร 0-4351-4618 มือถือ 0943044672 , E-mail: Juji909@h0tmail.com

5. ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี อวท.คอมพิวเตอร์, ศศ.บ.การจัดการทั่วไป (คอมพิวเตอร์ธุรกิจ) สถาบันราชภัฏมหาสารคาม

ปริญญาโท ศ.น.ม. รัฐศาสตร์การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

กำลังศึกษาต่อระดับปริญญาเอก สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง และสาขาวิชาศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร

6. ระบุสาขาที่มีความชำนาญเป็นพิเศษ

6.1. คอมพิวเตอร์

6.2. รัฐศาสตร์การปกครอง

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละผลงานวิจัย

7.1 หัวหน้าโครงการวิจัย การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสำนักงานเทศบาลเมือง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

7.2 หัวหน้าโครงการวิจัย การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

7.3 ผู้ร่วมงานวิจัย รูปแบบการเสริมสร้างทัศนคติการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารเทศบาลเมือง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

7.4 ผู้ร่วมงานวิจัย รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

1. ชื่อ - สกุล (ภาษาไทย)

พระไกล่รุ่ง ปญญาวชิโร (ดร.)

(ภาษาอังกฤษ)

PhraKalirung Panyawachir0

2. ระบุหมายเลขประจำตัวบุคลากร :

3 451000363 49 1

3. ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเลี่ยงเมือง ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 45000 โทร 0-4351-8364 , 0-4351-6076 ต่อ 112 โทรสาร 0-4351-4618 , E-mail: maneerautna 2009@hotmail.com.

5. ระบุประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี ศิลปศาสตร์บัณฑิต (ศศ.บ.) วิชาเอกออกแบบประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพมหานคร

ปริญญาโท คณะพุทธศาสนา (ศน.ม.) สาขาวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ปริญญาเอก คณะพุทธศาสนา (Ph.D.) สาขาวิชาพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมจร

6. ระบุสาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ ซึ่งอาจแตกต่างจากวุฒิการศึกษาก็ได้

6.1 สถาปัตยกรรมไทย

6.2 วิปัสสนาจารย์อบรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

1, ชื่อ – สกุล (ภาษาไทย)

พระมหาประภาส ปรีชาโน

(ภาษาอังกฤษ)

2. หมายเลขประจำตัว

3 4510 00894 12 7

3. ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

4. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ถนนเลี้ยวเมือง
ตำบลดงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 45000 โทร.08-434-2931 โทร 0-4351-8364 , 0-4351-6076

5. ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี ศาสนศาสตร์บัณฑิต (ศน.บ.) ศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตร้อยเอ็ด

ปริญญาโท (M.A.) ปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยบามารัส อินดู เมืองพาราณสี รัฐอุตตร
ประเทศ สาธารณรัฐอินเดีย

ปริญญาเอก (Ph.D.) ปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยบามารัส อินดู เมืองพาราณสี รัฐอุตตร
ประเทศ สาธารณรัฐอินเดีย

6. ระบุสาขาที่มีความชำนาญเป็นพิเศษ

วิทยาการ/ ศาสนาและปรัชญา / ภาษาบาลีสันสกฤต

7. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุสถานภาพในการทำการวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยในแต่ละผลงานวิจัย

7.1 หัวหน้าโครงการวิจัย รูปแบบการเสริมสร้างทัศนคติการบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก
ธรรมาภิบาลของผู้บริหารเทศบาลเมือง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

7.2 ผู้ร่วมโครงการวิจัย การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสำนักงาน
เทศบาลเมือง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

7.3 ผู้ร่วมโครงการวิจัย การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

7.4 ผู้ร่วมงานวิจัย รูปแบบการบริหารจัดการองค์การการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจังหวัดภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง